UUB
V:k
1888
UNIV.-BIBL.
86 -01- 22
UPPSALA

Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi

60 år

1919–1979

Carl-Erik Unnérus

Bent Langfeldt Martin Lindgren Erik Poppe

Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi

60 år

1919–1979

Carl-Erik Unnérus

Bent Langfeldt Martin Lindgren Erik Poppe

Historik utgiven av Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi

ISBN 951-99556-1-5

Ekenäs Tryckeri Aktiebolag
EKENÄS 1984

Innehåll

Förord 5
Radiologin i Norden före tillkomsten av NFfMR 7
NFfMR stiftas 9
Den andra kongressen 17
Det övriga 20-talet och 30-talet 28
20-års jubiléet 62
Krigsåren 70
Efterkrigstiden 82
30-årsjubiléet i Stockholm 1949 93
50-talet 100
60-talet 122
50-årsjubiléet i Otnäs (Finland) 156
70-talet 162
Föreningen fyller 60 år, Stockholm 1979 203
Förteckning över nordiska radiologkongresser, Föreningens presidenter, sekreterare, generalsekreterare, skattmästare, hedersledamöter samt tidigare världskongresser 213
Statistik över vid kongressen hållna föredrag 217
Föreningens stadgar och allmänna arbetsordning för kongresser samt reglemente för Nordiska Radiologpriset 221

Förord

Under de senaste decennierna har inom Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi (= NFfMR) ofta uttalats önskemålet om att föreningens historia skulle skrivas. Många har också under årens lopp blivit vidtalade att utföra detta uppdrag, men de har alla dragit sig undan med förklaringen att det icke mera är möjligt att kunna samla sådant material som skulle beskriva föreningens verksamhet, speciellt under de två á tre första decennierna.

Vi som nu åtagit oss denna uppgift har gjort det i medvetandet om att icke till alla delar kunna ens nöjaktigt återge allt. Inom vår specialitet av medicinen har det skett en så snabb utveckling att det skulle ha krävts mycket mera spaltutrymme än vad som nu av ekonomiska skäl stått till buds.

För senare tiders forskare vill vi i alla händelser meddela att föreningens digra arkiv finns uppbevarat i Lund i den Perssonska stiftelsens lokaliteter och förvaltas där av Martin Lindgren.

I detta arkiv ingår också några exempelar av en mycket mera detaljerad historik, som författarna hade färdigställt redan 1982. Dessutom finns en hel del fotografier m.m. bevarade där.

Källforskningen har varit mycket mödosam enär så mycket värdefullt material försvunnit. Lyckligtvis har dock en av oss varit i tillfälle att en gång tillsammans med prof. Elis Berven forska i den då redan avlidne Gösta Forssells arbetsrum – utan att då ännu vara medveten om den senare tillkomna uppgiften att försöka skriva föreningens historik.

Av författarna har Poppe och Unnérus ansvarat för det som finns skrivet om Föreningens stiftande samt om dess första år. Poppe har sedan behandlat terapidelen fram till krigsutbrottet, medan åter Lindgren står för terapidelen och närstående områden från och med 1948. Unnérus är författare till all övrig text. Langfeldt har varit behjälplig vid införskaffandet av en del fotografier och annat källmaterial.

Författarna har utsetts av styrelsen för NFfMR och representerar Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Carl-Erik Unnérus
Finland
f.d. generalsekreterare
huvudredaktör

Medarbetare:

Bent Langfeldt
Danmark

Martin Lindgren
Sverige

Erik Poppe
Norge

Radiologin i Norden före NFfMR:s uppkomst

Wilhelm Conrad Röntgen gjorde sin stora upptäckt mot slutet av 1895 och den publicerades i början av följande år. Denna nyhet spred sig blixtsnabbt över hela världen och man insåg tydligen från första början att detta var en för hela mänskligheten oerhört värdefull upptäckt. Redan 1896 gjordes i Danmark den första röntgenundersökningen. Men också i de övriga nordiska länderna startade röntgenarbetet kort efter detta. Det var främst unga framsynta läkare men också fysiker, som insåg betydelsen av röntgenstrålarna i medicinens tjänst.

Vetenskapliga publiktioner från detta område utkom också i en rätt stor mängd 1896 och samma år utkom också den första tidskriften, som speciellt ägnade sig åt radiologiska iakttagelser – tidskriftens namn var ARCHIVES of SCIAGRAPHY och den utkom i London.

Personer, som sysslade med röntgenologi kände snart ett behov av att komma samman för att diskutera gemensamma frågor och på så sätt uppkom de första radiologföreningarna – i England redan 1897, i USA 1900, men i upptäckarens eget hemland först år 1905. Frankrike med sina många kända forskare inom detta vetenskapsfack fick sin "radiologiska" förening 1907.

Trots att röntgenologisk verksamhet hade påbörjats i de nordiska länderna redan förhållandevis kort tid efter strålarnas upptäckt, dröjde det relativt länge innan en mera uttalad strävan till bildandet av verkliga röntgenologiska föreningar gjorde sig gällande.

I detta arbete skall icke själva radiologins utvecklingshistoria i Norden beskrivas utan i stället huru Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi uppkom och vidare har utvecklats under sina första 60 år. Man kan dock icke undgå att vid sammanställandet av detta arbete också samtidigt tangera frågor om röntgenarbetets utveckling i de skilda nordiska länderna, likaså frågan om publikationsverksamheten inom detta nya medicinska fack – samt frågan om denna specialitets "frigörelse" från den underordnade ställning den intog under seklets tidigaste år.

I Sverige var *Gösta Forssell* den person, som tidigast insåg att radiologins snabba utveckling krävde en egen sammanslutning och redan 1907 bildades "Svenska Radiologiska Föreningen", men det förefaller som om denna förening ännu icke skulle ha i nämnvärd grad intresserat sig för fackets vetenskapliga verksamhet. Det var först i maj 1919 – alltså efter det första världskrigets slut – som man återkom till frågan om en omorganisation av denna förening och på så sätt uppkom det året "Svensk Förening för Medicinsk Radiologi".

I Danmark startades den nationella radiologföreningen först år 1920 och fick namnet "Dansk Røntgenologisk Forening". Föreningen fick då genast 17 medlemmar. I Norge fanns vid samma tider ännu ytterst få personer, som sysslade med röntgenologi, varför icke heller något behov av en egen förening förelåg.

Finland hade 1917 förklarat sig självständigt och därefter genomgått ett inbördeskrig, varför varken tid eller tillfälle för vetenskaplig verksamhet på detta område fanns. Men också här fanns det framsynta män, som tidigt insåg radiologins stora betydelse. Redan mot slutet av år 1920 hade man i Finland startat en "radiologisk förening", visserligen i blygsam skala.

Det första världskriget förorsakade självfallet stora svårigheter på många områden i samhället, så också inom den unga specialiteten Radiologi, där man i så hög grad var beroende av import från utlandet. Likaså var informationen om den vetenskapliga verksamheten i andra länder mycket bristfällig. Alla länder var ju dock icke indragna i kriget, men man var i allmänhet starkt isolerad från omvärlden.

I Norden kunde man i alla fall bibehålla ett visst umgänge över gränserna och t.o.m. råkas på vissa gemensamma nordiska kongresser.

Det var just på så sätt några nordiska läkare brukare sammanträffa för att diskutera gemensamma radiologiska problem. Det var i det sammanhanget man bland dessa personer kom att börja diskutera möjligheterna av att åstadkomma en gemensam radiologisk förening i Norden. – Vid kirurgkongressen i Göteborg 1916 samlades sålunda *Panner* från Rigshospitalets Röntgenavdelning i Köpenhamn, *Heyerdahl* från Rikshospitalet i Kristiania och *Forssell* från Serafimerlasarettets röntgenavdelning i Stockholm. Man var enig om behovet av en sådan förening, men det pågående kriget omöjliggjorde dock planernas realiserande i det skedet.

Flemming Møller skriver bl.a. i sin bok "Radiologiens historie i Danmark": "Vi kan vist også takke hans evne til kontakt og hans sprudlande humor for den kontakt, der senere kom i stand mellem de nordiske Radiologer, og det var uden tvivel de sikkert ikke kedelige, men vistnok tilfaeldige sommermøder med prof. FORSSELL på Skagen, der lagd grunden hertil".

I alla nordiska länder blev dock röntgenologin länge en andra klassens vetenskap, nedvärderad i rätt hög grad av andra specialiteter. Man måste väl antaga att denna negativa inställning från kollegernas sida bidrog till motivationen för startandet av ett förbund mellan detta yrkes företrädare inom hela Norden. Efter de första årens våldsamma entusiasm för röntgenstrålarna och radiologin som helhet, följde en period av missräkningar, som i sin tur satte sina spår i specialitetens ställning inom hela medicinen.

Men så snart världskriget var slut och portarna ut mot världen åter öppnades, vaknade optimismen ånyo – och detta gällde då också åstadkommandet av den radiologiska föreningen i Norden, som man redan i många år hade drömt om. I början av 1919 blev det en livlig brevväxling mellan de ledande radiologerna i de nordiska länderna. Också i neutrala länder kännetecknades tiden av brist och nöd, men synbarligen just på grund av de förberedande diskussioner man haft under tidigare år, vågade man verkställa planen på ett sammanträffande, vilket skedde i Kristiania i juli 1919.

Erik Poppe beskriver detta första möte här i fortsättningen.

STIFTELSEN AV NORDISK FORENING FOR MEDICINSK RADIOLOGI

av Erik Poppe

Nordisk forening for medicinsk radiologi ble stiftet den 2. juli 1919 i Kristiania som byen Oslo den gang het. De fire legene som stod som innbydere til dette møtet som fant sted i Universitetets gamle festsal var *Heyerdahl, Amundsen, Schiander* og *Berle.*

I hvert enkelt av de nordiske land var det bare få leger som arbeidet som radiologer. Behovet for et faglig samarbeid over landegrensene var derfor meget stort. Radiologene hadde også en følelse av at det ofte var vanskelig for dem å bli anerkjent av tone-angivende kirurger og internister. Disse kunne ha vanskelig for å forstå at det virkelig var behov for radiologer.

Tanken om å danne en *Nordisk forening* hadde lenge vært drøftet. I 1916 holdt Nordens kirurger kongress i Gøteborg. På denne kongressen satt tre røntgenologer sammen en aften. Det var *Forssell,* sjef for Serafimerlasarettets røntgenavdeling, *Heyerdahl* fra Rikshospitalet i Kristiania, og *Panner,* sjef for Rigshospitalets røntgenafdeling, København.

Disse tre drøftet mulighetene for å stifte en Nordisk forening for medicinsk radiologi, og alle mente at det i høy grad var behov for en sådan forening. De ble enige om at de skulle møtes og stifte den nye forening så snart det bød seg en leilighet. Og den bød seg i Kristinia i 1919 hvor neste nordiske kirurgkongress ble avholdt. De norske radiologene hadde nok store betenkeligheter. Men de ble oppmuntret. I begynnelsen av året 1919 ble det en livlig brevveksling mellom Nordens radiologer, særlig mellom de svenske og de norske. *Forssell* skrev: "Hur går det med den nya föreningen? Vi kommer när ni bjuder. Det skal inte vara storartat". Det samme skrev *Edling* fra Lund. Og *Åkerlund* skrev fra Stockholm at foreningen måtte bli stiftet for han hadde lovet sin hustru en Norges-reise, og om ikke foreningen ble stiftet så ble det heller ikke noen reise til Norge. *Heyerdahl* forteller "Det var ikke rare sakene vi hadde å by på, vi radiologer i Kristiania i 1919. Vårt eneste offentlige røntgeninstitutt hvor det ble drevet undervisning var Rikshospitalets røntgen-radiuminstitutt og her var forholdene "pauvres" for å si det med et mildt uttrykk. Røntgenologene i Kristiania i 1919 var kun 4 i antall, men vi resonnerte som så: En er en, to er to, mens 4 er en forsamling.

Vi overvant våre betenkeligheter, og sendte innbydelseskort til samtlige danske, finske og svenske radiologer samt til de tre norske radiologer utenfor Kristinia."

De *danske deltagere* var: *Baastrup* og *Fischer.*

De *norske deltagare* var: *Amundsen, Barth, Berle, Brodersen, Bülow-Hansen, Giertsen, Heyerdahl, Holmboe, Huitfeldt, Meyer, Nordrum, Schiander, Thue.* Av disse 13 norske var bare 8 radiologer, de øvrige var kirurger, ortopeder og 1 lungespesialist med intresse for radiologi.

De *svenske deltagere* var: *Bagge, Berven, Edling, Forssell, Heyman, Simon, Strøm, Åkerlund.* I alt 8.

Innbydelse var også sendt til de finske kolleger. Dessverre kunne ingen av dem møte p.g.a. de vanskelige forhold i etterkrigstidens Finland.

Ifølge det av innbyderne oppsatte program ble det først foretatt valg av dirigent og sekretær. *Heyerdahl* og *Schiander* fikk disse verv. Derpå ble foreningens navn bestemt. Heyerdahl foreslo: *Nordisk forening for medicinsk radiologi.* Dette forslag ble enstemmig vedtatt.

Derpå ble forslag til lover for foreningen behandlet.

Heyerdahl opplyste at den norske innbyder-komité hadde utarbeidet et forslag, og dessuten hadde *Forssell* levert et forslag till lover. Disse to forslag blev koordinert, og delt ut til deltagerne. Det hadde følgende tekst:

Forslag til vedtægter for

Nordisk forening for medicinsk radiologi

§ 1

Foreningens oppgave er at arbeide for den medicinske radiologi's utvikling særlig ved å avholde møter mellom Nordens radiologer med foredrag, diskusjoner og demonstrationer over radiologiske emner.

§ 2

Til medlemmer av foreningen kan indvælges læger, ingeniører og andre videnskapsmänd fra Danmark–Island, Finland, Norge og Sverige, som arbeider med eller interesserer sig for medicinsk radiologi.

§ 3

Bestyrelsen fatter beslutning om optagelse av medlemmer. Andragende om optagelse sker ved skriftlig henvendelse til foreningens bestyrelse av 2 av foreningens medlemmer. Medlem av en radiologisk forening innen de lande som foreningen omfatter kan dog bli medlem alene ved skriftlig anmeldelse til bestyrelsen.

§ 4

Medlem av foreningen betaler i aarsavgift kr. 20,-. Medlem som, trods paamindelse av kassereren, ikke har betalt aarsavgiften ansees for uttraadt av foreningen dog med ret til mot betaling av aarsavgiften, paa ny at intræde som medlem av foreningen.

§ 5

Foreningens bestyrelse, *hvis samtlige medlemmer skal være radiologer,* bestaar av *9 medlemmer* med 5 suppleanter, som vælges for en tid av 2 aar og som kan gjenvælges.

§ 6

For hvert land som er repræsentert i foreningen vælges 2 medlemmar til bestyrelsen og 1 suppleant undtagen for det land, hvor næste møte skal avholdes. *Dette land faar 3 medlemmar i bestyrelsen samt 2 suppleanter.*

§7

Foreningen vælger forman, som skal tilhøre det land, hvor næste møte skal avholdes.

§8

Bestyrelsen vælger viceformand, *sekretær* og kasserer inden sin midte.

§ 9

Bestyrelsen holder ordinært møte dagen før foreningens sammenkomst.

Extra bestyrelsmøte finder sted, naar formanden finder det nødvendig likesom naar mindst 4 av bestyrelsen øvrige medlemmer skriftlig har gjort forestilling herom til formanden. Indkaldelse til bestyrelsesmøte besørges av formanden, og skal utsendes mindst 14 dage før møtet.

Bestyrelsens beslutninger kan fattes per capsulam.

Bestyrelsen er beslutningsdyktig, naar mindst 5 av dens medlemmer deltar i beslutningen. Ved like stemmetal gjør formandens stemme utslaget.

§ 10

Bestyrelsen vælger inden sin midte et arbeidsutvalg, bestaaende av formanden, sekretæren og kassereren.

Det paahviler arbeidsutvalget:

1. at utføre foreningens løpende forretninger.
2. at forberede viktige spørsmaal før de avgjøres av bestyrelsen.
3. at forberede foreningens møter overensstemmende med det av bestyrelsen fastsatte program.
4. at bestemme de nødvendige løpende utgifter.

§ 11

Bestyrelsen skal paa foreningens møte avgi en kort beretning om foregaaende møte såvelsom om foreningens regnskaper. Den ved møtet fungerende sekretær besørger publikationerne av foreningens videnskapelige forhandlinger.

§ 12

Foreningen avholder, om mulig, møte hvert andet aar i det land, som er bestemt paa foregaaende møte samt paa tid og sted, som bestyrelsen har besluttet senest et aar forut og medelt samtlige foreningens medlemmer.

§ 13

Bestyrelsen utarbeider til hvert møte et program hvorved iagttages: Diskussionsemner, der er vedtatt paa foregaaende møte, skal optages i første række paa programmet. Andre diskussionsemner bestemmes av bestyrelsen der ogsaa sørger for indledere til alle diskussionsemner. Diskussionsemner saavelsom indledere skal være bestemt mindst et aar føre møtet og meddelelse derom skeet til samtlige foreningsmedlemmer.

Bestyrelsen maa endvidere sørge for, at indledningsforedragene er trykte og utdelt mindst en maaned før møtet. Ved dette maa kun gives et kort resumé av disse. Møteavgiften bestemmes av bestyrelsen.

§ 14

Under foreningens sammenkomster har hvert medlem 1 stemme.

Ingen stemme kan overdrages, ei heller kan noget medlem stemme ved fuldmagt.

Valg skeer ved mundtlig avstemning, saafremt intet andet forlanges. Formanden

vælges først, derefter vælges de øvrige bstyrelsemedlemmar og suppleanter gruppevis for hvert land.

Med like stemmetal avgjøres valget ved lodtrækning, i andre spørsmaal gjælder i saadant tilfælde den mening, som tilltræde av formanden.

§ 15

Adgang til møternes videnskapelige forhandlinger kan av formanden tilstaaes "ikke medlemmer" mot erlæggelse av møteavgiften.

§ 16

Forslag, fremsat av et medlem, om forandring av disse vedtægter skal indsendes skriftlig inden 1 maaned før sammenkomsten til foreningens bestyrelse, som har at gi uttalelse derom, til foreningen.

Forslag om forandring av vedtægterne, fremsat av bestyrelsen, skal fremlægges skriftlig paa foreningens møte.

Beslutning om forandring av vedtægterne maa ha mindst 2/3 stemmeflertal for at ansees for gyldig.

Etter at møte-deltagerne hadde lest og drøftet det fremlagte utkast uttalte *Fischer:* "Jeg kan paa de danske radiologers vegne gi dette forslag til vedtægter min tilslutning. Særlig finder jeg det meget heldig, at der er indtat den bestemmelse at formanden skal veksle, efterhvert som møterne avholdes i det ene eller andet land. Jeg tror det er en meget heldig foranstaltning, fordi det sikkert vil bevirke at der stadig kommer nytt liv ind i foreningen. Det er jo mange opgaver at ta op, opgaver som jeg her ikke skal komme ind paa. I det land jeg tilhører har der i adskillige aar været ønske om, at en saadan forening maate blive dannet, og jeg har tidliger privat talt med professor *Forssell* om det. De vedtægter som vi her staar overfor er saadan, at jeg mener vi trygt kan tilltræde dem i sin helhet, saaledes som de er. Jeg tror de er vel gjennomtønkt, og jeg vil derfor stille forslag om, at vedtægterne i sin helhet vedtages i den form, hvori de her foreligger for os. Det er altid vanskelig at røre ved enkeltheter i et forslag av denne art. Der kan naturligtvis være enkelte spørsmaal, som kunde drøftes nærmere, men begynder man at røre ved en paragraf, kan det saa lett bli kludder i det hele, og derfor vil jeg som sagt stille forslag om, at det fremlagte forslag til vedtægter bifalles i sin helhet". *Fischers* forslag: "Det foreliggende utkast til lover vedtas", ble enstemmig bifalt.

Før valg av styret matte forsamlingen avgjøre hvor foreningens neste møte skulle avholdes. *Forssell* oplyste at neste møte i Nordisk kirurgisk forening skulle være i København. Han mente at det ville være meget heldig at radiologenes møte avholdes samtidig med kirurgenes da det jo er så mange felles interesser. Han foreslo derfor at neste møtested skulle være København. *Forssells* forslag ble enstemmig vedtatt, og *Fischer* ønsket velkommen til København. Derpå ble foreningens første styre valgt:

President: *Fischer.*

Som styremedlemmer:

Fra Danmark–Island: *Panner, Baastrup* med *Reyn* og *Claesson* (Island) som suppleanter.

Fra Finland: *Boye* og *Wetterstrand* med *Hornborg* som suppleant.
Fra Norge: *Heyerdahl* og *Berle* med *Thue* som suppleant.
Fra Sverige: *Forssell* og *Edling* med *Berven* som suppleant.

Föredrag och demonstrationer:

A. Föredrag av dr. *Åke Åkerlund* om "Bulbusdeformiteter vid duodenalsår".
B. Föredrag av dr. *James Heyman* om "Resultat av radiumbehandling av livmoderkräfta efter omkring 4 års observationstid".
C. Föredrag av professor *Gösta Forssell* om "Röntgendiagnostik av gallsten". Till detta hade dr. *Baastrup* en del upplysningar på basen av egna erfarenheter.
D. Föredrag av dr. *Elis Berven* om "Radiologisk behandling av cancer vulvae, vartill *Dr. Edling* och professor *Forssell* kom med diskussionsinlägg.

När därefter ordföranden tackat föredragshållarna, yttrade han, professor *Fischer:* Innan mötet avslutas vill jag få lov att rikta ett tack till dr. *Heyerdahl.* Jag är säker på "att jag är i kontakt med församlingen då jag tackar honom för det stora arbete han har haft för att samla oss här. Jag tackar honom och hans kolleger för att de har fått detta möte till stånd och speciellt vill jag rikta ett tack till dr. *Heyerdahl* för det utmärkta sätt, på vilket han ledde detta möte".

Med dessa ord avslutades detta första möte inom NFfMR.

Under de närmast följande dagarna försiggick den nordiska kirurgkongressen, som radiologerna också deltog i.

Men ännu skulle man hålla ett eget radiologmöte och detta ägde rum lördagen den 5 juli kl. 5. e.m. på Rikshospitalets Röntgen-Radiuminstitut och omfattade föredrag och demonstrationer.

Det kan säkert vara av intresse att se vilka också för nutiden viktiga frågor som härvid behandlades. Programmet såg ut på följande sätt:

S.A. Heyerdahl: Röntgenundersökning av stenbildningar i urinvägarna.
S.A. Heyerdahl: Röntgenundersökning av oesophagusdivertiklar.
S. Ström: Röntgenundersökning av knäleden efter syreinblåsning.
Åke Åkerlund: Om undersökning av abdominalorganen efter luftinblåsning i bukhålan.
S.A. Heyerdahl: Demonstration av fyrkantig rörbländare till Forssells stativ (speciellt för optagelse av teleröntgenogrom).
G. Forssell: Bidrag till röntgendiagnostiken av konkrement i gallvägarna.
G. Forssell: Metod för hjärtfigurens projektion på bröstväggen vid orthodiagrafi med Forssells orthodiagraf.
G. Forssell: Anordning för fixation av röntgenstrålar vid röntgenfotografering i anslutning till genomlysningar.

Foredragene og diskusjonsinnleggene ved alle de kongresser som Nordisk Forening for Medicinsk Radiologi har avholdt gjenspeiler utviklingen av stråleterapin opp gjennom årene.

I 1920-årene var det radium- og røntgenbehandling som sto i sentrum for konressdeltagernes interesse. Røntgenbehandlingen var forbundet med store

vanskeligheter og usikkerhet, særlig kanskje fordi dose-målingene var så lite pålitelige og dårlig sammenlignbare i tiden før R-enheten ble innført i 1929. Legene hadde store forventninger til hva radiumbehandlingen kunne yte, forventninge som nok dessverre ofte ble stillet altfor høyt.

Det var ikke bare maligne lidelser som ble behandlet med ioniserende stråling. I tiden før kjemoterapeutika og antibiotika ble innført hadde ioniserende stråling et utstrakt indikasjonsområde også ved forskjellige lidelser av ikke-malign natur: betennelser, ben- og leddlidelser (arthrose, forskjellige forme for arthritt). Strålebehandling, særlig ved kirurgisk tuberkulose og forskjellige hudlidelser, var også gjenstand for betydelig interesse i foreningens første 15–20 år.

På foreningens første møte i Kristiania (Oslo) i 1919 kunne *Heyman* fremlegge et materiale av cancer uteri med 4 års observasjonstid etter radiumbehandling.

Berven fremla sine erfaringer med radiologisk behandling av cancer vulvae.

Edling og *Forssell* deltok i diskusjonen.

Den følgende dag holdt *Forssell, Åkerlund, Strøm* og *Heyerdahl* foredrag og demonstrasjoner ved Rikshospitalets Røntgen-Radiumavdeling.

Det kan her være grunn til å citere *Heyerdahl:* "Den 2 juli ble foreningen stiftet. Det foregikk i den lille festsal i Det Kongelige Frederiks Universitet. Det var utarbeidet et forslag til vedtekter fra *Forssell* og et forslag fra de norske radiologer. Ved samarbeide mellom de svenske og norske radiologer fremkom et tredje forslag til vedtekter som ble enstemmig vedtatt uten debatt. Et eksempel til etterfølgelse! Den 3 og 4 juli 1919 deltok vi i Nordisk Kirurgisk Forenings kongressmøter og den 5 juli holdt vi vårt første konressmøte med foredrag, demonstrasjoner og diskusjonsinnlegg. Våre møter ble holdt i Rikshospitalets Røntgen-Radiuminstitutts demonstrasjonsrom, – et værelse på 4 × 5 m., akkurat så stort at kongressens 24 medlemmar kunne få plass når de trykket seg godt sammen. Her ble holdt foredrag om forskjellige emner – – – –".

Den første kongress i Nordisk Forening for Medicinsk Radiologi var utvilsomt meget vellykket, og den tjente som inspirasjonskilde for senere nordisk samarbeid. Deltagerne i kongressen var ikke mange. Men desto bedre lærte de hinannen å kjenne. Det ble knyttet vennskapsbånd som ble fornyet og utvidet ved hver ny kongress.

Elis Berven, som sedermera var president för den 16. nordiska radiologkongressen i Stockholm, gav då en kort exposé över föreningens tidigaste öden och nämner då i det tal han höll vid öppningstillfället bl.a.: "The banquet – and it w a s a banquet in spite of the prohibition was held in *Heyerdahl's* dining room, where there was plenty of room and spirits for all of us". (Utdrag ur Acta radiologica XXXIV fasc. 6.) *Heyerdahl* åter har vid föreningens 10-års jubileum i Oslo 1929 sagt bl.a. om föreningens uppkomst och denna första sammankomst: "Den første kongress for Medicinsk Radiologi blev stiftet under vaergudernes saerlige beskyttelse. Solen skinnet gjennem en klar himmel. Christianiadalen hadde kledd sig i sitt festligeste sommerskrud..." Som helhet betraktad var kongressen av allt att döma synnerligen lyckad och den åstadkom en tydlig uppblomstring

Dr. Heyerdahl, Norge.

Professor Joh. Fr. Fischer, Danmark.

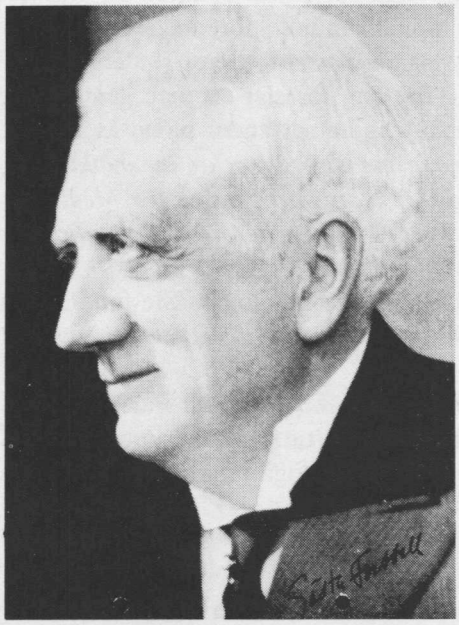

Professor Gösta Forssell, sådan man bäst minnes honom från hans senare aktiva år. Denna bild pryder många röntgenavdelningar i Norden.

Dr. Hans J. Panner, Danmark chef på Rigshospitalets Røntgenavdelning i København. En av föreningens stiftare.

av radiologien i samtliga nordiska länder. Redan då var det – jämfört med nutida förhållanden – rätt imponerande frågor man behandlade. Ibland har man nästan en känsla av att en del av det, som framlades, sedan glömdes bort för att "nyupptäckas" åtskilliga år senare.

Tydligen blev aktiviteten i Norden nu mycket större inom radiologkretsar och överallt kunde man spåra *Forssells* enorma inflytande. 1920 grundades Dansk Røntgenologisk Forening, som genast fick 17 medlemmar. *Scheuermann* blev föreningens förste ordförande. Föreningen ombildades dock snart och heter från 1921 Dansk Radiologisk Selskab och fick då *Reyn* till ordförande. Samtidigt bildades också en radiologisk fackförening = organisation av danska radiologer.

Den första radiologföreningen i Finland = Finsk Förening för Medicinsk Radiologi har tydligen också bildats hösten 1920 med *Wetterstrand* som ordförande och c:a 5 medlemmar.

Norsk Forening for Medicinsk Radiologi grundades våren 1920.

Av allt att döma var den nystartade Nordiska radiologföreningen ännu dock en sammanslutning för ett litet fåtal läkare. Från sommaren 1919 till den följande kongressen i København sommaren 1921 är det mycket litet man kan finna i hävderna om föreningens verksamhet.

Redan samma tider, då planer började utarbetas för att åstadkomma en gemensam nordisk radiologförening, vaknade också tanken på att försöka få till stånd en egen radiologisk vetenskaplig tidskrift. *Forssell* stod i kontakt med ledande radiologer i de andra nordiska länderna och från första början var avsikten att tidskriften dessutom skulle vara ett organ för de nationella radiologföreningarna samt för den gemensamma nordiska. I slutet av 1919 sände *Forssell* ut en cirkulärskrivelse till de ledande skandinaviska radiologerna, där han föreslår att man gemensamt skulle starta en nordisk tidskrift för medicinsk radiologi under namn av ACTA RADIOLOGICA... *Tidskriften skulle jämte originalarbeten också innehålla korta referat av förhandlingarna vid sammanträde av Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi samt referat av förhandlingarna vid de olika ländernas radiologföreningars möten.*

Utgivandet av en gemensam tidskrift för medicinsk radiologi måste *framför allt avse att befordra det goda samarbetet och kamratliga tankeutbytet mellan Nordens radiologer...*

Med stor sannolikhet kommer väl en egen historik över Acta radiologica att någon gång se dagens ljus, men på grund av att denna tidskrift vid sin tillblivelse i så hög grad kom att bli den nystartade Nordiska radiologföreningens eget språkrör, är det säkert motiverat att ge uppkomsten en egen plats i föreningens historik. Under många års tid – intill 1950 – fanns föreningens mötesprotokoll publicerade här.

1920

Från detta mellanår, var kontakten mellan Nordens radiologer ännu relativt sparsam. Det finns endast ett mindre antal brev arkiverade. Det är främst de

ledande radiologerna som kontaktar *Baastrup* om kongressen år 1921. I september 1920 sammanträffade *Forssell, Edling, Fischer* och *Heyerdahl* i Lund, varvid man diskuterade inledningsföredragen vid kongressen i Köpenhamn följande år. Man ansåg också att till varje medlem i den nordiska radiologföreningen skulle sändas ett meddelande om kongressen.

1921

På grund av att det under föreningens första decennium skedde så många förändringar både vad stadgar och möten beträffar, förefaller det berättigat att beskriva de skilda kongresserna ännu var för sig.

Tydligen hade man erfarenheter av andra specialiteters tidigare kongresser, vilket förklarar det faktum att man redan vid Köpenhamns-kongressen 1921 hade lyckats skapa en nästan överraskande fast ram för själva mötena, förhandlingarna, de vetenskapliga programmen, men också för sammanträffanden utanför den officiella delen.

Man har av allt att döma i augusti sänt ut det slutgiltiga programmet för kongressen och detta förtjänar att här återges.

NORDISK FORENING FOR MEDICINSK RADIOLOGI

2DET MØDE
KØBENHAVN
DEN 24DE OG 25DE SEPTEMBER 1921

Mødets Bestyrelse:
Prof. *J. F. Fischer,* FORMAND, DR. *H. J. Panner,* KASSERER,
DR. *Chr. I. Baastrup,* SEKRETÆR, OVERLÆGE *A. Reyn,* SUPPLEANT.

Lørdag den 24de September.
Rigshospitalets medicinske Auditorium.

Kl. 9–12: *Indledningsforedragene:*

1. *SIGFRID STRÖM: Röntgendiagnostiken av Förändringar i appendix og coecum.*
2. *J. F. FISCHER: Röntgenbehandling af Forandringer i gl. thyreoidea.*
3. *S.A. HEYERDAHL: Radiumbehandling af Forandringer i gl. thyreoidea.*

I Tilslutning til 2 og 3 er Indlæg anmeldt af: LARS EDLING og K. FRUMERIE.

Kl. 12–1: Frokostpause.

Kl. 1–ca. 4:

4. *GÖSTA FORSSELL: Iakttagelser över slemhinnans rörelsemekanism i digestionskanalen.*
5. *Å. ÅKERLUND Nischsymptomet vid cancer ventr.*
6. *TH. EIKEN: Undersøgelser over 4 Timers Röntgenretentionens klin. Betydning.*
7. *AAGE ALS NIELSEN: Röntgenologiske Undersøgelser over Ventriclens Tømningstid i Hvile og under Bevægelse hos mavesunde Individer.*
8. *M. SIMON: 1. Om rö.bilden av jejunum.*
   2. Gallstensfall av röntgenol. intresse.
9. *H. LAURELL: Luft i bukhålan efter operation.*
10. *J. F. FISCHER: Tilfælde af hepatoptosis.*
11. *T. KLASON: Metoder att bestämme conjugata vera.*
12. *H. J. PANNER: Ejendommelig Lidelse i os metatarsale.*

Kl. ca 4 1/2–ca5 1/2) AXEL REYN: Demonstration af Finsens medicinske Lysinstitut samt Patientdemonstration.

Kl. 6 forevises paa Rigshospitalets Röntgenklinik Apparater 1) Levring & Larsen (Koch & Sterzel), 2) Reiniger, Gebbert & Schall og 3) Aage Havemann's Eftf. (Victor).

Desuden er der i Kongresdagene og de første Dage derefter Udstilling af Röntgenapparater Blegdamsvejen 124 (2 Min. fra Rigshosp.) i Firmaet Siemens-Schuckerts Lokaler.

Søndag den 25de September.
Rigshospitalets medicinske Auditorium.

Kl. 8 1/2: (kun for Medlemmar af Nordisk Forening for medicinsk Radiologi) Generalforsamling.

1) Formanden aflægger Beretning.
2) Kassereren aflægger Regnskab.
3) Valg af nyt Mødested.
4) Valg af Bestyrelse.
5) Valg af Diskussionsemner for næste Møde.
6) Eventuelt.

Kl. 9:

S. A. HEYERDAHL: Behandling av maligne tumores med radiumnaale.
J. HEYMAN: Radiumhemmets resultat vid strålbehandling av metropathia uteri.
BIRGER LUNDQUIST: Den radiologiska behandlingen av myoma uteri.

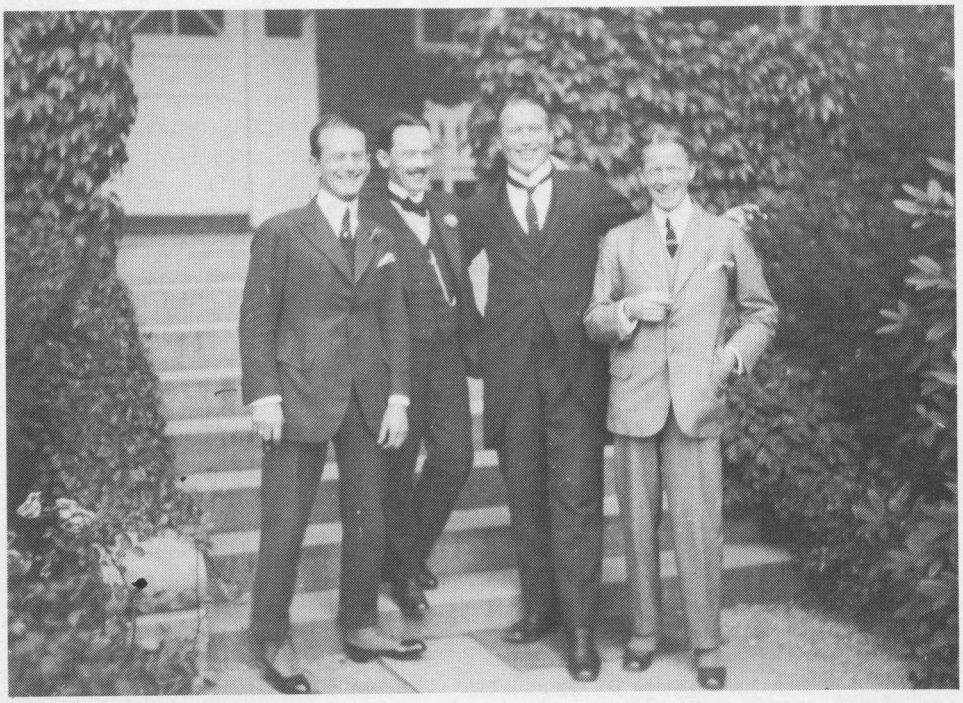

"GENERALSTABEN" vid kongressen 1921. Från vänster: Scheuermann, Fischer, Baastrup, Flemming Møller.

S. A. HEYERDAHL: Den radiologiske behandling av myoma uteri og menorrhagier.
AXEL WESTMAN: Undersökningar av blodförändringar efter röntgen- och radiumbehandling.
EDV. COLLIN: 1. Knogletuberkulosens Röntgenbillede sammenstillet med det kliniske Billede under Behandling med universelt Lys.
2. Lysbehandling ved Hospitaler (lidt om Teknik og Administration).
AXEL SCHOLANDER: Fall av lupus mutilans

Kl. 12–1: Frokostpause.

Kl. 1–ca 4:
SEVERIN NORDENTOFT: Tillfælde af Röntgenbehandlede tumores cerebri.
I. BAGGE: Elektrokoagulationsoperation (kallkaustik) av maligna tumörer.
ELIS BERVEN: Röntgenbehandling av hidradeniter.
ÅKE SCHÉLE: Ett fall av en sällsynt skeletförandring.
CHR. I. BAASTRUP: Os Vesalianum tarsi og fractur af tuberocitas ossis metatarsi V.

Manuskripter til Foredragene – i maskinskrevet Tilstand – bedes afleverede til Mødets Sekretær, der vil besørge Mødets Forhandlinger offentliggjorte i Acta radiologica.
Diskussionsindlæg, der ikke er indleverede inden samme Dags Møde er sluttet, optages ikke i Beretningen.

Forslag til Diskussionsemner for næste Møde (Sommer 1923) bedes indleveret Fredag den 23. September eller Lördag den 24. September 1921.

Fredag den 23. September Kl. 8 er Mødets Deltagere med Damer Foreningens Gæster ved en Reception i Nimbs Selskabslokaler (tvangfri Paaklædning!.

Søndag den 25. September Kl. 7 afholdes paa den kgl. Skydebane en Festmiddag, hvortil alle udenlanske Medlemmer af Foreningen med Damer inbydes (Festdragt).

Kontoret vil være aabent:
Fredag den 23. Kl. 5–9 i Nimbs Lokaler.
Lørdag den 24. og Søndag den 25. Kl. 8 1/2–4 paa Rigshospitalets Röntgenklinik.

Mødekontingentet er Kr. 25.00.

For Deltagelse i Middagen er Prisen for Ikke-Medlemmer af Foreningen samt for danske Medlemmer af Foreningen Kr. 50,00 pr. Couvert.

Deltagelse i Middagen bedes anmeldt inden Fredag Aften Kl. 9.

CHR. I. BAASTRUP
FORENINGENS SEKRETÆR
ST. KONGENSGADE 68^{II}, KØBENHAVN K.

Man hade icke diskuterat frågan om huruvida damer också skulle kunna medfölja på kongressen, *Åke Åkerlund* skriver därför till *Baastrup* den 8.9. och frågar – efter påstötning från *Forssells* sida. Av allt att döma har man hastigt beslutat att damerna skall vara med.

Den 19.9. meddelar *Wetterstrand* från Finland att finländarna tyvärr icke kan deltaga i kongressen på grund av den höga kronkursen. Finland kom alltså inte att ha någon personlig representation vid de två första kongresserna.

Från värdlandet Danmark var 37 personer anmälda, från Island 1, från Norge 8 och från Sverige 20. Dessutom deltog 1 firmarepresentant från Schweiz och Tyskland, sammanlagt alltså 68 deltgare.

Det Ordinarie sammanträdet av styrelsen för Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi ägde rum i Nimb's lokaler i København fredagen den 23/9 1921.

Av protokollet framgår:

§ 1

Förklarade ordföranden sammanträdet öppnat. Närvarande vid sammanträdet voro:
Prof. *J.F. Fischer*, København
Overlaege *A. Reyn*, København
Dr. *K.J. Panner*, København
Dr. *Ch. I Baastrup*, København
Prof. *G. Forssell*, Stockholm
Doc. *Lars Edling*, Lund
Dr. *E. Berven*, Stockholm
Dr. *S.A. Heyerdahl*, Kristinia
Dr. *H. Thue*, Kristiania
Dr. *E. Berle*, Kristiania

§ 2

Föreslogs och antogs följande arbetsordning för kongressförhandlingarna:

Tiden för inledningsföredragen bestämdes liksom för *Edlings* och *Frumeries* diskussionsinlägg till 15 min. och anslogs 5 min. till öfriga diskussionsinlägg.

Tiden för öfriga föredrag och diskussionsinlägg bestämdes:
20 min. till prof. *G. Forssells* föredrag,
10 min. till de öfriga föredragen,
3 min. till diskussionsinläggen.

I en och samma diskussion skulle samma talare få rättighet att yttra sig 2 gånger.

§ 3

Föreslogs till hederspresidenter prof. *G. Forssell* och Doc. *S.A. Heyerdahl* att föreläggas föreningen till beslut.

§ 4

Föreslogs till generalsekreterare för mötet Dr. *Ch. I Baastrup, och till sekreterare:*
Doktor Schiander för Norge
Doktor *E. Berven* för Sverige
Doktor *Flemming-Möller* för Danmark.

§ 5

På förslag av prof. *G. Forssell* beslöt styrelsen att föreslå föreningen "att företaga sådan ändring af föreningens stadgar" o.s.v. bilaga I
och att med anledning däraf föreslå följande stadgeändring bilaga II

§ 6

Beslöt styrelsen på motiveradt förslag av prof. G. Forssell att föreslå föreningen att till hedersmedlemmar välja: (bilaga III)
från Danmark: Prof. *J.F. Fischer*
från Norge: Prof. *L. Vegard*
från Sverige: Dr. *Tage Sjögren*
Från länder utom Skandinavien och Finland föreslogs: Från Amerikas Förenta Stater: Dr. *W. Phaler*, Dr. *James F. Case*, Dr. *R.D. Carman*, Dr. *W.D. Coolidge*
Från England: Dr. *Robert Knox*, Prof. *S. Russ*, Prof. *E. Rutherford*.
Från Frankrike: Mme le professeur *M. Curie*, Dr. *A. Beclèr*, Dr. *J. Bergonié*.
Från Tyskland: Prof. *C.W. Röntgen*, Prof. *H. Rieder*, Prof. *R. Grashey*.

Från Österrike: Prof. *G. Holtzknecht,* Dr. *R. Kienböck*
och uppdrog styrelsen åt prof. Forssell att inför föreningen framlägga motiveradt förslag till inval af ifråvarande personer till hedersmedlemmar.

§ 7

Föreslogs att hos föreningen hemställa att nästa möte af föreningen hålles i Stockholm 1923.

§ 8

Föreslogs följande diskussionsämnen vid nästa möte:
1). Radiologisk behandling av hyperplastisk tonsillarväfnad, och åtog sig Dr. *Berven* på anmodan att inleda detsamma.
2). Knogleatrofi i Röntgenbillede. För detta föredrag skulle senare en dansk inledare af danska radiolog-föreningen utses.

§ 9

Godkändes programmet för kongressen i København.

§ 10

Förklarade ordf. sammanträdet avslutet.

København den 23/9 1921
Ch. I. Baastrup

På sätt och vis har bilagorna ett minst lika stort intresse, emedan i dem ingår fakta, som innebar förändringar i stadgarna och därmed också i den kommande utformningen av föreningens verksamhet.

Bilaga I
till protokoll av den 23/9 1921.

Styrelsen för Nordisk förening för Medicinsk Radiologi har vid sammanträde den 23:dje sept. 1921 beslutat att föreslå föreningen att företaga en sådan ändring af föreningens stadgar, att föreningen skall till hedersmedlemmar kunna kalla personer inom eller utom Skandinavien och Finland, hvilka föreningen önskar gifva sitt erkännande för utmärkta förtjänster om radiologien och till korresponderande medlemmar kunna välja framstående utländska radiologer, hvilka föreningen önskar innesluta i sin krets.

Som man ser en synnerligen väl formulerad önskan – och den föreföll motiverad för att uppnå kontakter med ledande personligheter inom radiologien ute i världen.

Bilaga II.
till protokoll av den 23/9 1921.

Styrelsen för Nordisk förening för Medicinsk Radiologi får härmed föreslå föreningen att följande *tillägg till föreningens stadgar beslutas:*

Efter nuvarande § 2 tillfogas en ny paragraf, som således betecknas med § 3 och har följande lydelse:

§ 3

Till hedersmedlemmar af Föreningen kunna kallas personer inom eller utom Skandinavien och Finland, hvilka föreningen önskar gifva sitt erkännande för utmärkta förtjänster om radiologien.

Till korresponderande medlemmar af Föreningen kunna väljas framstående utländska radiologer, hvilka Föreningen önskar innesluta i sin krets.

Till nuvarande § 3. som härefter erhåller beteckningen § 4 tillfogas följande moment:

Kallelse till hedersmedlem och val af korresponderande medlem beslutes af Föreningen på förslag av Styrelsen.

Till nuvarande § 4. som härefter erhåller beteckningen § 5 tillfogas:

Hedersmedlemmar och korresponderande medlemmar äro befriade från afgift till Föreningen.

Nummerbeteckningen å § 5 och följande ändras till § 6 och följande nummer.

Bilaga III

Denna innehåller prof. *G. Forssells* motiveringar för kallelse av de skandinviska hedersmedlemmarna, vilka nu utökats med Prof. *John Berg,* Sverige.

Då det gällde motiveringarna för att kalla ett antal personer utöver dem från Norden, framhöll *Forssell* helt kort följande:

"Samtliga de föreslagna äro forskare af världsrykte och alla hafva de varit af stor betydelse för utvecklingen av radiologien i Norden. De flesta af dem hafva därjämte med utmärkt välvilja vid sina institutioner mottagit lärjungar från Norden".

Vi lägger här märke till att många av de utsedda var personer med världsrykte och som kommit att skapa viktiga grundvalar för radiologien i dess helhet.

Från sammanträdet den 25/9 1921 i Rigshospitalet i København kan nämnas att man beslöt att följande möte skulle hållas i Stockholm 1923.

Till *ordförande* för föreningen till nästa möte föreslogs och antogs *prof. G. Forssell.* Till medlemmar i Styrelsen utsågs som *representanter för Sverige:* Doc. *Lars Edling,* v.ordf., Dr. *T. Larsén,* sekr., Dr. *J. Heyman,* skattmästare, Dr. *E. Berven,* suppleant

för Norge: Dr. *S.A. Heyerdahl,* Dr. *E. Berle,* Dr. *Hans Thue,* suppleant.

för Danmark: Dr. *A. Reyn,* Dr. *H.J. Panner,* Dr. *Ch. I Baastrup,* suppleant

för Finland: Dr. *G.A. Wetterstrand,* Dr. *O.A. Boije,* Överläkare *A. Hornborg,* suppleant.

Föredragen jämte diskussionsinläggen från själva de vetenskapliga förhandlingarna från denna andra nordiska radiologkongress finns publicerade i Acta radiologica, Vol. I, sid. VII och VIII. Dessutom ingår här på svenska Stadgar för Nordisk förening för medicinsk radiologi, antagna vid möte i Kristiania den 2 juli 1919 och i Köpenhamn den 25 sept. 1921, sidorna 543–545.

Denna första volym av Acta radiologica har för nordisk radiologi en utormordentligt stor betydelse i det den sammanfattat återger det mest väsentliga som skett inom föreningen under de första åren.

På sid. 546 återfinnes en förteckning över styrelsen för föreningen 1922–1923 samt vidare en förteckning över hedersledamöterna i föreningen.

Ytterligare finns publicerade medlemslistor för Dansk radiologisk selskab i april 1922 = 28 medlemmar, i Finska föreningen för medicinsk radiologi april 1922 = 7 medlemmar, av Norsk Forening for medicinsk radiologi, också i april 1922 = 19 medlemmar samt också i Svenska föreningen för medicinsk radiologi, likaså för april 1922 = 51 medlemmar.

Kongressens "lättare program"

Men innan vi lämnar denna Köpenhamns-kongress, som danskarna först ville beteckna som den första, kan det vara skäl att med några ord beskriva huru det lättare programmet hade utformats.

Baastrup publicerade ett skämtsamt ACTA RADIOLOGICA Supplementum – med en underrubrik:

En medicinsk-historisk redogørelse om kvinderne og radiologien. I denna uppträder "Amor Röntgenlogicus", se bifogade bild:

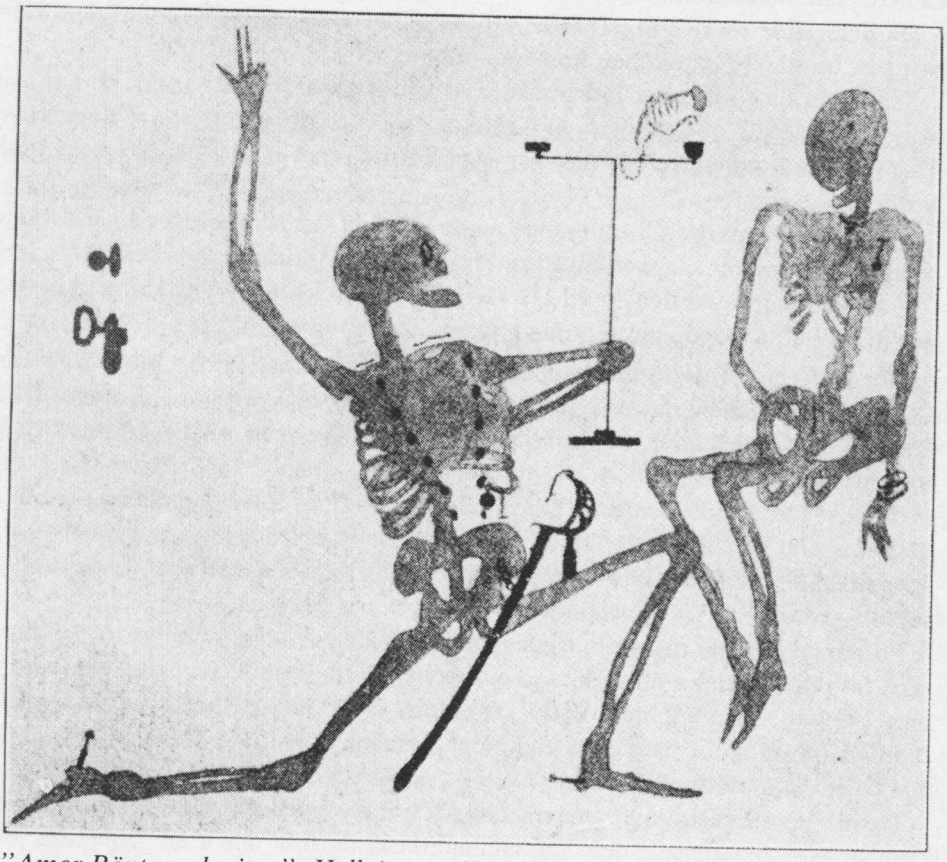

"Amor Röntgenologicus". Hyllningen till KVINNAN något makabert framställd.

Då man studerar förteckningen över och referaten av föredragen, som hölls på denna andra nordiska radiologkongress – se för övrigt Acta radiologica Vol. I, fasc. I – sidorna 489–542, kan man konstatera att antalet redan sprungit upp till 28 och att det tydligen förekom rätt livliga diskussioner i anslutning till föredragen.

Professor *Poppe* har behandlat de ämnen, som anknöt sig till terapi-delen – om också på denna tid ännu icke någon egentlig uppdelning skett i diagnostik och terapi, som fallet blev under senare år. Radiologerna i Norden hade då dels skolats för såväl terapeutiska som diagnostiska uppgifter och dels kom de också i de flesta fall i sin dagliga praktiska gärning att syssla med bägge ämnesgrupperna. Från den diagnostiska sidans föredrag lägger man märke till att digestionskanalens frågeställningar fortfarande hade samlat det största intresset.

S. Ström talade om förändringar i appendix och caeceum och hans föredrag föranledde diskussionsinlägg av: *Forssell, Heyerdahl, Laurell, Åkerlund, Flemming-Møller.*

Forssell talade om Slemhinnans rörelsemekanism i digestionskanalen, *Åkerlund* om nischsymtomet vid carcinoma ventriculi, *Th. Eiken* om kliniska undersökningar av 4 timmars röntgen-retention, *A. Als Nielsen* om Röntgenundersökningar av magsäckens motilitet hos friska individer vid vila och vid rörelse. *Moritz Simon* talade först om Röntgenbilden av jejunum och sedan om några fall av gallkonkrement av speciellt röntgenologiskt intresse. *H. Laurell* höll ett föredrag om pneumoperitoneum efter operation och *Fischer* föredrog ett fall av hepatoptosis. *T. Clason* beskrev röntgenologiska metoder för bestämning av Conjugata vera.

Den senare delen av föredragen behandlade främst terapeutiska frågor samt ljusbad, elektrokoagulation m.m. Intressant är i varje fall också att konstatera att *Axel Westman* redan då höll ett föredrag om blodförändringar i samband med strålbehandling med röntgenstrålar och radium.

Till slut talade *Å. Scheele* ytterligare om ett ovanligt fall av skelettanomali och *Lars Edling* om vissa praktiska arrangemang för att skydda mörkrummet från att ljus skulle kunna tränga in.

Då man nu i våra dagar betraktar frågeställningarna och de problem föredragshållarna koncentrerat sig på, kan man konstatera att det rörde sig om frågor, som ännu i dag icke fått sin slutliga lösning. Temavalet och föredragens kvalitet var redan då av en så hög klass att det inte är att förvåna sig över att då sedermera dessa publicerats i Acta radiologica hela den nordiska radiologien med ett slag gjorde sig känd och respekterad ute i den vetenskapliga världen.

Terapi-delen:

Det ble holdt to foredrag om strålebehandling av patologiske tilstander i glandula thyreoidea. *Fischer* omtalte røntgenbehandling ved Morbus Basedowi. Hans materiale besto av ikke mindre enn 490 pasienter. Det ble gitt moderate stråledoser på 4 felt, hvorav ett felt over thymusregionen. Struma svant hos 2/3 av pasientene. Hos 4/5 av pasientene ble det oppnådd "positivt resultat".

Det er interessant å merke seg at *Fischer* fremhevet at resultatene var best hos den velhavende del av befolkningen som kunne ta nødvendige hensyn. Resultatene var mindre gode hos arbeiderklassen som av rent økonomiske grunner ikke kunne ta ønskelige forsiktighetsregler under behandlingen og i tiden etter denne.

Heyerdahl fremla et materiale på 48 pasienter med forskjellige lidelser i glandula thyreoidea, hvorav 8 med inoperabelt malignt struma. Radium-tuber ble plassert på huden over struma. De maligne svulster fikk store radium-doser som fremkalte uttalte akutte og kroniske hudforandringer.

Disse to foredrag ble øyensynlig mottatt med betydelig interesse, det var ikke mindre enn 8 deltagere i diskusjonen. Foredragene og diskusjonsinnleggene gjorde det klart at det skulle anvendes små stråledoser ved behandling av Morbus Basedowi.

Heyerdahl omtalte også sine erfaringer ved behandling av maligne svulster med intubasjon av radium-nåler, vesentlig hos pasienter med hud- og leppecancer. Resultatene var meget lovende. Det har senere vist seg at metoden med intubasjon av radium-nåler ved leppecancer har holdt seg opp gjennom årene. Den praktiseres fremdeles ved flere klinikker.

Heyman fremla sine erfaringer med behandling av klimakteriske blødninger. Han anvendte vaginal- eller intrauterin applikasjon av radium tuber. Materialet besto av 49 pasienter, behandlet i tidsrommet 1916–1921. Hos 32 pasienter inntrådte amenorrhoe, hos 16 oligo-menorrhoe. Bare hos 1 pasient var behandlingen mislykket.

Strålebehandling av myoma uteri ble omtalt av *Lundkvist* (Radiumhemmet) og av *Heyerdahl.* Begge hadde gode resultater. *Lundkvist* konkluderte med at røntgenbehandling var å foretrekk fremfor radiumbehandling, han fremhevet også at større myomer burde opereres.

Collin holdt foredrag om behandling med universelt lysbad. I diskusjonen etter foredraget fremholdt *Reyn* at kullbue-lyset var kvikksølvlampen langt overlegen.

Westman omtalte blodforandringer etter røntgen- og radiumbehandling. Bestemmelse av hemoglobin, telling av røde og hvite blodlegemer hadde etter *Westmans* mening betydelig verdi for vurdering av pasientens prognose.

Nordentoft (Århus) fremla et materiale bestående av 19 pasienter med angivelig tumor cerebri. Diagnosen var stillet klinisk. Etter strålebehandling ble 9 passienter tilsynelatende helbredet. *Nordentoft* mente at det gode resultat av strålebehandling bekreftet den kliniske diagnose, han mente altså å kunne stille en slags diagnose ex juvantibus. Ingen av diskusjonsdeltagerne (*Heyerdahl, Panner, Fischer, Berven*) kunne fremlegge lignende resultater. Deltagerne i diskusjonen sa ikke direkte at de tvilte på diagnosens riktighet, men det fremgår nok at de mente at diagnosen tumor cerebri var meget usikker i det fremlagte materiale.

Schele (Lund) demonstrerte et apparat til bruk ved radiumbehandling i munnhulen og i pharynx. Hensikten var å sikre nøyaktig applikasjon og fiksasjon av radium-tubene. Denne demonstrasjon fremkalte kritiske bemerkninger fra *Berven.*

Den som leser kongress-referatene fra første og annen kongress 60 og 58 år

senere blir slått av hvor store fremskritt som er gjort fra første til annen kongress. Bredden i foredragene er blitt større, og det gjøres gode forsøk på å trekke opp linjene for indikasjonene for strålebehandling ved forskjellige sykdomstilstander. Vi sitter også igjen med et inntrykk av at diskusjonsinnleggene får større betydning og at de må ha hatt stor verdi for de unge konress-deltagere.

Baastrup visade sig vara en god organisatör och han hade dessutom lätt för att åstadkomma tillfällighetsverser, varav här ett prov:

Mel.: Erindrer De, det var i Kongens Have.

En Læge i de gode gamle Dage
optraadte helst i knappet Diplomat.
Fra hans Besøg Karbolduft blev tilbage,
som Selskapsmand han altid var parat.
For Patienten var han som en Fader,
lidt fjern fordi han var saa lærd og fin,
mod alle Soter og mod alle Skader
han ordineret tonsvis Medicin.

Men Lægen nu i vore egne Tider,
i voldsom Fart paa Garden ses han mest,
kun faa i Bil – paa Cykel Resten rider
og han er klædt omtrent som Folk er flest.
Han trænger ind i Lidelsernes Kærne
og Diagnosen er hans halve Liv,
men Medicin han skriver ikke gerne,
nej, hel're han kurerer med en Kniv.

De gamle Vismænd granskede i Blinde
– for Teorien stod paa svage Ben –,
men hvad de søgte, vor Tid fik at finde
et Straalestof – omtrent "de vises Sten".
Naturens sælsomt stærke Løndomsevner
til Røntgenlys Tekniken skaber om.
Fra fjern og nær de Syge sammen stævner
ved Solens Lys at hente Lægedom.

Som Børn med Undren Eventyr vi hørte,
om hvad der sker paa Tryllestavens Bud;
men Videnskaben Eventyret førte
fra Drømmeri i Dagliglivet ud.
Og Radiologens Tryllestav er Straalen,
han hører til i Fremtidslægers Stab;
vi for vort Speciale tømmer Skaalen,
et Leve vores ædle Videnskab.

cib.

Chr. I Baastrup

Baastrup var dessutom författare till ett andra särtryck, som delades ut vid festmiddagen på Den kongelige Skydebane söndagen den 25. september.

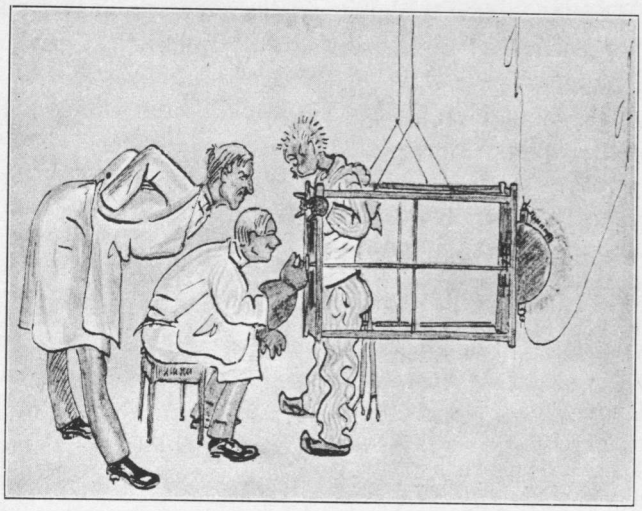

NORDISK FORENING FOR MEDICINSK RADIOLOGI

SØNDAG DEN 25. SEPTEMBER 1921

DEN KONGELIGE SKYDEBANE

Köpenhamns-tidningarna ägnade kongressen en nästan överraskande stor uppmärksamhet. Berlingske Tidende av den 27.9.1921 skriver sålunda bl.a.: "Det kan siges at Kongressen gav et rigt videnskabligt Udbytte, og af Foredragene maa i første Rekke naevnes Professor *Forssells* Meddelser om hans Studier af Tarmkanalens Forhold. *Heyerdahls* Meddelelser om Radium-Naale, et Spørsmaal, der er af stoor Betydning herhjemme efter Indsamlingen til Radiumfondet..." och vidare "Foruden det videnskablige Udbytte vil Samvaeret mellem de forskellige Landes Videnskabsmaend have den allerstørste Betydning i Retning af at stimulere til fortsat Udveksling af Tanker". –

1923
Den första kongressen i Stockholm

I februari 1923 sände kongress-sekreteraren *T. Larsén* ut det första meddelandet om att NFfMR skulle sammanträda i Stockholm i juni. I det preliminära Arbetsprogrammet ingår redan med tydliga underrubriker tidpunkterna för Föreningens ordinarie sammanträde, för de vetenskapliga förhandlingarna, inled-

ningsföredragen samt de andra anmälda föredragen, som nu för första gången tydligt uppdelats i Röntgendiagnostik, Radioterapi och Elektroterapi.

Intressant är också att konstatera att den ekonomiska sidan tydligen gått att ordna överraskande väl i det att t.ex. i detta första meddelande redan kan sägas att de danska, finska och norska medlemmarna av NFfMR jämte damer inbjudes som gäster till samtliga festligheter.

Gösta Forssell var president för denna kongress. Han ledde planeringen nästan in i minsta detalj och här kan ett avsnitt av hans brev till generalsekreteraren *Baastrup* vara av intresse: "Bestyrelsen för mötet, som ju måste på förhand planera icke blott de allvarliga förhandlingarna utan även festligheterna, har haft en sammankomst för att även planera talen vid festligheterna. I livlig hågkomst av den poetiska ådra, över vilken Du förfogar, har bestyrelsen därvid beslutat att hos Dig vänligen anhålla att Du vid festmiddagen å Hasselbacken den 19 ville framföra kongressens tack till dem som dragit lasset och burit dagens tunga vid anordnandet av kongressens allvarliga och glada idrotter, nämligen sekreteraren, doktor *Larsén* och framför allt "nöjeskommittén", doktorerna *Åkerlund* och *Heyman* samt damkommittén..."

Också detta brev anser jag ha historiskt värde i det att man här kan konstatera att en viss tradition skapades.

Kongressavgiften var denna gång 20 sv. kronor. Här valdes också två nya hedersmedlemmar: Bankdirektören *J. Nachmanson,* Stockholm och Dr. *A. Soiland,* Los Angeles, USA. *Forssell* talade dessutom till minnet av den avlidne hedersmedlemmen, professor *C.W. Röntgen.*

I kongressen deltog 66 medlemmar av NFfMR; Denna gång hade man också lyckats ordna en utställning av "röntgenutensilier", med 6 deltagare, varav också en svensk firma, Jährns Elektr. A.B.

Ingressen för denna kongress innehöll också en speciell betoning av den kamratliga samvaron, bl.a. ingick däri en gemensam utfärd med ångfartyget "Gustafsberg VII" till Saltsjöbaden med avgång från Gustaf III:s staty. Senare på kvällen var det middag på Saltsjöbadens hotell och följande dag festmiddag på Hasselbacken – i festdräkt.

Menun var tryckt på en specialgjord kartong. Man ser överst namnet på gästen, därunder avbildas Stadshuset och ovanför detta ses ett röntgenrör som utsänder strålar. Det hela påminner starkt om en soluppgång.

Vid ett av de festliga tillfällena vid denna kongress framfördes "Radiologvisan". Denna specialtryckta visa är undertecknad A.P. – men jag har icke i deltagarförteckningen kunnat finna någon, som skulle ha brukat dessa initialer. Jag tycker att visan ger ett koncentrat av vad man tyckte och tänkte om radiologin – såväl diagnostiken som terapin – på den tiden. Här nedan återges några av verserna:

"Uti tidens morgon hördes skaparstämman
Varde ljus – och genast lystes rymden opp,
ej av strålar från planeterna, ty dem han
skapade först sedan under veckans lopp.

Festmenun vid kongressen i Stockholm i juni 1923. Ett dåtida röntgenrör belyser Stadshuset.

Utav detta faktum tydligt finna vi
/: äldst av vetenskap är radiologi:/

.....

Nya tider grytt, och eterns vibrationer
mänskan tog som vapen i sin lärda kamp,
Liksom dessa massor utav elektroner
som vi dirigera en och var som pamp.
Leve namnen Röntgen, Becquerel, Curie. –
/:Levom allihop minores dii..." vi:/

Ja, nog tycks vi äga ganska fina chanser
för att driva sjukdomar och lyten bort.
Mänsklighets gissel, tbc, och cancer
bombardera vi med framgång immerfort.
Elektroner rusa fram med hisklig fart,
/: så att kräftan avancerar bakåt snart:/"

Någon stor poesi var ju detta för all del icke, men verserna ger i alla fall en uppfattning om vad människorna på den tiden tänkte om dessa strålars effekt, som faktiskt ännu då på många håll gick under namn av X-strålar. Ännu en vers kan här återges:

"Vi plär genomskåda fräckt vår stackars nästa –
månne hon i sin tur genomskådar oss?
Men vi göra dock i varje fall vårt bästa,
och i båda ändar bränna vi vårt bloss.
Länge leve röntgen och dess forskare
/: vetenskapens sista dagars helige:/"

Radioterapin inntok en bred plass

Strålebehandling av kronisk tonsilitis *(Berven)*, tuberkuløse lymfomer *(Reyn, Runstrøm)*, Pagets sykdom *(Heyerdahl)*, syringomyelitis *(Wetterstrand)*, og behandling av rachit med lysbad *(Sonne)* var emne som opptok stor interesse. I diskusjonen etter disse foredrag fremhevet *Forssell* betydningen av å bruke små stråledoser ved betennelsesaktige tilstander. Dosene skulle være så små at de ikke fremkalte synlige varige hudforandringer. Videre anførte han at det var absolutt nødvendig med god spesialutdannelse av de leger som har ansvaret for strålebehandlingen. Han talte om "den dilettantiske bruk av den meget differente røntgenstråling". Strålebehandling ved forskjellige former for betennelser ble jo meget brukt både i 1920-årene og i 1930-årene inntil den ble avløst av sulfapreparatene og antibiotika. All erfaring i hele denne tiden viste at *Forssells* mening som han uttryckte den allerede i 1923 "små stråledoser ved behandling av betennelser" var korrekt. Det er tydelig at *Forssell* talte med stor autoritet og at han ikke bare i navnet, men også i gavnet var leder av kongressen.

Blodforandringer hos radiologer og hos personalet ved røntgen- og radiumavdelinger ble omtalt av *Amundsen* (Oslo). Han anbefalte bedre beskyttelses-foranstaltninger, og han kunne også vise at lange ferier i høy grad virket til å normalisere de avvikende blodforandringer. Muligheten for opptreden av leukemi etter langvarig strålepåvirkning ble trukket frem i diskusjonen etter foredraget.

Det er interessant å merke seg at strålehygieniske problemer fikk bred omtale allerede i 1923.

Forssell omtalte et nytt beskyttelses-materiale mot ioniserende stråling, nemlig barium-porselen. På *Forssells* initiativ hadde Gustafsberg Porselensfabrikk fremstillet en porselensmasse med et høyt innhold av bariumsulfat. Denne masse kunne absorbere røntgenstråler i betydelig grad, og hadde vist seg velegnet som materiale for hetter til røntgenrør. Tidligere hadde man anvendt blyglass, bly eller blygummi av forskjellige sammensetninger. Etter *Forssells* mening hadde hetter av blyporselen mange fordeler fremfor de tidligere anvendte materialer.

Arentzen og *Krebs* (Århus) omtalte sine funn ved eksperimentelle undersøkelser av røntgenstrålingens biologiske virkninger.

Behandling av svulstsykdommer hadde også fått en bred plass på kongressen i 1923. Ved et ettermiddagsmøte på Radiumhemmet ble det avholdt flere pasientdemonstrasjoner samt demonstrasjon av behandlinsmetoder og -teknikk.

Forssell kunde meddele gode resultater av strålebehandling ved cancer cutis. Han fremla resultatene av etterundersøkelse av pasienter som ble strålebehandlet i tiden 1909–1915, altså med minst 8 års observasjonstid. Av foredraget og diskusjonsinnleggene fremgikk at stråleindusert cancer og cancer i hud med lupus skulle behandles kirurgisk. Disse former for hudcancer egnet seg ikke for strålebehandling. Erfaringer med elektrokoagulasjon av inoperabel cancer mammae ble fremlagt av *Westermark* som i tilslutning til foredraget demonstrerte pasienter.

Heyman fremla sine erfaringer og sine resultater ved radiologisk behandling av carcinoma ovarii. Hans konklusjoner har for en stor del gyldighet for de behandlingsprinsipper som gjelder i 1979.

Westman fremla et materiale på 29 pasienter som var blitt operert for cancer colli uteri og fått profylaktisk postoperativ strålebehandling.

Lundgren omtalte pasienter med hypofysesvulster som var blitt strålebehandlet. Sikker bedring fantes hos 8 av de 10 pasientene i materialet.

Det er også meget interessant å notere at *Sievert* demonstrerte en "Radiumcompensator" for måling av ioniserende stråling.

På denne tredje kongress ble *Soiland,* Los Angelos, California, valt till foreningens æresmedlem.

Gösta Forssell blev intervjuad i Stockholms Dagblads jubileumsnummer år 1924 och det kan vara skäl att här i korthet återge några av de tankar han här framförde. *Forssell* var på den tiden en av världens främsta radiologer och man lyssnade till hans ord icke enbart i Norden utan i hela den medicinska världen. Hans ord i detta sammanhang kom att ha långtsyftande innebörd. –

"Om vi först rikta vår uppmärksamhet till *röntgenundersökningens* område, måste man säga att även de djärvaste förhoppningar, som väcktes vid metodens

framträdande, blivit vida överträffade. Det är numera inom stora sjukdomsgrupper icke möjligt att erhålla en fullständig uppfattning om patientens tillstånd utan en röntgenundersökning. Ofta är denna avgörande vid bedömandet av sjukdomens art eller dess utbredning och förlopp... Och dock hava vi säkerligen endast upplevt den första förberedande, så att säga tekniska perioden av Röntgendiagnostikens historia... Så komma efter all sannolikhet "röntgenanatomien", "röntgenfysiologien" och "röntgenpatologien" att allt mera fördjupas, öppnande nya utsikter över den levande människans anatomi och över de inre organens rörelsemekanism, krävande allt vidare och djupare kunskaper av sina speciella utövare... Förutsättningarna för att röntgendiagnostiken i den praktiska läkekonstens tjänst skall nå den fulla utveckling den förtjänar är, att undervisningen håller jämna steg med utvecklingen".

Han fortsätter sedan med beskrivningar av strålterapins utveckling och av de resultat som redan nu kunnat uppnås på detta område. Han påpekar bl.a. vidare att: "Framtidens radioterapeut måste vara icke blott tekniker utan på samma gång läkare och vetenskapsman. Det är också otänkbart att han kan nå fulländning utan att helt och hållet få ägna sig åt sin vetenskap och sin konst... Liksom på alla områden av konst och vetenskap, beror dock radioterapins vidare utbyggande först och främst på de personligheter, som ägna sig däråt, på deras kärlek till kallet, deras begåvning och uthållighet och på de möjligheter, som öppnas för dem att vinna nödvändig utbildning."

1925

Vid denna kongress i Helsingfors var *Wetterstrand* president med *Gösta Jansson* som sekreterare. Här kom en fråga att väcka stort intresse, nämligen radiologins självständiga ställning gentemot andra äldre och större medicinska specialiteter. Också i detta sammanhang yttrade Forssell en del tänkvärda ord. Han sade bl.a.: "Från såväl radiologiskt håll som från kirurger och inre medicinare har den önskan blivit uttalad att ett samarbete skulle äga rum vid anordnandet av våra nordiska möten. Före bildandet av NFfMR deltogo radiologerna i rätt stor utsträckning i de kirurgiska och medicinska mötena och vårt första möte skedde i Kristiania i anslutning till Nordiska kirurgföreningens möte. – *Sedan dess ha våra vägar skiljt sig från varandra. Vi hava behövt en tid av fullt självständig utveckling för att finna våra former och genomföra vår organisation. Nu bilda vi en kraftig förening, vilken såsom jämbördig kamrat kan erbjuda ett samarbete med de äldre bröderna inom medicinen.*

Vid denna kongress var föredragen som berörde *undervisningen* i medicinsk radiologi de kanske tyngst vägande – och högaktuella. – Deltagandet i denna kongress – den första i Finland – var rätt svagt, endast 41 personer var närvarande, varav dock redan 13 från värdlandet.

Forssells föredrag vid kongressen finns fylligast återgivet i tidskriften "Hygiea" år 1925, där det omfattar 86 sidor. Detta arbete är av ett synnerligen stort intresse, såväl vetenskapligt som kulturhistoriskt sett.

Det kan kanske ha ett visst intresse att i detta sammanhang nämna antalet medlemmar i de nationella radiologföreningarna i Norden vid denna tid. I Danmark var antalet 21, i Norge 20, i Sverige 70 och i Finland 14. – På den tiden var kongresserna ännu intima och det hade uppstått varma vänskapsband mellan medlemmarna över landsgränserna. Detta framgår tydligt av brev, som föreningens arkiv har i sitt förvar.

Det är speciellt frågan om just denna undervisning, som kom att för en lång tid framåt ha en synnerligen stor betydelse. I många länder var vid denna tid undervisningen i radiologi ännu helt baserad på det frivilliga intresset.

I Acta radiologica Vol. IV från år 1925 återfinnes på sidorna 638–644 referat av de bägge inledningsföredragen jämte efterföljande diskussion.

Trots att i denna historik i främsta rummet Nordisk Förening för Medicinsk Radiologis utveckling skall beskrivas (NFfMR) och icke radiologiens utveckling i Norden, kan man dock icke förbigå detta ämne, emedan frågan skulle visa sig ha en så stor betydelse för nyrekryteringen inom radiologin samt vikten av att skolningen skulle leda till att fackets kunnande bibehölls på en hög nivå.

Undervisning i radiologi hade förekommit synnerligen sparsamt, i Sverige t.ex. endast sporadiskt under åren 1899–1906. Forssell berättade att *Tor Stenbäck* gav den första svenska undervisningen i medicinsk radiologi år 1899 på våren, omfattande 6 à 8 föreläsningar i röntgenteknik, röntgendiagnostik och röntgenterapi med demonstrationer. I kursen deltog 3 eller 4 läkare och han själv, som då var medicinestuderande. På uppmaning av professor *C.G. Lennander* gav *Forssell* sedermera under sin tjänstgöring såsom medicinekandidat å Uppsala Akademiska sjukhus som frivillig amanuens vid röntgenlaboratoriet år 1902 enskilda lektioner i röntgenteknik och röntgendiagnos till sina kamrater samt utförde enkla demonstrationer av röntgendiagnostik inför den kirurgiska kliniken.

Ordnad undervisning i medicinsk röntgenologi för studenter vid Karolinska institutet förekom från 1907, vid universiteten i Lund sedan 1916 och i Uppsala sedan 1919.

Vid 1916 års riksdag beslöts inrätta en personlig professur i medicinsk radiologi vid Karolinska Institutet för med.dr. *Gösta Forssell.* Redan från första början blev denna professur jämnställd med professurerna i andra ämnen. Utbildningen av röntgenspecialister skedde i Sverige från och med 1916 vid Serafimerlasarettets röntgeninstitut samt vid Radiumhemmet.

I de stora kulturländernas centra varade det endast till några år efter Röntgens upptäckt innan röntgenutbildning i någon form började utformas. Men i mera avlägsna länder sträckte sig detta enkla stadium allmänt långt in på detta århundrade. *Forssell* påpekade att: "det är ej utan att ännu i dag (1925) på annars mycket högt kultiverade platser ett ganska liknande tillstånd uppstår, när läkare utan föregående undervisning gripa sig an med Röntgens strålar."

USA och Skandinavien blev ledande för utvecklingen för långa tider framåt.

I Röntgens eget hemland bestämdes radiologiens ställning som undervisningsämne av en medveten åskådning, som betraktade RÖNTGENOLOGIEN icke såsom en vetenskap utan såsom en undersöknings- och behandlingsteknik, ge-

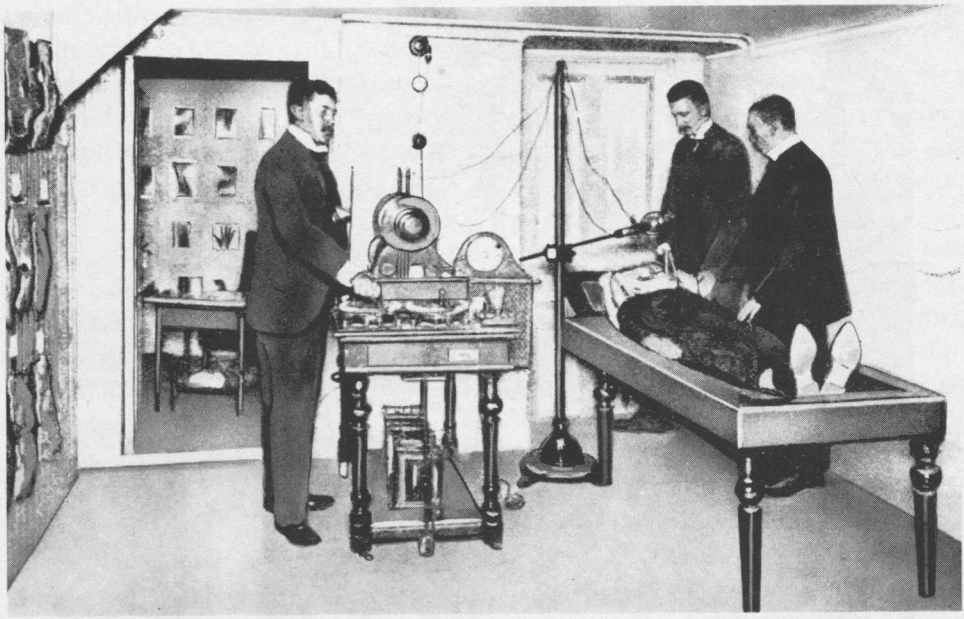

Dr. Thor Stenbecks Röntgeninstitut i Stockholm 1899. Personerna från vänster: Dr. Thor Stenbeck, Med.stud. Gösta Forssell, Med. stud. G. Liljeroth.

mensam för alla medicinska vetenskaper. "Ett uttryck för detta är att besätta undervisningsstolarna (=Lehrstuhl) icke med läkare utan med fysiker. Detta förefaller mig ungefär lika rationellt som att besätta lärostolen i histologi med en optiker och lärostolen i kirurgi med en instrumentmakare", sade Forssell.

I USA fanns redan 1915 röntgenologien som erkänt läroämne i 72 av landets medicinska skolor.

I Österrike startades tidigt privat undervisning i röntgenologi och där fanns tidigt proportionsvis ett synnerligen stort antal radiologer – man började tala om "Wienerskolan".

Forssell framhöll vidare i sitt inledningsföredrag att Sverige sannolikt intar första platsen i Europa då det gällde att giva studenterna en allmän instruktion i röntgendiagnostik, vilket hade blivit obligatoriskt från 1923.

Forssells föredrag finns återgivet i sammandrag i Acta Radiologica på engelska i samband med referatet från denna 4:de nordiska radiologkongress, men fylligare återgivet som särtryck till tidskriften HYGIEA år 1925, där det omfattar 86 sidor. Detta arbete är av ett synnerligen stort såväl kulturhistoriskt som vetenskapligt intresse, men här kan endast vissa delar av detsamma återges, till sådana delar, som kan anses beröra hela den nordiska radiologien. –

År 1925 hade Dansk Radiologisk Selskab i en skrivelse till det lagevidenskabelige fakultet föreslagit att en professur eller en docentur i radiologi skulle inrättas.

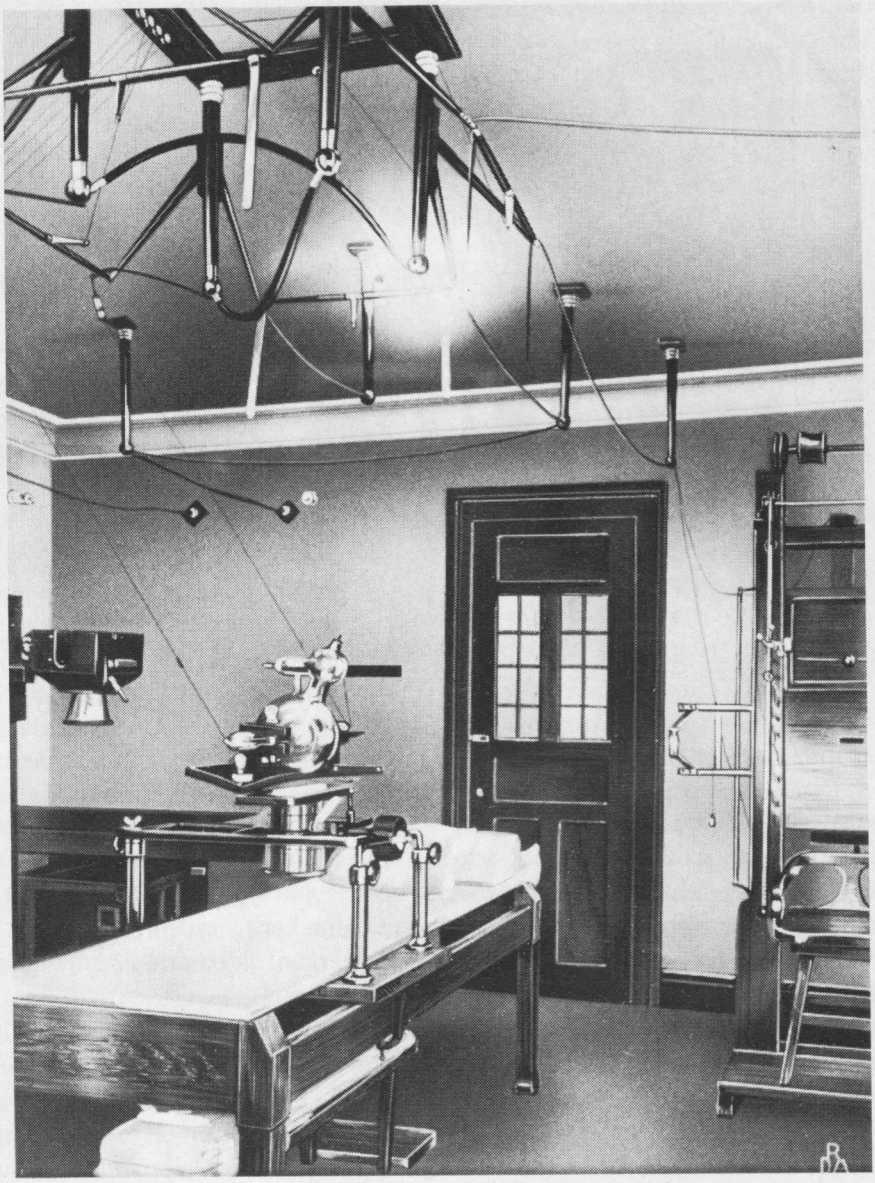

Röntgenapparatur från 1919. Trochoscop och Forssells "Radiograf".

S.A. Heyerdahl nämnde i sitt inledningsföredrag om undervisningen i medicinsk radiologi i Norge bl.a. att föredragshållaren själv tidvis givit instruktion åt läkarna vid Rikshospitalet sedan seklets början. Den första kursen i radiologi startade hösten 1915 för läkare och medicinestuderande och omfattade röntgenteknik och röntgendiagnostik och varade 2 månader (sammanlagt 20 timmar). År 1919 inrättades en lärartjänst vid universitetet i Oslo i radiologi och föredragshål-

laren själv kom att bli den förste läraren. Men ännu 1919 var ämnet radiologi enligt fakultetens beslut ett frivilligt ämne.

Den följande diskussionen visar rätt väl vilka personer i Norden som vid denna tidpunkt hade intresse av och begrepp om vad undervisningen i medicinsk radiologi innebar med tanke på denna specialitets framtid, både ur organisatorisk och vetenskaplig synpunkt sett. Jag hänvisar till de ovannämnda källorna för vidare studier. –

Det ene hovedtema var røntgen og lysbehandling ved kirurgisk tuberkulose (tuberkuløse lymfomer og lupus). Dette tema ble åpenbart omfattet med meget stor interesse. Foredrag blev holdt av *Amundsen* (Oslo), *Chievitz* (København), *Edling* (Lund), *Heyerdahl* (Oslo), *Malmstrøm* (Lund), *Reyn* (København), *Wetterstrand* (Helsingfors) og *Simon* (Stockholm). Foredragene ble fulgt av mange og delvis lange diskusjonsinnlegg. I 1979 har dette bare historisk interesse.

Det annet hovedtema på kongressen var undervisningen i medisinsk radiologi i de nordiske land. Innledere var *Forssell* og *Heyerdahl*. Etter Forssells mening var tiden enda ikke mogen for deling av spesialiteten *Medisinsk radiologi*. Men en gang i fremtiden ville det i høyeste grad være aktuelt å få to professorater i Medisinsk radiologi: Ett i røntgendiagnostikk og ett i stråleterapi. Utviklingen har vist at dette har vært en helt korrekt oppfatning.

Berven talte om behandlingen av carcinoma buccae. Han var tilbøyelig til å anbefale elektrokoagulasjon av operabel primærtumor fremfor kirurgi, røntgen- eller radiumbehandling.

Bakke (Bergen) omtalte et tilfelle av polycythemi som var blitt røntgenbehandlet og *Nitter* (Skien) fremla et materiale på 21 røntgenbehandlede pasienter med prostatahypertrofi.

Heyman fremla sine erfaringer om strålebehandling av cancer corporis uteri ved Radiumhemmet. På basis av sine erfaringer trakk han foreløpig den konklusjon at strålebehandling ga like gode resultater som kirurgi.

Holmsen (Oslo) ville i egenskap av ingeniør påpeke nødvendigheten av kontroll-foranstaltninger ved installasjon av røntgenanlegg. Det ble installert mange små anlegg nær sagt hvor som helst uten noen kontroll. Han tok til orde for at anleggene måtte approberes av offentlig instans før de kunne taes i bruk. Videre burde samme instans kontrollere anleggene med regelmessige mellomrom. Slike foranstaltninger var etter foredragsholderens mening nødvendige både av hensyn till pasientene, betjeningen og selve anleggene. Dette foredrag var en av de første påminnelser om nødvendigheten av opprettelse av de kontroll-laboratorier som i dag finnes i samtlige nordiske land.

Vid föreningens möte höll ordföranden minnestal över de bortgångna medlemmarna *Sigfrid Ström* och *Ivar Bagge*.

Vid 1925-års kongress valdes inga nya hedersledamöter.

"Den femte kongressen i Köpenhamn 1927"

Emedan det fortfarande 1927 skedde vissa förändringar i NFfMR:s organisation och då Föreningen ännu var endast 8 år gammal, kan det förefalla motiverat att ännu referera denna sammankomst i Köpenhamn skilt för sig.

Men år 1927 kom i enlighet med planerna från 1925 radiologkongressen att föregås av Nordisk kirurgisk förenings 16:de möte i Göteborg, där NFfMR:s utsedda medlemmar uppträdde som inledare i följande diskussionsämnen:

"Radiologisk eller operativ behandling av maligna svulster i munhålan" med *Elis Berven* som inledare och i fråga om "Radiologisk eller operativ behandling av cancer uteri" med *James Heyman* som inledare. På detta sätt hade man kommit de nordiska kirurgerna till mötes i frågan om framtida samarbete vid sammankomsterna.

Det ordinarie styrelsemötet i NFfMR hölls på restaurant "Nimb" den 29 juni. Emedan presidenten *Reyn* var sjuk, funktionerade *Panner* i egenskap av "vicepresident" som ordförande för mötet.

Enligt uppdrag hade *Forssell* underhandlat med de nordiska kirurgernas generalsekreterare prof. *Bull* och dessa två hade enats om att förelägga var sin förening följande:

a) Vart 4:de år avhåller de nordiska kirurgiska och radiologiska föreningarna gemensamt möte

b) Om möjligt uppställes ett diskussionstema, som är av intresse för bägge föreningarnas medlemmar, utan att detta kan anses vara någon absolut betingelse för ett fruktbart samarbete.

c) I händelse av ett gemensamt diskussionstema förhandlas om detta mellan de båda föreningarnas presidenter och generalsekreterare, varefter detta framlägges till godkännande för föreningarnas styrelser. Där skall då utses en inledare från var förening och bägge föreningarna skall betala tryckningskostnaderna för sitt medlemsföredrag...

d) De som är medlemmar i bägge föreningarna, betalar full medlemsavgift till bägge. De som är medlemmar av den ena föreningen, har gratis tillträde till den andra föreningens möten, men bör betala för denna förenings tryckta förhandlingar.

Till detta hade de båda herrarna kommit överens om att föreslå att nästa möte skulle vara i Oslo. Vidare hade man enats om att det i framtiden skulle anordnas en festmiddag men dessutom en "lille aften" ("Bierabend", tvangsfri sammenkomst") av hänsyn till de unga, som icke har råd till att betala för 2 middagar.

Styrelsen gav vidare i uppdrag åt *Forssell* att förhandla också med medicinarna och så att radiologerna varannan gång skulle ha ett gemensamt möte med dem.

Man hade på basen av dessa diskussioner kommit till att de framtida skandinaviska (man använde i protokollet faktiskt det ordet) radiologiska kongresserna skulle hållas i följande ordningsföljd: 1) Oslo, 2) Helsingfors, 3) Stockholm – och att svenskarna i framtiden får 2 kongresser av 5 i stället för nuvarande 1 kongress av 4 samt 4) Köpenhamn.

Styrelsen enades också i § 4 om förslag till stadgeändring enligt följande: "En generalsekreterare väljes för 4 år i gången för att sköta om utgivandet av föreningens arbeten. Generalsekreteraren inkasserar direkt från medlemmarna i de 4 länderna.

Vidare beslöts nu också att protokollen skall i maskinskrivna exemplar fördelas till de 4 ländernas styrelser.

En annan stadgeändring blev gällande tiden för styrelsernas verksamhetsperiod i det att ordalydelsen nu blev följande:

"De 4 styrelseledamöter, som arrangerar en kongress, blir sittande till nästa kongress, på så sätt att både det land som har haft kongress och det land som skall ha kongress, har 4 styrelseledamöter".

Det förefaller mig som om detta skulle ha varit ett förhastat och icke helt genomtänkt beslut i det att t.ex. en sådan sak som frågan om ansvarsfrihet för styrelsen på detta sätt måtte ha blivit minst sagt problematisk.

Man beslöt också att alla deltagarna i en kongress skall betala kongressavgift – i detta fall kr. 20,00. Ytterligare fastställdes att föredragshållarna bör vara medlemmar av föreningen och att icke-medlemmar av föreningen icke kan deltaga i föreningens fester.

Man kan fråga sig vad som var anledningen till dessa nog så stränga nya bestämmelser. Var det firmornas representanter, som icke var så väl sedda med anledning av risker för "inbyggd reklam" eller var det hela en följd av någon personlig misshällighet på något plan. –

Vid denna kongress valdes de gamla erfarna "ledarna" ånyo till hederspresidenter: *Forssell, Heyerdahl* och *Wetterstrand.*

Till generalsekreterare valdes *Baastrup* och till s.k. adjungerade sekreterare: *Åkerlund, Jansson, Fl.-Møller, Schiander.*

Här beslöts slutligen också att till nästa kongress skulle varje land välja en inledare, men att ämnet fick väljas fritt.

Dessutom beslöt man också att till det gemensamma mötet med kirurgerna skulle också en inledare väljas.

Den nya styrelsen fick följande utseende:

President – Heyerdahl och till medlemmar av styrelsen:
för Norge: *Amundsen, Berle, Schiander*
för Finland: *Jansson, Hornborg, Wetterstrand*
för Sverige: *Åkerlund, Edling, Forssell*
för Danmark: *Baastrup, Fl. Møller, Panner, Reyn.*

Dessa sistnämnda beslöts alltså bli sittande kvar.

Vid NFfMR:s generalförsamling den 30 juni beslöts att generalsekreteraren skulle väljas för 4 år och Baastrup blev vald.

Vid samma möte beslöts också att generalsekreteraren skall sända ut ett frågeformulär till alla medlemmar i de respektive ländernas vetenskapliga radiologiska föreningar för att få ett svar på om de önskar vara medlemmar av NFfMR.

Ett visst intresse innebär det också att konstatera att man nu beslöt att alla

assistenter på kliniker, röntgensjuksköterskor och medicinestuderande kan få övervara våra möten – efter anhållan hos styrelsen.

Fortsättningsvis skall kongressföredragen översättas till engelska och utkomma i Acta radiologica, likaså kongressrapporten, bestående av föredragen i en fyllig resumé med diskussionsinläggen.

Som av mötesprotokollet framgår, var det åter en hel del punkter man ville ändra på i föreningens "funktions-program". Man kan alltså konstatera att man fortfarande sökte sin egen identitet, medan de gamla specialiteterna redan var väl och fast etablerade. Tydligen ville man dels utnyttja vetenskapligt sett allt det nya radiologien hade fört med sig till medicinen, men samtidigt förefaller man nog att ha haft en i viss mån "store-brors-attityd" gentemot den unga radiologien.

Den vetenskapliga delen av Köpenhamnskongressen 1927.

Mötena hölls i Rigshospitalets medicinska Auditorium och de inleddes den 30 juni redan kl. 9. Dessförinnan hade man anslagit 1/2 timme för NFfMR:s generalförsamling – som öppningsmötet på den tiden kallades.

Förmiddagen = 3 timmar hade anslagits för de diagnostiska föredragen, där S. *Bakke* talade om Utero-salpingografi, Åke *Åkerlund:* Nischdiagnostikens nuvarande ståndpunkt, speciellt vid ulcus duodeni, Lars *Edling:* Ett fall av lues i duodenum, David *Ottosen:* 164 Tilfaelde af cholecystograferade og opererade Galdevejslidelser, Jac. *Nordentoft:* Om pyelografi och P. *Jacobi:* Arteriosclerosis Aortae abdominalis.

Eftermiddagen hade reserverats för terapeutiska föredrag, vari dock också ingick ett föredrag av *Lundbeck:* Nogle røntgentekniske Nyheder.

Följande dag, fredagen den 1 juli hade anslagits för ett nytt intressant tema, nämligen strålningsbiologi och -fysik. Detta gällde förmiddagen, medan eftermiddagen innehöll ett mera blandat program. Lördag förmiddag omfattade ett gemensamt program med deltagare i den samtidiga tuberkuloskongressen.

Demonstration av film, och apparater ingick också i programmet.

Föredragsprogrammet förtjänar här att återges och visar en tydlig utveckling rent vetenskapligt sett, större variation m.m.

Den 5. kongressens vetenskapliga program – fredagen den 1 juli 1927.

Gösta Jansson: Om röntgenstrålarnas inverkan på cellplasmat.
P. Jacoby: Om Røntgenstraalernes Absorption og den biologiske Virkning ved forskellige Straalekvalitet.
Leif Arntzen: Røntgenstraalernes Virkning paa de forskellige Celltyper i Aertens Kimrod.
Carl Sonne: Lysbiologiske Reaktioners Afhaengihed af Lysets Bølgebredde.
Schultzer: Lysets Virkning paa Fosfor- og Calciumstofskiftet.
Lassen: Lyssensensibilitet i ultraviolet

Haxthausen: 5 Aars Erfaring med "blaat Lys" som Lokalbehandling ved Lupus vulgaris.
Carl Krebs: Experimentelle Undersøgelser over den radiologiske Behandling af cancer uteri.
Hugo Laurell: Röntgenologiskt påvisbara förändringar i subcutis vid inflammatoriska, på djupet liggande processer.
H.J. Panner: 1. Vertebra plana (Calvé).
2. Lidelse i Capitulum humeri lignende Morbus Calvé-Perthes.
P.G.K. Bentzon: Røntgenologiske Undersøgelser over Epifysernes Arterieforsyning.
P. Flem. Møller: Et Tilfaelde af Köhlers Sygdom i os naviculare fulgt fra den første synlige Forandring til endelig Heling.
Anton Jensen: Røntgenundersøgelse af sella turcia.
Erik de Fine Licht: Bidrag til Belysning af Røntgendiagnoses kliniske Betydning ved Hypophysetumoren.

Lördagen den 2 juli – gemensamt möte med deltagarena i den samtidiga tuberkuloskongressen:

Hugo Laurell: Om respiratoriska förändringar hos lungbild, mediastinum och diafragma under normala förhållanden och vid vissa sjukliga tillstånd i lunga och lungsäck.
P. Flem Møller: Om Chalikosens Røntgenbillede og dets Differential-diagnose overfor andre Lungsygdomme.
S. Junghagen: Atelektas såsom röntgensymptom vid lungsjukdomar.
Edv. Collin: Bemaerkninger om det normale Lungebillede hos Børn.
P. Flem Møller: Om congenitale Thoraxcyster og Lungemisdannelser i Røntgenbilledet.

Imidlertid må vi tro at det blev knyttet bekjentskaper som kunne være nyttige, og at fellesmøtene kunne bidra til gjensidig forståelse for kirurgenes, respektive radiologenes arbeidsoppgaver. Kirurgene hadde en tilbøyelighet til ikke helt å ville anerkjenne betydningen av stråleterapien, og radiologene hadde et sterkt behov for å få sitt fag anerkjent. Kirurgene hadde ikke alltid interesse for den palliative strålebehandling av cancer-pasienter eller forståelse for den verdi slik behandling har.

Behandling av maligne svulster i munnhulen ble omtalt av *Berven* basert på et stort materiale fra Radiumhemmet i Stockholm. Berven talte også om radiumbehandling ved cancer palpebrae.

Amundsen (Oslo) holdt foredrag om røntgen-radiumbehandling ved cancer mammae, spesielt ved recidiv etter operasjon. Også på denne kongressen ble forskjellige former for lysbehandling omtalt *(Rekling, Lomholt, Haxthausen,* samtlige København).

I et diskusjonsinnlegg etter *Bervens* foredrag ga *Forssell* en interessant oppsummering av hvordan radiologisk behandling bør gjennomføres i praksis: Behandlingen bør konsentreres til et lite antall klinikker i hvert land. Disse klinikker skal ha spesialutstyr for stråleterapi, og legene skal *bare arbeide med stråleterapi.* Klinikkene skal være store nok til å kunne motta alle pasienter som må innlegges. Dessuten må de ha poliklinikk for undersøkelse av henviste pasienter og for kontroll av behandlede pasienter.

Videre er det absolutt nødvendig med en *avdeling for statistikk.* Denne avdeling skal påse at pasientene møter til avtalt kontroll undersøkelse, og den skal à jour føre undersøkelsesresultatene således at disse kan fremlegges når materialene er blitt store nok. Klinikkene må ha godt utstyr, og disponere minst 2–3 gram radium. Det må enn videre finnes *avdeling for medisinsk fysikk* ledet av kompetent fysiker. Foruten daglig rutinearbeid med dose-målinger skal denne avdeling også drive vitenskapelige undersøkelser.

Klinikken bør også ha en avdeling ledet av spesialist i *biokjemi;* foruten rutinearbeid skal avdelingen også drive strålebiologisk forskning.

Det har senere vist seg at disse prinsipper som Forssell trakk opp allerede i 1927 har vært riktige. De moderne onkologiske klinikker er bygget opp etter de retningslinjer som Forssell anga.

Så åter en smula statistik. – I kongressen deltog 41 personer från Danmark, 2 från Finland, 10 från Norge och 19 från Sverige.

Detta år hade föreningen 21 hedersmedlemmar, av vilka dock 4 nyligen avlidit.

Medlemsantalet i de nationella radiologföreningarna var:

Danmark = 44, varav 9 var icke-läkare
Finland = 20, varav 1 var icke-läkare
Norge = 23, varav 2 var icke-läkare
Sverige = 80, varav 2 var icke-läkare

Det totala medlemsantalet i NFfMR var alltså då = 167. Mot denna bakgrund måste man anse antalet vetenskapliga föredrag vara utomordentligt stort – och dessutom denna gång synnerligen mångsidigt.

Strålningsbiologien hade gjort sitt intåg och detta visade tydligt att man lärt sig inse faromomenten. Kontrastmedelsundersökningarna hade blivit mångsidigare, nu tillkom också njurundersökningarna med sina pyelografier. Matsmältningskanalen behöll sin centrala ställning och gallblåseundersökningarna hade tydligen blivit allt mera allmänna i samtliga nordiska länder. Röntgentekniken framförd i vetenskaplig form hade ännu icke i egentlig mening gjort entré.

"Det lättare programmet"

Så återstår då ännu att berätta huru det s.k. lättare programmet hade utformats. Man hade allt mera börjat betona vikten av "kamratlig samvaro", vilket bl.a. bevisas av förslaget om en festmiddag och en s.k. "lille afton", som skulle vara ekonomiskt plausibel också för yngre radiologer.

I programmet för kongressen finner man under rubriken:

Festprogram:

onsdag den 29. juni
kl. 8 1/2 Aften: Reception paa Københavns Raadhus sammen med Deltagerne i Tuberkulosekongressen og Kongressen for intern Medicin. (Festdraegt)

torsdag den 30 juni
kl. 7. Aften: Middag paa Langelinie Pavillonen (Daglig Draegt)
fredag den 1. juli:
kl. 7 Aften: Middag i Nimbs Selskabslokaler (Festdraegt)

För damernas trevnad hade man anordnat förevisning av Den kgl. danske Porcelaensfabrik, besök på Glyptoteket och en utflykt till Skodsborg med frukost på Badhotellet.

Betecknande för den tidens "levnadsstandard" var att endast viner av gamla, fina årgångar serverades. Menun som sådan var också på samtliga ställen ypperlig.

Sin vana trogen hade *Baastrup* också till denna kongress författat nya verser, vari han beskriver röntgenologen "Gnistfeldts" liv och leverne. En andra samling verser från denna kongress saknar författare, men någon senare generalsekreterare torde ha misstänkt att *Flemming Møller* skulle ha varit författaren till dem. Här rör det sig om radiologernas anknytning till den nordiska gudasagan med asarna Odin, Tor, Ydun och Balder. T.o.m. hästen Sleipner finns här i "rimkrönikan". Tyvärr torde utrymmet i denna historik icke ge möjligheter att återge dessa radiologernas vittra alster.

Av brevskrivningen mellan *Baastrup* och *Forssell* framgår det tydligt att *Forssell* var den som hela tiden drev på att alla papper skulle vara i tid i ordning före kongressens öppnande. Tydligen förekom redan då samma mänskliga svagheter som under senare år, nämligen att anmälningarna löpte in försenade, att föredragen likaså var försenade och att även arrangörerna gjort sig skyldiga till söl.

Ett telegram från *Forssell* till *Baastrup,* avsänt den 20/6 innehåller ett kategoriskt: Sänd omgående lista på mötesdeltagare med adresser så avsända vi direkt inledningsföredragen till desamma.

Att kongressen varit lyckad visas bl.a. av att *Heyman* sände ett tacktelegram med följande innehåll: "Tack för allt där var mitt Hjärta blev visst kvar". – Många andra tacksägelser sändes också, innehållande lika översvallande känslor.

Man må förlåta mig om jag som avrundning av detta år återger det tal till KVINNAN, som hölls (sannolikt av *Baastrup*) vid middagen på Langelinie den 30.VI 1927. Dikten återger på sätt och vis i koncentrat NFfMR:s hittillsvarande verksamhet i få ord: bl.a.

"Vil vi straalens vildskap taemme,
Maa dens styrke ej os skraemme,
Kun et vaaben staar till rede:
KUNDSKAP i dens kraft at lede.

Men kongressens förste side
er jo netop at utvide
vores kundskap paa de felter
hvor teknik och viden smelter
sammen i radiologi.
Derfor synes jeg at vi

skal en *tak* og *tanke* rette
imod den, som skabte dette
grundlag for, at det nu gaar
saa vi ses hvert andet aar...
De forstår jo nok min mening:
Nordisk Radiologforening.

Og jeg har nu denne mening:
naar den nordiske forening
nu i 8 aar har levet
det bevist forlaengst er blevet
at den rette form er fundet.
Før den tid vi delvis blundet
videnskabeligt... men efter
vor forenings friske kraefter
kaldte energi til live
laerte os att tale skrive
started' med kongresser, ACTA
videnskab og flid blev facta.

Också denna gång kan det vara skäl att se vad tidningarna refererade av sammanträdena. Tydligen hade denna kongress redan väckt en mycket större uppmärksamhet än vad som varit fallet vid föregående Köpenhamnskongress.

Under årens lopp hade Forssells centrala betydelse för föreningen börjat framstå allt klarare. Han var både en organisatör, ledande personlighet inom vetenskapen på både terapins och diagnostikens område. Dessutom var han eldsjälen, som lyckades få också andra att arbeta intensivt för att utveckla radiologien i Norden.

"Dagens Nyheders" reporter försökte intervjua *Forssell* i samband med kongressen. Tidningen skriver bl.a.: "En Raekke af Skandinaviens mest ansete Specialister indenfor Lys- och Straalebehandlingen deltager i denne Kongres. Den mest berömte af dem er utvivlsomt den svenske Kraeftforsker, Professor *Gösta Forssell,* hvis store, smukke Skikkelse under alle Forhandlingerne saas mellem de interesserede Tilhørere. Prof. *Forssell* er en af de Laeger, der har arbeidet mest med Undersøgelser vedrørende Radium- och Røntgenbehandling af Kraeft. Han har ved sine Forsøgsresultater bragt den moderne Laegevidenskab et stort skridt videre, men han ynder ikke at tale derom selv, og da en Journalist i Gaar anmodede om et Interview, slog han avvaergende ud med Handen og sagde, medens et charmerende Smil gled hen over hans markante Traek:

– Aa nej. Lad vaere. Lad mig forsvinde i Kongressens Mylder af kendte og dygtige Laeger..."

Forssell framkastade i ett föredrag vid denna kongress tanken på att man borde få till stånd ett stort gemensamt Centrum, där kräftpatienterna skulle behandlas och till vilket skulle knytas radiologer, kirurger, patologer och fysiker från alla de nordiska länderna, en plan som väckte den största uppmärkstamhet.

Dessa nordiska kongresser var på den tiden utöver sin vetenskapliga betydelse dessutom också forum för väsentliga kulturella intressen, den tidens läkare hade

en betydande skolning i många fack utom medicinen, många hade avlagt någon grad inom de humanistiska fakulteterna och kunskapen i klassiska språk var på den tiden ännu rätt vanlig. Detta kan man sluta sig till då man tar del av spirituella tal som hölls i olika sammanhang under kongresserna.

Innehållet i många av dessa vore värda att återupplivas i form av korta referat, men utrymmet torde icke medge sådana utvikelser.

Följande år – 1928 – hölls den andra internationella radiologkongressen, i Stockholm i juli och med *Gösta Forssell* som president.

Man får väl antaga att denna händelse ger förklaringen till att arbetet inom NFfMR låg praktiskt taget nere till därpåföljande år, 1929, då kongressen skulle hållas i Oslo. Denna kongress – den 6. i ordningen innebar samtidigt att NFfMR kunde fira sitt 10-års jubileum.

1929

Man har en känsla av att stämningen denna gång var något mattare, antagligen som en följd av föregående års stora världskongress i Stockholm. President var åter *Heyerdahl.* Vid denna kongress inkom inbjudningar att hålla följande kongress alternativt i Helsingfors eller i Reykjavik. Det senare alternativet föreföll att vara mest lockande, men man var osäker om kostnaderna kanske skulle bli så höga att man icke skulle kunna få ett tillräckligt stort antal deltagare. Därför blev Lund alternativet för Islands huvudstad. I den händelse kongressen skulle bli förlagd till Island skulle *Claessen* bli president – i händelse av det skulle bli Lund, skulle *Edling* väljas. Man förutsatte för val av Reykjavik att åtminstone 20 personer borde garantera sitt deltagande.

I Acta radiologica Vol. XI (1930) ingår förteckningarna av föredragen, deltagarlistor och likaså medlemsförteckningar i de nationella radiologföreningarna i Norden.

I et bredt anlagt foredrag redegjorde *Forssell* for organisasjonen av den planlagte Jubileumsklinikken i Stockholm og av cancerarbeidet i Sverige. *Heyerdahl* fremla planene for Det Norske Radiumhospital. Grunnstenen for dette var blitt nedlagt i juni 1929 bare 10 dager før kongressen i Oslo.

Begge foredragsholderne fremholdt at diagnostikkarbeidet fortsatt burde være desentralisert. Det samme gjelder den kirurgiske behandling av kreft. Men den radiologiske og kombinert kirurgisk-radiologiske behandling av cancer bør sentraliseres til store velutstyrte spesialklinikker, slike som Forssell hadde skissert på den 5te kongress i København. Av diskusjonsinnleggene etter de to foredrag fremgikk att det langtfra var enighet om disse prinsipper hos legene i de skandinaviske land. En rundspørring blant sykehusleger i Danmark hadde vist at et overveldende flertall var imot sentralisering av den radiologiske cancerterapi.

Denne motstand har vært tilstede helt til begynnelsen av 1970-årene og fremkalte mange og til dels opphetete diskusjoner både i fagpressen og i massemedia. Men utviklingen har vist at Forssells og Heyerdahls meninger var riktige, den

radiologiske og kirurgisk/radiologiske behandling av maligne svulster er blitt sentralisert til store, velutstyrte klinikker.

Westermark ga en bred omtale av den kombinerte kirurgisk/radiologiske behandling av cancer mammae. Han konkluderte med at preoperativ strålebehandling ga de beste resultater. Men hans sammenlikning med andre materialer tilfredsstiller nok ikke de krav som vi stiller i dag for å gi pålitelig sammenliknings-grunnlag.

Strålebiologiske problemer ble også tatt opp *(Juul, Jacobi)*.

Lomholt omtalte det biologiske grunnlag for bruk av lysstråler i terapien og *Thorsen* (København) redegjorde for den ultrafiolette del av spekteret fra kullbuelys.

Dale fremla et materiale av pasienter med myelogen leukemi som var blitt behandlet med totalbestråling.

Jens Nielsen redegjorde for et materiale på 400 pasienter med hæmangiomer i huden som var blitt strålebehandlet. Han konkluderte bl.a. med at nævus flammeus ikke egnet seg for strålebehandling.

På fellesmøtet med Nordisk Kirurgisk Forening ga *Forssell* en oversikt over varigheten av helbredelse etter radiologisk behandling av maligne svulster (hud, leppe, munnhule, uterus; cancer og sarkom). Han konkluderte med at ved disse lokalisasjoner var behandlingsresultatene minst like gode som ved kirurgisk behandling.

Det som slår en leser 50 år senere er at forskerne ikke stillet de samme krav til eksakt diagnose den gang således som det forlanges i dag. Det ble fremlagt materialer med gode resultater, men hvor den kliniske diagnose *cancer* ikke var bekreftet ved histologisk undersøkelse. Det er også tydelig at mange radiologer hadde overdrevne forestillinger eller forhåpninger til hva *radium*behandling kunne yte. Det virker ofte som om de hadde den oppfatning at radium har en annen og gunstigere biologisk virkning enn andre former for ioniserende stråling. Et uttrykk for den store betydning som radium hadde i bevisstheten hos såvel leger som hos legfolk var navnene på de store klinikker: *Radiumhemmet, Radiumhospitalet, Radiumstationen.*

"Ett nytt decennium påbörjas"

Under de följande åren diskuterades möjligheterna av att förverkliga planerna på en kongress i Reykjavik och det var speciellt *Forssell* och *Baastrup,* som drev på styrelsen i denna fråga. Fortfarande märker man att t.o.m. *Forssell* inte gör en klar skillnad mellan begreppen skandinavisk och nordisk. Island var vid denna tid ännu icke en helt självständig stat utan stod i personalunion med Danmark. – *Forssell* uppmanade vid dessa tider *Claessen* att starta en egen isländsk radiologförening. Detta förutsatt att islänningarna icke skulle föredraga att endast vara medlemmar av den danska föreningen – eller bilda en sektion av denna. Han

påpekar också i sitt brev att han såsom neutral kanske var bättre lämpad än *Baastrup* att skriva om detta till *Claessen*.

Vid samma tid framlade *Forssell* också ett förslag om att teknici skulle kunna vara medlemmar, men endast av de nationella radiologföreningarna. Under 1931 hade de nationella radiologföreningarna enats om att deras medlemmar också skulle vara medlemmar av NFfMR och betala en årlig medlemsavgift på 5 kr.

Mot slutet av 1931 började planerna på Islands-kongressen allt oftare diskuteras. Samtidigt diskuterades dock också planerna på att enligt tidigare överenskommelser hålla kongress tillsammans med kirurgerna, just år 1933.

I början av detta decennium hade världen råkat in i en djup ekonomisk kris, som också starkt inverkade på det internationella vetenskapliga umgänget. I februari 1932 såg *Forssell* sig tvungen att skriva till *Claessen* i Reykjavik och meddela honom att man beslutat helt inställa årets kongress.

Det visade sig att *Claessen* redan hade planerat ett omfattande program för kongressen, som skulle ha tagit hela 15 dygn i anspråk, men som samtidigt skulle ha givit deltagarna möjligheter att utöver det vetenskapliga utbytet också bekanta sig med Island på många olika sätt.

Styrelsen för NFfMR sände ut ett meddelande till medlemmarna vari påpekades att resan till Reykjavik inställts med anledning av rådande dyrtid. Nästa möte skall hållas i Stockholm 1933. *Claessen* var en verklig förgrundspersonlighet inom nordisk radiologi och banbrytaren i facket i Island. Han hade fått sin utbildning i såväl Köpenhamn som Stockholm, där han doktorerade. Redan år 1914 öppnades universitetets röntgeninstitut i Reykjavik – men först år 1957 grundades den isländska radiologföreningen, som då fick 5 stiftande medlemmar.

Man bör bedöma *Claessens* betydelse mot denna bakgrund – att han alltså redan 1932 blev betrodd med uppdraget att försöka arrangera en nordisk radiologkongress i sitt hemland.

I motsats till vad man tidigare planerat, nämligen att Lund skulle vara alternativet, beslöt styrelsen inom NFfMR helt diktatoriskt att nästa kongress skulle förläggas till Stockholm.

1933

Från 1933 finns en protokollbok, där såväl styrelsens som själva föreningens öppnings- och avslutningsmöte finns bokförda. Detta innebär en väsentlig förbättring – och för den som skall försöka samla material till en historik, innebär detta att från och med nu blir det möjligt att på ett helt annat sätt analysera detaljerna i NFfMR:s verksamhet. De första protokollen är skrivna av *Nils Westermark,* som bör få äran av att ha inlett detta nya skede. På många sätt kom detta år – 1933 – att markera en gränslinje inom föreningens verksamhet.

Under 30-talet växte skaran av framstående radiologer i Norden och man började angripa allt svårare problem inom såväl diagnostiken som strålbehandlingen.

Strålfysiken började också spela en allt mera framträdande roll, synbarligen i hög grad tack vare de synnerligen framstående fysiker i Norden, som skapade sig ett världsrykte men som samtidigt också bidrog till att göra nordisk radiologi känd och erkänd. Betydande apparatkonstruktioner gjordes också inom de nordiska länderna och här växte också småningom fram en verklig Röntgen-industri, som fick världsrykte, också den. – Kongresserna började bli allt mera omfattande och programmen allt värdefullare.

En stor del av den nordiska radiologiens pionjärer fanns 1933 fortfarande kvar och deras verksamhet var också synnerligen livaktig och inspirerade de yngre generationerna.

Det är kanske betecknande för "den nya given" att styrelsesammanträdena vid kongressen 1933 höllos hemma hos *Gösta Forssell.* På grund av att så mycket nyskapande innefattades i dessa möten och vilkas resultat sedermera stadfästes vid föreningens bägge egentliga möten –, anser jag det vara riktigt att här ännu en gång referera det väsentliga av dessa möten.

Från det första styrelsemötet den 27 juni 1933 kan man i protokollet se att den första stora frågan var ändringen av föreningens stadgar. Såväl *Forssell* som *Baastrup* hade utarbetat var sitt ändringsförslag. Protokollet omfattar för första gången i föreningens historia också en detaljerad beskrivning av huru diskussionerna utspann sig.

En betydande oenighet förelåg i fråga om huruvida varje medlem av de nationella radiologföreningarna också automatiskt skulle vara medlem av NFfMR och likaså i fråga om medlemsavgiften till NFfMR. Efter det att *Forssell* påmint deltagarna om att samtliga nationella radiologföreningar ju redan beslutat att alla medlemmar skulle vara medlemmar också i NFfMR, kunde man enas om att föreslå föreningen att denna fråga skulle föreläggas föreningen vid sammanträde. Likaså kunde man slutligen också enas om att avgiften skulle till NFfMR vara = 5 kr per år. Man ville understryka att man på detta sätt ville "skapa icke blott en ideell utan också en ekonomisk förening". Ytterligare beslöt man föreslå att medlemskap i NFfMR kan vinnas endast genom de nationella föreningarna.

Följande fråga, som visade sig bli komplicerad gällde förslaget om styrelsens sammansättning. Också i fråga om begreppet "korresponderande medlemmar" uppstod en livlig diskussion i det att några av styrelsens medlemmar ville att denna passus skulle utgå.

En viktig ändring föreslogs i det att i den tidigare § 1 uttrycket "Danmark-Island" skulle ändras så att den kom att lyda: "N.F.f.M.R. utgör en sammanslutning av föreningarna för medicinsk radiologi i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige".

Följande problem-fråga var huru lång intervallerna mellan kongresserna skulle vara. I förslaget till ändring av stadgarna hade man formulerat uttrycket "minst vart tredje år". *Flemming Möller* ville att detta skulle ändras till "i regel vart tredje år". *Forssell* framhöll dock att enligt hans åsikt vore det önskvärt att mötena höllos så ofta som möjligt, helst varje år, för att upprätthålla kontakten mellan Nordens radiologer och för att lära känna framstegen inom de radiologis-

ka institutionerna i de nordiska länderna. Han ansåg också att mötena borde hållas under lika enkla former som de nationella föreningarnas sammanträden.

Därpå började man diskutera frågan om tidpunkten för kongresserna. Också i denna fråga avvek åsikterna markant från varandra delvis beroende på examenstiderna på våren och dels på grund av skolornas tidsschema. Dessutom komplicerades denna fråga av den principiella inställningen till huruvida man skulle koordinera radiologernas kongresser med andra specialiteters. Här kunde man dock slutligen enas om följande ordalydelse: "Dock böra mötena – om ej särskilda hinder föreligga, hållas i juni månad".

Forssell hade sänt ett förslag till styrelsen om inval av nya hedersmedlemmar. Han hade främst önskat att *Siegbahn* och *Bohr* skulle väljas, men dessutom några andra personer av "internationellt" mått, bl.a. *A.E. Barclay* från England. Efter en längre diskussion varvid förslag om inval av nya hedersmedlemmar också framställdes av andra styrelseledamöter, kunde man enas om en relativt lång lista kända personligheter: (se den speciella bilagan:)

Professor *Niels Bohr,* Köpehamn
Professor *Manne Siegbahn,* Uppsala
Professor *John Murdoch,* Bryssel
Professor *J.M. Woodburn Morison,* London
Dr. *A.E. Barclay,* Cambridge
Mr. *C. Thurstan Holland,* Liverpool
Dr. *G.W.C. Kay,* London
Dr. *R. Ledoux-Lebard,* Paris
Dr. *Th. Nogier,* Lyon
Professor *Claude Regaud,* Paris
Professor *J. van Ebbenhorst-Tengbergen,* Amsterdam
Professor *Aristide Busi,* Rom
Professor *Mario Ponzio,* Turin
Professor *Pasquale Tandoja,* Neapel
Professor *H.R. Schinz,* Zürich
Professor *Hans Heinrich Berg,* Dortmund
Professor *W. Friedrich,* Berlin
Professor *Hans Holfelder,* Frankfurt
Professor *Hermann Holthusen,* Hamburg
Professor *Francis Carter Wood,* New York
Dr. *James Ewing,* New York
Dr. *Douglas Quick,* New York
Dr. *Francis H. Williams,* New York

Då man studerar protokollet från detta nominerings-sammanträde, kan man inte frigöra sig från tanken att man utöver premieringen av förtjänstfull verksamhet inom radiologien, samtidigt kanske också hade en liten baktanke i det att man på detta sätt ville manifestera den nordiska radiologiens status samt skapa värdefulla kontakter utåt. I stort sett var man enig om förslagen.

Efter denna punkt ajournerades mötet till följande dag. Då vidtog en ny diskussion om stadgeändringen. Det visade sig att man beslutat att göra verkligen omfattande förändringar av stadgarna.

I skattmästarfrågan utspann sig en livlig debatt, varvid *Flemming-Møller* förfäktade den åsikten att skattmästaren borde vara från det land, där nästa möte skall hållas. Men de flesta var av den åsikten att man bör ha en ständig skattmästare. Också i en mängd andra frågor var *Flemming-Møller* av annan åsikt än majoriteten och man får det intrycket att ju längre mötet fortskred, desto oftare blev han omkullröstad.

Det skulle här föra alltför långt att i detalj relatera händelseförloppet vid styrelsemötet – jag hänvisar blott till bilagan med de sedan vid det ordinarie föreningsmötet godkända förslaget tilländringar av stadgarna, som där återges in extenso i sin nya form, även sedermera publicerade i Acta Radiologica.

Men vid detta styrelsemöte beslöt man också att utarbeta en arbetsordning, som utöver stadgarna mera skulle beskriva en del praktiska frågor i anslutning till kongresserna.

I detta sammanhang frångick man det tidigare beslutet om att Sverige skulle hålla två kongresser under en tidrymd då de övriga nordiska länderna håller endast en. Man tänkte sig att om intervallerna mellan kongresserna skulle bibehållas vid tre år, skulle det i alla fall bli en omloppstid på 12 år och att hålla kongresser på detta sätt ansåg man varje land "orka med"–.

Man fortsatte sedan med att diskutera frågor om huru många diskussionsämnen, som skulle uppställas för varje kongress, frågor om eventuella specialinbjudanden av föredragshållare m.m.

På grund av *Baastrups* sjukdom beslöt styrelsen att till generalsekreterare vid mötet föreslå Dr. *Nils Westermark*.

Vid eventuella förfall för honom föreslogs att Dr. *Carl Sandström* skulle väljas. Dessutom föreslogs till sekreterare vid kongressen (= det som tidigare hade kallats adjungerande sekreterare): Dr. *Carl Sandström,* Dr. *Engelstad,* Dr. *Jacoby* och Dr. *Gösta Jansson.*

Vid föreningens ordinarie möte den 29. juni 1933 godkändes sedermera styrelsens samtliga förslag.

Vid detta möte höll presidenten, *Gösta Forssell,* ett öppningsanförande, varvid han i välvalda ord också gav en minnesteckning över de medlemmar och hedersmedlemmar som avlidit sedan senaste möte. Detta tal finns i sin helhet bevarat. Man får här en intressant levnadsteckning över några av den nordiska radiologiens pionjärer.

Forssell nämnde även i sitt tal frågan om den planerade kongressen i Reykjavik, som ju icke kunde realiseras. Han sade bl.a.: "Vid vårt senaste möte i Oslo 1929 mottog vi, som bekant, inbjudan att nästa gång mötas på Islands sagoomspunna ö, i Reykjavik, där *Gunnlaugur Claessen* byggt en borg åt strålvetenskapen. Men de hårda tidernas skarpa vindar tvungo oss att hålla oss hemma vid land, och *Gunnlaugur* fick förgäves speja efter vännernas väntande drakar..."

och vidare: "Sedan vårt senaste möte har en synnerligen betydelsefull tilldra-

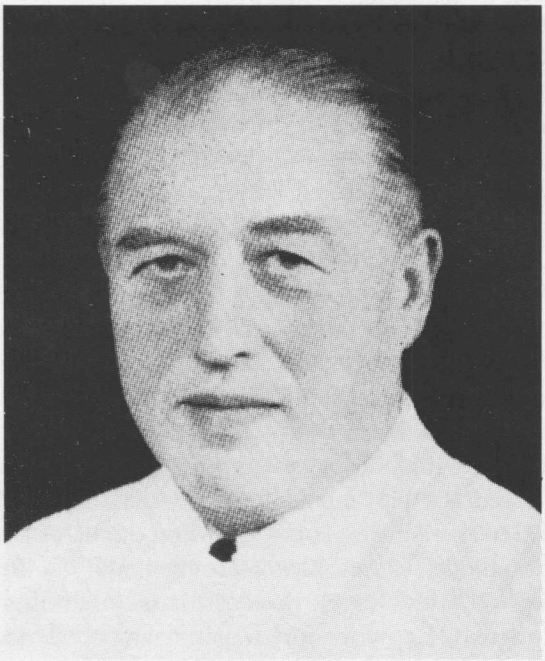

Den förste generalsekreteraren,
Dr. Christian Baastrup. Danmark.

gelse inträffat i föreningens liv. Genom beslut av alla de nordiska radiologföreningarna tillhöra hädanefter samtliga dessa föreningars medlemmar Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi. Därigenom har denna vår förening blivit en de nordiska radiologföreningarnas förening och vunnit en fasthet i organisationen, som jag är övertygad skall kraftigt bidraga till ökad styrka och rik utveckling.

På grund av denna förenings förändrade karaktär har det varit nödvändigt att ge stadgarna en något annorlunda och fastare form. Styrelsen har därför utarbetat ett nytt förslag till stadgar... Vi kunna med glädje fastslå, att vi samlas till ett rikt och intressant program, avhandlande många områden av radiologien och bärande vittnesbörd om en livskraftig nordisk radiologi..."

Vid det avslutande föreningsmötet den 1 juli 1933 blev sedermera de nya stadgarna godkända. Man beslöt vid detta möte att följande möte skulle hållas i Helsingfors i juni 1936 med Dr. *G.A. Wetterstrand* som president. Till generalsekreterare valdes *I. Sallinen* från Finland och till skattmästare Dr. *Nils Westermark.*

Till medlemmar i den nya styrelsen valdes – i enlighet med de nyss godkända stadgarna:

Finland: Dr. *Gösta Jansson,* Dr. *Ilmari Sallinen,* Dr. *S. Mustakallio.*
Danmark: Dr. *P. Flemming Möller,* Dr. *Jens Juul.*
Norge: Dr. *S.A. Heyerdahl,* Dr. *R. Bull Engelstad.*
Sverige: Prof. *Gösta Forssell,* Dr. *Lars Edling,* Dr. *Nils Westermark.*

Här kan man alltså konstatera att *Baastrups* långa period som generalsekreterare upphör. Hans ofta återkommande sjukdomar hade under de senaste åren i hög grad hindrat honom från att sköta generalsekreterar-posten.

De nordiska kirurgerna hade sina vetenskapliga sammankomster den 28 och 29 juni, ortopederna den 27 samt sedan de två följande dagarna gemensamt med kirurgerna, gynekologerna den 29 och 30 juni. Samtliga dagar hade dock planerats så att en viss del av dagen kunde vara gemensam för alla deltagande föreningar. Radiologerna hade sina möten den 29 och 30 juni samt den 1 juli.

Förmiddagen den 29 juni var reserverad för strålterapi och -fysik, eftermiddagen för diagnostiken. Fredag förmiddag var gemensam för kirurgerna och radiologerna, varvid man som gemensamt tema hade: Cancer Coli. Från radiologisk sida uppträdde här *Hans Hellmer,* Stockholm, med ett föredrag med titeln: Röntgenologisk diagnos och differentialdiagnos vid cancer coli.

Eftermiddagen den 29 juni var reserverad för röntgendiagnostiken. Här hölls många värdefulla föredrag, bl.a. talade *Gösta Forssell* åter om "Iakttagelser över magslemhinnans rörelsemekanism", *Åke Åkerlund* om "Det anatomiska underlaget till de s.k. "förvärvade" hiatusbråckens röntgenbild". – *Bengt Ihre* om "Om röntgenkymografi av hjärtat" detta var det första föredraget i sitt slag på en nordisk radiologkongress. De övriga föredragen denna eftermiddag var:

C.G. Sundberg: Till tydningen av hjärtats röntgenkymogram
J. Frimann-Dahl: Postoperative røntgenundersøkelser.
R. Bull-Engelstad: Eksperimentelle undersøkkelser over lungeforandringer efter røntgenbestrålning.
N. Westermark: Jämförande röntgenologiska och anatomiska studier över bronkerna, framför allt vid lungtuberkulos.
Harry Mossberg: Till röntgendiagnostiken av traumatiska lungförändringar.

Dessa var sannolikt de viktigaste röntgendiagnostiska föredragen vid denna kongress. Men såväl fredagen den 30 juni som lördagen den 1 juli fanns det många intressanta föredrag och jag tar mig friheten att här plocka ut några som förefallit mig antingen speciellt värdefulla eller som utgjorde "noviteter" inom den nordiska radiologien.

Gösta Jansson: Röntgendiagnosen vid njurbäckenpapillom.
Folke Knutsson: Om s.k. kalkgalla.
G. Jönsson: Om röntgenologiska förändringar i skallbasen vid nasopharynxtumörer.
B. Worning: Røntgenundersøgelse av Tumorer i larynx och hypopharynx.
B. Ebenius: Resultat av klippbensundersökningar vid acusticustumörer.
A. Lundqvist: Apparatur för stereoskopisk mätning.
C.W. Wegelius: Om tredimensionell röntgenologisk mätning.
T. Dale: Forsøk med forstørrelse av røntgenbilleder.
A. Lundqvist: Undersökningar över verkan av olika förstärkningsskärmar.
K. Bruno Jäderholm: Några undersökningar över hudbelastningen vid röntgendiagnostik.

Dose-enhetene blev diskutert inngående. R enheten var fremdeles ikke enerådende, såvel HED som Dominici-enheten og andre måleenheter ble brukt. Men

det var helt klart at den fysikaliske måling med ionisasjonskammer var den overlegent beste, og at den burde erstatte de tidligere anvendte måleenheter. R enheten hadde nok slått igjennom for måling av røntgendoser. Men for måling av stråling fra radium ble det fremdeles brukt forskjellige enheter.

Som et resultat av det nordiske samarbeid er det interessant å merke at *Sieverts* teleradiumapparat bl.a. ble installert både i Radiumhemmet i Stockholm, i Lund, Gøteborg og Oslo. Dette apparat fungerte meget tilfredsstillende etter datidens krav.

Radiumbehandling av hudcancer ble omtalt av *Magnusson.* Hans foredrag bygget på et imponerende stort materiale fra Radiumhemmet i Stockholm. Teknikken grunnet seg på prinsippet med kort behandlingstid. Radium-tubene ble applisert i kontakt med tumor og huden. Radium-nåler ble også brukt. Behandlingstiden varierte fra 3–40 timer, alt etter hvilket filter som ble anvendt og tumors størrelse. Foredragsholderen konkluderte med at behandlingsresultatene avhang av tumors størrelse. Det histologiske bildet, altså om det forelå et basocellulært eller spinocellulært carcinom, hadde etter foredragsholderens mening liten betydning for prognosen. I diskusjonen etter foredraget fremholdt *Forssell* at behandlingen kan gjennomføres i løpet av noen timer og at det ikke var nødvendig å hospitalisere disse pasientene.

Strålebiologiske emner ble også omtalt: virkningen av røntgenstråling på veksten av unge, rørformede ben *(Bjarne Dahl,* Oslo) og eksperimentelle undersøkelser av lungeforandringer etter røntgenstråling *(Bull Engelstad,* Oslo).

Edling fremla de primære resultater av strålebehandling ved cancer laryngi og cancer hypopharyngis.

Sievert omtalte kondensatorkammere. De kan anvendes til måling av både røntgen- og radiumdoser. Ifølge *Benner* kunne kondensatorkammer brukes til måling av doser som personalet ved røntgen-radiumavdelinger blir utsatt for.

Thoreus la frem resultatene av sine målinger angående forholdet mellom R enheten og huderythemdosen (HED). Ved hjelp av tabeller kunne man lett overføre HED til R enheter. Stråleterapiavdelingene i Sverige hadde takket være godt samarbeid en meget konstant HED, således at omregningen til R enhet ble ansett som pålitelig.

Det er klart at svensk medisinsk fysikk var ledende i de skandinaviske land både i 20-årene og i 30-årene. Både i Danmark, Finland, Island og Norge hadde stråleterapien store fordeler av samarbeidet med de svenske spesialister i medisinsk fysikk med *Sievert* i spissen.

Berven omtalte teknikken ved radiumbehandling av svulster i munnhulen. Han benyttet dels intubasjon av radiumnåler, dels elektrokoagulasjon samt teleradiumbehandling ("radiumkanon").

Det vetenskapliga programmet vid denna kongress var ett tydligt bevis för att radiologien nu gjort ytterligare landvinningar i det att man kunnat angripa nya problem av både anatomisk och fysiologisk karaktär. Men dessutom hade strålningsfysiken och -tekniken gjort stora framsteg. Man kan nu också märka att en ny radiolog-generation gjort sitt inträde. Frågor, som stod såväl terepeuter som

diagnostiker nära, var de som behandlades av t.ex. *Thoraeus* i hans föredrag om doseringsproblem, Benner i hans föredrag om stråldosmätningar på personalen och Siwerts om dosberäkningar. Man bör i detta sammanhang hålla i minnet att en mycket stor del av radiologerna fortfarande sysslade med såväl diagnostik som terapi.

På grund av att förteckningen över deltagarne vid kongresserna var gemensam för samtliga deltagande föreningar, är det svårt att med säkerhet bedöma huru många av dessa som var radiologer. Men det totala deltagarantalet var i varje fall påfallande stort.

Efter invalet av nya hedersledamöter kom föreningens antal sådana att uppgå till hela 35 levande, medan redan ett antal hunnit avlida. Det kan kanske ha ett visst intresse att se huru stort medlemsantalet i de nationella föreningarna i detta skede var:

Danskt Radiologisk Selskab = 40
Radiologföreningen i Finland = 28
Norsk Forening for Medicinsk Radiologi = 33
Svenska Föreningen för Medicinsk Radiologi = 101
Alltså sammanlagt = 202 medlemmar i NFfMR

Mot den bakgrunden måste man nog konstatera att det vetenskapliga programmet var imponerande från en medlemskår som dock icke var större än så.

Se för övrigt Acta Radiologica Vol. XIV från 1933 pag. 218–222 samt 633–680.

Det var ju att vänta att också det lättare programmet i samband med en kongress av denna omfattning och med deltagare från så många nordiska medicinska organisationer också skulle visa sig vara av hög klass. De olika föreningarna avhöll självfallet var för sig sina samkväm, men fredagen den 30 juni var det gemensam bankett på Stadshuset, varvid smoking påbjudits. De nordiska radiologerna hade en egen middag med dans på Grand Hotel på torsdagen, varvid också smoking skulle vara klädsel. Man hade nu också anordnat ett särskilt damprogram och i programbladet fanns tydligt utskrivet att fotografering av mötesdeltagarna skulle äga rum vid en bestämd tidpunkt. Detta var både möjligt och önskvärt, då ju det totala antalet deltagande radiologer då ännu var relativt litet.

Vid denna stora gemensamma kongress torde kirurgerna och radiologerna ha varit de kanske mest dominerande grupperna. Därför kan det ha sitt intresse att också nämna vilka personer, som ledde de andra deltagande medicinarorganisationerna. President för Nordisk kirurgisk Förening var Professor *Einar Key* och generalsekreterare där Doc. *F. Langenskiöld,* Ortopedernas president var Doc. *Henning Waldenström.*

Tyvärr har jag icke kommit över några tidningskommentarer från dessa minnesrika dagar. Sannolikt har dock dessa kongressdagar väckt också pressens intresse.

Det är värdefullt att avläsa *Gösta Forssells* tankar och reaktioner efter kongressen. I ett brev till den sjuke *Baastrup,* daterat den 1 juli, eller samma dag

som kongressen avslutades, skriver han bl.a.: "...i övrigt blevo stadgarna antagna i huvudsak enligt det av mig uppgjorda förslaget." Därefter räknar han upp vilka personer som nu invaldes i styrelsen, varvid ordförandena i resp. radiologföreningar särskilt nämns.

Det visade sig att kongressen icke avlöpte helt utan komplikationer i det att också "vice-generalsekreteraren" *Nils Westermark* av familjeskäl blev tvungen att mitt i kongressen avgå och i hans ställe inträdde då *Carl Sandström.*

I arkivet finner man sedan ett stort antal tackbrev och -telegram från de nyinvalda hedersledamöterna.

Redan i juli kan *J. Heyman* meddela att redovisningen av de olika kongresserna lämnat ett överskott av kr. 380,-. Ett imponerande resultat om man betänker att utgifterna – enligt *Forssell* – helt täcktes av deltagaravgifterna.

I ett brev från *Forssell* till *Baastrup* daterat den 19 okt. 1933 framhåller han att *Baastrup* bör vara medveten om att han fortfarande är generalsekreterare till årets slut – enligt de nya stadgarna. *Westermark* åter fungerar redan nu som skattmästare p.g.a. *Baastrups* långa sjukdom. I samma brev omtalar *Forssell* också att han haft hjälp av professorn i latin, Nachmanson, att utarbeta ett förslag till diplom för hedersledamöter i N.F.f.M.R.

I ett cirkulärbrev från *Forssell* till *Baastrup, Heyman* och *Westermark* talar *F.* om att man nu haft hjälp av tvenne professorer i latinska språket för åstadkommandet av "kallelsebrev till hedersledamöter". Stilarna är lånade från Upsala Universitets kallelsebrev till hedersdoktorer. Han skriver vidare om detta: "jag har tillåtit mig att såsom prydnad för diplomet och såsom symbol för den nordiska radiologien taga reversen på II. Internationella Radiologkongressens medalj, vilken jag anser att vi med fullt fog kunna tillägna oss såsom arv och ägo. Beträffande pappret så har jag valt ett japanpapper i blek gul ton, som liknar pergament, men är mycket billigare än detta."

Ett betydande intresse har ett meddelande från *Baastrup,* som skriver till *Forssell* i november 1933:

"Jeg har kasseret en maengde af de mest ligegyldige papirer og taget en del anmeldelser til deltagelse i kongresser for at have autografer fra skandinaviske radiologer til medicinsk-historisk museum..." Det är möjligt att en del intressanta papper på detta sätt försvunnit. Det är väl möjligt att *Baastrup* själv ansett en del papper vara av mindre betydelse, men att dessa kanske längre fram i tiden skulle ha kunnat innehålla värdefulla fakta från den nordiska radiologiens första tider.

På så sätt går detta minnesrika år – 1933 – mot sitt slut, ett år, som betytt mycket för nordisk radiologi. Man kan väl nästan utan att använda överord säga att i och med denna kongress kom radiologien att få en erkänd jämbördig ställning i relation till andra medicinska specialiteter.

1934

Det heter att "man efter stora slag är matt", och detta förefaller att gälla den följande kongressen, som planerats till 1936 i Helsingfors. Den finländska radio-

SOCIETAS RADIOLOGORUM TERRARUM SEPTENTRIONALIUM

— NORDISK FÖRENING FÖR MEDICINSK RADIOLOGI —

INTER VIROS EXIMIOS
ET DE RADIOLOGIA OPTIME MERITOS

VIRUM CLARISSIMUM

NIELS BOHR

SOCIUM HONORARIUM COOPTAT

ET HIS LITTERIS DECLARAT

HOLMIAE KAL. JUL. ANNI MCMXXXIII

PRAESES.

SCRIBA.

logföreningen var den minsta av de fyra nordiska och dessutom var den ekonomiska bakgrunden i Finland också betydligt svagare än i de övriga nordiska länderna. Finland hade ännu en så pass kort självständighetstid i bakgrunden och den unga nationen kämpade ännu med många problem, icke minst ekonomiska men tyvärr också rätt betydande språkpolitiska. I Finland var man på en del håll icke särskilt intresserad av det nordiska samarbetet, en del yngre akademiska kretsar sökte hellre sina kontakter till länderna söder om Finska viken. Men det fanns i alla fall kvar en trogen skara radiologer, som hela tiden insåg det nordiska samarbetets värde.

Enligt de nya stadgarna hade *Ilmari Sallinen* valts till generalsekreterare för tiden 1934–1936. President för denna – den 8 kongressen var ånyo Dr. *Wetterstrand.* Det finns tyvärr ytterst litet bevarat av den brevväxling, som hade föregått denna kongress. Det har inneburit ett stort arbete att kunna samla ens det lilla, som i dag står till buds i historik-hänseende. Lyckligtvis finns i Acta Radiologica, Vol. XVIII för 1937 i normal ordning ett referat av kongressen.

1936

Kongressen försiggick i Tekniska Högskolan i Helsingfors den 29–30 juni 1936.

Till hederspresidenter valdes denna gång:
Dr. *Paul Jacoby,* Danmark
Dr. *S.A. Heyerdahl,* Norge
Prof. *Elis Berven,* Sverige

och till kongress-sekreterare följande:
Dr. *V. Jörgensen,* Danmark
Dr. *S. Mustakallio,* Finland
Dr. *H. Reitan,* Norge och
Dr. *Carl Sandström,* Sverige.

Som hovedemner var oppført: "Teleradiumbehandling ved maligne svulster" med *Berven* og *Bull Engelstad* som innledere. Videre: "Den protrahertfraksjonerte røntgenbehandling ved maligne svulster ad modum Coutard", med *Heyerdahl* og *Juul* som innledere. Foruten innlederne var det en del andre foredrag, *Heyman* omtalte teleradiumbehandling av cancer uteri. Han beskrev også Radiumhemmets metode for behandling av cancer corporis uteri med pakning av uterinhulen med radium-tuber. Diskusjonen av hovedtemaene foregikk som rimelig kunne være for en stor del under ett.

Forssell ga en kritisk vurdering av de forskjellige synspunkter som var blitt fremlagt i foredragene. Han gikk noe sterkere inn for teleradiumbehandling enn for den protrahert/fraksjonerte røntgenbehandling ad modum Coutard. Forssells "oppsummering" var særdeles verdifull for de unge deltakere i kongressen.

Det som satte sitt preg på denne kongressen og som utvilsomt var av størst verdi var diskusjonen om strålebehandlingen av de maligne svulster. Det var vel

stort sett enighet om at man i teleradiumbehandlingen og røntgenbehandlingen ad modum Coutard hadde to metoder som begge fortjente sin brede plass i kreftterapien, og som i en erfaren radiologs hånd på en utmerket måte kunne utfylle og supplere hinannen. Men det måtte kreves at den som leder behandlingen har stor erfaring fra klinikken, stråleterapien og strålebiologien.

På diagnostik-sidan åter hade man ett rätt blandat program. Främst fäster man sig här kanske vid att pylorus-stenosen beskrevs ur radiologisk synpunkt, bronchostenosen likaså, vidare betydelsen av massundersökningar av lungorna med hänsyn till sjukdomens morbiditet.

Vid denna kongress fastställdes de vid föregående kongress redan godkända stadgarna liksom också den därtill anslutna allmänna arbetsordningen för möten i NFfMR.

Genom att det nu i stadgarna uttryckligen stipulerats i § 2 bl.a. att: "Föreningens ändamål är att verka för den medicinska radiologiens utveckling samt att mottaga och förvalta medel, som för befordrande av nämnda ändamål ställas till dess förfogande. Sitt ändamål söker Föreningen förverkliga särskilt genom att anordna möten mellan Nordens radiologer för meddelande av vetenskapliga rön och för kamratligt umgänge, bör en beskrivning av Föreningens verksamhet också omfatta åtminstone omnämnande av huru detta kamratliga umgänge gestaltades.

Kongressen – den 8 i ordningen – omfattade följande festprogram:
Söndag den 28 juni: Mottagningsfest å Hotel KÄMP-Vardagsdräkt.
de utländska deltagarna inbjudna av Radiologföreningen i Finland.
Måndag den 29 juni: gemensam utfärd till Sveaborg med ångbåt. Förfriskningar å Officerskasinot.
Tisdag den 30 juni: Festbankett å Grand Hotel, smoking.

För damerna erbjöds dessutom besök i Riksdagshuset, Nationalmuseum, Konstföreningens Galleri i Ateneum, m.m. Vidare rundtur i bil bl.a. till Brunnsparken. Slutligen också besök i Runebergs hem i Borgå samt lunch på Brändö Casino.

Vid det avslutande mötet den 30 juni valdes till ny president för nästa verksamhetsperiod Professor *P. Flemming Møller,* Dr. *Carl Sandström* till generalsekreterare – nu för en 4-års period och likaså för lika lång tid till skattmästare Dr. *Nils Westermark.*

Från denna kongress bör ytterligare noteras att man också valde nya hedersledamöter:

Professor *Gösta Forssell,* Stockholm
Dr. *S.A. Heyerdahl,* Oslo
Dr. *Alban Köhler,* Wiesbaden och
Dr. *G.A. Wetterstrand,* Helsingfors.

För den som skall skriva en historik är det en betydande lättnad att äntligen från och med 1937 kunna finna ett välskött arkiv och välskrivna protokoll. Här bör nog *Carl Sandström* få en eloge. Men de tidigare åren är till stora delar

synnerligen otillfredsställande arkiverade och de personer, som kunde ha haft värdefullt material, är samtliga redan avlidna och de efterkommande ha i ytterst få fall bevarat det kulturhistoriskt värdefulla material, som deras brevväxling m.m. skulle ha inneburit.

1938
Den nionde kongressen

Denne ble avholdt i København i 1938 med *Flemming Møller* som president. For terapiseksjonen var hovedtemaet: "Røntgenbehandling av ikke-tuberkuløse arthritter og periarthritt". Innleder var *Kahlmeter* fra Stockholm og *Moltke* fra København.

Bakke (Bergen) fremla sine erfaringer med røntgenbehandling av kroniske uspesifikke leddlidelser.

Renck (Norrköping) belyste ved en etterundersøkelse resultatene av røntgenbehandling av kroniske rheumatiske leddlidelser.

Mustakallio (Helsingfors) fremla resultatene av røntgenbehandling av periarthritis humero-scapularis. Samme emne hadde *Carl Sandstrøm* (Eskilstuna).

Såvel de to innledere som de fire nevnte co-rapportører hadde til dels meget oppmuntrende resultater av røntgenbehandling ved kroniske ikke-tuberkuløse leddlidelser.

Frimann-Dahl (Oslo) hadde også samme erfaring. Det fulgte en bred diskusjon etter disse foredragene (*Flemming Møller, Edling, Sandstrøm, Renck, Kahlmeter*).

Det er interessant å notere at *Kahlmeter* bestemt frarådet å gi røntgenbehandling over korsrygg og hofteregioner hos kvinner før menopausen. At dette ble så sterkt betonet var nok både berettiget og nødvendig. Den som leser disse foredragene 41 år senere må bli forundret over i hvor høy grad oppfattningene har forandret seg. I dag er det mange som frakjenner røntgenbehandling ved kroniske ikke-tuberkuløse leddlidelser enhver verdi.

Bull Engelstad omtalte behandlingen av lymfeknutemetastaser fra leppe- og munnhulekarsinomer. Han gikk sterkt inn for radikalt lymfeknutetoilette ved operable metastaser.

Wulff fremla et materiale fra Lund bestående av 44 røntgenbehandlede pasienter med skjelettmetastaser fra cancer mammae. Hos ca. 45 % av pasientene var det subjektiv bedring etter behandlingen. Hos 23 % fantes også objektivt registrerbar bedring på røntgenogrammene.

Jens Nielsen fremla sine erfaringer ved strålebehandling av tumor testis. Han anvendte to felt forfra og to bakfra over lumbalregionen for bestråling av de lumbale lymfeknuter. Han anså det ikke nødvendig å bestråle de iliacale og inguinale lymfeknutene.

Scheuermann og *Menck-Thygesen* omtalte røntgenbehandling av otitis media acuta.

Professor P. Flemming Møller, Danmark. 1885–1974.

Det ble holdt flere foredrag om helioterapi: *Lomholt,* behandling av nævus flammeus med en ny høytrykks kvikksølvlampe og behandling av forskjellige hudsykdommer med radiumemanasjon i voksplater.

Saugman (Odense), 130 ampères trefaset buelampe for lokal Finsen-behandling, og om vekselstrøms buelampers anvendelse i lysterapien.

Jacoby talte om foreløpige kliniske erfaringer ved lupusbehandling med 3-faselampen, og *Lomholt* om de viktigste områder for anvendelse av lysbehandling ved hudsykdommer. Det fremgår klart at helioterapien var et spesielt dansk interesseområde.

Albert Soiland, Los Angelos, California, holdt et foredrag: "Clinical observations in the use of supervoltage roentgen rays based upon six years experience". Han anvendte stråling med spenning over 1/2 million volt. Han mente at supervolt-terapien kunne by på meget store fordeler fremfor den tidligere anvendte "konvensjonelle" røntgenstråling.

Sandstrøm, Eskilstuna, hadde et diskusjonsinnlegg etter *Soilands* foredrag. Sandstrøm uttalte at inntil dags dato forelå ingen resultater av denne behandlingsmetode som på overbevisende måte kunne påvise fordeler fremfor de øvrige behandlings-formene. Men han konkluderte med at visse fysikaliske egenskaper ved stråling fra såkalt supervolt-apparat (ca. 800 kV) kunne gi positive bidrag til røntgenbehandlingens utvikling. Særlig fremhevet han betydningen av forandring-

ene i sekundærstrålingens retning ved supervoltterapi. For øvrig var det ingen kommentarer til *Soilands* foredrag.

Dale fremla et materiale av kronisk leukemi som var blitt behandlet med totalbestråling. Han mente at den generelle behandling gir bedre resultater enn lokalbestråling.

Heyman redegjorde for stadieinndelingen ved cancer cervicis uteri. – En nødvendig forutsetning for at man skal kunne sammenlikne statistikker er at primærmaterialet er ensartet. *Heyman* presiserte at det i 1938 fremdeles skortet meget på at dette krav var oppfylt. For å skaffe ensartet stadieinndeling hadde han foreslått for Nasjonenes Forbunds Helseorganisasjon å gi ut en illustrert stadie-inndeling. Resultatet av et arbeid utført av *Heyman* og *Strandqvist* var: "Atlas illustrating the division of cancer of the uterine cervix into four stages" som utkom i mars 1938. *Heyman* demonstrerte dette atlas for deltagerne i kongressen. Denne illustrerte stadie-inndeling har senere hatt grunnleggende betydning for diagnose og behandling av cancer cervicis uteri, og *Heymans* innsats har vært et pioner-arbeid.

Denna kongress finns i alla fall kanske bäst refererad i Acta Radiologica Vol. XX av år 1939.

I denna kongress deltog endast 94 radiologer från samtliga nordiska länder, frånsett Island.

Ur det vetenskapliga programmet kan man dessutom plocka ut bl.a. följande föredrag:

Nils Westermark: Röntgendiagnosen av lungtumörer (=inledningsföredrag)
E. de Fine Licht: Reliefundersökning av ventrikelslemhinnan og gastroskopi
B. Westergaard: Stereoskopiska bäckenmätningar.

Som helhet betraktat förefaller det vetenskapliga programmet att ha varit något torftigt.

Från föreningens styrelsemöte föreligger några intressanta fakta. Man föreslog en stadgeändring av § 6, som skulle få ett tillägg på så sätt att mellan den första och andra meningen skulle insättas följande: "För varje land utses en suppleant att vid förfall av ordinarie ledamot deltaga i styrelsens sammanträden".

Till president för följande kongress valdes åter en gång Dr. *S.A. Heyerdahl* och till styrelsemedlemmar beslöt man föreslå:
för Norge: Dr. *S.A. Heyerdahl,* Prof. *T. Dale,* Dr. *H. Reitan*
för Finland: Dr. *S. Mustakallio,* Dr. *C. Wegelius*
för Sverige: Prof. *Gösta Forssell,* Dr. *L. Edling*
för Danmark: Prof. *P. Flemming Møller,* Dr. *Jens Nielsen*

Till styrelsesuppleanter utsågs: för Danmark: *Baastrup,* för Finland: *E.M. Tammia,* för Norge: *K.E. Schreiner* och för Sverige: *Åke Åkerlund.*

Följande nya hedersledamöter beslöt man ytterligare föreslå:
Charles Chr. Lauritzen, Passadena
Henri Coutard, Paris
René Gilbert, Geneve och
Arthur C. Christie, Washington.

Man enades också om tvenne temata för följande kongress, nämligen:
1. Den akuta bukdiagnostiken – med Prof. *H. Laurell* som inledare.
2. Radiologisk behandling av cancer oesophagi med *R. Bull Engelstad* och *Magnus Strandqvist* som inledare.
Kongressens bankett hölls den 30 juni på Hotel D'Angleterre.

1939

Upptakten för kongressen år 1939 i Oslo visade sig vara en smula bekymmersam i det att kongress-sekreteraren *Reitan* i april skriver till generalsekretreraren *Sandström* och beklagar sig över de höga hotellpriserna och svårigheterna att anordna "Nordiska rundresor" i samma stil som senast i Helsingfors, där tydligen anslutningen till sådana resor måtte ha varit rätt stor. Mera märkligt är kanske att Reitan är så litet förtrogen med föreningens stadgar o.a. Man får en tydlig känsla av att samarbetet i Norge inom kongress-kommittén inte kan ha varit helt tillfredsställande, ty också i senare brev klagar *Reitan* över att han inte av presidenten får den information han skulle behöva. – Man får kanske antaga att *Heyerdahl* dels icke hade förtroende för sin kongress-sekreterare och att han kanske dessutom börjat bli gammal och därför lätt glömde bort vissa väsentligheter i arrangemangsväg. Detta gällde bl.a. co-referenterna, där en del först vidtalats, sedan glömts bort och nya vidtalats o.s.v. På så sätt hade tydligen en viss misstämning uppstått, bl.a. från danskarnas sida. Också begreppet co-referent rönte kritik, man ville hellre gå över till att tala om inbjudna föredragshållare och förhandsanmälda diskussionsinlägg.

Man kan kanske också fråga sig om det uppstått en i någon mån olustig stämning inom NFfMR, då t.ex. *Carl Sandström* låtit förstå att han ville avgå som generalsekreterare i samband med Oslo-kongressen. *Lars Edling* skriver dock till *Sandström* bl.a.: "Att Du vill afgå som generalsekreterare synes mig vara både i hög grad beklagligt och ganska onödigt. Du har ju inte suttit längre än sedan 1936 och föreningens angelägenheter fara bäst af en kontinuerlig administration. Jag ber Dig alltså tänka noga på den saken och ångra Dig som en hygglig gosse!"

Av allt att döma lyckades man småningom gjuta olja på vågorna. En komplicerande faktor tycks ha varit att såväl kirurgerna som medicinarna höll sina kongresser samtidigt i Oslo och detta helt i enlighet med tidigare års önskemål. Men denna gång hade man icke lyckats lika väl i koordineringen av tider och föredrag m.m. som t.ex. i Stockholm år 1933.

Denna kongress i Oslo var den 10 i ordningen och samtidigt kunde föreningen fira sitt 20-årsjubileum och det dessutom i samma stad där Föreningen stiftats. Allt detta bidrog till att ge dagarna en speciell och festligare karaktär.

I programmet för kongressen, som utsänts några dagar före öppnandet, finner man att man börjat redan måndagen den 26 juni med en visning av Det Norske Radiumhospital.

Själva kongressen inleddes tisdagen den 27 juni kl. 8.30 i Det Norske Medisins-

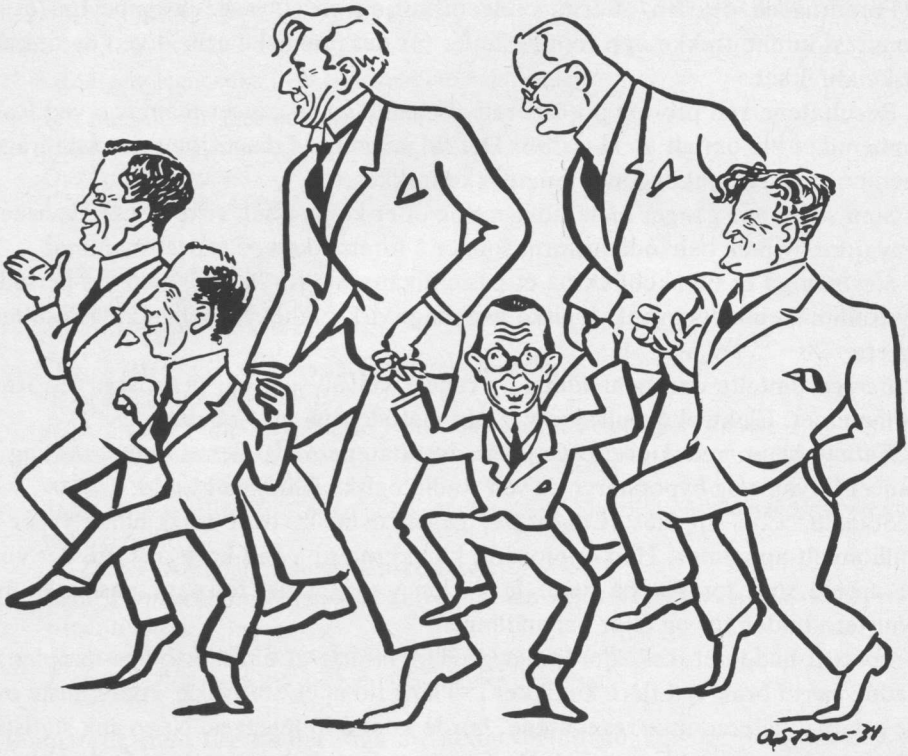

Svenska stormän inom radiologien i Sverige på 30-talet, träffande karrikerade. Från vänster: Westermark, Runström, Forssell, Berven, Åkerlund och Lysholm.

ke Selskaps lokaliteter vid Drammensveien. Man började med öppningsmötet och redan kl. 9.00 följde de vetenskapliga förhandlingarna, där förmiddagen ägnades "Radiologisk behandling av cancer oesophagi. –"

Inledningsföredragen hölls av *R. Bull Engelstad* (Oslo) och *M. Strandqvist* (Stockholm), s.k. Co-referenter var: *S. Mustakallio* (Helsingfors), *J. Nielsen* (København) och *Fr. von Bergen* (Göteborg). Dessutom förelåg anmälda diskussionsinlägg av *L. Edling* (Lund) och *W. Weisswange* (Frankfurt a.M.).

De to viktigaste emnene på kongressen var *radiologisk behandling av oesophagus-cancer* samt *strålebehandling ved cancer mammae,* spesielt verdien av den pre-respektive postoperative strålebehandling.

Innledere for den radiologiske behandling av cancer oesophagi var *Bull Engelstad* og *Strandqvist.* Samme emne ble også belyst av *von Bergen* (Gøteborg) og *Mustakallio.* Det ble hovedsakelig anvendt konvensjonell strålebehandling på 4–6 faste felt. Det var enighet om at dette var den beste metode som den gang var tilgjengelig. Det var også enighet om at applikasjon av radium tuber i oesophagus-sonde som hadde vært en del anvendt ved forskjellige klinikker, ikke var å anbefale.

Foredragene og den etterfølgende diskusjon er et godt eksempel på at en kongress kunne trekke opp retningslinjer for det praktiske arbeid ved de onkologiske klinikker.

Resultatene ved pre- og postoperativ behandling av cancer mammae ved Radiumhemmet ble omtalt av *Hansson*. Det fulgte en bred diskusjon etter foredraget, men noen sikre konklusjoner kunne ikke trekkes.

Som så mange ganger både tidligere og etter kongressen viste det seg vanskelig å avgjøre hvilken behandlingsform som er å foretrekke ved cancer mammae.

Heyman ga et tilbakeblikk på et pasientmateriale fra den første 5-års-perioden av Radiumhemmets gynekologiske avdelings virksomhet og behandlingsresultatene etter 20–25 år.

Berven omtalte den behandling av cancer vulvae som ble praktisert ved Radiumhemmet. Elektrokoagulasjon var den metode som ble anbefalt.

Edling ga en redegjørelse for 5-års-resultatene ved teleradiumbehandling av cancer laryngis og hypopharyngis ved Radiologiska Kliniken i Lund.

Soiland, Los Angelos, California, ga en oversikt over forskjellige typer av millionvolt-apparater. Han oppfordret klinikerne til av all kraft å støtte det viktige arbeid som foregår på dette felt. Han viste en del fotos av pasienter med svulster i huden før og etter behandlingen.

Forssell hadde et diskusjonsinnlegg. Han anførte at ultrakortbølge-terapien nu hadde vært i bruk ved flere klinikker i så lang tid at en statistikk, i det minste over de relative helbredelses-resultatene, burde kunne fremlegges. Noen slik statistikk var fremdeles ikke tilgjengelig. De fotos og de enkelt-kasus som *Soiland* hadde fremlagt viste svulster som med samme gode effekt kunne vært behandlet med de hittil vanlige metoder. Forssell ba om å få fremlagt en statistisk oversikt over behandlingsresultatene ved forskjellige svulstformer.

I sitt svar fremhevet *Soiland* vanskelighetene med fra en privatklinikk å skaffe en slik statistikk som *Forssell* etterlyste. Han sluttet med å si at "ultra-high voltage X-ray" vil øke verdien av stråleterapien. Han mente at metoden allerede hadde bevist sin verdi.

Utviklingen har senere vist at Soiland til fulle har fått rett i de meninger han hevdet. Men de to gangene Soiland omtalte "ultra-high voltage X-ray therapy" fikk han ikke særlig respons fra forsamlingen. Det virker i dag som om deltakerne ennu ikke var tilstrekkelig forberedt. Det var jo også først i 1963 at et millionvolt terapiapparat ble takk i praktisk klinisk bruk i Skandinavien.

Bland de diagnostiska föredragen bör nämnas:

G. Runström: En röntgenanatomisk studie över den kongenitala pylorusstenosen, speciellt med hänsyn till förändringens förhållande efter det kliniskt manifesta stadiet.

Kr. Overgaard (Viborg): Om nucleus-prolapser

F. Knutsson (Stockholm): Myelografi med olja vid diskprolaps till spinalkanalen inom lumbaldelen.

Bo Stenström (Stockholm): Prostatatuberkulosens röntgenbild.

Följande dag, onsdagen den 28 juni inleddes med det tidigare valda centrala temat:

"Röntgendiagnostiken vid akuta abdominallidanden"

Inledningsföredragen höllos av:
Hugo Laurell (Uppsala)
O. Hultén (Uppsala)
J. Frimann-Dahl, (Oslo)

Co-referenter var:
Överkirurg *Kapel* (Gentofte)
E. de Fine Licht (Gentofte)
Sv. A. Chrom (København)

Övriga intressanta föredrag kan noteras, som följer:
(från diagnostiksektionen):
H-G. Skarby (Uppsala): Fri gas i bukhålan som tecken på perforation.
Gustaf Petrén (Lund, kirurg): Vilken diagnostisk hjälp har en nutida kirurg av röntgen vid akuta bukfall?
Hans Hellmer (Lund): Röntgenologisk diagnostik och differentialdiagnostik vid akuta bukfall.
E. Ziesler (Arendal): Subbhepatiske abscesser
Einar Perman (Stockholm, kirurg): Röntgenundersökningens betydelse vid appendicitperitoniter.
A. Arnesen (Oslo): Urografi vid akutte abdominallidelser.
J. Grevstad (Bergen): Røntgenundersøkelse ved ileus.

Man torde med fog kunna säga att detta var ett högklassigt program och ett stort plus låg i att man så helt ägnade sammanhängande tid till ett relativt nytt och synnerligen viktigt tema.

Från styrelsemötet, som hölls den 26 juni, kan följande fakta noteras: Till hederspresidenter vid kongressen valdes *Carl Krebs* från Danmark, *Ilmari Sallinen* från Finland och *Gösta Forssell* från Sverige. Till kongress-sekreterare valdes:

För Danmark: *Flemming Nørgaard*
för Finland: *I.A. Särkilahti*
för Norge: *H. Reitan*
för Sverige: *H. Sahlstedt*

Man enades om att föreslå att följande kongress skulle hållas i Stockholm i början av juni, om möjligt 1941, samt att till president skulle väljas professor *Gösta Forssell.*

Man enades också om att den nya styrelsen borde få följande sammansättning:

för Danmark: *P. Flemming Møller, Carl Krebs, Jens Nielsen,* som suppleant
för Finland: *Carl Wegelius, Sakari Mustakallio, E.M. Tammia,* som suppleant
för Norge: *T. Dale, B. Engelstad, H. Reitan,* som suppleant
för Sverige: *Gösta Forssell, Elis Berven, Åke Åkerlund, Erik Lysholm,* som suppleant

Till ny hedersledamot beslöt man föreslå ordföranden i styrelsen för Det Norske Radiumhospital, Dr. *Hans L.C. Huitfeldt.*

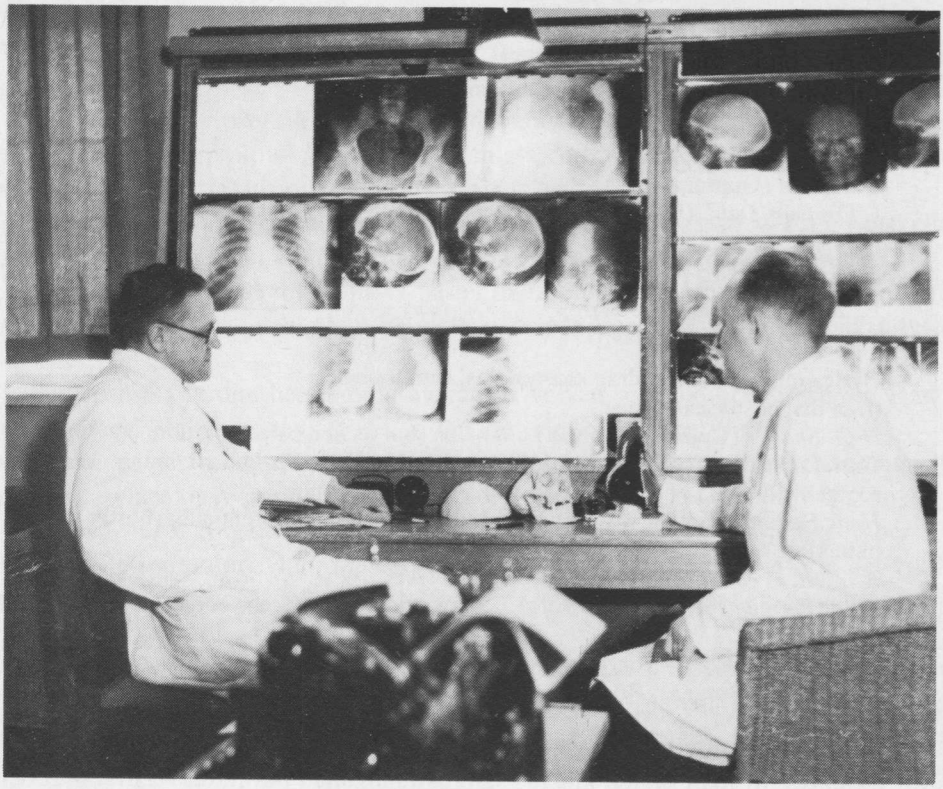

Isländsk röntgenologi. På bilden till vänster: Dr. G. Claessen, till höger Dr. Gisli Petersen.

Då det gällde att besluta sig för eventuella temata för följande kongress, uttalade sig bl.a. Forssell för att man nu denna gång skulle också inbjuda forskare, "sysselsatta med undersökningar av större allmänt intresse" att hålla längre orienterande föredrag över sina undersökningar.

Efter omröstning enades man om att till diskussionsämnen välja: Hjärtsjukdomarnas diagnostik samt Behandling av Cancer mammae. Några särskilda inledare skulle denna gång icke utses.

Redan vid föregående kongress hade man enats om att trycka förhandlingarna i Nordisk Medicinsk Tidskrift. Detta hade redan skett efter Köpenhamns-kongressen. Protokoll från föreningens sammanträden skulle såsom tidigare publcieras på engelska i Acta Radiologica.

Från många håll framfördes önskan om att kongresserna borde göras enklare och billigare. Publiceringen i Nordisk Med. Tidskr. och Acta Radiologica innebar betydande ekonomiska påfrestningar för föreningen, vilket föranledde en långvarig diskussion. Man enades slutligen om att begränsa antalet klichéer varje föredragshållare kunde få använda, likaså begränsades sidantalet för referatet.

Flemming Møller upptog sedan till diskussion frågan om huruvida icke-nordiska läkare kunde hålla föredrag vid kongresserna. Denna gång fanns två sådana föredrag på programmet. Några bestämmelser härom finns icke i stadgarna, konstaterade man. Man beslöt att föreslå föreningen att hädanefter "vid kongresserna endast i undantagsfall och vid bärande skäl tillåta icke-nordiska läkare att deltaga med anmälda föredrag".

Denna passus skulle sedermera komma att ha en långtsyftande verkan, vilket framgår av händelser under 1960- och 1970-talen. –

Det kan kanske åter en gång ha ett visst intresse att se huru stort deltagarantalet var:

Danmark = 16, Finland = 6, Norge = 47, Sverige = 50.

Av det som stadgarna betecknade som "kamratlig samvaro" ingick i denna kongress följande begivenheter:

Måndagen den 26 juni Mottagning på rest. "Kongen" varvid kongressdeltagarna jämte damer var den norske radiologföreningens gäster. Vardagsdräkt.
Onsdagen den 28 juni: Festmiddag på Grand Hotel, Festdräkt utan ordnar.

De første 20 årene av foreningens eksistens er meget preget av radiologiens vanskelige stilling, og dens kamp for å bli anerkjent som en nødvendig spesialitet av de andre faggrupper. Dette gjalt både røntgen diagnostikk og spesielt stråleterapien. Som en humoristisk illustrasjon til dette kan gjengis en sarkastisk vise som ble publisert i Tidsskrift for Den Norske Lægeforening i 1928. Hvem forfatteren er vet jeg ikke, men det må være en radiolog som ønsker å sette kritikerne på plass.

Anti-straalemesterens vise:

Jeg er gammel og jeg er sta,
No som er nyt vil jeg ikke ha.
Kulbuelys og røntgenstraaler,
"høifjeldssol" og radiumnaaler,
det er no som jeg ikke forstaar,
for jeg lærte det ikke i ungdommens våar.
Mine hjernekar er arterio-sklerotisk,
og tankegangen er noget atrofisk.
Av nyheter ungdommen mest profiterer,
derfor mot fremskridit jeg vildt protesterer.

Naar stetoskopet intet sir mig
og jeg en hostesaft kun gir dig:
hvorfor saa la sig gjennemlyse
selv om du faar en hæmoptyse?
Saa kommer du igjen med en røntgenplate,
og der maa jeg staa og prøve aa late
som om jeg skjønner hvad jeg ser
av skygger og flekker og streker mer.
Gud vet om platen staar op eller ner???

Nei takke mig til de gamle tider!
Fandt jeg en diagnose omsider,
saa var det tidsnok, for ingen kunde
komme og bry sig med "røntgenfundet".
Nu skal de ha diagnosen straks,
med straaler av en eller anden slags.
Og lys skal de ha baade for og bag
istedenfor jernpiller og grøtomslag.
Og "vitaminer" – fint skal det være!

Vi lager en lov! Nu maa det ha slut:
Medisinske fremskridt er
strengt forbudt.
B.

(Tidsskrift for Den Norske Lægeforening, 48:500.1928)

I Norge var forholdene så kummerlige at en flerhet av de leger som i 1920-årene og i 1930-årene ønsket å bli spesialister i medisinsk radiologi reiste til utlandet for å få adekvat utdannelse. Sverige var på mange måter det "forgjettede (förlovade) land" for mange vordende radiologer. Som tidligere nevnt var det også lenge motstand mot at visse grupper av cancer-pasienter skulle behandles i spesialklinikker. Etter mange legers mening skulle cancer-pasientene behandles på de lokale sykehus.

Ved de 10 kongressene som ble avholdt i tidsrommet fra 1919 til 1939 er det én kollega som peker seg ut:

Gøsta Forssell. Han hadde en stor evne til å oppsummere og trekke konklusjoner av foredragene og hans innlegg var av meget stor verdi for stråleterapiens utvikling. Forssell hadde også meget store organisatoriske evner. Hans store autoritet bidro til at hans tanker ble banebrytende for utviklingen av radioterapien både i de nordiske og i mange andre land.

PRESSEN uppmärksammade kongressen i rätt hög grad. Jag återger här några uttalanden.

"Dagbladet" konstaterar den 26.6.: "5 lægekongresser i Oslo denne uken, 1000 læger og henimot 100 foredrag.

"Tidens Tegn" skriver den 28.6 bl.a.: "Da den norske medisinske radiologis banebryter, Radiumhospitalets direktør, dr. med. *S.A. Heyerdahl* som president igår kunde by deltagerne i den 10 nordiske radiologkongress velkommen, var det ikke uten en viss stolthet han kunde minne om, at den nordiske forening i år kan feire sitt 20-års jubileum. På opfordring fortalte han så litt om de dager i Kristiania i 1919 da foreningen blev stiftet og om hvorledes den første kongress løp av. Tanken var ikke ny... Det var ikke rare sakene radiologene hadde å by på i Kristinia i 1919. Vårt eneste offentlige røntgeninstitutt, hvor der blev drevet undervisning var Rikshospitalets røntgen-radiuminstitutt og lysbadavdelning... Byens røntgenologer var i 1919 bara 4 i antall..."

I "Aftenposten" av den 28.6 skrives om föredragen bl.a.: Blandt inlederne i dag var således overlaege *Hugo Laurell* fra Uppsala. Han er den som har den

storste erfaring og som er en av de fornemste banebrytere på dette område (=røntgenundersøkelser ved akutte lidelser i bukhulen). Hans foredrag blev mottatt med voldsam applaus...

I en bok med pressurklipp finns dessutom en mängd andra tidningars referat av dessa kongressdagar i Oslo, där samtidigt alltså också kirurgerna, inre-medicinarna, ortopederna och gynekologerna hade sina kongresser.

Då man ögnar igenom deltagarförteckningen ser man att här nu deltog personer, som skulle göra sig ett namn inom nordisk radiologi. Samtidigt var här fortfarande med en hel del av dem, som varit med om att starta föreningen eller deltagit i de första kongresserna.

Föga anade man vilka ödesdigra år, som nu skulle följa och att denna kongress skulle innebära en avslutning på en i stort sett lycklig och framgångsrik period, som fört med sig en slutlig stabilisering av föreningens verksamhet, som dessutom tack vare Acta Radiologica hade kunnat göra sig känd ute i världen, där de högklassiga föredragen funnits publicerade. Nordens läkare åter hade numera tack vare Nordisk Medicinsk Tidskrift också gjorts underkunniga om radiologernas verksamhet i det att kortare referat av föredragen här börjat bli publicerade på något nordiskt språk.

Då man studerar deltagarlistan detta år, finner man där sådana namn som *Baastrup* och *Flemming Møller* från Danmark, *Yrjö Lassila* från Finland, *Elis Berven, Lars Edling, James Heyman, Bror Järnh, Olle Olsson, Ivan Thorell, Sölve Welin, Nils Westermark* och *Åke Åkerlund* från Sverige samt *Sigvard Bakke, T. Dale, Torfinn Denstad, Bull Engelstad, Frimann-Dahl, Petter Natvig, Erik Poppe, Tidemann-Johannesen* och *P. Amundsen* från Norge.

En del fotografier från dessa tider finns också beverade och har säkert ett stort kulturhistoriskt värde.

Visserligen var det politiska läget i världen oroligt, men det var nog ganska få som verkligen befarade att världen redan knappa två decennier sedan senaste världskrig ånyo skulle råka ut för en ny förödande världsbrand.

Natten till 9de april 1940 ble Norge overfalt av Hitlers Wehrmacht. Kampene varte til ut i juni 1940 da Kong Haakon og hans regjering evakuerte til England. Det tyske overfall var innledningen til en jernhård okkupasjon som varte i vel 5 år inntil tyskernes kapitulasjon i mai 1945. Den tyske okkupasjonsmakt gjennomførte et meget strengt utreiseforbud, dette gjalt også reiser til det nøytrale Sverige. Norske radiologer fikk ikke tillatelse til å delta i møter eller kongresser utenfor landet, og de fleste ønsket heller ikke å søke tyskerne om slik tillatelse. Dette hadde tilfølge at Nordisk forening for Medisinsk Radiologi ikke kunne spille noen rolle for nordmennene så lenge okkupasjonen varte. Møtevirksomheten i Norsk forening for medisinsk radiologi ble også sterkt hemmet under okkupasjonen, og den stoppet helt opp i mai 1941. Etter tyskernes kapitulasjon varte det bare 1 måned før Norsk forening for medisinsk radiologi holdt sitt første møte etter krigen. Dette viser klart hvor sterkt behovet for sammenkomst på faglig plan for radiologene.

Krigsåren

Från 1940 finns i arkivet ytterst litet material. Men på grund av tidsläget, är det dock intressant att se huru man reagerade inom radiologkretsarna i Norden. President för nästa kongress – år 1941 – skulle ju vara *Gösta Forssell.* Han sände ut ett cirkulärbrev till medlemmarna i styrelsen för NFfMR och i detta brev skriver han bl.a.:

"Skattmästarens och generalsekreterarens ämbetsperiod utgick den 1 jan. d.å. De svenska styrelsemedlemmarna ha på sammanträde beslutat att hos styrelsen hemställa om beslut, att Dr. *Nils Westermark* och Dr. *Carl Sandström* kvarstå som resp. skattmästare och generalsekreterare t.o.m. nästa kongress. Vi hemställa till Eder om godkännande av detta beslut. Enligt föreningens beslut å Oslomötet skulle mötets förhandlingar publiceras, förutom i Acta, även i Nordisk Medicin till ett pris av halva självkostnaden eller 12:50 per helsida. På grund av de rådande förhållandena meddelade emellertid tidningens redaktion, att självkostnaderna för en helsida hade stegrats till 45–50 kr., och att tidningen ej längre kunde trycka våra förhandlingar till samma pris som föregående år. Kostnaderna skulle nu bliva minst 25,- kr per helsida för föreningen, vilket skulle betyda en stark ökning av utgifterna för tryckningen av våra förhandlingar...

På kongressen i Oslo beslöts att nästa kongress skulle hållas i Stockholm, om möjligt i början av juni. De svenska styrelsemedlemmarna ha vid sammanträde d. 30 nov. beslutat att söka anordna en kongress vid föreslagen tidpunkt.

Vi förstå väl, att man ej för närvarande kan förutse, om det blir möjligt att förverkliga nämnda beslut, men hava velat underrätta Eder om vår goda avsikt..."

Några dagar senare utsändes ett meddelande till samtliga medlemmar i Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi. I detta brev säges bl.a.: "Mötet skulle äga rum under mycket enkla former. Inkvarteringen av våra utländska gäster kan i stor utsträckning ske i våra hem. Ytterligare meddelanden om mötet kommer att i början av nästa år utsändas till medlemmarna.

Vi svenska radiologer hoppas på ett talrikt deltagande i mötet från de övriga nordiska länderna. Vi sända Eder alla, kära vänner och Edra familjer en varm julhälsning. Må år 1941 bliva ett fredens år..." *Gösta Forssell, Carl Sandström*".

Det var just vid dessa tider som Finland var mitt uppe i sin försvarskamp mot sin stora östra granne. Vintern var den strängaste i mannaminne och landet led stora förluster, men just vid årsskiftet hade Finland lyckats vinna några av sina märkliga stora segrar, men allt detta skedde till priset av mängder av stupade och sårade.

Också Finlands fåtaliga radiologskara led förluster. –

Den 10 kongressen i Oslo i 1939 satte et foreløpig punktum for de *nordiske* kongressene.

1941

Under brinnande krig skrev *Ilmari Sallinen* till generalsekreteraren *Carl Sandström* och meddelade att man i Finland ingenting hade mot att denne och skattmästaren skulle kvarstå på sina poster. Kriget hade i påfallande hög grad "luttrat" opinionerna i Finland och jag vill gärna återge en passus ur *Sallinens* brev, där han skriver: "Vi borde absolut nödvändigt komma i närmare personlig kontakt och lära känna oss ännu bättre. För vår förening med sina två språk, äro sådana besök (Ribbings) mycket hälsosamma och välkomna, ja till och med förenande..."

Den nordiska gemenskapen utgjorde en värdefull stödjepunkt i människornas sinnen dessa tider.

I februari sände generalsekretraren *Sandström* ut brev till de mera prominenta radiologerna i Norden och meddelade att *Gösta Forssell* skulle fylla 65 år den 2 mars och då avgå från professuren. Han skulle hålla sin avskedsföreläsning den 1 mars på Karolinska sjukhuset. Han ville att man från det övriga Norden skulle försöka komma och deltaga i överlämnandet av en hyllningsadress, vari man skulle hylla honom

> för hans insatser för den nordiska radiologiens utveckling och ställning
> för det nordiska samarbetet
> och tacka honom för hans städse visade hjälpsamhet, gästfrihet och kamratliga vänskap.

Åtminstone *Dale* från Oslo lovade komma.

Den 10 april sändes det andra meddelandet om detta års kongress, alltså knappa 4 veckor efter vapenstilleståndet i det rysk-finska vinterkriget.

De svenska medlemmarna i styrelsen för NFfMR sammanträdde den 3 april å Sofiahemmet i Stockholm. I mötet deltogo dessutom såsom representanter för Svensk Förening för Medicinsk Radiologi dess sekreterare *H. Sahlstedt* och klubbmästaren *B. Stenström.* Vid detta möte beslöt man att såsom resekostnadsbidrag skulle utbetalas ur föreningens kassa 100,- kr till styrelsemedlemmarna *Carl Wegelius,* Finland och *P. Flemming Møller* för deltagande i uppvaktningen för presidenten – *Forssell* – på dennes 65-års dag.

Samtidigt meddelades att samtliga medlemmar i styrelsen för NFfMR uttalat en önskan om att kongressen skulle hållas denna sommar, vilket presidenten förfrågat sig om hos dem. Man beslöt nu att den 11 kongressen verkligen skulle hållas i Stockholm den 14–15 juni om möjligt i Svenska Läkaresällskapets lokal. Någon särskild kongressavgift skulle denna gång icke upptagas.

Styrelsesammanträdet i NFfMR hölls sedermera den 13 juni i Professor *Gösta Forssells* hem i Djursholm och närvarande voro:

Presidenten: *Forssell*
För Danmark: *P. Flemming Møller, Carl Krebs, Sv.B. Larsen*
För Finland: *I Sallinen, E.M. Tammia*

Två pionjärer inom radiologien i Norden, Hans Hellmer och Gösta Forssell.

För Norge: *T. Dale*
För Sverige: *Nils Westermark, Elis Berven, Erik Lysholm, Åke Åkerlund* samt generalsekreteraren *Carl Sandström.*

Man beslöt att icke utse varken hederspresidenter eller kongressekreterare, icke heller några nya hedersledamöter.

Finland skulle ha varit i turen att anordna följande kongress men Sallinen meddelade att det under nuvarande förhållanden vore svårt att organisera en kongress i Finland och att man därför vore tacksam om svenskarna skulle vilja hålla även nästa kongress.

Vid föreningsmötet den 14 juni beslöt man att på grund av de stegrade tryckningskostnaderna icke längre publicera föreningens förhandlingar i Nordisk Medicin utan endast på tyska, engelska och franska i Acta Radiologica.

Vid avslutningsmötet den 15 juni beslöt man bl.a. att man skulle försöka hålla följande kongress i Lund nästa år under första hälften av juni. Något diskussionsämne skulle icke bestämmas och kongressen borde försiggå under möjliga enklast former.

För nästa ämbetsperiod omvaldes såväl generalsekreteraren *Sandström* som skattmästaren *Westermark.*

I styrelsen för nästa period invaldes:

Till president *Lars Edling,* Lund
för Danmark: *P. Flemming Møller, Carl Krebs*
för Finland: *Carl Wegelius, S. Mustakallio*
för Norge: *T. Dale, R. Bull Engelstad*
för Sverige: *Elis Berven, Hans Hellmer, Åke Åkerlund.*

Gösta Forssell yttrade samma dag som svar på talet till ordföranden vid denna middag bl.a.:

> "...De syften som föra oss samman: att söka sanningen och att befrämja människornas hälsa och lycka, de utgöra de starkaste och skönaste band som kunna förena individer eller folk. Våra möten ha varit en rad av kamratskapets högtidsstunder, och talrika äro de vänskapsband som då knutits för livet... I en tid av strid och förödelse ha vi lyckan att ännu kunna delta i uppbyggnadsarbetet för vetenskap och läkekonst och för samförstånd mellan människorna. Jag tackar Eder alla, som övervunnit motstånd och svårigheter för att återknyta vänkretsen omkring strålhärden och gemensamt arbeta för Nordens andliga försvar.
>
> Så visst som den mänskliga kulturen är byggd på samarbete för tillgodogörande av människoandens upptäckter, så visst kommer vårt stilla arbete att i sinom tid bära frukt för alla folk..."

Utdrag ur ett tal som *Gösta Forssell* höll den 14/6 1941 vid NFfMR:s kongress. Talet betitlat: "Tal till Nordens folk".

> "Redan i fredens tid har vi mer och mer insett och känt, att vi äro bröder, barn av samma familj och förvaltare av ett gemensamt kulturarv. Men först nu, då vår tillvaro som fria folk är hotad, fatta vi till fullo betydelsen av de gemensamma ideal, som hålla oss uppe och hålla oss samman. Det har gått oss i blodet, sedan hedenhös, att land skall med lag byggas, att varje medborgare skall inom lagens ram åtnjuta personlig frihet och okränkbarhet.
>
> Om några goda egenskaper framför andra utmärka den nordiska stammen så är det just känslan för rättfärdighet och rättvisa och känslan för den starkares skyldighet och ansvar gentemot den svagare, för ridderlighet och barmhärtighet.
>
> Det senaste århundradet har i hela Norden utmärkts av strävan att under rättvisa villkor sammansluta samhällslagren till gemensamt arbete för hela folkens väl och av en ärlig vilja att bjuda handen till fredligt samarbete med alla andra folk. Vi har därunder nått en i denna världen sällsynt lycka och blomstring..."

Det annonserades 33 föredrag, därav 11 med radioterapeutiska ämnen. Av de sistnämnde måste 2 inställas, då föredragshållarna blev hindrade att infinna sig. Dessa var *R. Bull Engelstad* från Norge och *S. Mustakallio* från Finland. Av föredragen kan nämnas de tre om cancer mammae, där *G. Nyström* redogjorde för resultat av kirurgisk behandling, *H. Ahlbom* gav en statistisk analys av strålbehandlade patienter under åren 1921 till 1935 och *O. Reuterwall* talade om histologiska läkningsfenomen i bestrålad cancer mammae. I den livliga diskussionen efterlyste *J. Nielsen* bl.a.: "Vilket är värdet av pre- och postoperativ bestrålning? Skall det ges endast endera och i så fall vilken eller i kombination? Finns säkra bevis för att postoperativ bestrålning har gynnsam effekt? Vilken teknik och vilka stråldoser bör användas vid postoperativ behandling? Hur lång tid efter strålbehandlingen skall operationen utföras? Vad kan uppnås med enbart radiote-

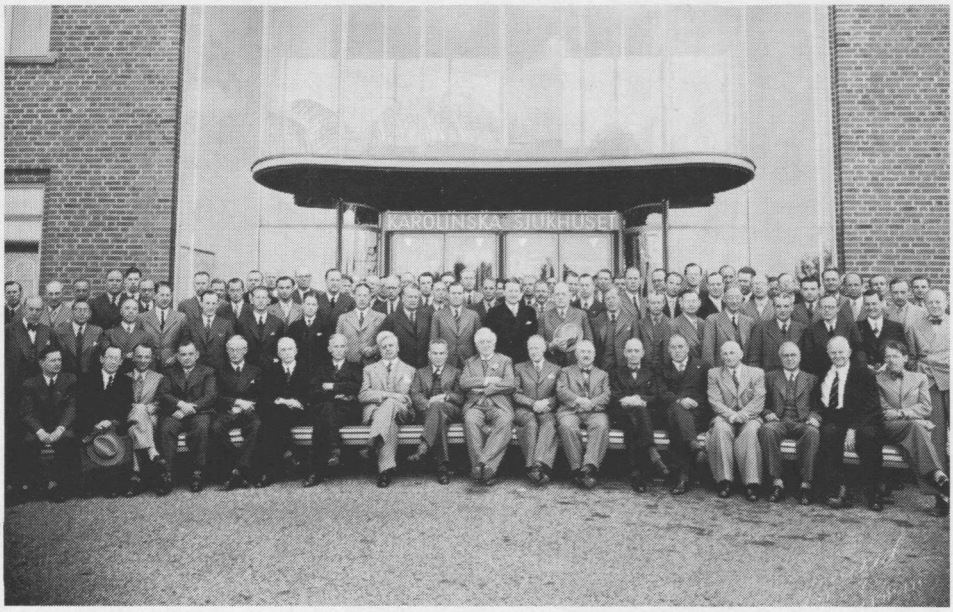

Kongressen 1941 hölls i Stockholm. Deltagarna församlade utanför det nya Karolinska sjukhuset.

rapi eller vid lokal excision och postoperativ bestrålning? Är röntgenkastration av något värde för dessa patienter?" Sålunda en provkarta av frågor som under kommande decennier sysselsatt forskarna.

J. Chydenius redovisade för rektala reaktioner efter strålbehandling av uteruscancer. I diskussionen redogjorde *A. Ingelman-Sundberg* utförligt för de subjektiva besvären och de kliniska fynden vid reaktalreaktion som förelåg hos 8,5 % av 3.054 patienter med cancer cervicis uteri. Allvarliga reaktioner var sällsynta och en klar relation mellan dosstorleken, mätt med *Sieverts* kondensatorkammare i en reaktalsond, och strålreaktionens svårighetsgrad. Problemet har återkommit under de följande åren.

Vidare talade *J. Nielsen* 1. om indikation för och resultat av röntgenbehandling av cancer laryngis och cancer hypofaryngis, där doseringen var individuell och beroende av tumörreaktioner vid direkt inspektion. Resultaten vid cancer laryngis var särskilt goda och 2. om rotationsbehandling av esofaguscancer, där han varit pionjär. *S. Lomholt* talade om bågljusbehandling och en ny strålkälla för ändamålet. Har numera endast historiskt intresse. *H. Christiansen* talade om biopsier med specialkonstruerad borrmaskin. Förelöpare till finnålspunktionen.

Av de diagnostiska föredragen kan nämnas:

B. Jäderholm: Skärmbildsfotografering
O. Axén: Skärmbildsfotografering av värnpliktiga

NORDISK FÖRENING
FÖR MEDICINSK RADIOLOGI

FRAMFÖR SIN HYLLNING TILL

PROFESSOR GÖSTA FORSSELL

EN AV FÖRENINGENS STIFTARE, DESS HEDERSLEDAMOT SAMT FÖRUTVARANDE OCH NUVARANDE PRESIDENT

PÅ 65-ÅRSDAGEN
DEN 2 MARS 1941

I BEUNDRAN FÖR STORARTAT ARBETE FÖR DEN NORDISKA RADIOLOGIENS UTVECKLING OCH STÄLLNING, FÖR OUTTRÖTTLIGA INSATSER FÖR DET NORDISKA SAMARBETET OCH MED VARM TACKSAMHET FÖR STÄDSE VISAD HJÄLPSAMHET, GÄSTFRIHET OCH KAMRATLIG VÄNSKAP.

Hyllningsadressen till Gösta Forssell på hans 65-årsdag, 2.3.1941.

N. Westermark: Några experimentella undersökningar över cirkulationshastigheten inom lilla kretsloppet och i aorta (registrering genom röntgenkinomatografi och elektocardiografi).
G. Jönsson: Röntgendiagnostik vid nasopharynxtumörer
Bo Stenström: Ett nytt gallkontrastmedel
Nils P. Edling: Interuretervulsten i röntgenbilden
E. Lysholm: Cerebral angiografi
K. Lindblom: Kontrastundersökning av epidurala spatiet
Folke Knutsson: Erfarenheter med epidural kontrastundersökning av lumbosacralkanalen vid diskprotrusion (perabrodil).
E. Lindgren: Demonstration av en apparat för lokalisation av främmande kroppar i ögat.
F. Knutsson: Femoro-patellarledens röntgenologi
Knut Lindblom: Knäledsarthrografi
Erik Lindgren: Gasmyelografi
S.R. Kjellberg: Salpingo-pelvigrafi.

Efter dessa diagnostik-föredrag skedde en demonstration av röntgendiagnostikavdelningen vid Karolinska sjukhuset och Konung Gustav V:s Jubileumsklinik.

I den berättelse för NFfMR:s verksamhet under 1941, som finns beverad, skriver *Carl Sandström* bl.a.:

"...Vid kongressen hölls över 30 föredrag behandlande olika röntgendiagnostiska och röntgenterapeutiska ämnen. Alla föredragen voro av stort vetenskapligt värde – några av föredragen voro t.o.m. av mycket högt värde – varför kongressen kom att bli mycket givande för kongressdeltagarna".

1942

Den 19 februari höll de svenska medlemmarna i styrelsen för NFfMR sammanträde i Stockholm, varvid närvarande var: *Gösta Forssell* som ordförande, *Elis Berven, Åke Åkerlund, Nils Westermark* och *Carl Sandström.*

I detta skede hade Norge och Danmark besatts av tyskarna och Finland hade råkat in i sitt s.k. "fortsättningskrig" mot Sovjetunionen. Från Danmark meddelade *Flemming Møller* att det var ytterst svårt att erhålla utresetillstånd och föreslog därför att följande kongress efter den i Lund nu 1942 borde uppskjutas till år 1944.

I ett upprop till medlemmarna av Svensk Förening för Medicinsk Radiologi – undertecknat av *Lars Edling, Hans Hellmer, Dag Carlsten* och *Sölve Welin* – påpekas att "på grund av kända omständigheter synes det tyvärr uteslutet att vid mötet få hälsa någon av våra norska bröder. Från Finland torde möjligen en eller annan medlem kunna infinna sig, och från andra sidan Sundet ha vi denna gång icke att vänta mer än 5 eller 6 mötesdeltagare. – Icke minst på denna grund vill organisationskommittén kraftigt understryka nödvändigheten av ett talrikt deltagande från svensk sida. Låt oss på ett otvetydigt sätt visa, att vi troget fasthålla vid ett nordiskt samarbete inom den radiologiska vetenskapen..."

Programmet vid den 12 kongressen för Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi i LUND den 20 och 21 juni 1942:

Det vetenskapliga programmet omfattade 22 föredrag, varav 7 omfattade radioterapi, 1 radiobiologi och 1 radiofysik.

J. Nielsen talade om röntgenbehandling av nasofarynxtumörer och *H.B. Wulff* framlade ytterligare observationer rörande skelettmetastaser vid bröstcancer. *L. Edling* framlade sina resultat av strålbehandling av cancer colli uteri från åren 1921–1926 och gjorde några reflektioner av anamnesens betydelse för behandlingsresultatet. *G. Johansson* belyste läkningsprocesser i jättecellstumörer i skelettet efter röntgenbehandling och *S. Hultberg* analyserade i sitt material frågan, på vilka ställen recidiven efter strålbehandling av cancer colli uteri uppträder. *O.Sandström* redovisade några få erfarenheter med protraherad och fraktionerad röntgenbehandling. *S. Hultberg* framlade slutligen för första gången sina erfarenheter med röntgennärbestrålning.

I ett föredrag med radiobiologisk anknytning redovisade C. Krebs sina försök med cellfria tumörextrakt med hänsyn till "transfer and the development of immunity".

Fysikern S. Benner beskrev en ny klocka att användas vid radioterapi.

För kongressdeltagarna demonstrerades den nyligen invigda konung Gustaf V:s Jubileumsklinik.

Bland diagnostik-föredragen kan nämnas:

Oliver Axén: Skärmbildsfotografering, dess användningsområde och värde.
Åke Åkerlund: Ett nytt karakteristiskt röntgenfynd vid endometriosis uteri
Bengt Holmgren: Sideropenisk dysphagi eller hypopharynnxcancer?
Olle Olsson: Isolerad ytradiografi
Wilhelm Hellsten: Den normala och patologiska phlebografibilden inom den nedre extremiteten.

Någon förteckning över deltagarna har jag icke kunnat finna, men man kan notera att av icke-svenskar åtminstone följande var närvarande: *P. Flemming Møller* från Danmark och likaså *Jens Nielsen,* dessutom utom styrelsen *E. de Fine Licht, Niels Hansen* och *Carl Krebs.* Från Finland var sannolikt endast *Gösta Jansson* närvarande och han höll också ett föredrag. Detta framgår också av ett brev från *Lassila* till *Sandström.*

Från styrelsemötet den 19 juni 1942 i Prof. *Lars Edlings* hem kan man notera att trots världskriget, trots ockupationen av såväl Danmark som Norge och trots att Finland fortfarande låg i krig, kunde man dock leva upp till en viss optimism vis a vis framtiden i det att t.ex. *Carl Krebs* föreslog att nästa kongress skulle hållas i Köpenhamn i första hälften av juni *1943* – om sig så göra lät. Det uppdrogs åt den danska styrelsen att vid årsskiftet meddela om kongressen kunde hållas i Köpenhamn eller icke.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

President: Prof. *P. Flemming Møller,* Köpenhamn och till medlemmar:

För Danmark: *Carl Krebs, Jens Nielsen, E. de Fine Licht,* suppleant *Chr. Baastrup* (ännu en gång)
För Finland: *S. Mustakallio, Carl Wegelius,* suppleant *E.W. Tammia.*
För Norge: *T. Dale, R. Bull Engelstad,* suppleant *H. Reitan*
För Sverige: *Elis Berven, Åke Åkerlund,* suppleant *E. Lysholm.*

På den tiden brukade man också – enligt stadgarna – utse såväl revisorer som revisorssuppleanter.

Ett utdrag ur ett tal av *Lars Edling,* hållet vid NFfMR:s middag i Bjerred den 20 juni 1942.

> ”Då tvänne barn förvillat sig i fjällen
> och sökande på skilda stigar vandra,
> de utur fjärran kalla på varandra,
> och sången närmar dem i sena kvällen;
> så, vid norröna-toner, skilda sinnen
> ett eko höra som av barndomsminnen:
> var är du, broder?
> och var går vägen hemåt till vår moder?”

Edling fortsatte:

”De orden skrevos av vår store skald Carl Snoilsky till Edvard Grieg vid en tid, då 1800-talsskandinavismen längesedan tagit slut och en växande spänning rådde mellan Sverige och Norge, då det andliga umgänget mellan danskar och svenskar var mera lokalt begränsat här nere i söder än nationellt och då den purfinska rörelsen började avlägsna även svenskar och finnar från varandra. De raderna ge likväl ett uttryck för den djupa känsla av samhörighet, som trots allt detta levde kvar mellan de nordiska folken och som sökte sig nya vägar, liksom en vinterbäck famlar sig fram i en ny fåra under drivans frusna valv.

Sedan dess ha andra tider kommit. De skandinaviska folken ha lärt känna varandra på nytt, de ha på alla kulturens områden trätt i ädel tävlan med varandra och knutit fasta brodersband över Kölen över Sundet, över Bottenhavet. Icke minst har detta gällt det akademiska samarbetet, som tog sig uttryck på många sätt. Ett bland de viktigaste var dessa nordiska föreningar av fackkollger med deras regelbundet återkommande möten, som utgjort allas våra vetenskapliga tävlingsfält och varit den väg, på vilken otaliga dyrbara vänskapsband blivit knutna.

Så har även detta möte fått tjäna som ett medel för ömsesidigt vetenskapligt meningsutbyte mellan skandinaviska vänner och fränder. ...Men mina vänner, – samtidigt ha våra sinnen varit gripna av saknad och förstämning. Åter har tiden skiftat sitt ansikte. På nytt irra vi ju förvillade i fjällen och kalla på våra bröder i tätnande skymning och dimma. Vi höra deras röster i fjärran, men de själva kunna vi icke nå, och ängslans isband griper om vårt hjärta. Må vi alla *önska,* må vi *hoppas,* må vi *tro* med all den intensitet, varav människoanden är mäktig, att den dag snart skall randas, då vi få möta dem, icke med avlägsna rop utan med handslag – *i vår moders hus.*

Dr. Carl Sandström, Sverige generalsekreterare 1938–1952.

Leve våra nordiska brödrafolk. Leve vårt nordiska samarbete. Leve vår Nordiska Förening för Medicinsk Radiologi, allas vår gemensamm moder".

1943

Från 1943 föreligger endst några sparsamma anteckningar.

Den 1.2 1943 skrev generalsekreteraren, *Carl Sandström* till den nye presidenten, professor *P. Flemming Møller* bl.a.: "Den svenska styrelsen i vår Nord. Förening hade sammanträde häromdagen för att diskutera om nästa kongress. Närvarande voro *Gösta Forssell, Åkerlund, Berven, Westermark* och undertecknad. Jag meddelade dem Din åsikt ifråga om kongressernas avhållande och att Du icke ansåg det möjligt att ordna någon kongress i Köpenhamn i sommar. Vi diskuterade länge frågan om vi i stället skulle anordna en Nordisk kongress i Stockholm, men då sannolikt endast få danskar, ingen norrman och möjligen någon enda finne kunde komma, så tycker vi icke det vara lönt att anordna en Nord. kongress. Vi beslöto därför enhälligt att föreslå styrelsen att icke avhålla någon kongress denna sommar och att i stället vänta till nästa år..."

Man kan i någon mån här läsa mellan raderna. Det förelåg en otvetydig censur i alla nordiska länder, kanske frånsett Sverige, men här var man i stället mån om att icke skriva sådana saker, som kunde förorsaka besvärligheter för kollegerna i

de övriga nordiska länderna. Tyvärr finns icke bevarade personliga brev mellan olika radiologer i Norden, trots att man kan vara övertygd om att de senaste årens relativt intensiva verksamhet inom denna trots allt ännu ganska fåtaliga krets av radiologer nog skulle ha förutsatt att sådana kontakter upprätthölls där detta blott var möjligt.

Kanske att man här kan hoppas på kompletteringar, från någon av denna boks läsare.

1944.

Krisläget i världen förvärrades ständigt. Mot slutet av detta år lyckades Finland lösgöra sig ur kriget, men med enorma förluster av såväl mänskliga resurser som materiella sådana av olika slag. En krigstrött nation, som dessutom hade att kämpa med placeringen av ca 1/2 miljon flyktingar från Karelen. Danmark och Norge fortfarande besatta av tyskarna. Generalsekreteraren, *Carl Sandström* påbörjade i slutet av året en utomordentligt värdefull humanitär verksamhet för att hjälpa åtminstone kollegerna i de nordiska grannländerna. Den 1 oktober 1944 sände han ut ett cirkulär till Sveriges radiologer och i detta brev står bl.a.:

"Livsmedelssituationen i Norge är för närvarande katastrofal. De två sista dagarna har framförts till mig hälsningar från några av våra norska röntgenkolleger med bön om ett snarast översändande av livsmedel till deras familjer.

Som generalsekreterare i vår nordiska förening har jag ansett som min skyldighet att underrätta Dig om de norska vännernas svåra läge och söka finna en väg för hjälp. Efter samråd med olika myndigheter ber jag Dig vänligen deltaga i följande aktion för att bispringa dem.

Till var och en av de norska röntgenologerna översända vi ett julpaket med s.k. standardlicens. Detta julpaket innehåller:

1 kg bakverk
1/2 kg oransonerade konserver
1/2 kg gula ärter
1/2 kg torkade grönsaker
1 hg buljongtärningar
1/2 kg karameller
1 kg knäckebröd
1 hg äggpulver.

Kostnaden för ett sådant paket är omkr. 25,-. Anhållan om tillstånd att i varje paket dessutom skall ingå ca

1/2 kg socker
1/4 kg smör
1 kg vetemjöl kommer att inlämnas under förutsättning av att motsv. kuponger kunna ställas till förfogande av oss för dessa sistnämnda varor..."

Något senare skriver *Sandström* ett andra brev till de svenska radiologerna och där finner vi bl.a. följande minnesrika rader:

”Ärade Broder med Maka.

Det var mycket glädjande och värmande att se det intresse Ni hade för insamlingen till våra norska kolleger. Redan två dagar efter mitt cirkulär utsänts hade ett jakande svar från Eder kommit mig tillhanda, inklusive erforderliga kuponger och i några fall även pengar. Jag tackar Er varmt härför. – Man hade givit mig vissa förhoppningar å Handelskommissionen att vi skulle få utföra även socker, smör och mjöl, men tyvärr godkände icke Handelskommissionen utförsel härav... Jag återkommer om någon tid med begäran om kuponger till en ny insamling.. Då den av Eder garanterade summan är så stor, att den förslår till inköp av ytterligare ett antal julpaket, har efter samråd med *Moritz Simon,* som nyss återkommit från Finland, beslutats att ett julpaket även översändes till varje finsk och finländsk röntgenkollega. Jag hoppas att Ni kan godkänna detta mitt åtgörande... 46 paket sändas alltså i dagarna från Eder till våra norska röntgenkolleger. Även avlidne prof. *Heyerdahls* maka får ett paket... Till Finland avgå omkr. 30 paket... Till alla emottagarna av våra paket sänder jag en varm jul- och nyårshälsning från svenska röntgenologer, undertecknad med alla givares namn.”

Här följer sedan en förteckning av givarna och i arkivet finner man senare detta år och i början av det följande året, tackbrev, som visade huru högt man i de krigshärjade nordiska länderna förstod att värdesätta dessa hjälpsändningar.

Också följande år tog *Carl Sandström* liknande initiativ. Jag vill gärna ännu en gång återge hans formuleringar, då han vädjar om hjälp.

”Ärade Broder och Maka”. – ”Föregående jul översände vi svenska röntgenologfamiljer gåvopaket till våra norska och finska vänner. Jag vädjar nu till Eder i samma angelägenhet. – Livsmedelssituationen i Norge har detta år förbättrats så att några egentliga svårigheter nu icke längre förefinnas. De norska kolleger, som jag tillfrågat, ha alla svarat att de icke äro i behov av några gåvopaket i år. Däremot är situationen i Finland betydligt sämre nu än föregående år och kan nu betecknas som katastrofal. Finnarna emotse därför denna vinter och vår med största ångest och oro. Jag vet att de med största tacksamhet skulle emotse en hjälp från oss, och frågar jag Dig och Din fru, om ni vilja sända ett paket till... (plats för namn och adress)...”

Både från detta år och från föregående år finns i arkivet ett stort antal tackbrev från radiologer i Finland, där de betygar sin synnerligen stora tacksamhet.

Hela den svenska hjälpverksamheten under dessa krigs- och efterkrigs år utgör ett mycket vackert kapitel i den nordiska radiologiens historia. I detta kan man se att stadgarnas formuleringar om ”kamratlig samvaro” fått en djuplodande innebörd, som för all framtid bör bevaras som bevis för att ”levande nordism” minsann icke enbart består av högstämda tal vid festliga tillfällen.

Jag tror att dessa år psykologiskt sett inneburit en sammansvetsning, som först långt senare funnit den fulla förståelse detta varit värt.

Det politiska världsläget under det senare kriget kom att föra länderna till tvenne motpoler – men då man lärt sig inse att detta icke var på någotdera hållet avsiktligt utan en följd av storpolitiken och varje lands strävan var att överleva, har förståelsen blivit en helt annan än vad den var de sista åren av 40-talet. –

Efterkrigstiden

1946

I januari 1946 sände de danska medlemmarna av styrelsen för NFfMR ut en cirkulärskrivelse till samtliga medlemmar. Ordalydelsen tyder på att man fortfarande levde under i viss mån onormala förhållanden. Några satser ur denna skrivelse förtjänar därför att återges.

"Efter 5 Aars tvungen Pause har Bestyrelsen for Nordisk Forening for medicinsk Radiologi besluttet att forsøge atter at samle sine Medlemmer til Møde. Mødet finder Sted i København Fredag d. 14de og Lørdag d. 15de Juni 1946... Trods Vanskelighederne vid Hotelindkvarteringen vil man dog nødig ved dette første Møde efter Krigen give Afkald paa Damernes Tilstedevaerelse og haaber paa stor Tilslutning ogsaa for deres vedkommende..."

Svårigheterna att upprätthålla personliga kontakter illustreras också av ett brev från *Carl Wegelius* till generalsekreteraren, daterat den 18. april och vari han bl.a. påpekar: "Dessvärre ser det ut som skulle de finska radiologernas deltagande i Köpenhamnskongressen decimeras till ett minimum, då valuta tillsvidare blott beviljats för 5 deltagare och 22 radiologer redan hava anmält sig. Vi hava tyvärr icke radiologerna emellan ett sådant clearing-system av den typ som exempelvis Nordisk Förening för Dermatologi anordnat... Detta går ut på att finska dermatologer i sitt eget land kunna deponera ett kapital för blivande skandinaviska gästers uppehälle här vid påföljande kongress i Helsingfors och i stället detta år få sig motsvarande försträckning på skandinaviskt botten..."

Det visade sig sedermera att generalsekreteraren i ett brev till kongressens president meddelade att han skulle försöka att dels arrangera en gemensam tågresa från Stockholm till Köpenhamn, varigenom man skulle kunna utverka en viss rabatt, dels att han skulle också försöka ordna med någon form av betalningsclearing. På grund av enskilda personers ekonomiska svårigheter vädjar han till presidenten om att se till att försöka göra kongressen så billig som möjligt för deltagarna. *Sandström* skriver också och talar om att det i Sverige går rykten om att det skulle vara otroligt dyrt i Köpenhamn. *Flemming Møller* svarar på detta att han anser att sådant tal snarast smakar sabotage och att det tydligen innebär en stor överdrift att tala om otroligt höga priser i Danmark.

Han påpekar här att banketten kommer att kosta 30 kr, vilket är mycket billigt, damfrukosten 12 kr, själva kongressavgiften 15 eller 20 kr. Han är dock i detta skede något bekymrad över att ett så litet antal anmält sig, likaså är de anmälda föredragens antal mycket litet (april).

På grund av den långa intervallen sedan Oslo-kongressen tycks man ha blivit tveksam om styrelsens sammansättning. –

Betecknande för resesvårigheterna ännu detta år kan nämnas att det fordrades pass också mellan de nordiska länderna. Dessutom var man berättigad att medtaga till Danmark endst t.ex. 99 svenska kronor och 25 danska i kontanter. S.k. nordiska resechecker fick dock medtagas. Det förelåg också stränga bestämmelser om vad man f.ö. var berättigad att medtaga.

Den 13 juni hölls styrelsesammanträdet hemma hos prof. *Flemming Møller* i Köpenhamn.

För första gången måste förhandlingarna delas upp i två sektioner en för diagnostik och en för terapi, detta på grund av de många anmälda föredragen och dessutom den tid, som anslagits för de vetenskapliga förhandlingarna.

Hederspresidenter blev: *Carl Krebs, Chr. J. Baastrup, Elis Berven, T. Dale, Gösta Jansson, S. Mustakallio, J. Frimann-Dahl* och *Heyman.*

Vid öppningssammanträdet beslöts att till föreningens hedersledamot välja Professor Lars Edling.

Till ny president valdes docent *Gösta Jansson,* Helsingfors där också nästa kongress skulle hållas.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

För Danmark: *P. Flemming Møller, Carl Krebs, Chr. J. Baastrup* som suppleant.
För Finland: *S. Mustakallio, Carl Wegelius, Y. Lassila* – som kongress-sekreterare, *E.M. Tammia* som suppleant.
För Norge: *T. Dale, H. Reitan, K. Schreiner* som suppleant.
För Sverige: *Elis Berven, Åke Åkerlund, Erik Lysholm* som suppleant.

Till skattmästare för nästa 4-års period valdes ånyo *Nils Westermark* och för samma period ånyo till generalsekreterare *Carl Sandström.*

Från diagnostik-sektionens vetenskapliga förhandlingar kan man nämna ett antal intressanta föredrag – förvånansvärt många med tanke på den isolering från "världs-radiologien" som förelegat egentligen ända sedan 1941.

Folke Knutsson höll ett föredrag om "Lätta och grava instabilitetsförhållanden i ländryggraden vid diskdegeneration samt ett annat om Lumbal myelografi med kontrast med erfarenheter av 350 fall. *Olle Olsson* talade om Tekniken vid lumbal gasmyelografi och *Flemming Nørgaard* om Käkledsarthrografi. *Arne Engeset* kom med två föredrag: Forandringer i canalis opticus ved hjernetumor samt ett andra: Foramen spinosumforandringer ved meningeom. *Johan Torgesen* talade om Vertebra plana. Ytterligare kan följande föredrag nämnas:

Gösta Jansson: Till röntgendiagnostiken av binjuretumörer.
Knut Lindblom: Erfarenheter av diagnostisk njurpunktion
Olle Olsson: Njurkolik vid tumor och tuberkulos i njuren.
Flemming-Møller og *P. Eskildsen:* Om Diagnosen af de tidige Stadier af Porcelaenssilicosen
Carl Wegelius: Om lungasbestosen och dess förekomst i Finland.

Här bör dock påpekas att *Carl Wegelius* icke fått utresetillstånd från Finland, varför hans föredrag framfördes av hans maka. I Finland fanns efter kriget den

s.k. Kontrollkommissionen, bestående av ryssar och engelsmän och denna kunde förorsaka just sådana komplikationer – varför det i sådana fall icke endast var ekonomiska skäl som satte hinder i vägen för deltagande i kongresser utomlands.

I sektionen för radioterapi hölls 14 föredrag. Cancer mammae-problematiken berördes av *V.E. Thayssen,* som redogjorde för iakttagelser efter röntgenkastration på bröstcancer och av *S. Kaae* som redovisade ett material där preoperativ röntgenbehandling använts.

Gynekologisk radioterapi avhandlades i 3 föredrag. *J. Heyman* redovisade erfarenheter med radiologisk behandling av cancer corpus uteri, och *C. Krebs* redogjorde för betydelsen av suppleamentär röntgenbehandling för läkningen av cancer uteri. *F. Truelsen* framlade resultat av behandlingen av cancer colli uteri.

Allmän radioterapi omfattades vidare av *R. Bull Engelstads* föredrag om behandlingen av cancer penis, *S. Mustakallios'* redogörelse för resultat av strålbehandling av patienter med histologiskt verifierad lungcancer och *H. Nielsens* diskussion av doseringsproblem vid röntgenrotationsterapi. Vidare talade *S. Lomholt* om Buckybehandling och dess sekundäreffekter, *E. Ebbenhøj* om ultramjuk röntgenstrålning och möjligheten att använda den till ytterapi och *A. Sangman* om biologisk kontroll av reflektoreffekten i ultravioletta vågor (ljus). Slutligen redogjorde *J. Clemmensen* för det danska cancerregistrets uppbyggnad och organisation.

Kongressen avslutades i alla fall festligt med en bankett, som gick av stapeln i Grev Moltkes Palais den 15 juni. Deltagarantalet var påfallande stort – trots allt.

Tyvärr finns ingenting bevarat av eventuella presskommentarer eller av den mera kamratliga samvaron.

En viss kommentar till kongressen kan man i alla fall utläsa ur ett brev som *Carl Sandström* i augusti skrev till presidenten, *Flemming Møller.* Där står bl.a. följande: "...Kongressen var på alla sätt väl arrangerad och genomfördes på ett utmärkt sätt. Några vetenskapliga nyheter bjöds ju inte denna gång, men kan man inte heller vänta detta efter de förhållanden, under vilka röntgenläkarna arbetat under de sista åren. Några få undantag fanns det ju dock givetvis.

Uppdelningen i diagnostik och terapi på skilda avdelningar var nog nödvändig att göra, men beklagar jag samtidigt att så skett. På många håll ännu inom vårt land arbetar man på både diagnostik och terapi, och jag vet därför många som velat höra på båda avdelningarna... Det störta utbytet av kongressen var väl att vi nordiska läkare fingo träffas igen, och glädjen häröver var också mycket stor..."

Ännu på senhösten 1946 skrev *Sandström* till de svenska radiologerna och påminde dem om att man från Sverige de senaste åren till julen sänt gåvopaket till Danmark, Finland och Norge. Denna gång påpekade han att livsmedelssituationen i Finland fortfarande är mycket dålig och att det även råder stor brist på andra varor såsom kläder och skodon. Han vädjade till de svenska radiologerna och bad dem om att ännu en gång bistå honom med hjälpsändningar, vilket också i stor utsträckning skedde. Denna gång finns i arkivet bevarat såväl avsändaren från Sverige som mottagaren i Finland. På så sätt skapades ånyo varma kontakter. –

1947.

Valutasvårigheterna var detta år fortfarande betydande. Därför kom också *Flemming Møller* redan strax efter nyåret med ett förslag om att Finland skulle avstå från arrangemangen av nästa kongress och att Norge i stället skulle övertaga denna uppgift. Men från finländsk sida svarade man med att meddela att valutaclearing kunde arrangeras för samtliga deltagare. *Yrjö Lassila* hade valts till kongress-sekreterare och han skötte utomordentligt väl kontakterna. Han hade nära kontakter till Sverige, där han arbetat en tid på Serafimerlasarettet.

Redan i januari hade på så sätt från Sverige anmält sig 26 röntgenologer jämte 17 damer, från Norge 17 + 2 men från Danmark endast 4 + 2. Allmänt ansågs det vara en fördel att kongressen skulle arrangeras redan i början av juni.

I mars påpekar *Sandström* för *Lassila* att det är absolut av nöden att deltagarna i kongressen i tid får veta vilka föredrag som kommer att hållas på det att man skulle hinna förbereda sig för eventuella diskussionsinlägg. Vid senaste kongress i Köpenhamn hade danskarna bestämt föredragen så sent att någon förteckning över dem inte hann utsändas, vilket deltagarna "var mycket förtörnade över". – Detta var en fråga, som skulle visa sig bli ofta återkommande under senare år.

I medlet av maj sände generalsekreteraren till såväl kongressens president *Jansson* som kongress-sekreteraren *Lassila* en förteckning över de tal, som skall hållas vid kongressen, vidare en förteckning över när möten skall hållas samt andra viktiga data i samband med arrangerandet av en kongress.

Dessa uppgifter kom sedan att för många år framåt bli ett slags uppslagsverk för senare arrangörer. Det var första gången man nu antecknade det som tidigare byggt på en något lös tradition. Brevet stod modell för senare generalsekreterare i åratal.

Det slutliga deltagarantalet blev – trots valutasvårigheter och allmän tveksamhet – relativt tillfredsställande eller sammanlagt 97, men av dessa dock endast 8 från Norge och likaså från Danmark. Antalet radiologer i Finland hade däremot nu vuxit till ett betydande antal och av dem deltog 50 i kongressen.

Men på detta sätt kom man att ännu kunna bibehålla en rätt så intim karaktär. Speciellt stor glädje innebar det att så många av veteranerna hade mött upp, framför allt *Gösta Forssell* men dessutom fäste man sig vid att åtminstone följande var med: *Baastrup, Krebs* och *Flemming Møller, Bakke, Berven, Jäderholm, Seved Ribbing, Runström, Simon* och *Åke Åkerlund.*

Vid styrelsemötet i presidentens hem beslöt man att föreslå till hederspresidenter:

För Danmark: professor *Flemming Møller*
För Finland: dr. *Wetterstrand* och dr. *Mustakallio*
För Norge: dr. *Frimann-Dahl*
För Sverige: professor *Elis Berven*

Till kongress-sekreterare:

För Danmark: Dr. *B. Faber*

Kongressen i Helsingfors 1947. Antalet aktiva deltagare var då ännu rätt litet, men bland deltagarna finner man många av den nordiska radiologins pionjärer.

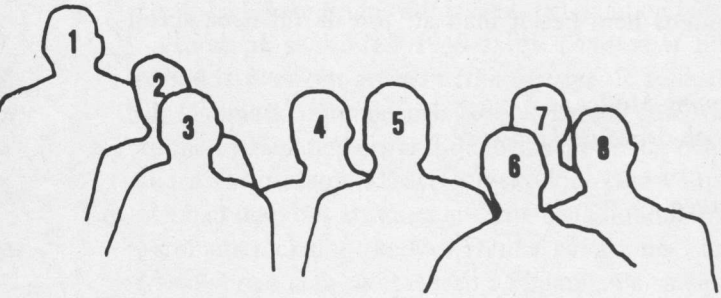

Bildkonturerna återger från vänster:

1. *Åke Åkerlund*
2. *Dr. Ilmari Sallinen*
3. *Docent Gösta Jansson*
4. *Docent Sakari Mustakallio*
5. *Doktor Carl Sandström*
6. *Doktor G.A. Wetterstrand*
7. *Dr. Gösta Runström*
8. *Doktor Flemming-Møller*

För Finland: Dr. *C-E. Johanson* (sedermera namnändring till Unnérus)
För Norge: Dr. *P. Natvig*
För Sverige: Dr. *K. Lindblom*

Här kan man se att hederspresidenterna representerade "det gamla gardet" medan kongress-sekreterarna åter utgjordes av en ung radiologgeneration.

Vid avslutningsmötet valdes till president för nästa period *T. Dale* från Oslo och Norge skulle vara värdland följande år.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

För Danmark: Prof. *P. Flemming Møller* och Prof. *Carl Krebs* med Dr. *Chr. Baastrup* som suppleant.
För Finland: Dr. *S. Mustakallio* och Dr. *C. Wegelius* med Dr. *Y. Lassila* som suppleant
För Norge: Dr. *J. Frimann-Dahl, H. Reitan* och *A. Scheel* med Dr. *K. Schreiner* som suppleant.
För Sverige: Professor *E. Berven* och Prof. *Å. Åkerlund* med Dr. *H. Ahlbom* som suppleant.

Preliminärt hade man också – utom protokollet – enats om att den därpåföljande kongressen skulle hållas i Stockholm och att år 1950 icke någon nordisk kongress skulle hållas på grund av att en internationell kongress då skulle hållas i London.

Trots att deltagarantalet understeg 100 visade det sig dock att de vetenskapliga förhandlingarna var nästan överraskande rikhaltiga med 32 föredrag och samtidigt livliga diskussioner i anslutning därtill. En ny generation radiologer framträdde nu som en majoritet av föredragshållarna.

C. Krebs talade om cancer och kemoterapi och framlade preliminära erfarenheter. *S. Mustakallio* omtalade i detta forum för första gången sina erfarenheter med lokal exstirpation av bröstcancer stadium I och postoperativ strålbehandling. Han bedömde resultaten som minst lika goda som vid behandling med radikaloperation. *H.L. Kottmeyer* redogjorde för några observationer vid röntgenbehandling av preklimakteriska uterusblödningar. *S.N. Bakke* redogjorde för sin högvoltsutrustning och för preliminära behandlingsresultat. Slutligen redogjorde *H. Mossberg* för uppkomsten av trombocytemi efter lokal röntgenbestrålning av övre delen av buken. En briljant iakttagelse, som ledde till hans gradualavhandling.

Denna kongress kom att vara den första jag som skriver denna text, var med om och dessutom redan då som kongress-sekreterare. På så sätt kom jag att från det året vara intensivt med i NFfMR:s verksamhet, nu de senaste åren som generalsekreterare i 14 års tid. Därigenom är beskrivningarna från denna och senare kongresser i hög grad självupplevda och därigenom har jag kunnat komplettera där arkivet icke bjudit på tillräcklig information om "vad som hände".

Denna kommentar kan kanske vara på sin plats redan i detta sammanhang. –

Banketten var en verkligt minnesrik tillställning. Vädrets gudar gynnade kvällen i högsta grad, deltagarantalet var lagom litet för att man skulle ännu ha känslan av en samvaro i en intim vänkrets. Och dock kan man här tala om att

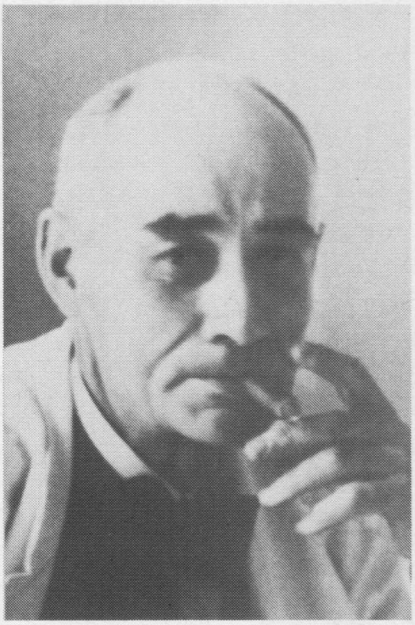

Professor Gösta Jansson
kongress-president 1947,
Finlands första docent i medicinsk radiologi.

tvenne radiolog-generationer möttes – dels de gamla och veteranerna, av vilka glädjande många ännu var med – och dels den nya "efterkrigs-generationen".

Kvällens verkliga högtidsstund var *Gösta Forssells* långa innehållsrika tal, där han berättade om radiologiens uppkomst i Norden, dess utveckling och de svårigheter de första radiologerna haft att kämpa mot. Han talade om med- och motgång, men dessutom gav han utöver dessa nostalgiska återblickar nästan visionära uttryck för radiologiens kommande utveckling. Församlingen satt andlöst lyssnande och jag tror att detta var ett av den nordiska radiologiens stora historiska stunder. För egen del minns jag att jag var djupt gripen, men samtidigt hade detta tal en oerhört stimulerande, ja nästan eldande inverkan åtminstone på oss yngre deltagare.

Det kändes svårt att en stund senare hålla talet till Qvinnan, ett uppdrag som man "lyckliggjort" mig med. Men att kort efter *Forssells* inspirerade tal, stiga fram och hålla det tal, som alltid ansetts böra vara buret av inspiration och nobless, kändes verkligen svårt.

Jag hade lyckligtvis förberett mig genom att författa ett antal verser – helt okunnig om att den tidigare generalsekreteraren *Baastrup,* som nu också var närvarande, vid en mängd tidigare kongresser uppträtt som "Nordisk radiologis poet".

Jag tillåter mig att här återge en del av dessa verser – kanske i akt och mening

att visa att stadgarnas stipulation om "kamratlig samvaro" på detta sätt blir manifesterad också i en historik.

Talet till KVINNAN vid den nordiska radiologkongressen i juni 1947 i Helsingfors:

Högtärade damer. I väntan vi gått,
på manligt manér dock underförstått,
att äntligt få hylla i rikaste mått
den strålande skara av Evor vi fått
till kongress och till fest- och som oss ha nått
genom luft, över vatten i försommarblått.

Ni skydde ej resans bestyr och besvär
att sälla Er till dem, som redan var här,
Edra medsystrar borta i österled,
som hustrur äro till mörkmän de med.

Gemensamma framfarna tidevarvs spår
oss nordiska syskon förena förmår.
Vi hoppas Du Nordiska Kvinna i dag
en oskriven regel skall göra till lag:
att påverka mannen och deltaga själv
att fastare forma en nordisk revelj,
som hjälper oss även för framtida år
att bygga en samnordisk bro som består.

Vi se i vår krets denna festliga kväll,
som av en del visst utsträcks till hanegäll –
en strålande nordisk systraelit
omgiven av manlig beundrande svit.

Naturen står klädd i sin fagraste skrud,
var dam ses här stråla som vackraste brud.
I skogarna hemligt det doftar av pors
och saltmängda solvindar når Helsingfors.

Du sago-omspunna strålande Kvinna.
I Norden blott kan man *Din* like finna.
Du är våra vackraste tankars mål.
Stån upp radiologer till HYLLNINGS-SKÅL.

Det är intressant att se hurudana kommentarerna var efter denna kongress. Generalsekreteraren har i ett brev till Dr. *Lassila,* skrivet strax efter midsommaren, framhållit bl.a.: "Ett varmt tack för kongressen. Den var i sällsynt grad vällyckad, därom äro alla deltagarna ense. De vetenskapliga förhandlingarna voro välarrangerade och föredragen voro också av en vetenskapligt hög kvalitet och utbytet blev därför stort. Även de sällskapliga arrangemangen voro utsökt välordnade. ...Festerna voro ovanligt trevliga, inte minst sista middagen ute på Fiskartorpet, som ju var en betagande restaurant. När vi satt där och såg ut genom fönstret förbi trädstammarna ned mot vattnet, så kände vi verkligen att vi voro i Finland med dess vackra natur... Middagarna i hemmen voro alla strålande. Så

gott som alla av oss fick under kongressdagarna träffa så goda representanter för finsk radiologi att de därigenom fingo vänner för hela livet..."

Man torde som slutkommentar från denna kongress kunna konstatera att den för finländsk radiologi kom att ha en stor betydelse. Finland hade stått som värd endast två gånger tidigare och hade varit i hög grad isolerat från omvärlden under många år. – Också i det övriga Norden hade radiologin blivit en för yngre läkare lockande specialitet. Ett brinnande intresse för vetenskaplig forskning inom såväl den diagnostiska som terapeutiska radiologin kunde nu tydligt förmärkas. Materialbristen var fortfarande skrämmande, men nu började också vissa av krigsårens uppfinningar, som tidigare varit hemlig-stämplade, att sippra ut och detta tog sig uttryck i apparatförbättringar och andra tekniska framsteg.

I ett annat brev från *Sandström* till *Gösta Jansson* kan man läsa bl.a. följande:

". . .Speciellt gladde det oss att den finska röntgenologien hade så goda representanter. Bland de yngre finnas många som tyckas lova mycket gott för framtiden och därtill gratuerar jag hjärtligt. Jag måste också lyckönska Dig för det strålande sätt varpå Du ledde föreningens öden under kongressdagarna. Dina tal voro ypperliga, speciellt minns jag Ditt tal vid middagen, som gick till allas hjärtan. . . Det var också värmande för oss alla att för höra *Gösta Forssells* historiska överblick. De yngre röntgenologerna, som nu komma till dukade bord, fingo nog en tankeställare. . ."

Ytterligare ett brev från *Carl Sandström* till professor *Torleif Dale* i Oslo bjuder på en del intressanta synpunkter, bl.a.:

". . . Bra var det att diagnostik- och terapiföredragen icke höllos samtidigt utan blev det därför möjligt för diagnostici att åhöra terapiföredragen, som dessutom hunno genomföras utan alltför stor brådska. Föregående kongress i Köpenhamn hade ju parallella tider för diagnostik och terapi, vilket många beklagade. . . Vi bestämde också att hålla nästa möte i Oslo helst i början av juni månad. Att vi tog detta möte snart berodde på att man ansåg att det nu mer än någonsin var nödvändigt att sammanföra de nordiska röntgenologerna. Det har ju strömmat in så många yngre i röntgenologin under krigsåren, som borde lära känna sina nordiska kamrater. . . Det är sedan meningen att vi skall hålla mötet därpå år 1949, varpå vi skulle göra uppehåll ett år för den internationella kongressen i London 1950. Då det alltså tycks arta sig till årliga kongresser, så är det nödvändigt att vi gör dem under så enkla former som möjligt. . ."

1948

Ett av de första breven detta år är från Dr. *G. Claessen* i Reykjavik, där han meddelar att han är så sjuklig att han fortfarande icke kan deltaga i kongresser. Samtidigt meddelar han också att det i Island ännu icke finns någon radiologförening, där finns totalt endast c:a 6 radiologer.

Valutasvårigheterna gjorde sig fortfarande gällande och clearing arrangerades på många håll.

Skattmästaren *Nils Westermark* meddelade redan före kongressen att han nu

önskade avgå. Samtidigt bad han *Sandström* meddela NFfMR att det varit förenat med en hel del besvärligheter att erhålla de årliga medlemsavgifterna. Det visade sig att Danmark icke inbetalat några sådana avgifter sedan 1937, Finland har årligen satt in avgifterna i finsk bank, Norge hade betalat sina årsavgifter och skickat dem till Sverige med undantag av åren 1942–1944. Sverige hade inbetalat samtliga sina avgifter.

Den 10 juni hölls styrelsemötet i professor *T. Dales* hem, och följande dag öppningsmötet, varvid till hederspresidenter valdes:

P. Flemming Møller, Danmark, *S. Mustakallio,* Finland, *J. Frimann-Dahl,* Norge och *Åke Åkerlund,* Sverige. Till kongress-sekreterare valdes: *Th. Rosendal,* Danmark, *Carl-Erik Johanson* (numera Unnérus), Finland, *Erik Poppe,* Norge och *Sölve Welin,* Sverige.

Vid avslutningsmötet beslöt man dessutom enhälligt att till hedersledamot kalla professor *James Heyman,* Stockholm.

Till president för nästa kongress – i Stockholm 1949, valdes professor *Elis Berven.*

Den nya styrelsen fick f.ö. följande sammansättning:

Danmark: *P. Flemming Møller, Carl Krebs, Chr. Baastrum* – som suppleant.
Finland: *S. Mustakallio, Carl Wegelius, Y. Lassila* – som suppleant.
Norge: *T. Dale, R. Bull Engelstad, J. Frimann-Dahl* – som suppleant.
Sverige: *Åke Åkerlund, Knut Lindblom, Nils Gunnar Jönsson, Sölve Welin, Erik Lindgren* – som suppleant.

Till generalsekreterare för nästa 4-års period valdes enhälligt ånyo dr. *Carl Sandström,* men till skattmästare efter *Nils Westermark,* valdes dr. *Folke Knutsson,* Stockholm.

Det vetenskapliga programmet under denna 15. kongress omfattade 44 föredrag inom diagnostiksektionen och 11 inom terpaidelen. Mötet avhölls i Det Norske Medicinske Selskabs store sal och lille sal.

Av diagnostikföredragen kan kanske nämnas följande:

N.P.G. Edling: Till prostatakancerns röntgenbild. *S. Ribbing:* Till synes okänd skelettrubbning, *S. Welin:* Om kalkhaltsbestämning vid osteitiska bendestruktioner. *K. Lindblom:* Diagnostisk diskpunktion. *F. Knutsson:* Iakttagelser rörande kotkroppens tillväxt vid Scheuermanns sjukdom, *W. Edgren:* Metod för bestämning av femurhalsens anteversionsvinkel vid kongenital höftledsluxation, *Lorentz Nitter:* Lungeforandringer vid Boecks sarcoid. *R. Weyde:* Mediastinal flebografi ved bronchialcancer. *C-E. Johanson:* Cystourethrografi med speciell kontrastkombination. *Olle Olsson:* De cerebrala kärlens tolerans för kontrastmedel av perabrodilgruppen, *J. Slørdahl:* Aortografier ved Ullevål sykehus, *S. Radner:* Vertebralisangiografi efter sondering från arteria radialis.

Det hölls 11 föredrag i terapisektionen, totalt 55. För första gången ingick här autoreferat i programmet. Av terapiföredragen vill jag nämna följande:

E. Poppe analyserade behandlingsformerna för bensarkom och föreslog att det i Norge borde vara så att alla patienter med bensarkom samlades på ett sjukhus.

Endast på så sätt kan man få större erfarenhet av behandling av dessa ovanliga, svårbehandlade tumörer. *Ebbehøj* och *E. Mosekilde* framlade behandlingsresultat av 174 ytliga, icke infiltrerande hudcancrar med engångsbestrålning med ultramjuka röntgenstrålar. Resultaten var goda och ärrbildningen var föga generande. *E. Poppe* omtalade att efter röntgennärbestrålning med 50 kV, 2 mA och 22 mm FHA av 1384 hudförändringar hos 17 en mycket besvärande och långvarig hudreaktion registrerades och att ytterligare 7 patienter fick bestående strålförändringar av vilka 5 var lokaliserade till fingrar och tår.

I. Gynning redogjorde för behandlingstekniken vid rotationsbehandling av esofaguscancer och för metoden att direkt bestämma härddosen medelst i en sond placerade små mätkamrar som införts i esofagus. Med ledning av praktiska erfarenheter och behandlingsresultat diskuterades storleken av lämpliga dagliga och totala härddoser. Ett elegant och mycket uppskattat föredrag.

A. Engeset redogjorde för sina erfarenheter med strålbehandling av glioma cerebri. Han fastslog att läkning ej kan uppnås ens med radikal kirurgisk och/eller röntgenterapi. Emellertid kan en förbättring, avläsbar bl.a. genom förlängd överlevnadstid, åstadkommas. Han föreslog som optimal dos i tumören högst 5000 R och i synnerhet gäller detta för bl.a. den motoriska regionen. En ökning av stråldosen över 5000 R varnade han för. Då kunde strålskador i hjärnsubstansen uppkomma. Detta var första gången denna svårhanterbara tumörgrupp diskuterades i föreningen.

R. Bull Engelstad gav en fyllig redogörelse för de anatomiska, histopatologiska, svulst- och strålbiologiska, kliniska och fysikaliska förhållanden som måste beaktas vid val av behandlingsmetod för cancer mammae. Normalmetoden vid D.N.R. var radiumbehandling efter radikaloperation alternativt röntgenbestrålning. Han redogjorde för behandlingsresultaten av 1377 patienter.

Man torde väl kunna konstatera att detta igen var något av ett mellanår, det var kanske främst de angiografiska föredragen som innebar nya vägar för röntgendiagnostiken. Över huvud var kontrastmedels-metoderna nu i ett starkt uppsving.

Det kamratliga programmet hade huvudsakligen följt redan kända mönster. Banketten i smoking hölls på hotel Bristol.

Litet smolk i mjölken förelåg ännu som kanske i huvudsak reminiscenser från krigsåren, där t.ex. Finland och Norge av ödet kommit att befinna sig i något som kanske kunde kallas "motsatta läger".

Efter några års intervall har åter några tidningsurklipp bevarats. Så kan man i Aftenposten läsa bl.a. följande:

"De utländske deltagere med damer var de norske kollegers gjester ved en mottagelse i Det Norske Medicinske Sleskabs lokaler. Det samlede antall kommer opp i omkring 250."

Många av de gamla veteranerna hade nu uteblivit, många av dem på grund av sjukdom, bl.a. *Gösta Forssell.*

Trots det vackra vädret hade man en känsla av att det låg någon form av sordin över församlingen.

Stor 30-års-kongress i Stockholm

1949

Detta år skulle Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi fylla 30 år, vilket i sin tur innebar att årets kongress i Stockholm skulle bli mera festlig än många tidigare. Dessutom hade de många restriktionerna visavi resemöjligheterna lättat och så hade också den ekonomiska situationen i de nordiska länderna i rätt hög grad förbättrats, varigenom man kunde räkna med ett större antal deltagare än på många år.

Detta var tydligen kongressens organisationskommitté medveten om. Från detta år finns i arkivet redan ett mycket rikhaltigt material så i motsats till tidigare år, då en historiegraf känt vånda inför svårigheterna att få fram alla väsentligheter i samband med föreningens utveckling och kongresserna, kunde man från och med detta år snarast stå inför svårigheterna att kunna gallra på rätt sätt. Man torde kunna räkna med att i en stor medlemskår önskningarna om vad som bör och kan ingå i en historik också divergerar i rätt avsevärd grad.

I det följande har jag försökt tillgodose de olika linjerna inom föreningens verksamhet, bättre än vad som varit möjligt under tidigare år. Vetenskap, organisation, kamratlig samvaro och vänskapsbanden förefaller dock att kunna vara de starkaste motiven för historieskrivningen.

Redan i början av året finner man bevis för en stark aktivitet. Trion: *Elis Berven* som president, *Carl Sandström* som generalsekreterare och *Sölve Welin* som kongressekreterare hade tydligen ett intensivt och gott samarbete.

För att trygga kongressens ekonomi skrev man i mars till olika firmor, som kunde tänkas vara intresserade av att "synas" i samband med kongressen och anhöll om ekonomiskt stöd. I Sverige fanns redan då en blomstrande farmaceutisk industri, som också producerade för radiologien viktiga alster och dessutom hade i Sverige vuxit upp synnerligen livskraftiga industrier, som producerade röntgenapparatur och likaså annan teknisk utrustning som behövdes inom den totala radiologien. Sådana firmor var t.ex. Järnhs och Schönanders Röntgenindustrier. Av de farmaceutiska firmorna kan nämnas Pharmacia, Leo och Astra, vilka producerade konstrastmedel av sådan kvalitet att de hade en betydande export utöver sin nationella användning. Sverige var ju det största och rikaste landet i Norden och dessutom hade radiologien den utan tvekan mest avancerade och erkända ställningen i Norden.

Av de många "stormännen" som kunde väntas till kongressen förefaller det som om endast rätt få skulle ha varit vid god hälsa. Man kan kanske ställa sig en stilla fråga om eventuellt hos några av dem strålskador i en eller annan form låg som orsak i bakgrunden. Ur ett brev, som *Sandström* skrev i maj till *Reitan* i

Oslo, framgår det bl.a. att: "*Hellmer* försvann ju ovanligt hastigt. Hans död kom ju mycket tidigare än väntat... "*Sville*" *Berven* har legat sjuk en lång tid utan säker diagnos... Åke klagar ständigt över sin tilltagande trötthet. Han går med en anemi av perniciös typ... *Gösta Forssell* däremot har klarat operation efter operation och är ovanligt pigg men man ser att han starkt åldrats..." Av brevet framgår också att *Dale* i Norge tydligen lider av sina ofta återkommande depressioner.

Kring dessa tider började man höra de första nyheterna om betatroner och trots att man tidigare tänkt sig att man endast i undantagsfall skulle tillåta icke-nordbor hålla föredrag på våra kongresser, enades man dock om att detta var en så stor nyhet att man skulle kunna tänka sig att invitera Dr. *F. Wachsman* från Siemens i Tyskland att hålla ett föredrag i detta ämne.

Det är också påfallande i huru hög grad man försummat att anmäla sig till kongressen och likaså strömmade anmälningarna om föredrag in till en mycket stor del först några dagar efter det anmälningstiden utgått. Detta beredde arrangörerna stora besvärligheter – såsom ju fallet varit också under alla senare år.

Sedan *Berven* småningom tillfrisknat vaknade hans gamla energi och han beslöt sig för att hålla – "en historisk överblick av föreningens verksamhet" på kongressen och i maj började han samla material från både NFfMR och från Acta Radiologica för detta ändamål. Lyckligtvis fanns ju det mest väsentliga av föreningens verksamhet publicerat i Acta.

Före denna kongress sände man ut åtminstone 4 cirkulär, vari man i detalj informerade om adresser, tidpunkt för de olika mötena samt också för de mest väsentliga föredragen. Dessutom meddelades om ett antal demonstrationer, som skulle hållas på söndagen efter kongressens egentliga avslutning.

Den 9 juni höll styrelsen möte i Radiumhemmet. På grund av att ett så stort antal föredrag anmälts hade man varit tvungen att dela upp den andra dagens föredrag i tvenne parallella sektioner, en för diagnostik och en för terapi. Vid detta tillfälle meddelade *Gösta Forssell* att NFfMR icke mera skulle behöva understöda Acta Radiologica, som numera förfogade över egna medel.

Öppningsmötet hölls följande dag, den 10 juni i Svenska Läkaresällskapets lokaliteter. Till hederspresidenter valdes denna gång: *P. Flemming Møller, C. Krebs* från Danmark, *S. Mustakallio* och *C. Wegelius* från Finland, *G. Petersen,* Island, *T. Dale* och *J. Frimann-Dahl* från Norge och *Åke Åkerlund,* Sverige.

Denna gång enades man om inval av ett antal nya hedersledamöter:

USA: *Frank Adair,* New York, *Max Cutler,* Chicago, *Maurcie Lenz,* New York, *George Pack,* New York, *Leo Rigler,* Minneapolis, *Eugene Pendergrass,* Philadelphia, *Wilhelm Stenström,* University Hospitals, *William E. Chamberlain,* Philadelphia.
England: *W.V. Mayneord,* London, *Ralston Paterson,* Manchester.
Sverige: *Hugo Laurell,* Uppsala, *Rolf Sievert,* Stockholm.

Dessutom beslöt man om en stadgeändring. § 24 skulle efter ändringen få följande lydelse:

"Årsavgiftens storlek i respektive land bestämmes av varje lands förening.

Avgiften inkasseras av skattmästaren i respektive lands förening. Avgifterna avse att täcka dels organisationskostnaderna för de nordiska kongresserna i detta land, dels den nordiska föreningens gemensamma utgifter. Varje land betalar härför årligen till föreningens gemensamma kassa ett belopp som fastställes med hänsyn till medlemsantalet i respektive land. Skattmästaren i den nordiska föreningen översänder till varje lands förening vid varje års slut å resp. lands del i de gemensamma utgifterna".

Orsaken till att man önskade denna ändring var den att man på grund av de komplicerade förhållandena under kriget och ännu efter det icke kunnat överföra avgifterna från ett land till ett annat. På så sätt hade det uppkommit mycket varierande förhållanden i det att t.ex. Sverige regelbundet betalat sina avgifter, men däremot de övriga länderna synnerligen olika, om ens alls.

Till president för nästa verksamhetsperiod valdes prof. *Carl Krebs* och nästa kongress beslöt man att hålla i Århus i Danmark. Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

För Danmark: *P. Flemming Møller, C. Krebs* (president), *Christ. Overgaard, Kield Andersen, Chr. Baastrup* – som suppleant.
För Finland: *S. Mustakallio, C. Wegelius, Y. Lassila* – som suppleant.
För Island: *Gisli Petersen*
För Norge: *T. Dale, R. Bull Engelstad, J. Frimann-Dahl* – som suppleant.
För Sverige: *Å. Åkerlund, H. Ahlbom, E. Lindgren* som suppleant.

Alltså i stort sett samma personer, som representerat sitt land redan i många års tid.

För den vetenskapliga delen av programmet hade man uppgjort en överskådlig plan, varav det framgick att den första dagens tider var arrangerade så att man började med digestionsorganen, varpå följde för de följande 2 timmarna urinvägarna. Efter lunchpausen ägnade man sig resten av dagen åt hjärta och kärl. Den andra dagen – en lördag – var kl. 11–13 reserverat för skelett och mjukdelar samt teknik. Eftermiddagen åter för respirationsorganen. Lördag morgon upptogs av terapiföredrag och likaså söndag förmiddag. Dagen före det vetenskapliga programmet tog vid hade man ordnat med möjlighet att bese de radiologiska avdelningarna vid 9 sjukhus i Stockholm samt Radiumhemmet. Dessutom var deltagarna inbjudna att bese Järnhs och Schönanders industriella anläggningar.

Man kan väl förstå att värdlandet vinnlagt sig om att bjuda på högklassiga föredrag, men också gästerna kom denna gång med en rätt så imponerande rad av fina föredrag. Av de diagnostiska tillåter jag mig att särskilt nämna följande:

Åke Åkerlund: Finblåsig intramural gallblåsedivertikulos.
Olof Norman: Konkrement i de intrahepatiska gallvägarna vid cholangiografi.
Johan Frimann-Dahl: Røntgenundersøkelser ved mesenterialtrombose.
Selmer Rennaes: Førsøk med skjermbilledfotografering av ventriklar.
Arne Claussen: Submucösa lipom i colon.
Knut Lindblom: Röntgendiagnostiska synpunkter på hydronephros.
Folke Knutsson: Myelogrammet efter operation för diskprolaps.

Olle Olsson: Fortsatta experimentella och kliniska undersökningar över kontrastmedel för cerebral angiografi.
G. Ingmar Wickbom: Angiografi vid posttraumatiska intrakraniella hämatom.
Gunnar Jönsson: Om tekniken vid angiocardiografi.
Carl Wegelius: Angiocardiografiska studier av den humana foetala cirkulationen med snabb kasettväxling.
Bror Brodén: Thoracal aortografi.
Åke Gidlund: Bestämning av blodcirkulationen med arteriografi.
S.R. Kjellberg: Vilovolymens förhållande till pulsfrekvens och blodvolym.
Torgny Sjöstrand: Hjärtvolymen under arbete och dess förhållande till totala hämoglobinmängden, pulsfrekvensen och slagvolymen.
Ulf G. Rudhe: Hjärtvolymen under graviditet.
Ture L. Andersson: Elektrokymografisk registrering av förmaksrörelser.
F. Wachsmann, Erlangen, Tyskland (gäst): Über die Aussichten der Anwendung der Elektronenschleuder in der Medizin und die bisherigen Ergebnisse biologischer Untersuchungen mit schnellen Elektronen.
Arne Engström, Stockholm (gäst): Fysikaliskt-kemiska undersökningar av nerv- och muskeltrådar medelst mikroradiografi.
Dessutom fanns ett antal föredrag av mera teknisk karaktär, bl.a. talade *Åke Gidlund* om ett nytt instrumentarium för bronchografi, *Ragnar Steinert,* Norge, om blygummihandskar och deras skyddsvärden, *Seved Ribbing* om "Röntgenstolen", *Yrjö Paatero* ett mycket intressant tema: En ny tomografisk metod att röntgenfotografera yttre böjda ytor med deras inre skikt. (Av denna metod utvecklades sedan småningom en helt ny undersökningsapparatur speciellt ägnad röntgenundersökningar av skallen och som numera torde höra till tandläkarnas standard-utrustning).

Sektionerna var tidsmässigt så uppdelade att minsta möjliga kollision kunde uppstå. För kongressdeltagarna demonstrerades Radiumhemmet, Radiofysiska Institutionen och dess nyss byggda högvoltslaboratorium samt Patologiska Institutionen vid Karolinska sjukhuset. Totalt hölls 65 föredrag varav 27 rörande terapi.

E. Berven gav en inspirerad redogörelse för konung Gustav V:s Jubileumsklinik, som förutom Radiumhemmet omfattar institutionerna för radiopatologi respektive radiofysik. *J. Heyman* gav synpunkter på presentationen av radioterapiresultat. *R. Sievert* diskuterade en ny princip för röntgenbehandling, där man genom att på lämpligt sätt utforma fokus av röntgenröret kan erhålla högst avsevärda fördelar. Det därvid använda 800 kV-röret demonstrerades på radiofysiska institutionen. Likaså apparaturen för mätning av människokroppens naturliga radiumhalt. Den tillåter mätning av gammastrålning från radioaktiva substanser av kvantiteter motsvarande mindre än 0,005 mikrogram totalkvantitet radium i kroppen. *H.L. Kottmeier* diskuterade strålbehandling av cancer colli uteri ur olika aspekter. Närmast redovisades i stora material strålbehandlingsmetoder och -resultat vid Radiumhemmet. *O. Hallberg* talade om cancer hypofaryngis, *O. Morales* om esofaguscancer och *H. Ahlbom* om maligna testistumörer och om slemspottkörteltumörer. *S. Hultberg* redovisade maligna maxilltumörer och malign lymfogranulomatos, *B. Sylvén* talade om maligna melnom och *G. Forssman* om jättecellstumörer i skelettet.

Bland de fria föredragen kan framhållas *F. Wachsmann's* "Ueber die Aussichten der Anwendung der Elektronenschleuder in der Medizin und die bisherigen

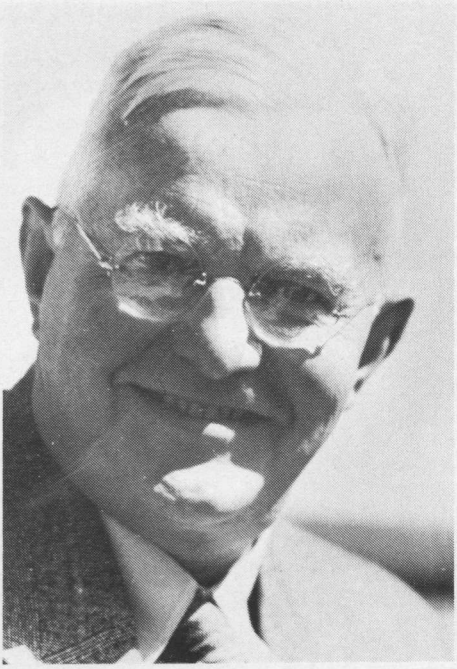

Professor Åke Åkerlund, Stockholm.

Ergebnisse biologischer Untersuchungen mit schnellen Elektronen". Nyaste forskningsrön presenterades i denna krets för första gången. *M. Strandquist* redovisade terapiförsök med radioaktivt fosfor. *A. Egmark* framhöll de riskmoment som kan uppträda vid arbete med radioaktiva lösningar, t.ex. storleken av stråldoser i huden från dessa. – Det fanns då ännu inga säkerhetsföreskrifter. – *P.E. Andersen* och *J. Bichel* redogjorde för behandling med androgena hormoner av 30 patienter med avancerad mammarcancer. Man registrerade hos många patienter en betydande palliativ effekt med bättre allmäntillstånd, viktökning, smärtreduktion vid skelettmetastaser, men aldrig en kurativ effekt. Ingen minskning av mjukdelsmetastaser har iakttagits.

Från denna kongress finns också ett särskilt litet häfte, vari föredragen i korthet relateras, häftet kallas REFERAT och ger en kort orientering om föredragens innehåll. Detta var nu första gången man utvecklat denna form av information på ett så förtjänstfullt sätt, så att man ännu årtionden efteråt har glädje därav.

Av det lättare programmet kan följande fakta uppräknas: torsdag kväll Mottagningsfest på Nationalmuseum, vari också ingick musik. Vardagsdräkt.

Lördag eftermiddag: Balettdivertissement på Drottningholms slottsteater och därefter bankett på rest. Hasselbacken (smoking).

Till banketten hade *Olof Andersson* författat verser, som kunde sjungas till melodin om Rönnerdahl.

Professor Elis Berven, Stockholm.

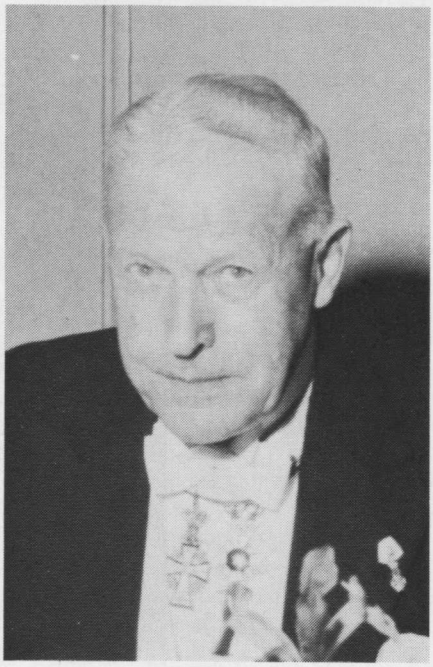

Professor Flemming-Møller, København.

Såsom utlovat höll presidenten, *Elis Berven* ett längre tal vid kongressens öppnande, där han först talade till de bortgångnas minne. Speciellt uppehöll han sig vid Islands främste röntgenolog, *Gunnlaugur Claessen* som avlidit. Men han fortsatte sitt långa tal med en återblick på NFfMR:s 30-åriga historia.

I detta tal framhöll han bl.a.: "Under de första åren hade röntgenologerna icke något egentligt 'hem'." De radiologiska avdelningarna var belägna i något eller några rum i närheten av de medicinska eller kirurgiska avdelningarna, ofta i någon källare eller något sidorum. Röntgendiagnostikerna kallades ofta "sjukhusfotografer" och då dr. *Mygind* år 1896 i Köpenhamn demonstrerade några röntgenbilder, har *Baastrup* lagt på minnet att professorn i kirurgi skulle ha sagt: "Ja, det her kan ju vaere morsomt, men nogen praktisk Betydning kan det aldrig faa". Några år senare yttrade en svensk läkare om strålterapin att detta är vetenskaplig humbug". *Berven* hade senare själv nöjet att behandla denne läkare för en hudcancer i ansiktet – och affektionen läktes helt.–...

Under detta sekels första år var radiologerna tvungna att publicera sina arbeten i kirurgernas och medicinarnas tidskrifter, där de radiologiska arbetena drunknade i massan..." Han slutade med att konstatera att de trettio åren inneburit ett samarbete mellan Nordens radiologer, år som dessutom lett till att så många vänskapsband knutits över det egna landets gränser. Till dato har Norge, Dan-

mark och Sverige hållit 4 kongresser var, Finland 3. Han påpekde till slut att radiologien utvecklats under dessa 30 år i så hög grad att det är omöjligt för en människa allena att följa med alla de nya resultaten i den modernaste vetenskapen på området. Därför är det så nödvändigt med dessa möten, där nya metoder, nya tekniska framsteg och nya vetenskapliga resultat rapporteras.

Hans tal ingår i Vol. XXXIV, fasc. 6 av Acta radiologica från år 1950. Däri ingår också på engelska referat av denna 16 kongress.

På grund av jubileet och på grund av att denna kongress åter var en viktig milstolpe i NFfMR:s historia, kan det vara av intresse att taga del av vad tidningspressen skrev om den.

Stockholms Tidningen skriver bl.a.: "Ståtlig mottagning i Nationalmuseum. – På torsdagskvällen efter professor *Forssells* garden party följde de mera officiella välkomsthälsningarna." I Dagsposten kan man läsa bl.a. följande: "God utbildning i kräftdiagnos av största vikt för medicinarna. – Diagnosen går starkt framåt – terapins framsteg långsamma. – 200 nordiska forskare kongressar. Ett 60-tal föredrag kommer att hållas." Och i Expressen ser man rubriken: Ung svensk docent når världsrykte genom sinnrik mätning av nervtråd. "Också *Gidlunds* uppfinningar väckte stor uppmärksamhet. Aftontidningen skriver ytterligare bl.a.: "De senaste rönen beträffande hjärtkärlsundersökningar med kontrastvätska står i centrum för intresset vid den stora nordiska radiologkongressen... Norden intar en ledande ställning inom röntgenologin och framstegen på detta område har skett särskilt snabbt genom kraven på en effektiv apparatur i samband med professor *Clarence Crafoords* operationer. Den snabba utvecklingen har gjort det nödvändigt att konferera varje år."

Expressen skriver ytterligare den 29/6 1949 – alltså en tid efter kongressen bl.a.:

"Röntgendiagnostiken blir mer fulländad från år till år. Sjukhusens röntgenavdelningar är överhopade av arbete. De flesta har för länge sedan blivit för små. Personalen är otillräcklig och hinner inte med att behandla alla fall i den takt som skulle behövas. Röntgenavdelningarna kan liknas vid trånga pass, vid flaskhalsar, där strömmen av patienter stoppas upp. Allt detta beror på röntgenologins snabba utveckling. Inte bara läkarna och sjukhusen, utan allmänheten själv begär röntgendiagnostik. Den har blivit oumbärlig, och den har räddat många människoliv."

För dem som var med på denna kongress, kvarstår minnet som något enastående i vår dåtida värld. Vädret gynnade kongressen, som präglades av hög vetenskaplig nivå och ett varmt kamratskap, där två generationer radiologer ännu mötte varandra. Den äldsta generationen kunde med tillfredsställelse se den starka och goda återväxten av radiologer samt de stora landvinningarna inom radiologien i sin helhet. Trettio år motsvarar en mannaålder, en generations ålder, de gångna decennierna hade varit skiftesrika och de långa och svåra krigsåren hade skapat många problem. Men nu äntligen kunde man börja andas ut och med full kraft gå in för utvecklandet av denna fortfarande unga specialitet, som kunde erbjuda så mångskiftande arbetsformer. –

Man kunde nämligen börja skönja en viss uppdelning i subspecialiteter, åtminstone på de största sjukhusen, universitetsklinikerna. –

Också *Gösta Forssell* var tydligen glad över kongressens förlopp. Det kan man sluta sig till av ett kort brev till Sandström, där han bl.a. skriver: "Kära Calle. – Som nestor i radiologernas krets vill jag tacka Dig och Din Annie för att Ni gav det nordiska radiologmötet i Stockholm den gedigna och festliga ram som gjorde detta möte till det mest minnesvärda och vackra av hela den 16 nummer långa raden. Från *Baastrup* har jag haft ett brev där han, den trogna gamla själen, uttalar sin stora glädje över det lyckade mötet, endast beklagande att danskarnas relativt ringa insats inom vetenskapen är så påtaglig. Han förklarar sig nu beredd att *börja det Nordiska Radiologförbundets historia, om han får protokollen från Dig.*"

Och med dessa ord får året 1949 gå till historien. –

1950

Trots bestämmelserna i föreningens stadgar, tog *Sandström* initiativ till att ordna med att *Berven* skulle väljas till föreningens hedersmedlem – redan mellan kongresserna. Det visade sig att en rundskrivelse till styrelsemedlemmarna gav som resultat att alla samtyckte och att ingen reagerade för att sättet icke motsvarade stipulationerna. Orsaken till att man ansåg sig kunna förfara på detta sätt var att *Berven* skulle avgå från sin post som professor och chef för Radiumhemmet under år 1950. "Pastorn" som *Berven* allmänt kallades, hade ett så aktat namn att man ansåg sig kunna förfara på detta sätt, hans meriter för denna hederspost var satta utom allt tvivel. *Carl Krebs,* som valts till president för kongressen år 1951 i Århus stod jämte *Calle Sandström* för cirkulärbreven i frågan.

Det fatala var bara att man sedan glömde bort att upptaga denna händelse i följande sammanträdes protokoll, varigenom förteckningen över hedersmedlemmar senare blev bristfällig genom att *Bervens* namn glömdes bort. –

Under 1950 meddelade *Baastrup Carl Sandström* följande:

"*Vedlagt arkivet retur.* – Dessverre er det jo ikke suppleret siden min tid. Af denne grund og fordi jeg har vaeret syg en lang tid, har det ikke vaeret muligt att uppfylde *Forssells* ønske: at skrive en beretning om de første 30 aar af N.F.f.M.R.:s his. Desvaere tror jeg at det bliver meget vanskeligt agere for andre at løse denne opgave paa rigtig og fornøjelig maade. De 3–4 første sider kunde jeg klare, og saa var jeg kommet ind i 1920erne, men senere var det mig aldeles umuligt at skrive videre..."

Då en sentida historikskrivare, 30 år senare skall försöka göra det som *Baastrup* 1950 icke kunde åstadkomma, kan man förstå vilka svårigheter detta nu erbjuder. – I sanningens namn måste man dock tyvärr konstatera att just från *Baastrups* period saknas mest historik-material. Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi och nordisk radiologi i sin helhet led en stor förlust mot slutet av detta år, då *Gösta Forssell* avled den 18 november. En byst av honom överlämnades till

Sveriges Nationalmuseum. Också en annan av de stiftande medlemmarna, nämligen den mångåriga generalsekreteraren, *Baastrup* dog under detta år.

1951

Redan den 1 januari utsändes det första meddelandet om Århus-kongressen, som skulle hållas den 13 och 14 juni. I ett något senare skede postades meddelanden om inbjudna föredrag m.m.

Denna 17:de kongress hade *Carl Krebs* som president. Hennes Majestet, Dronning Alexandrine var dess beskyddare. Det var första gången kongressen fått en så högtidlig prägel. Öppningshögtidligheten hölls i Universitetets Aula i Dronningens närvaro. Universitetets Rektor hälsade de närvarande välkomna, varpå presidenten höll sitt hälsningstal.

Till Hederspresidenter valdes.

för diagnostiksektionen:
för Danmark: Professor *P. Flemming Møller*
för Finland: Doktor *W. Edgren*
för Norge: Overlege *J. Frimann-Dahl*
för Sverige: Professor *Olle Olsson.*

för terapisektionen:
för Danmark: Overlaege *Jens Nielsen*
för Finland: Professor *S. Mustakallio*
för Norge: Overlege *Axel Scheel*
för Sverige: Överläkare *Magnus Strandqvist*

Man beslöt att inga nya hedersmedlemmar skulle väljas. Vid denna kongress beslöts även – på initiativ av *J. Frimann-Dahl* att man skulle som en hyllning till minnet av *Gösta Forssell* vid kongresserna hålla en särskild föreläsning, kallad "Gösta Forssell-föreläsningen". Detta omfattades av alla med acklamation. Till första föreläsningshållare utsågs *Gösta Jansson,* Helsingfors. – Till president för följande verksamhetsperiod valdes professor *Sakari Mustakallio,* Helsingfors och det beslöts också att följande kongress skulle hållas där i juni 1952.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

För Danmark: *P. Flemming Møller* och *Carl Krebs* samt *Kristian Overgaard* som suppleant.
För Finland: *W. Edgren, Kai Malmio, Carl-Erik Johanson* (=Unnérus), *Y. Lassila* med *O. Arho* som suppleant.
För Norge: *T. Dale, J. Frimann-Dahl* med *Axel Scheel* som suppl.
För Island: *Gisli Petersen*
För Sverige: *Hugo Ahlbom, Olle Olsson,* med *Erik Lindgren* som suppleant.

Såväl skattmästaren, *Folke Knutsson* som generalsekreteraren *Carl Sandström* återvaldes för en ny 4-års period.

Professor Carl Krebs,
Århus, Danmark. 1892–1979.

Programhäftet från denna kongress hade en vacker pärmbild, fem flygande svanar, illustrerande de fem nordiska länderna och deras fria flykt på breda starka vingar.

Av de diagnostiska föredragen kan nämnas: Många som handlade om planigrafi, där *R. Weyde, T. Denstad, J. Frimann-Dahl, P. Amundsen* och *J. Zimmer* höll föredrag, medan *P.E. Andersen* från Aarhus talade om tomografi. *A. Frantzell* höll föredrag om extremiteternas mjukdelar, *Frimann-Dahl* likaså ett föredrag om "Blötdelsundersøkelse". För övrigt var kanske föredragens nivå icke densamma som vid den föregående kongressen. Men man kan kanske tillägga att vid denna kongress tyngdpunkten låg på den terapeutiska sidan. Några väsentliga nyheter framlades icke på den diagnostiska sidan. –

Föredragen var uppdelade i två sektioner, en för röntgendiagnostik och en för terapi. Av de 50 föredragen berörde 13 radioterapeutiska frågeställningar, 4 kemoterapeutiska, 3 radiofysikaliska och vardera ett experimentella resp. cytologiska spörsmål.

S. Mustakallio redogjorde för behandling av cancer mammae med enkel tumörexstirpation och röntgenbehandling. Efter 5 år levde 63 av 74 behandlade patienter (85 %) symtomfria. Ett synnerligen stimulerande resultat som blev ett nytt behandlingsalternativ för ett selekterat material. *S. Kaae* jämförde värdet av

preoperativ röntgenbehandling med moderata stråldoser i mamma (1600 r) och i axill (800 r 9/dagar) med kraftiga doser (3500 r resp. 3300 r) efter operation enligt *Haagensen* och *Stouts* kriterier. Ingen skillnad kunde registreras. *F. Jacobsson* framlade en väl genomförd analys av resultaten av strålbehandling av larynxcancer i Stockholm och *S. Rennaes* av strålbehandling av cancer hypopharyngis i Oslo. *J. Nielsen* gav en inspirerande redogörelse för sin syn på radioterapins organisation i framtiden.

Kemoterapi av cancer började omnämnas allt oftare. *J. Bichel* gav på inbjudan en fyllig översikt över tumörkemoterapins teoretiska förutsättningar, dess nuvarande status och denna terapiforms teoretiska och praktiska möjligheter samt dess begränsningar. *P. Bastrup-Madsen* redogjorde för effekten av några antineoplastiska kemoterapeutika på olika faser av celldelningen, bl.a. colchicin, arsenik, urethan, kävesenapsgas och aminopterin. *J. Kieler* belyste på ett patientmaterial, som inte lämpade sig för strålterapi, effekten av kvävesenapsgasbehandling vid lymfogranulomatos, lymfo-reticulosarcom och kronisk lymfatisk leukemi. *P. Bjerre-Hansen* och *J. Bichel* redovisade kliniska erfarenheter med trietylenmelamin, ett kvävesenapsgasliknande kemoterapeutikum vid lymfogranulomatos och myelomatos. De toxiska biverkningarna var kraftigare och mera oberäkneliga, men å andra sidan mera protraherade. Föredragen gav en god illustration av svårigheterna man hade att kämpa med och de framsteg som gjordes.

C.-E. Johanson (Unnérus) redovisade preliminära resultat av behandling av uteruscancer med 60 Co. intrauterint i stället för Radium. och *P-E. Andersen* diskuterade en möjlig relation mellan endometriecancer och diabetes mellitus på basen av glukosbelastningskurvor. Presidenten *C. Krebs* framlade ett patientmaterial med vissa maligna sjukdomar i läppen, munhålan och luftvägar, som erhållit stora doser östrogent hormon efter strålterapi. Han ansåg sig kunna observera någon effekt på tumören och på tumörläkningen, men observationstiden var ännu för kort. Några ytterligare resultat har ej redovisats.

I den berättelse som generalsekreteraren avgav för tiden mellan det 17 och 18 mötet skriver han bl.a.:

"Till kongressen hade infunnit sig ett stort antal deltagare från de nordiska länderna, från Norge 60, från Sverige 95 och från Finland 35, från Holland 4 och från Danmark 93, inklusive damer. Kongressen avhölls i det nybyggda universitetet. Dess moderna arkitektur, dess såväl vackra som praktiska utformning beundrades av alla deltagarna. ...Den 12 juni på kvällen hölls mottagningsfest på det nyuppförda rådhuset, där deltagarna voro stadens gäster... Den 13 juni avhölls en utomordentligt lyckad fest i "Den gamle by" – en sevärdhet beryktad över hela världen, innehållande stora samlingar av dansk konst och hemkultur. Här sjöng operasångare *Aksel Schjøtz* nordiska ballader, som uppskattades livligt av deltagarna trots den alltmer påträngande kyliga luften. För damerna hade uppgjorts ett särskilt program. Styrelsens damer voro inbjudna till Drottning Alexandrine å hennes slott utanför staden. Kongressmiddagen avhölls i Frimurarlogen, varefter deltagarna färdades med bussar till Universitetet, där kongressen avslutades med stor bal.

Vid middagen talade Presidenten för föreningen, professor *Olle Olsson* för föredragshållaren, *J. Frimann-Dahl* för Presidenten och *Elis Berven* redogjorde för några minnesbilder från tidigare kongresser, speciellt tycktes vissa damer ha gjort ett mycket djupt intryck på honom."

Man kan – utan att komma med någon egentlig kritik – dock konstatera att denna kongress i vissa avseenden utgjorde "ett mellanår". Men det var nu viktigt att konstatera att man frångått principen att kongresserna alltid skulle hållas i huvudstäderna.

För den som var med är det angenämt att konstatera att det var en Mycket Trevlig Kongress. –

1952

På grund av att detta år för första gången en Forssell-föreläsning skulle hållas, föranledde detta en diskussion mellan styrelsemedlemmarna om detta skall kallas föreläsning eller föredrag. Man enades om det förstnämnda alternativet, vilket skulle ansluta sig till motsvarande begrepp inom andra specialistföreningar. I Aarhus hade man enats om att styrelsen först bör godkänna ämnet för denna föreläsning, som kunde betraktas som en inbjuden sådan och som skulle få upptaga c:a 45–60 min. Styrelsen var också det organ inom NFfMR som skulle godkänna föredragshållaren. Man hade nu enats om att det skulle bli *Gösta Jansson,* vilket skulle bli en vacker hedersbetygelse för honom. Temat "Fjärrverken på digestionskanalens röntgenbild" godkändes och man gladde sig åt att ämnet osökt anknöt till *Gösta Forssells* egna arbeten. Man enades också om att diskussion icke skulle tillåtas efter föreläsningen, som lämpligen skulle placeras i programmet strax efter kongressens öppnande.

I ett brev som jag skrivit till *Carl Sandström* – i egenskap av kongressekreterare – har jag konstaterat, efter att ha fått medlemslistorna, att *antalet radiologer i Norden* vid denna tidpunkt var:

Danmark = 66
Norge = 90
Sverige = 188
Finland = 60
Alltså sammanlagt c:a 390 à 400.

"Ramen" för denna kongress fick följande utseende:

Måndagen den 9 juni kl. 20.00 Mottagning i Stockmanns restaurang, där deltagarna äro Radiologföreningens i Finland gäster. Vardagsdräkt. Tisdagen den 10 juni Öppningssammanträde i Finska Handelshögskolan och i anslutning därtill Forssell-föreläsningen. Kongressdeltagarna fotograferas, damerna äga närvara. Två timmar efter öppningen påbörjades de vetenskapliga förhandlingarna.

På eftermiddagen reste kongressdeltagarna med bussar från Ateneum till friluftsmuseet på Fölisön och efter en kort rundvandring där fortsattes färden med

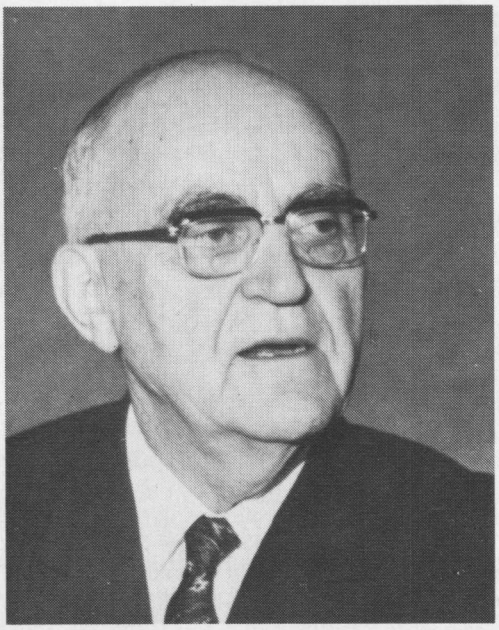

Sakari Mustakallio
Finlands första professor
i medicinsk radiologi.

båtar till Helsingfors Segelsällskaps paviljong. Där serverades en enkel supé och framfördes ett lättare program. Vardagsdräkt. På onsdagen den 11 juni påbörjades de vetenskapliga förhandlingarna kl. 9 och pågick till c:a kl. 16. Kongressbanketten hölls på Brändö Casino, varvid smoking påbjudits.

Men före allt detta hade styrelsemötet redan hållits, nämligen den 9 juni på dagen, varefter styrelsen blev bjuden på lunch hemma hos presidenten, professor *Mustakallio.*

Från föreningens möten kan antecknas följande viktigare data: Till nya hedersledamöter valdes med acklamation:
professor *Gösta Jansson,* Helsingfors och
professor *Åke Åkerlund,* Stockholm.

Till ny generalsekreterare efter den nuvarande, *Carl Sandström,* vars mandatperiod egentligen skulle ha fortgått ytterligare tre år, valdes docent *Sölve Welin* Stockholm. Ett andra alternativ hade varit *Bengt Holmgren,* men efter en livlig diskussion kunde man enas om att välja *Welin.*

Åtminstone vid detta möte borde valet av *Elis Berven* till hedersledamot ha protokollförts, för att på detta sätt ha följts stadgarnas bestämmelser. Detta glömdes tydligen helt bort. Det hade varit generalsekreterarens sak att anteckna denna fråga på föredragningslistan.

Man beslöt också att följande kongress skulle hållas i Oslo. Till ny president valdes *Johan Frimann-Dahl* och till styrelsemedlemmar:

för Danmark: *P. Flemming Møller, C. Krebs, E. de Fine Licht* som suppleant.
för Finland: *S. Mustakallio, W. Edgren, Y. Lassila* som suppleant.
för Island: *G. Petersen.*
för Norge: *T. Dale, A. Scheel, E. Poppe, R. Weyde, T. Denstad* som suppleant.
för Sverige: *H. Ahlbom, O. Olsson, E. Lindgren* som suppleant.

De vetenskapliga förhandlingarna fördes denna gång utan någon uppdelning i skilda sektioner.

Av föredragen kan kanske främst nämnas:

Olof Norman, Lund: Cholangiografi, teknik och diagnostiska möjligheter, inbjudet översiktsföredrag.
Max Siurala, Helsingfors: Korrelationen mellan röntgen och gastroskopi med speciell hänsyn till gastritdiagnosen.
Kristina Ekengren, Stockholm: Röntgenologisk undersökning av mekaniska defäkationsbesvär.
Sakari Mustakallio: Lungcancer, dess diagnostik och röntgenbehandling.
O.W. Husebye, Oslo: Skjermbilledundersøkelse og lungcancer.
Haakon Ødegaard, Oslo: Dionosil – ett nytt kontrastmedel till bronkografi.
Carl-Erik Johanson, Helsingfors: Metod och kontrastmedel vid hysterosalpinografier.
Ingmar Fernström, Stockholm: Percutan retrograd iliacal arteriografi som diagnostiskt hjälpmedel inom obstetriken och gynekologin.
Nils Westermark, Stockholm: Bronchväggens motilitet med filmdemonstration.
Ulf Rudhe, Stockholm: Hjärtvolymvariationer i nyföddhetsperioden.
P-E Heikel, Helsingfors: Röntgenologiska benförändringar vid leukemi i barnaåldern.
Carl Wegelius, Stockholm: Röntgendiagnostisk applikation av högvoltsteknik.
Martin Lindgren, Lund: Några resultat från mätningar av det röntgenologiska arbetets strålrisker.

Av de totalt 31 föredragen berörde 8 terapeutiska och experimentella frågor.

S. Mustakallio talade om lungcancer, dess diagnostik och behandling. Han framhöll att endast 20 % av patienterna i Finland för närvarande var operabla, beroende på att de flesta kommer först sent under behandling. Tack vare strålbehandlingens utveckling har nu även patienter med avancerad inoperabel sjukdom en chans. Efter detta föredrag talade *M. Koulumies* om sambandet mellan tobaksrökning och lungcancer och *P. Ermala* om tobakstjärans spridning och absorbering i organismen. *E. Myhre* resp. *A. Scheel* talade båda om maligna lymfom, speciellt behandlingen. *S. Hultberg* belyste värdet av enzymbehandling av strålnekroser. Beträffande kemoterapin av tumörsjukdomar redogjorde *K. Nielsen* för försök att minska toxiciteten av kvävesenapsgas. Biologisk och experimentell forskning framfördes av *A. Voutilainen* om dygnsvariationer i mitosfrekvensen i malign vävnad, av *H. Teir* om uppkomsten av cancer genom upprepade injektioner av extrakt av normala vävnader samt av *K. Setälä* om experimentell magcancerforskning av idag.

Under kongressen fick vi av norska kolleger också veta att Norges enda radiumsjukhus, tack vare att den senaste cancersamlingen givit 17 miljoner kronor,

skulle utvidgas från 110–130 vårdplatser. Målet var bl.a. att genom koncentration av patienterna få ett mera omfattande forskningsmaterial.

Korta referat av föredragen gavs ut i form av ett särskilt litet häfte, på samma sätt som nu varit fallet redan vid ett par kongresser.

I dagspressen kommenterades kongressen ungefär i vanlig omfattning, under rubriken "galla och lunga huvudsak för radiologkongressen".

Från det lättare programmet kan noteras att speciellt kvällen med besök på Fölisön samt båtresan till segelsällskapets paviljong samt kvällen där med sitt synnerligen trivsamma underhållningsprogram verkligen var en så lyckad tillställning, att kongressens deltagare följande dag rusade i väg till "Musik-Fazer" för att där inköpa de grammofonskivor som den uppträdande kvartetten manliga sångare sjungit in, ("Kippari-kvartetti").

Generalsekreteraren, *Carl Sandström,* har i sin "Berättelse för tiden mellan 18 och 19 mötet" bl.a. antecknat följande:

"Till kongressen hade infunnit sig 6 medlemmar från Danmark, 13 från Norge, 54 från Sverige och 100 från Finland... Den välorganiserade och vällyckade kongressen avslutades med middag å Brändö Casino där undertecknad talade för den nye hedersledamoten *Gösta Jansson* och *Axel Scheel* för det nordiska samarbetet. *Gösta Jansson* svarade i ett högstämt och vackert anförande i vilket han hyllade minnet av *Gösta Forssell...*" Jag tackar de nordiska kamraterna för ett mångårigt gott och givande samarbete i den nordiska röntgenologins tjänst. Jag önskar föreningen all framtida lycka".

1954

I samband med förberedelserna för den 19 kongressen, avsedd att hållas i Oslo, framgår en överraskande sak i det att sekreteraren i den norska radiologföreningen, *Kåre Larsen* skriver till generalsekreteraren *Sölve Welin* och anhåller om föreningens stadgar, emedan inga sådana står att finna i den norska föreningens arkiv. Icke heller finns där någon anteckning om när kongresserna brukar hållas och icke heller andra viktiga data i samband med de nordiska radiologkongresserna. Helt förvånansvärt. Det visar kanske på att man ännu på 1950-talet levde i ett slags gammaldags traditionsbunden verksamhet, där man icke så mycket brydde sig om att upprätthålla arkiv med diarier m.m.

Vid öppningssammanträdet beslöts att professor *M.C. Sosman* från USA skulle inväljas till hedersledamot.

De vetenskapliga förhandlingarna inleddes med att professor *Johan Frimann-Dahl* höll Forssell-föreläsningen och rubriken för detta föredrag var: "Røntgenundersøkelse ved akutt pankreatitt". (45 min.)

Av andra mera intressanta föredrag inom diagnostiksektionen kan antecknas följande:

Hans-Gösta Skarby: Inlägg i anslutning till ett föredrag om den akuta pankreatitets röntgendiagnos.

Knut Lindblom: Röntgenundersökning av pankreas med direkt metod.
Olof Norman: Cholangiografifynd vid pankreasaffektioner.
Sverker Nordlander: Pancreas vascularisering.
Kåre Larsen & Arne Pedersen: Røntgendiagnostiske funn i ventrikel og duodenum ved cancer pancreatis.
Georg Theander: Erfarenheter med Biligrafin.
Kjell Liverud: Noen erfaringer ved splenoportografi.
Nordenström, Björn & Törnell, Gunnar: Temporär avstängning av aorta för röntgenundersökning av aortas kollateralkärl.
Jac. Feddema: Photography and cinematography with the image intensifier.
Vidar Backlund: Simultan telefilmplanigrafi.
Johan Frimann-Dahl: Transversalplanigrafi ved intrathoracale tumores.
Ulf Rudhe: Elektrokymografi vid pulmonalisstenos.
Sture Frieberg: Om røntgendiagnostiken av polyper i colon.
Claes Rådberg: Discografi med rörelsestudier i nedre ländregionen.

Diagnostik och terapi avhandlades i parallella sektioner. I terapisektionen var 20 föredrag samlade rörande maligna melanom, angiom, radiobiologi och cytostatika.

Huvudtemat var maligna melanom. *B. Sylvén* redogjorde för behandlingsresultaten av cutana maligna melanom vid Radiumhemmet i Stockholm från 341 patienter under 15-årsperioden 1929–1943. *J. Efskind* redogjorde för den patologiska delen i en efterundersökning av Det Norske Radiumhospitalets melanommaterial sedan 1932 och *L. Nitter* belyste det kliniska materialet omfattande 300 patienter. I den livliga diskussionen deltog bl.a. *J. Nielsen, F. Jacobsson* och *B. Jörgsholm.* Slutligen redogjorde *F.B. Hartvigsen* för 23 patienter med maligna melanom i vulva. Behandlingen var radikaloperation, eventuellt med körteluttrymning efterföljt av röntgenbehandling eller radiumproteser.

Bland de fria föredragen kan nämnas att *E. Ebbehöj* visade behandlingsresultat av 315 upphöjda kavernösa angiom med ultramjuk röntgenstrålning (HVL 1–1.6 mm hud). Resultaten var goda, besvärliga ärrbildningar sällsynta och risken för sekundära strålnekroser ansågs obefintliga vid terapeutiskt nödvändiga stråldoser.

Sedan 1953 har Oslo som första nordiska centrum en 31 MeV betatron av typen Brown-Bovery och nu börjar de första föredragen med *radiofysiska spörsmål. Th. Henriksen* talade om dosimetri vid 31 MV-fotonstrålning, *J. Baarli* redovisade en experimentell undersökning av spridd neutronstrålning i betatronens behandlingsrum och *T. Brustad* framlade mätningsresultat av kvalitetsförändringar av betatronstrålning med hjälp av fotokernreaktioner. Det är grundläggande fysikaliska arbeten.

Huvuddelen av föredragen rörande *radiobiologisk forskning* gällde effekten av 31 MeV betatronstrålning jämfört med konventionell röntgenstrålning. *P. Oftedal* framlade bl.a. preliminära resultat beträffande LD^{50} för 4 dagar gamla hönsembryon, som erhölls med 980 r av 175 kV röntgenstrålning, men redan med 780 r med betatronstrålning. Den sistnämndas relativa biologiska effekt angavs till 1.25. *J. Mossige* studerade frekvensen av recessiva könsbundna letalmutationer hos bananflugan med samma strålkvaliteter.

Cytostatika berördes i två föredrag, där *B. Shapiro* och *L. Eldjarn* talade om

studier av cysteamin – cystamin inverkan på skyddsmekanismen mot joniserande strålning, och *L. Eldjarn* och *O. Nygaard* om dessa ämnens absorption, fördelning, metabolism och utsöndring. Ämnena verkar kraftigt nedsättande på mitosfrekvensen och producerar cytologiska abnormiteter. De har en generell toxisk effekt.

E. Poppe redogjorde för experimentella patologiska förändringar i ögats lins efter totalbestrålning.

Det sista föredraget hölls av *E. Mylius* om behandling av spottkörtelsvulster. Hans material omfattade 384 benigna och semimaligna tumörer och 31 maligna (7,4 %). Av blandsvulsterna var 90 % lokaliserade till parotis. Anmärkningsvärt var att 57 % av recidiven i detta material uppträdde 5 år eller senare efter behandlingen. I en livlig diskussion redogjorde *Hultberg* för Radiumhemmets policy vid benigna tumörer: preoperativ teleradiumbehandling, efter 3 veckor enukleation av tumören och i samband därmed packning av sårhålan med radiumkapslar. Med denna teknik var recidivfrekvensen knappt 4 % och alla recidiv uppkom inom loppet av 1–3 år. *M. Strandquist* berättade att han efter parotidektomi icke gav någon strålbehandling, då han bedömde benigna och semimaligna spottkörtelsvulster som radioresistenta. Han hade även observerat recidiv efter lång tid, upp till 10 år. – Denna grupp av parotistumörer behandlas ju numera enbart med kirurgi.

Inom diagnostiksektionen demonstrerade *A. Egmark* sin scintillationsräknare med scintillograf och *G. Hjelmare* visade användningen av denna teknik vid isotopdiagnsotik av gl. thyreoidea. Han demonstrerade "scintillogram" vid normala och patologiska förhållanden. Härmed infördes en ny teknik som snabbt utvecklades och som *ökade de radioaktiva isotopernas användningsmöjligheter.*

En rätt omfattande vetenskaplig utställning anslöt sig till programmet.

De vetenskapliga förhandlingarna ägde rum i Rikshospitalet. Av det "lättare programmet" kan anföras att Oslo stad hade inbjudit kongressdeltagarna till en mottagelse i Rådhuset. Festmiddagen, varvid påbjudits Festantrekk, var arrangerad på restaurant "Dronningen".

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

För Danmark: professorerna *Flemming Møller* och *Carl Krebs* med överläkare *E. de Fine Licht* som suppleant.
För Finland: Professor *Sakari Mustakallio* och dr. *Walter Edgren* med doktor *Yrjö Lassila* som suppleant.
För Island: Doktor *Gisli Petersen.*
För Norge: Overlege *Johan Frimann-Dahl* och Dr. *Erik Poppe* med overlege *Rolf Weyde* som suppleant.
För Sverige: Professorerna *Olle Olsson, Erik Lundgren* och *Magnus Strandqvist* med professor *Knut Lindblom* som suppleant.

Till president för nästa period valdes professor *Gösta Runström* från Göteborg där också följande kongress skall hållas, år 1955.

Från denna kongress bör också återkallas i minnet några av de ord presidenten

yttrade i samband med sitt öppningstal. Han sade då bl.a.: "Medicinen är internationell och varje dag erhåller vi information om nya framsteg via medicinska tidskrifter från hela världen. Men vi bör komma ihåg att vi representerar en förhållandevis liten grupp (här i Norden) och vi löper risk att bli på efterkälken om vi icke genom allmänna möten, kongresser, lära av varandra men samtidigt också låta våra publikationer passera inför ett större kritiskt fält. I Skandinavien har radiologien uppnått en vital position inom såväl diagnostiken som terapin. Röntgenavdelningarna är nu placerade centralt inom sjukhusen. En nära kontakt till klinikerna är av allra största vikt. Samtidigt som centralisationen går framåt, föreligger dock också en tendens att uppdela radiologien. På så sätt håller t.ex. den pediatriska, neurologiska och urologiska radiologien på att separera. Detta gäller också thorax-radiologien. Denna utveckling är i sig själv farlig och ännu i dag kan man icke överblicka följderna. Frågan är ännu icke tillfredsställande utredd... Å andra sidan uppdelning i diagnostik och terapi är icke inom de större sjukhusen så fullständig som den borde vara... Vetenskapen i de skandinaviska länderna har gjort stora framsteg..."

I Oslo hade det nya Radiumhospitalet kommit i gång och detta visades deltagarna i kongressen. Man kunde tydligt skönja att detta hade haft en stor inverkan på den vetenskapliga verksamheten inom norsk radiologi, varöver norrmännen med fullt skäl kände sig stolta.

Den 20 kongressen i Göteborg 1955 förbereddes på vanligt sätt. Organisationskommittén bestod av professor *Gösta Runström* som president, professor *Magnus Strandqvist* som klubbmästare, Dr. *C.J. Hansson* som skattmästare och kommissarie för den tekniska utställningen, docent *I. Wickbom* som kongress-sekreterare, laborator *Sven Benner* i egenskap av chef för radiofysiksektionen, dr. *Dag Turesson* som inkvarteringschef och dr. *Lars Billing* som arrangör av den vetenskapliga utställningen. – Det kan vara skäl att anteckna dessa funktionärer, emedan detta bevisar kongressernas utveckling och att mångsidigheten krävde ett större uppbåd av medhjälpare. Därutöver fanns i vanlig ordning en damkommitté med presidentens hustru, *Inga Runström* som ordförande. Hon hade 5 andra damer som medhjälpare.

Kongressen var vid denna tidpunkt ännu rätt så billig. Kongressavgiften endast 15 kr för aktiv medlem och 10 kr för medföljande dam, bankettavgiften var 35 kr per person. De aktiva deltagarnas lunch betingade endast 5 kr per dag.

Vid denna kongress gjorde radiofysikerna sitt verkliga inträde inom föreningen. Detta framgår bl.a. av att i kongressprogrammet ingår den första dagen kl. 15: Svenska Radiofysikförbundets sammanträde på Jubileumskliniken i Sahlgrenska sjukhuset, varvid medlemmar av Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi hälsades välkomna till mötet.

Denna första dag, den 9 juni, upptog styrelsemötet kl. 12 hemma hos professor *Runström* samt på kvällen kl. 19 en Mottagningsfest på Göteborgs Konstmuseum

vid Götaplatsen, varvid deltagarna var Göteborgs stads gäster. Vardagsdräkt var påbjuden.

Från styrelsemötet kan antecknas att frågan om när nästa kongress skulle hållas, åter gav anledning till en livlig diskussion, trots att stadgarna tydligt preciserat denna fråga. Problemet låg i att man hade svårt att enas om huruvida året för en internationell radiologkongress skulle inom nordisk radiologi vara ett "mellanår", vilket många ansåg. Det fanns också röster för ett treårigt uppehåll.

En andra fråga, som var upptakten till en senare ofta återkommande diskussion, var den om huruvida kongresserna skulle bibehållas som rent nordiska eller om man skulle bereda tillfälle också för andra länders radiologer att deltaga. Orsaken till denna diskussion var ett brev från England, där man förvånat sig över att man där icke fått meddelande om denna nordiska radiologkongress. Man kunde enhälligt fastslå att kongresserna skall bibehållas som rent nordiska.

Öppningssammanträdet hölls den 10 juni i Handelshögskolans Aula. I sitt öppningstal sade presidenten *Runström* bl.a. : (Endast den engelskpråkiga versionen finnes i behåll) – –

"The 20th congress of the Schandinavian Society of Medical Radiology is concerning of the development of the medical radiology to a large extent depends on the progress of the technique both with regard to the therapy and the diagnostics. New kinds of contrast media, roentgen tubes with increased definition and load capacity, amplifiers and film changers for registering rapid movements, are factors which have reinforced our diagnostic arsenal. This also applies to the radiotherapy where moving field therapy, radioactive isotopes and the super high voltage have increased our possibilities. The pure technique is one of the conditions for the development of radiology, but in addition to this it is necessary to have a fervent zeal for research and also compile experience in order to continue on this path. This can only be attained by devoted co-operation between physicians, physicists and technicians. When studying the impressive programme of this congress, which is to be ventilated by scientists of various categories, the future seems very hopeful. There is no lack of enthusiasm, joy of researching and readiness to work..."

Vid öppningssammanträdet beslöt föreningen enhälligt att kalla professor *Flemming Møller* till hedersledamot.

För att leda de vetenskapliga förhandlingarna valdes till hederspresidenter:

för Danmark: *Flemming Møller* och *Jens Nielsen.*
för Finland: *Yrjö Lassila* och *Carl-Erik Johanson (=Unnérus)*
för Island: –
för Norge: *Johann Frimann-Dahl* och *Erik Poppe* samt *Torleif Dale*
för Sverige: *Olle Olsson, Magnus Strandqvist* och *Sven Benner.*

Utöver detta beslöt föreningen dessutom enhälligt att ändra några av stadgarnas paragrafer, på följande sätt: ur stadgarna skulle utgå § 19 och § 20 helt och dessutom en del av § 21.

I § 19 står att föreningens räkenskaper skola avslutas för kalenderår och före utgången av april månad nästkommande år tillhandahållas föreningens revisorer.

I § 20: Föreningens räkenskaper skola för varje kalenderår granskas av två revisorer, av vilka den ene skall vara yrkesutbildad revisor. – Revisorerna, jämte 2 suppleanter för dem, utses för styrelsens ämbetsperiod.

I § 21 står: Till föreningens möte avgiver styrelsen berättelse för sin förvaltningsperiod samt framlägger av revisorerna avgivna berättelser, ävensom utredning i alla ärenden, som skola av föreningen avgöras.

I denna § 21 skulle alltså "framlägga av revisorerna avgivna berättelser" bortfalla.

Anledningen till att styrelsen för föreningen ville framlägga förslag om denna ändring var, att man vid kongressen i Stockholm 1949 beträffande årsavgifterna beslutat, att dessas storlek skulle bestämmas av respektive land och att avgifterna avsågs att täcka organisationskostnaderna för de nordiska kongresserna i detta land. Någon gemensam kassa existerar således icke längre och då bortfaller också behovet av revisorer.

Vid avslutningsmötet valdes till skattmästare för ytterligare 4 år professor Folke Knutsson.

Till President för nästa verksamhetsperiod valdes *Jens Nielsen,* Köpenhamn och till medlemmar i styrelsen:

för Danmark: professor *Flemming Møller,* overlaege *Erik de Fine Licht* och amanuens *Paul Rönne-Nielsen* med *Chrom* som suppleant.
för Finland: professor *S. Mustakallio* och dr. *Walter Edgren* med dr. *Yrjö Lassila* som suppleant.
för Island: Överläkare *Gisli Petersen.*
för Norge: Overlege *Johan Frimann-Dahl* och overlege *Erik Poppe* med dr. *Rolf Weyde* som suppleant.
för Sverige: professorerna *Olle Olsson* och *Magnus Strandqvist* med prof. *Erik Lindgren* som suppleant.

En uppdelning i diagnostiksektion och terapisektion hade gjorts och inom den sistnämnda fanns en terapi- och radiofysiksektion. För första gången fanns sålunda nu även en självständig radiofysiksektion. Inom terapisektionen var huvudämnet "kemoterapi och röntgenbehandling av mycket radiosensibla tumörer – och systemsjukdomar". I temagrupper sammanfördes föredragen i "radiobiologi, cytologi och gynekologi". Inom terapisektionen hölls 15 föredrag, inom terapi- och radiofysiksektionen 9 föredrag och inom temagrupperna 9 föredrag.

Terapisektionen: Allmänna radioterapeutiska ämnen.

M. Lindgren framlade en analys av drygt 200 patienter med maligna hjärntumörer med hänsyn till röntgenterapins tekniska genomförande, komplikationerna under och efter bestrålningen och tumörens strålkänslighet. *E. Poppe* redogjorde för de första kliniska erfarenheterna av 31 MV gammastrålning vid bronchialcarcinoma. Han ansåg att 31 MV gammastrålning erbjuder många fördelar jämfört med 200–220 kV röntgenstrålning: mindre uttalad spridning av strålknippet, sko-

nar frisk lugnvävnad, djupdoskurvorna är mycket gynnsamma och hudbelastningen jämförelsevis liten. *S. Rennaes* försökte att på basis av ett material av patienter med cancer mammae stad II före menopausen, vilka erhållit overialbestrålning, värdera indikationen för en profylaktisk ovarialbestrålning vid cancer mammae. Han visade också med statistisk signifikans att cancer mammae är mindre vanlig hos kvinnor med ett stort antal barn än hos barnlösa eller barnfattiga. *B. Månsson* framlade synpunkter på sjukdomen Molluscum pseudocarcinomatosum. Den histologiska diagnosen är vansklig och många gånger tidigare har åkomman tolkats som skivepitelcancer. Prognosen är god. Arbetet har givit värdefull vägledning för differentialdiagnostiken mot skivepitelcancer. *S. Franzén* redogjorde för benmärgsförändringar vid polycythämia vera före och omedelbart efter behandling med radioaktiv fosfor (^{32}P) parallellt i snittpreparat och i utstrykspreparat.

Huvudämnet *kemoterapi och röntgenbehandling* av mycket radiosensibla tumör- och systemsjukdomar inleddes med 3 inbjudna föredrag. *M. Strandquist* redovisade en undersökning av Jubileumsklinikens i Göteborg patienter med lymfogranulomatos där recidiv, symtomfrihet och komplikationer ställts i relation till totaldos och bestrålningstid för att belysa frågan om lämpligaste doseringen. Föredraget stimulerade till fortsatt fraktioneringsarbete. *J. Bichel* gav en kort översikt över de sista årens erfarenheter med kemoterapi vid dessa åkommor, huvudsakligen med TEM och butazolidin.

Bland övriga föredrag som berörde huvudämnet kan framhållas: *D. Turesson* redovisade goda resultat med myleranbehandling av 37 patienter med kronisk myeloisk leukemi. Preparatet var ej effektivt vid andra leukemiformer. *B. Ebenius* framförde en fyllig redogörelse för den kliniska bilden vid olika former och stadier vid lymfadenosis benigna cutis samt synpunkter på diagnosen och differentialdiagnosen. Den radiologiska behandlingen och därmed sammanhängande frågor såsom radiosensibilitet och dosering beskrevs och mycket fina behandlingsresultat lades fram. *T. Norin* redogjorde för ett material av myelom med hänsyn dels till strålkänslighet och därmed sammanhängande doseringsproblem, dels till samtidig behandling med ACTH-preparat.

Av diagnostiksektionens föredrag kan nämnas:

G. Runström: Den infantila pylorusstenosens röntgenbild. – Detta var dessutom = Forssell-föreläsningen vid denna kongress.

A.K. Amundsen, P. Amundsen och *O. Müller,* Oslo: Blodtrykkets forhold under angiografier.

P. Amundsen och *E. Sörensen,* Oslo: Angiocardiografi ved intrathoracale tumores spesielt med henblik på operabilitet.

P. Ödman & H. Arvidsson, Stockholm: Angiacardiografiska studier av mitralisvitier.

O. Bartley, Göteborg: Klaff-förkalkningar och något om registreringen av deras rörelser.

I. Wickbom, Göteborg: Arteriografiska förändringar vid "pulseless disease" (Takayashu's syndrom)

G. Edsman, Göteborg: Renala arteriella och arteriovenösa aneurysmer.

J. Johnsson, Göteborg: Något om pneumomediastinum ved mediastinala tumörer.

Å. Lindbom, Stockholm: Sacrolumbal phlebografi.

C. Wegelius, J. Lind och O. Perey, Stockholm: Venös angiografi av vertebralkanalen.
K. Holmdahl, Uppsala: Om cholecystografi under laktationen.
L. Andrén, Malmö: Något om röntgendiagnostiken av rectum.
C-E. Johanson & O. Ylinen, Helsingfors: Röntgenbilden av vissa tuberkulösa förändringar i de kvinnliga genitalorganen.
O. Norman, F. Bergman & S. Sjöstedt, Lund: Perjodal H som kontrastmedel vid hysterosalpingografi.
G.W. Vestby, Oslo: Deferento-vesiculografi ved hypertrofi og cancer prostatae.
N.P. Edling, C.A. Edwall & C.G. Helander, Stockholm: Förhållandet mellan urografi samt funktionsprov och clearence undersökning.
J. Feddema, Eindhoven, Holland: Some problems in regard to photography with the image intensifier.

1956

I arkivet finner man här som den första mera anmärkningsvärda skrivelsen, ett brev från Acta radiologica, skrivet av sekreteraren eller kanske rättare sagt kanslisten, fröken Karin Dahl, vari hon meddelar att professorerna *Erik Lindgren* och *Olle Olsson* ansett att NFfMR:s förhandlingar icke mera skall tryckas i Acta radiologica utan i Nordisk Medicin. Detta på grund av att Acta numera är en så internationell tidskrift att NFfMR:s förhandlingar icke kan intressera en större läsekrets. Dessutom vill dessa herrar framhålla att Acta kan refusera förhandlingarna om man icke på annat sätt kan eliminera dem. Frågan ansågs så akut att man t.o.m. övervägde att få beslutet fattat "per capsulam", men man var tveksam om här också skulle fordras ett beslut av styrelsen för NFfMR – och icke enbart av "Stiftelsen Acta Radiologica" (= huvudmännen och styrelsen).

I detta skede yppar sig också för första gången frågan om huruvida det skulle finnas anledning att starta europeiska kongresser. Det var speciellt tyskarna, som ansåg att 4 år mellan de internationella kongresserna var en alltför lång tid. Men det förefaller som om åtminstone i Norden tiden icke skulle ha varit mogen för sådana arrangemang.

För övrigt berör korrespondensen mest frågor om planeringen av följande års nordiska radiologkongress i København.

1957

Styrelsesammanträdet hölls hemma hos presidenten, professor *Jens Nielsen* den 13 juni.

Här togs upp frågan om publiceringen av föreningens protokoll i Acta radiologica, varvid påpekades att "Allmän arbetsordning för möten av Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi" under mom. 5 står: Protokollen för Föreningens sammanträden och dess vetenskapliga förhandlingar offentliggöres i Acta Radiologica." och under mom. 6: De vid de vetenskapliga förhandlingarna hållna föredragen offentliggöras så vitt möjligt på så sätt att desamma i sin helhet införas såsom

artiklar i Acta Radiologica. Endast en kort resumé av föredragen och diskussionsinläggen – på engelska – tryckas i mötesförhandlingarna."

Efter en livlig diskussion kom man överens om att publicerandet i Acta skulle fortsättas men med den inskränkningen att i varje fall föredragshållarnas namn och titlarna på deras föredrag skulle publiceras.

Man enades vidare om att radiofysikernas ställning skulle utredas och att efter det ett samgående mellan Nordens radiofysiker skett skulle samarbete etableras. Tills dess skulle ett förtroendemannaråd utses med två representanter från vart och ett av de nordiska länderna.

I anslutning till detta gjordes ett enhälligt uttalande om att de nordiska radiofysikernas samgående utanför ramen för Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi icke innebar något avståndstagande för radiologerna. Presidenten, *Jens Nielsen* talade vid öppningstillfället. Han sade där bl.a.:

"Før røntgen och radiumstraalerne var kendt, skapbte *Niels Finsen* i vort solfattige land lysebehandlingen af forskellige sygdomme. Senere grundlagde *Gösta Forssell* Nordens første radiumhospital, Radiumhemmet i Stockholm. Nordiske radiologer har i det hele haevdet sig vel og kan glaede sig over fremmede fagfaellers respekt.

Den medicinske radiologi, det vil sige straalers anvendelse i baade sygdomeserkendelsen og -behandlingen, er et af laegekunstens yngste skud, men alligvel fra første faerd i vedvarande udvikling. Og med de radioaktive isotoper, der er sidste nyt, staar vi i en fase af vort fag med naesten uoverskuelige muligheder. I "atom-medicinen", der er en gave fra fysikken til laegevidenskaben, har vi faaet vaaben i haende, der gør det muligt, som før syntes umuligt. Men som ogsaa rummer farer, der ikke kan overses. For mig staar det saadan, at menneskehedens fremtid i vidt omfang afhaenger af den fuldstaendige beherskelse af atomenergien..."

Vid banketten framfördes verser skrivna av *Piet Hein* för kongressen i Köpenhamn 1957 (=Den 21. kongressen).

"Diagnose og terapi"

Lysets ny oktaver
bag dets regnbubånd
baerer tunge gaver
til vort kundskapbsfond.
Hvor vi famled blindet,
hvor kun mørket var,
ligger gennemskinnet
legmets dunkle kar.

Fulgt af isotoper
følgets stoffets spor.
Svulster og mikrober
rammes hvor de gror.
Strålestof som rører
livets dybe rod
valger hvad vi fører
slaegtens skaebne mod.

Totalt hölls 86 föredrag uppdelade på en diagnosstiksektion (18), en terapisektion (18), en terapi- och radiofysiksektion (18) samt ett gemensamt möte (18). Forssell-föreläsningen hölls av presidenten *J. Nielsen* om "Utvecklingslinjer i medicinsk radiologi". I radioterapisektionen var huvudtemat "cancer mammae" och i terapi- och radiofysiksektionen "radioaktiva isotoper".

Ur terapisektionen, som omfattade huvudsakligen strålterapi, kan följande föredrag framhållas: Nya kliniska resultat av betatronbehandling framlades av *E. Poppe*. Primära resultat och komplikationer hos 103 patienter med blåstumörer bestrålade under tiden 1953–1955 redovisades och riktlinjer för behandlingsprinciper i fortsättningen framlades. *S. Mustakallio* redogjorde för enkel röntgenbehandling av lungcancer och dess resultat. Materialet omfattade 639 patienter, kontrollerade minst 3 år.

I terapi- och radiofysiksektionen belyste *O. Dahl* och *K.J. Vikterlöf* dosproblem vid rotationsbestrålning av intrathorakala tumörer. De redogjorde också i nästa föredrag för dosfördelningen vid pendelbestrålning. Rörelseterapin har snabbt blivit överflödig genom tillkomsten av megavoltsmaskiner.

Radiokobolt (^{60}Co) hade börjat användas istället för radium för kortdistansbehandling. Redan 1951 utbyttes i Lund radiet i den gamla "radiumkanonen" mot radioaktivt kobolt för decacurieterapi. Radium kunde därmed friställas för andra ändamål. Nu beskrev *B. Lindell* principerna för en ny telegamma-apparats konstruktion, avsedd för användning av radioaktiv kobolt. Driftsäkerheten ökade och strålskyddet var acceptabelt. *R. Walstam* gav några exempel på användning av denna apparatur i syfte att förbättra de fysikaliska betingelserna vid telegammabehandling och *O. Dahl* uppvisade några exempel på den kliniska användningen av den nya apparaturen.

Inom gruppen *radiobiologi* kan följande föredrag nämnas: *J. Rygårds'* undersökningar över könshormonets hämmande effekt på utvecklingen av röntgenframkallad leukemi hos C57 möss, *F. Deviks'* studier om patogenesen av den akuta strålreaktionen i huden hos möss samt *M. Heldes'* objektivt registrerade strålreaktioner hos enkla vävnader (hud och växtrötter) efter bestrålningsdoser av endast några få r.

O. Kjellgren redovisade vaginalsekretets strålförändringar vid radiumbehandling av collumcancer och belyste deras prognostiska värde.

Man började nu på allvar att studera strålningsförhållandena och kunde snart påvisa att *strålskydd behövdes!* Det har efterhand blivit en stor verksamhet.

Inom *radiofysiksektionen* framlades 7 föredrag, huvudsakligen om dosimetriska problem. *J. Baarlis'* ferrisulfatdosimetri för att studera integraldoser var en intressant nyhet och de av *E. Berne* framförda tekniska aspekterna på distributionsmätningar av radioaktiva isotoper i kroppen var av synnerligen stort nyhetsvärde. Hans insats här är av pionjärkaraktär.

I de för alla sektioner gemensamma förhandlingarna berördes strålningsdoser vid medicinsk-radiologiska anläggningar och speciellt diskuterades strålskydd. *L-E. Larsson* talade om stråldoser på personal och patienter i modern röntgendiagnostik. *K. Lidén* och medarbetare redovisade sekundärstrålningens rymdfördel-

ning i ett modernt genomlysningslaboratorium, *H. Moxnes* visade strålskyddsanordningar i medicinska röntgenlaboratorier och *M. Helde* talade om sjuklighet hos personal i radiologiskt arbete.

Å. Mellbye redogjorde för ett material av 147 patienter med malign struma, 43 män och 104 kvinnor, som under åren 1932–1950 varit på Det Norske Radiumhospital. En relativ översikt av papillomatös cancer hos unga kvinnor i Nord-Norge observerades, likaså att röntgenologiskt påvisad kalk i struma icke förbättrar prognosen.

K.S. Jörgensen och medarbetare redovisade ett material av 48 patienter med chondrosarkom. Traumats betydelse för uppkomsten av denna tumörform avvisades. Gynekologisk cancer ventilerades i 4 föredrag. *H. Johansen* analyserade ingående 814 patienter med cancer corpus uteri, *F. Lundwall* framlade behandlingsresultat av 271 patienter med cancer vulvae. *B. Sörensen* analyserade förekomsten av dubbelcancer hos 798 patienter med cancer colli uteri, behandlade för minst 25 år sedan. Han konkluderade att denna primärtumör varken disponerade för uppkomsten av ytterligare cancerfall eller skyddade mot uppkomsten av sådana.

I radiofysiksektionen hölls 7 föredrag, där bl.a. dosimetriska problem diskuterades. *K. Lidén, N. Starfelt* och *G. Hettinger* framlade ett högt värderat experimentellt arbete över "Scintilltionsspektrometrisk bestämning av primärstrålningens spektra från terapi- och diagnostikrör". Det är ett pionjärarbete, som haft stor betydelse för utvecklingen av röntgendiagnostiken och strålbehandlingen, då man nu visste hur man skulle mäta sammansättningen och de olika strålningskvaliteterna. Framhållas kan också *R. Thoraeus'* föredrag om "Substandard av kondensatordosimetertyp. Dess kalibrering med 4 länders standardkammare". Det är första steget för att göra jämförelser med i andra länder givna stråldoser möjlig.

I terapi- och radiofysiksektionen redogjorde *M. Strandquist* för sina erfarenheter med televisionsröntgen vid pendelbestrålning. (En mycket sinnrik och lättmanövrerad apparatur som dock ej slog igenom på grund av högvoltsbestrålningens snabba utveckling). *O. Dahl* och *K. Vikterlöf* redogjorde för Radiumhemmets inställnings- och behandlingsmetod vid bestrålning med pendelapparatur för 200 kV-strålning och preliminära mätresultat för ^{60}Co-gammastrålning. Ett stort arbete, som huvudsakligen dock numera har historiskt intresse. *O. Dahl* och *R. Walstam* diskuterade behandling av larynxcancer med telekoboltapparatur som ger homogen dosfördelning inom tumöområdet och mindre stråldoser på omgivande vävnader. Behandlingstiden är 2 veckor. Perichondrit registrerades sällan. En klar förbättring. *S. Hultberg, O. Dahl, R. Thoraeus* och *K. Vikterlöf* demonstrerade, bl.a. med film, "Gammatronen", Radiumhemmets nya 1000 Curie telekoboltapparatur. Konstruktionen, lokalfrågan, laddningsproceduren, strålskydd och dosfördelning vid klinisk användning belystes. *J. Thomsen* visade en talfilm om Siemens nya 15 MeV-betatron, som producerar både ultrahård röntgenstrålning och högenergetiska elektroner.

Terapisektionen fortsatte nu med huvudämnet "Cancer mammae". *E. Hasner* och medarbetare diskuterade utvidgad radikaloperation vid cancer mammae. På

Rigshospitalet har man kompletterat den klassiska operationen med utrymning av de supraclaviculära och parasternala lymfkörtelstationerna. Materialet omfattar 376 patienter som opererats 1951–1955. Vid mediala tumörer fanns i 23 % parasternala metastaser, vid centrala 15 % och vid laterala 12 %. Observationstiden för kort. Tekniken har ej blivit rutinmetod. *S. Mustakallio* redogjorde för sin avradikalisering av cancer mammae-behandling i ett föredrag med titeln "Begränsade kirurgiska ingrepp och röntgenbehandling vid fall av cancer mammae". Omkring 1/3 av cancer mammae-patienterna kunde behandlas med denna metod. *S. Kaae* och *H. Johansen* framlade preliminära behandlingsresultat (3 år) efter enkel mastectomi med postoperativ bestrålning (A) och efter utvidgade kirurgiska ingrepp (B) vid cancer mammae på Bispebjerg hospital. Även här postoperativ bestrålning. Såvitt man kan bedöma föreligger ingen skillnad. *F. Edsmyr* och *R. Walstam* framlade en metod för behandling av de parasternala körtelområdena, en teknik med "glidande fält" med kortdistans-gammaapparatur.

E. Andersson talade om hypofysectomi hos 50 patienter med cancer mammae och utbredda metastaser. Hos 21 patienter framkallade ingrepp en genomsnittlig remission om 6 månader. *M. Strandquist* redovisade den transsphenoidala hypofysectomin enl. *Hamberger* vid metastaser av cancer mammae och fann slående gynnsamma effekter på vissa typer av metastaser. Resultaten korrelerades med ingreppets radikalitet. Hypofysectomin har aldrig blivit rutinmetod, delvis beroende på den snabba utvecklingen av annan hormonell terapi och av cancerkemoterapin.

I terapi- och radiofysiksektionen var huvudämnet "Radioaktiva isotoper" som avhandlades i 12 föredrag.

Här studerades olika typer av scanningmetoder och förbättrad apparatur samt användning av radioaktiva isotoper för olika organ. Bl.a. beskrev *L. Jonsson* och *L-G. Larsson* en scintigraf med stora variationsmöjligheter för kliniskt bruk. *P.G. Jensen* belyste scanningproblem med speciell hänsyn till låga koncentrationsskillnader och visade några hjärnscintigram. *K. Myhre* talade om lokalisering av hjärntumörer med ^{131}I och ^{32}P.

T. Norin och medarbetare framlade erfarenheter med radiojodtest (^{132}I) före och efter transsphenoidal hypofysectomi.

P. Bjerre-Hansen redogjorde för terapeutisk och diagnostisk användning av ^{131}I vid thyreoideacancer och *L-G Larsson* för Radiumhemmets material av jodackumulerande thyreoideacancer.

K. Karlstedt redogjorde för mer än 5 års erfarenheter med injektion av radioaktivt colloidalt guld inom gynekologin. Det har använts i palliativt syfte vid cancerexsudat i pleurae och abdomen samt vid smärtor orsakade av regionära metastaser vid collumcancer. De sista åren även i profylaktiskt syfte för påverkan av regionala lymfkörtlar vid collumcancer. *J. Rygård* redovisade experimentella undersökningar av den topografiska fördelningen av kolloidalt guld, ^{198}Au.

Slutligen talade *L-G. Larsson* och *F. Edsmyr* om strålbehandling av Mycosis fungoides med starkt utbredda hudförändringar. Mjukröntgenstrålning (20 KeV, 0 filter) visade mycket bra resultat. Även extern behandling med ^{32}P i plastskivor

visade en del snygga resultat. Intern ^{32}P-behandling kan ej användas vid generella förändringar.

Det vetenskapliga programmet avslutades med ett gemensamt möte för alla tre sektionerna. Huvudämnet var *"Strålskydd"*. Tio föredrag omspännande spekulationer över mutationsrisken vid den naturliga joniserande strålningen, strålmiljön i laboratorier för röntgen och koboltterapi samt genetiska strålrisker för patienter analyserades. Stor uppmärksamhet väckte *E. Hammer-Jacobsens'* föredrag om genetiska problem vid röntgendiagnostik. Han mätte gonaddoser, som varierade mellan bråkdelar av mr till 8000 mr. Befolkningens totala gonaddoser från röntgendiagnostiken måste sättas i relation till de undersökta patienternas fertilitet och till bakgrundsstrålningen.

Vid Föreningens avslutningsmöte beslöt man att den följande kongressen skulle hållas i Åbo i Finland den 12–14 juni 1958 och med *Carl Wegelius* som president.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

för Danmark: *Carl Krebs* och *Erik de Fine-Licht* med *Chrom* som suppleant.
för Finland: *E. Sysimetsä, E. Tammia, M. Wiikeri* med *K. Salimäki* som suppleant.
för Island: *Gisli Petersen.*
för Norge: *J. Frimann-Dahl* och *Erik Poppe* med *Rolf Weyde* som suppleant.
för Sverige: *Olle Olsson* och *Sven Hultberg* med *Erik Lindgren* som suppleant.

Från slutet av 1957 föreligger ännu ett brev från Stiftelsen Acta Radiologica, vari meddelas att huvudmännen beslutat att:

"I enlighet med styrelsens för Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi förslag beslöts att (härefter) tidskriften Acta Radiologica endast skulle åtaga sig att regelbundet publicera titlarna på de föredrag som höllos vid de nordiska radiologkongresserna.

Professor *Erik Lindgren,* huvudredaktör för Acta Radiologica, har dessutom hört sig för vilken den engelska motsvarigheten till titeln "Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi" borde vara. I Acta Radiologicas referenslistor har vanligen stått "Northern Association of Medical Radiology". *Lindgren* var av den åsikten att "Scandinavian" skulle låta bättre – men han var tveksam, emedan därigenom detta möjligen skulle kunna tolkas så att Finland icke vore med.

Generalsekreteraren *Welin* svarade på detta att han ansåg att "Northern Association of Medical Radiology" var den korrekta benämningen, emedan "Scandinavian" skulle utesluta Finland och Island. –

1958
Kongress i Åbo

Den 22:a kongressen ägde rum i Åbo 1958 med *Carl Wegelius* som president.

Man kan nu se att föreningsverksamheten löpt in i en viss rutin, man har börjat lära sig huru arrangemangen skall skötas och likaså på vilket sätt cirkulationen

Professor Carl Wegelius och professor Johan Frimann-Dahl.

mellan de nordiska länderna skall löpa. På så sätt anknyter sig Åbo nu också till raden av kongress-städer, sådana som icke är huvudstäder men dock universitetsstäder. Från denna kongress finns tyvärr icke bevarade några tidningsurklipp, men genom att författaren varit med om kongressen, kan på så sätt vissa luckor åtminstone nödtorftigt fyllas.

Den yttre ramen hade dock nu ett i någon mån avvikande utseende bl.a. genom att styrelsemötet hölls ombord på S/S Norrtälje på färden mellan Stockholm och Åbo den 12.6 1958.

Öppningshögtidligheten hölls i Det gamla Akademihuset som härstammar från Åbo Akademi. Här höll professor *Sakari Mustakallio* sin Forssell-föreläsning.

Från styrelsemötet kan antecknas att generalsekreteraren meddelade att den s.k. radiofysikerfrågan nu var ur världen och att radiofysikerna numera var medlemmar med rösträtt i de olika ländernas radiologföreningar. Däremot väckte frågan om publiceringen av Forssell-föreläsningen och föredragsreferaten i Acta Radiologica åter livlig diskussion. Ytterligare förtjänar påpekas att Föreningen fick en donation i form av en ordförandeklubba skänkt av röntgenologer i Åbo.

De vetenskapliga föredragen från diagnostik-sektionen omfattade en ganska stor variation. Planigrafi-tomografi var ett centralt tema. Här hade inbjudits att tala i detta ämne bl.a. från Italien professorerna *Allessandro Vallebona* från Genua och *Luigi Oliva* likaså från Genua. I samma fack höll ytterligare uppmärk-

sammade föredrag: *Johan Frimann-Dahl* från Oslo, *Paul Edholm* från Stockholm och *Eyvind Mosekilde* från Århus, *Yrjö Paatero* framlade en ny metod och apparatur för ortoradial käkpantomografi, utvecklad i Helsingfors.

Vidar Backlund från Stockholm höll också ett par uppmärksammade föredrag om simultan planigrafi, *Pekka Vuorinen* från Åbo om parallaktiska oskärpa vid tomografi. Ett andra centralt tema var kontrastmedlen och av dem förorsakade komplikationer med bl.a. *Georg-Fredrik Saltzman, Percy Lindgren, Gunnar Törnell* och *Tord Olin* som föredragshållare.

Av de 68 föredragen tillhörde 17 terapisektionen där huvudämnet var "Behandling av inoperabla tumörer, mestastaser och recidiv", ett annat ämne gällde "Genitalorganen" och 8 föredrag hölls på gemensamma förhandlingar under rubriken "Strålbiologi, -fysik och strålskydd".

I *terapisektionen* var det första ämnet: "Behandling av inoperabla tumörer, metastaser och recidiv". Bland föredragen kan framhållas: *P. Bjerre-Hansen* redogjorde utförligt och på ett engagerat sätt för indikationer och metoder för palliativ strålterapi hos patienter med avancerade cancersjukdomar. *M. Koulumies* talade om röntgenbehandling av inoperabel cancer mammae under åren 1936–1952.

E. Poppe framlade nu även preliminära behandlingsresultat av gammabestrålning med betatronen, behandling vid primära maligna svulster i epipharynx. *S Niklander* redovisade erfarenheter av telekoboltbehandling av patienter med Ca oesophagi och Ca vesicae urinariae. Lovande resultat förelåg jämfört med tidigare röntgenterapi. *K. Malmio* redogjorde för hormonundersökningar i samband med strålbehandling av mammarcarcinom och de kriterier för hormonterapi av dessa patienter som gäller sedan våren 1956 och *L.R. Holsti* och *A. Rytilä* redogjorde för behandling av metastaserande thyreoideacancer med radiojod och presenterade några patienter med utbredda metastaser där tillväxthämning uppnåddes med relativt små doser ^{131}I.

I gruppen "Varia" talade bl.a. *S. Lindberg* om lokalisation av skelettumörer med ^{85}Sr. *A. Voutilainen* och *E. Saxén* talade om prognosen vid Hodgkin's sjukdom på basis av en klinisk-patologisk studie av 67 patienter ur ett material av 120.

I de för alla tre sektionerna gemensamma förhandlingarna med rubriken "Strålbiologi, strålfysik och strålskydd" hölls 8 föredrag,bland vilka *K. Lidén, G. Hettinger* och *N. Starfelt* med sin studie om den spektrala sammansättningen av spridd röntgenstrålning inne i mjuk vävnad tilldrog sig stort intresse. Övriga föredrag berörde dosimetri och strålskydd.

Vid avslutningssammanträdet beslöts att nästa kongress skulle hållas i Bergen den 9–11 juni 1960. Till president valdes *Sigvard Bakke*. Professor *Folke Knutsson* valdes för en ny 4-års period till skattmästare. Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

för Danmark: *Carl Krebs* och *Erik de Fine-Licht* med *Chrom* som suppleant.
för Finland: *Carl-Erik Unnérus* (f.d. *Johanson*) och *Matti Viikeri* med *G. Wallgren* som suppleant.

Åbo-kongressens deltagare församlade på den gamla domkyrkans trappa.

för Island: *Gisli Petersen.*
för Norge: *Johan Frimann-Dahl, Erik Poppe* och *Kristian Koren* med *Rolf Weyde* som suppleant.
för Sverige: *Erik Lindgren* och *Olle Olsson* med *Knut Lindblom* som suppleant.

Från samma år finns ännu några anmärkningsvärda saker att notera. Huvudredaktören för tidskriften "Nordisk Medicin" meddelade i juli att tidskriftens redaktörsmöte beslutat att tacksamt avböja erbjudandet att publicera mötesreferaten och Forssell-föreläsningen. Däremot var man nog villig att publicera korta referat från kongresserna som sådana.

Kring samma tider började också inom den nordiska radiologien förekomma kurser för radiologer, avsedda för medlemmar från alla nordiska länder, så t.ex. hade danskarna anordnat fortsättningskurser i såväl diagnostik som terapi.

Från år 1959 finns ingen korrespondens bevarad, märkligt nog.

1960

En översikt i början av år 1960 visade att under åren 1958 och 1959 många av pionjärerna inom Nordisk radiologi gått bort. Bland dem kan nämnas främst hedersledamöterna *Hugo Laurell,* generalkonsul *Axel Axelsson-Johnson,* Dr. *Gustav Adolf Wetterstrand* m.fl. Under början av 1960 återfinns i arkivet de

nästan ständigt återkommande frågorna om huru kongresserna skall arrangeras, vilka tal som skall hållas och vilka som har så viktig status (=de s.k. elefanterna) att deras närvaro speciellt bör beaktas o.s.v. Detta är en smula överraskande då ju generalsekreteraren delat ut P.M. för de praktiska arrangemangen. Trots detta måtte de nationella föreningarna ha haft brister i sin arkivering, då samma frågor dyker upp år efter år. – Av detta kan man också utläsa huru viktigt det för kontinuiteten inom en förening av NFfMR:s karaktär är att det finns någon som "håller reda på" seder och bruk inom föreningen, stadgarna och dessas andemening samt arbetsordningen m.m. – Mera om dessa synpunkter i ett senare kapitel. – *Den 23 kongressen ägde rum i Bergen 1960 med S. Bakke som president.* Av föredragen inom diagnostik-sektionen hade frågan om kontrastmedlen och deras inverkan åter fått en central plats i programmet.

Bland föredragen kan nämnas:

Per S. Wehn & Ragnar Hol: Om hemodynamiska reaktioner vid injektion av kontrastmedel i artärträdet.
Ragnar Hol & J. Krog: Surstofftensionsforandringer ved extremitetsangiografier.
G. Theander: Den stationära artärvågen vid arteriografi.
J. Christensen: Intimaläsioner vid aortografi.
Sven Johansson: Lymfkärlens røntgenologi ved lymfødem i extremiteterna.
Digestionskanalen samlade åter ett stort antal föredragshållare.
Kjell Traetteberg och *Johan Frimann-Dahl* talade om parietografi.
På terapisidan låg huvudvikten vid megavoltterapien. Också cytostatica-föredrag fanns på programmet. *E. Berne* talade om användning av magnetisk data-analysator i isotopmedicinen. Detta visade sig vara ett verkligt pionjärarbete.

Man kan väl ändå säga att denna kongress var en av de första där megavoltterapin blev mera ingående diskuterad. Man hade nu upp till 8 års erfarenhet att bygga på och resultat framlades i 9 av de 20 föredragen. Den snabba utvecklingen av kemoterapin och av de radioaktiva isotoperna avspeglades i 8 föredrag.

Ur terapisektionen kan följande framhållas: *O. Netteland* talade om strålfysikaliska grunder och *R. Jahren* om dosfördelningen vid betatronterapi (31 MeV). *E. Poppe* redogjorde för kliniska erfarenheter med betatronbehandling (31 MV röntgenstrålar) vid Det Norske Radiumhospitalet och belyste indikationsområdena. *H. Höst* och medarbetare talade om högvolt kontra konventionell röntgenbestrålning av paralumbala lymfkörtlar (strålnefrit) och diskuterade bestrålningstekniken. Han konkluderade att högvoltbehandling var överlägsen.

S. Mustakallio framlade erfarenheter av telekoboltterapi vid lung- och oesofaguskräfta. Sedan oktober 1956 hade en rysk Co-60 apparat – 400 curie – använts. De preliminära resultaten var ej lovande. *B. Petersen* redovisade preliminära behandlingsresultat med Co-60-telegammaterapi vid tumörer i huvud-halsregionen. *O. Dahl* och medarbetare rapporterade preliminära erfarenheter vid kilocurie koboltterapi av maligna blåstumörer. De flesta patienter har pendelbestrålats. *F. Edsmyr* och *P. Åsen* framlade ett material om 138 patienter med cancer vulvae. Han belyste betydelsen av inguinal körtelutrymning och strålbehandling spec med "glidande fält" och Co-60 apparatur. *R. Thoraeus* gav en värdefull översikt över radioaktivt cesium som gammastrålkälla vid radioterapi.

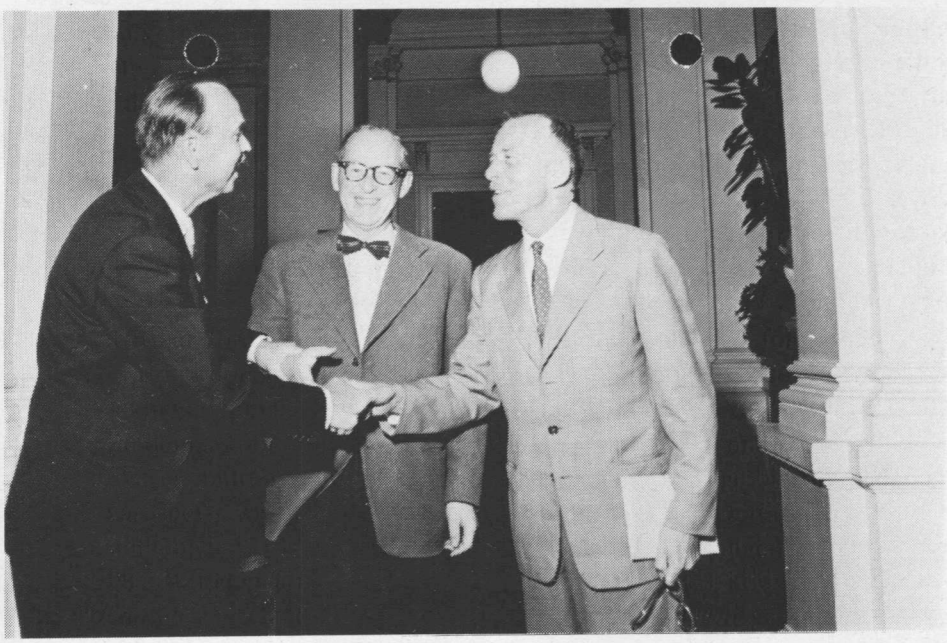

Från kongressen i Bergen 1960. Från vänster: Helge Myhre, Erik Lindgren, Folke Knutsson.

B. Molin redovisade preliminära erfarenheter vid behandling av avancerad cancer med cyklofosfamid, (Sendoxan). Sedan 1958 hade ett 50-tal patienter behandlats och remissioner av varierande grad iakttagits i ungefär 50 %. *H. Höst* och *R. Nissen-Meyer* omtalade kliniska erfarenheter med bl TEM och Sendoxan och framlade en speciell bearbetning av de hematologiska biverkningarna.

Lambrethsen och *A. Sell* talade om palliativ Au-198 behandling av cancerösa exsudater i pleura och peritoneum. *P. Langeland* och medarbetare redovisade några nya rön vid metastasdiagnostik i skelettet med ^{85}Sr vid cancer mammae och *I. Gynning* och medarbetare redovisade elektroforesundersökningar i samband med ^{85}Sr-mätningar i fall med cancer mammae. Det förelåg en väsentlig skillnad mellan detta material och ett normalmaterial, framförallt i albumin-, alfa 1-, alfa 2- och gammafraktionerna. *E. Berne* talade om användning av magnetisk dataanlysator i isotopmedicinen. Redogörelse av apparatur och erfarenheter av cirkulationsförhållandena i hjärta och extremiteter redovisades. Det är här fråga om en pionjärinsats.

Talen och andra erfarenheter utanför det strikt vetenskapliga programmet finns behandlade i ett senare kapitel. Men redan i detta sammanhang tycker jag att några rader ur *Elis Bervens* "kåseri" förtjänar återges – bl.a. emedan det så direkt anknyter till den vetenskapliga delen. Han sade bl.a.: "Den medicinska radiologin existerade under de första årtiondena knappast som ett särskilt vetenskapligt fack. Små röntgeninstitut inrättades på de medicinska och kirurgiska

klinikerna och underläkarna fick nödtorftigt lära sig att sköta diagnostikapparaterna. De hade en ställning helt och hållet underordnad professorerna i respektive ämne..."

Den 24 kongressen ägde rum i Lund-Malmö med Olle Olsson som president

Nu var föredragen uppdelade i två sektioner, som arbetade samtidigt. I diagnostiksektionen hölls 55 föredrag och i sektionen för terapi och radiofysik 44. Inga huvudämnen förekom.

På denna kongress valdes professor *Gösta Runström* till hedersledamot.

Sverige bidrog med 44 föredrag, Danmark med 19 och Norge och Finland med 9 var. Detta var den hittills största kongressen inom NFfMR. Också den tekniska utställningen var större än någonsin tidigare.

Ur sektionen för terapi och radiofysik kan nämnas följande: *S. Kaae* och *H. Johansen* gav en fortsatt redogörelse för sin jämförelse av resultaten av ablatio mammae vid cancer mammae följd av postoperativ röntgenbehandling och efter utvidgad radikal mastektomi.

Alltjämt ingen skillnad. Synpunkter av endokrinbehandling av metastaserande mammarcancer framlades av *K. Malmio,* behandling med cyklofosfamid av *B. Molin* och med bl.a. oophorektomi och hormoner av *T. Andersson.* Ett värdefullt bidrag var *I. Gynning* och medarbetares redogörelse om två patienter med en lyckligtvis sällsynt komplikation: angiosarkom i svullen arm efter operation för cancer mammae.

S. Lindberg talade om "Skall hemangiom hos småbarn behandlas?" och *U-B. Nordberg* och medarbetare framlade resultat av en efterundersökning av 1.100 radiologiskt behandlade hemangiom. Behandling gavs oftast i form av ytbehandling med i plexiglas monterade radiumnålar. Man var enig om att de kavernösa hemangiomen hade en betydande spontanläkningstendens, varför strålterapi endast undantagsvis borde användas, t.ex. vid stora och generande hemangiom i ansiktet hos späda barn. Därmed upphörde rutinbehandlingen av dessa förändringar.

I 9 föredrag ventilerades gynekologisk cancer. Från Malmö rapporterade *Eliasson* och medarbetare om tidig diagnostik och behandling av preinvasiv collumcancer och *I. Gynning* och medarbetare om kombinerad radiologisk-kirurgisk behandling av collumcancer. *G. Gorton* redovisade collumcancerns behandling i Lund. Alla hade utmärkta resultat. *Langeland* och medarbetare skildrade uppkomst av tarmdeformering efter strålbehandling mot lilla bäckenet. *C. Krebs* omtalade tekniken att bevara ovarialfunktionen vid behandling av livmoderkräfta och *G. Knutsson* redovisade förekomsten och behandlingen av chorionepiteliom i Danmark.

Lågaktivitetsmätningar av radioaktiva isotoper började nu komma. *B. Lindell*

redogjorde för erfarenheter med radiofysiska institutionens apparatur. I Lund hade den första skandinaviska totalkroppsräknaren (NaJ(Tl)) konstruerats. *K. Lidén* och *McCall* redovisade dess effektivitet och kalibrering och *E. Cederquist* och *K. Lidén* dess kliniska användning. *U-B. Nordberg* demonstrerade en sektionerad jonisationskammare för transmissionsdosimetri, som har blivit ett viktigt dosimetriskt hjälpmedel. *C. Carlsson* redogjorde för integraldosberäkning vid röntgenbestrålning, en verklig nyhet vars betydelse inom strålskyddsfilosofin först nästan 20 år senare tillfullo uppskattades.

Styrelsemötet vid denna kongress hölls den 7 juni 1961. Inga mera remarkabla frågor fanns upptagna på föredragningslistan.

Mottagningsceremonien hölls i Malmö stads rådhus och den var synnerligen talrikt besökt. Sammanlagt deltog i kongressen 650 radiologer. Gästernas tack här framfördes av docent *Carl-Erik Unnérus* på vers till melodin av "Franske kungens spelmän". Jag återger här några strofer:

"...Mången tycker kanske att en radiolog
mest med mörksens gärning ihopa hör,
men i stället kan man säga att vår håg
mera dock för strålning, sanning har gehör.
Därför vid vår forskning uti Skånes jord
nu vi nått till dess vackra vänskapsbord.
Här vi hylla vill vår värd,
för den tankens varma gärd
att oss bjuda hit på fredagskvällens färd."

Om med slagruta man går i radiologin
får man utslag utav mångahanda slag.
För det första vetenskapen det förmår,
för det andra vår rutin för varje dag.
Men jag tror att vi kan nämna många fler
som vår nordiska gemenskap också ger:
Vänskap, Språk och Tankars art –
det är inte blott och bart
vi vid fester känner av det rätt så snart."...

Torsdagen den 8 juni påbörjades de egentliga vetenskapliga mötena. Och dessa igen startade med den obligatoriska Öppningssessionen, där kongressens president, *Olle Olsson* inledde med isländsk 900-tals poesi – av Egil Skallagrimson:

"Väldigt våra stordåd
växe i sommartiden.
Hän emot Lund må hasta
hurtig envar i flocken"

Vid detta tillfälle valdes professor *Gösta Runström* från Göteborg till Föreningens hedersmedlem. Efter den egentliga öppningssessionen höll med. och fil.doktor *Acke Renander* årets Forssell-föreläsning, över ämnet "Vår terminologi".

Ämnet var ovanligt i radiologiska sammanhang men fängslade den fulltaliga

publiken liksom också de egentliga kongressdeltagarnas bättre hälfter. Föredraget var ett prov på djuplodande kulturforskning. Renander framhöll här bl.a. "att han var missnöjd med den halsbrytande etymologi som åtskilliga medicinska facktermer avslöjar". Han menade att varje term bör uttrycka vad den avser. – I sitt tacktal framhöll professor *Olsson* att *Gösta Forssell* med sitt fina språköra och intresse för humaniora säkert i sin himmel glatt sig åt detta föredrag.

I samband med kongressen fick professor emeritus, *Lars Edling,* mottaga den medicinska fakultetens i Lund högsta utmärkelse, dess silvermedalj. *Edling* har varit chef för den första radiologiska universitetsinstitutionen i hela världen – och det har just varit här i Lund.

Utbudet av föredrag var synnerligen rikhaltigt och man fick åter tillfälle att konstatera att det råder en stor aktivitet bland de nordiska ländernas radiologer också på det vetenskapliga fältet. Här kan kanske speciellt räknas upp en del föredrag från den diagnostiska sidan, som föreföll att väcka större intresse – eller som täckte delvis nya områden av radiologien.

För första gången på en radiologkongress i Norden hölls nu ett föredrag om huru man skulle framställa tvådimensionella bilder med ultraljud, författare till detta var lundensarna *H. Hertz* och *S. Olofsson.* Bildförstärkare och användningen av television i röntgenarbete framfördes av *J. Feddema* från Eindhoven (som kan tala skandinaviska), vidare av *T. Holm* från Lund, *G.A. Magni* från Stockholm. Många föredrag berörde också tekniska och fysikaliska frågor och här kunde man spåra tecken på en avancerad utveckling på många plan, detta gällde såväl folier och filmer som direkt teknisk apparatur.

Detta var den kanske hittills största kongressen som den Nordiska Föreningen hållit. Tidningspressen påpekade också att här samtidigt uppvisades den dyraste utställningen hittills, vilket kan tolkas så att de stora bolagen ute på kontinenten visat så stort intresse för denna kongress att de bekostat transporten av stora, tunga och dyrbara apparater. Detta kan nog också tolkas som ett bevis på att man satte värde på den nordiska radiologien. Samtidigt kan man väl också konstatera att det i samtliga nordiska länder just nu pågick en ganska intensiv utbyggnad av nya moderna sjukhus, som utrustades med mångsidig och dyrbar apparatur både på diagnostik- och terapi-sidan.

Till slut kan det ännu konstateras att vid avslutnignsmötet professor *Sölve Welin* med acklamation återvaldes till generalsekreterare för ytterligare en 4-års period.

Man beslöt att följande kongress skall hållas i Odense i Danmark den 5–8 juni 1962 med overlaege *Poul E. Andersen* som president.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

för Danmark: Professorerna *Gregers Thomsen* och *Jens Nielsen* samt laboratorieleder *Johan P. Ambrosen* med overlaege *Bertel Jørgsholm* som suppleant.
för Finland: Docent *Carl-Erik Unnérus* och med dr. *Kai Malmio* med dr. *Lars R. Holsti* som suppleant.
för Island: Överläkare *Gisli Petersen.*

för Norge: Professor *Johan Frimann-Dahl* och overlege *Erik Poppe* med overlege *Rolf Weyde* som suppleant.
för Sverige: Professorerna *Sven Hultberg* och *Erik Lindgren* med professor *Knut Lindblom* som suppleant.

1962

I slutet av november 1962 meddelar generalsekreteraren åter den nya presidenten huru förberedelserna för den kommande kongressen skall skötas. Detta är ett utmärkt P.M. för kommande kongresser och borde nog ha distribuerats redan i detta skede till varje nationell radiologförening.

1963

Den 25:e kongressen ägde rum i Odense 1963 med *Poul E. Andersen* som president. Föredragen fördelades i en diagnostiksektion och en terapisektion. Av de 82 föredragen hölls 32 i terapisektionen. De var uppdelade på 4 ämnen: biologi (5), radiofysik (9), terapi (10) och blåscancer (8).

Det kan kanske igen vara intressant att se vilka personer som nu föreslogs till hederspresidenter och sekreterare – man kan med fog påstå att en ny generation gjort sitt inträde.

Inom diagnostiksektionen valdes till

presidenter:	till sekreterare:
Flemming-Møller, Danmark	*B. Langfeldt,* Danmark
O. Jacobsen, Danmark	*Olof Petersen,* Danmark
G. Thomsen, Danmark	*E. Langebaek,* Danmark
T. Dale, Norge	*Tor Drevvatne,* Norge
J. Frimann-Dahl, Norge	*H. Ødegaard,* Norge
Folke Knutsson, Sverige	*G-F. Saltzman,* Sverige
Erik Lindgren, Sverige	*Ove Mattsson,* Sverige
Pekka Virtama, Finland	*Rolf Köhler,* Finland
Carl-Erik Unnérus, Finland	*A. Brekkan,* Island

och på terapisidan igen motsvarigt:

till presidenter:	och till sekreterare:
S. Mustakallio, Finland	*Skov Jensen,* Danmark
R. Thoraeus, Sverige	*P. Omsven,* Norge
E. Berven, Sverige	*O. Hallberg,* Sverige
E. Poppe, Norge	*Martin Lindgren,* Sverige
Jens Nielsen, Danmark	*P. Taskinen,* Finland och
S. Kaae, Danmark	*Helge Johansen,* Danmark.

Vid styrelsemötet återkom frågan om att bilda en europeisk radiologförening. Initiativet hade denna gång kommit från Tyskland, där professor *B. Rajewski* åtagit sig att funktionera som president för de första tiderna. Ett konstituterande möte hade hållits och där hade fransmannen *Gros* valts till sekreterare. Styrelsen beslöt att de nordiska länderna antingen skulle alla samtidigt ansluta sig – eller avhålla sig. En ganska stark motvilja mot detta engagemang kunde spåras och på en del håll misstänkte man att den europeiska ekonomiska sammanslutningen, EG–EEC, skulle påverka den nya föreningen alltför mycket och dessutom kanske ge den en politisk slagsida. Av förståeliga skäl var speciellt danskarna och norrmännen snarast negativt inställda. Man beslöt att frågan skall tagas upp till ny prövning vid följande nordiska kongress. –

Vid öppningssammanträdet beslöts enhälligt att välja de emeriterade professorerna *Carl Krebs* och *Sigvard Bakke* till hedersledamöter. Bägge två hade dessutom verkat som presidenter vid respektive kongresser och tagit aktivt del i Föreningens verksamhet under en lång följd av år. –

Torsdagen den 6 juni hölls öppningsmötet, varvid presidenten, *Poul E. Andersen* höll Forssell-föreläsningen med titeln: "Fra glasplade til cinematografi".

Diagnostiksektionens första föredrag omfattade följande föredrag: *Björn Nordenström,* Stockholm: Terapeutisk röntgenologi, *Carl Carlsson,* Lund: Kontrast och integraldos, *Thure Holm,* Lund: Konversionsfaktorn för röntgenbildförstärkare och *Arne Lund,* Strängnäs: Varför har den moderna röntgenbilden blivit kornigare?

Man fortsatte inom diagnostiksektionen på eftermiddagen med många värdefulla föredrag, tyngdpunkten låg på skelett-undersökningar på olika sätt. Arthrogrier av olika slag beskrevs, likaså otologisk radiologi. Under följande diagnostiksessioner var programmet blandat, särskilt mycket förekom dock föredrag med anknytning till olika slag av kontrastundersökningar av kärl. *Seldinger* och *Sundblad* från Stockholm talade om splenoportografi under trycksänkning i mjälten, *Torgny Greitz* med medarbetare från Umeå om Aortocervical angiografi. Lördagen var ägnad colon och här kom generalsekreteraren, *Sölve Welins* dubbelkonstrastmetod att intaga en central roll. Föredragen berörde såväl undersökningsteknik som fysiologi och anatomi av colon. Collagenosernas röntgendiagnostik hade också fångat intresset.

Den vetenskapliga utställningen var denna gång rikhaltigare än på länge. Också den tekniska utställningen var mångsidig.

I sin helhet var kongressen på ett annat plan än vad man ofta varit med om. Också den tekniska utställningen var mångsidig.

Bland de radiofysikaliska föredragen kan nämnas att *R. Walstam* och *P.E. Åsard* redovisade fysikaliska aspekter på två metoder för elektronbestrålning, dels vid utbredda ytliga härdar för vilka en överlappningsteknik med många bestrålningsfält föreslås och dels för bestrålning av intraorbitala tumörer. *A. Dahler* och *P. Omsveen* framlade en undersökning om dosfördelning vid elektronbehandling av cancer maxillae. De konkluderade att elektroner med 30 MeV lämpar sig bra för behandling av cancer maxillae och man behöver ej taga hänsyn till

Kongress-emblemet från kongressen i Odense 1963.

benabsorptionen. Resultaten var bättre än med 18 MeV elektroner och konventionell röntgenbestrålning. *O. Netteland* beskrev ny universal simulatorkonstruktion och belyste dess arbetssätt och användningsmöjligheter i modellexperiment.

R. Walstam redogjorde för försök med fjärrkontrollerad applikation av gammastrålkällor, s.k. efterladdningsförfarande. Med sådana preparat-tåg av radium eller ^{137}Cs är det möjligt att radikalt förbättra strålskyddet för patient och personal. Iridium har för kort halveringstid, ~ 70 dygn.

Inom ämnet *"Terapi"* redovisade *A. Engeset* experimentellt funtionella förändringar i lymfkörtelfältet efter röntgenbestrålning med engångsdos om 3000 r. *T. Skov-Jensen* talade om värdet av lymfografi inom radioterapin, speciellt vid kartläggning av testistumörer. *A.P. Andersen* talade om konventionell strålterapi vid behandlingen av intrakraniella tumörer på basis av 22 års material omfattande 170 opererade och postoperativt bestrålade patienter med sådana tumörer. *O. Hallberg* och medarbetare talade om postoperativ strålbehandling av cancer mammae med kilocurie – koboltapparatur och redogjorde för behandlingstekniken och primära resultat. *H. Höst* redogjorde för behandlingsresultat av Sendoxan vid myelomatos i ett litet patientmaterial.

Ämnet blåscancer behandlades bl.a. av *P. Omsveen* och *A. Dahler* som redovisade dosfördelningen vid behandling av cancer vesicae med 18 resp. 31 MV gammastrålning under olika betingelser. *E. Poppe* talade om kombinerad kirurgisk-radiologisk behandling av blåstumörer på basis av ett material från Det

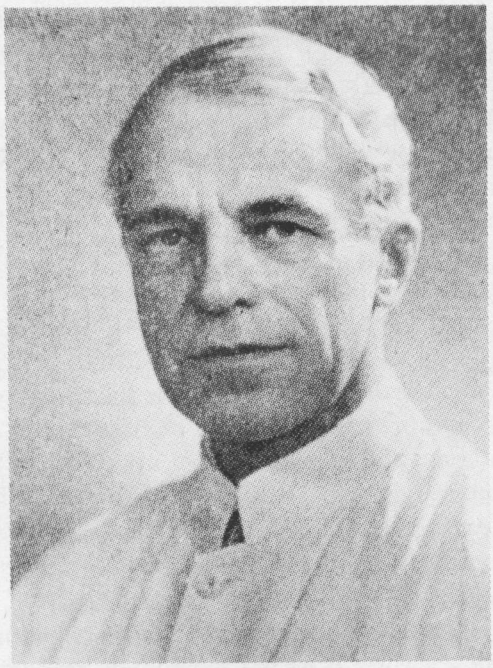

Professor Jens Nielsen, 1899–1964.

Norske Radiumhospital. Om tumören går utanför slemhinnan är behandlingen icke kirurgisk. Blåsan bör vara orörd, det gör ingen nytta att strålbehandla patienter med cystectomi. Detta gäller alltjämt. *F. Edsmyr* och medarbetare redogjorde för megavoltbehandling (^{60}Co) av urinblåsecancer i stadierna T1–T4 hos 105 patienter från perioden 1957–1961. Preliminära resultat och komplikationer rapporterades.

Bland "Varia" framförde *N.C. Petersen* en redogörelse för en omfattande undersökning av den lymfatiska spridningen av det maligna hudmelanomet. Undersökningsresultaten är värdefulla för kirurgisk behandling av primärtumören resp. lymfkörtelutrymning.

Odense torde ha varit den minsta stad där kongress hittills hållits, men detta gjorde kanske att kongressen också bättre kunde "hållas ihop".

Det s.k. lättare programmet gick i traditionell stil.

Deltagarantal: Danmark = 185, Finland = 59, Island = 2, Norge = 136, Schweiz = 2 (talade svenska), Sverige = 166. Efteranmälda = 30.

Kongressprogrammen hade de senaste åren blivit allt mera konstnärligt utformade och Odense-kongressens visade på pärmen 13 flygande svanar med en liten ankunge tittande från land upp till dem. En finurlig symbolik, enär Odense ännu icke nått fullt status av universitet.

Från denna kongress har bevarats en utmärkt samling fotografier – något som

många tidigare kongresser helt glömt bort. Man kan konstatera att denna lilla stad med skicklighet klarade av en stor kongress många besvärligheter och den torde också ha gått ekonomiskt i lås.

Vid avslutningsmötet den 8 juni beslöts att följande kongress skulle hållas i Helsingfors den 3–6 juni 1964. Till president valdes docent *Carl-Erik Unnérus*.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning f.ö.:

Danmark: *Gregers Thomsen* och *Jens Nielsen, H.H. Jacobsen* suppleant.
Finland: *S. Mustakallio, Kai Malmio, Lars Holsti* med *P. Virtama* som suppl.
Island: *Gisli Petersen* med *A. Brekkan* som suppleant.
Norge: *J. Frimann-Dahl* och *Erik Poppe* med *Rolf Weyde* som suppleant.
Sverige: *Sven Hultberg* och *Erik Lindgren* med *Knut Lindblom* som suppleant.

1964
HELSINGFORS-kongressen

Redan i december 1963 sändes det första cirkuläret – en Inbjudan – till samtliga medlemmar av NFfMR, men redan tidigare hade förberedelserna för 1964-års kongress hunnit långt. Kongresslokaliteter, kontakter visavi föredragshållare, hänvändelser till stat, kommun och t.o.m. statsöverhuvudet hade skett redan på sommaren och hösten 1963. I ovannämnda inbjudan meddelades att till huvudtemata vid kongressen hade valts:

Gemensamt för alla: Diagnostik och lokalisation av tumörer, för Diagnostiksektionen: Arteriell hypertension (cerebrala, thorakala och renala aspekt), för Terapisektionen: Lungcancer – med paneldiskussion – samt för Radiofysiksektionen gemensamt med terapeuter: Dosplanering och tumördos.

I februari 1964 utsändes ett andra cirkulär innehållande bl.a. en preliminär programöversikt samt allmänna upplysningar om kongressen. Häri ingick också redan exakta tider för de olika programnumren. På basen av tidigare erfarenheter från många kongresser kunde arrangörerna glädja sig åt att vid detta skede allting redan var "klappat och klart".

Om man beaktar också inbjudna gäster kom deltagarantalet att denna gång överskrida 600. Detta bevisar vilka proportioner de nordiska radiologkongresserna vid denna tid börjat få. De vetenskapliga föredragens antal var 125, den vetenskapliga utställningen innefattade 16 utställare och den tekniska utställningen var också ovanligt vidlyftig med alla kända producenter representerade.

Styrelsemötet hölls i presidentens hem den 3 juni. Presidenten framhöll härvid att vid den egentliga anmälningstidens utgång hade endast 100 anmälningar influtit och endast 13 föredrag hade anmälts. Detta visar huru kongressarrangörerna kan försättas i svårigheter genom dessa sena anmälningar – och dock önskar alla deltagare att de skall ha fått kongressprogrammet redan före avresan till kongressen. Presidenten framhöll också att arrangörerna beslutat att första dagen skall omfatta ett gemensamt program före både diagnostik- och terapisektionerna för

att på detta sätt försöka överbrygga den klyfta, som otvivelaktigt varit på väg att uppstå mellan de båda sektionerna.

På styrelsemötet diskuterades också frågan om de nordiska ländernas anslutning till en europeisk radiologförening, men frågan bordlades ånyo. Professor *Poppe* tog upp till diskussion frågan om den engelska översättningen av Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi borde vara "Fenno-Scandinavian Association of Radiologists". Man enades dock om att emedan detta var en så viktig fråga, varje land för sig först borde ha en intern diskussion och att frågan sedan skulle tagas upp på nästa styrelsemöte i samband med följande kongress.

Samma dag kl. 18.00 försiggick sedan kongressens öppningshögtidlighet i Finska Handelshögskolans festsal i närvaro av deltagare jämte inbjudna officiella gäster såsom representanter för stat, stad och medicinska myndigheter.

Ur presidentens öppningstal kan en del tankegångar återkallas i minnet. "Det har ibland framkastats att de nordiska radiologkongresserna måhända borde hållas endast vartannat år såsom fallet var i början. Men de som ansett att kongresserna fortfarande bör hållas varje år, har i sin tur påpekat att antalet radiologer i Norden redan nu är så stort och antalet sjukhus och inrättningar, där radiologisk verksamhet utövas, likaså så pass stort att det är omöjligt att mera än högst några tiotal procent har möjlighet att på samma gång deltaga. På så sätt kommer endast ett litet antal att vara med varje gång medan det största antalet är med endast kanske vartannat eller vart tredje år eller ännu mera sällan på grund av att världskongresserna åstadkommer ett års uppehåll i våra sammankomster. Då man betänker radiologiens snabba utveckling – att åtminstone i de flesta nordiska länder radiologernas antal ständigt ökas, att undersökningarna och behandlingarna differentieras och når allt svårare objekt och att radiologien som sådan håller på att spjälkas upp icke endast i terapi och diagnostik utan ytterligare berikas av de nya vetenskapsgrenar, som radiobiologien, radiokemin, strålningsfysiken, strålningsgenetiken m.fl. innebär, kan man lätt inse att antalet vetenskapsmän och personer i det dagliga aktiva rutinarbetets tjänst, vilka alla dock står inom ramen för begreppet radiologi, snabbt ökas och att deras krav på kontakter inom Norden också måste beaktas...

Förrän vi reste till Odense senaste år hade vi redan bokat 600 bäddar för denna kongress. Det fanns många här hemma som ansåg att detta var ett uttryck för storhetsvansinne, men erfarenheterna har visat att antalet besökare ökat med inemot 10 % från år till år...

...Vi ville denna gång försäkra oss om att valet av eventuella centrala temata skulle motsvara intresset hos en större krets radiologer i hela Norden... Då jag ser mig omkring möter mig ett stort antal bekanta ansikten, vänner som jag mött i olika sammanhang. Och i begreppet vän innefattar jag då icke enbart sympati inom ramen för gemensam levnadsbana utan alla de många individuella attribut, som skapar personligheten. Med andra ord kontakten med personen också ytterom ramen för yrkesfrågorna. Det är väl så som varaktig vänskap skapas. Jag och alla med mig här i Finland har i denna kongress sett en samvaro med kära vänner i lika hög grad som ett intellektuellt stimulanstillfälle inom yrkets ram..."

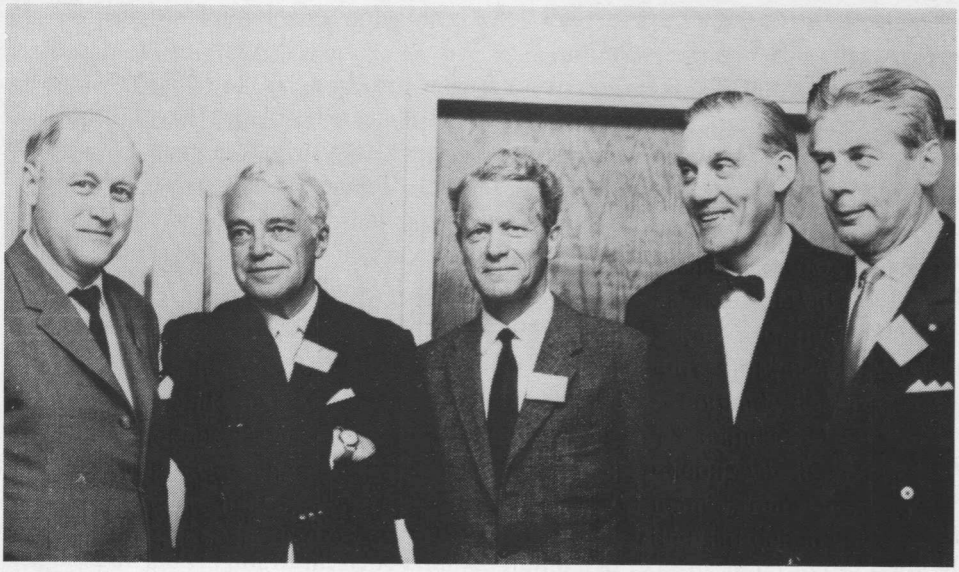

Kongressen 1964: Dr. Gisli Petersen, Island, Professor Jens Nielsen, Danmark, Professor Erik Poppe, Norge, Prof. Carl-Erik Unnérus, Finland, Professor Sölve Welin, Sverige.

Den första dagen avslutades sedan med en kamratafton på restaurant Brunnshuset.

Följande morgon startade med öppningsmötet och i anslutning därtill höll presidenten, *Unnérus,* sin Forssell-föreläsning, som bar titeln: "Strålningsskyddet i kliniskt arbete", där det gavs många tillfällen att anknyta till *Gösta Forssells* iakttagelser och forskningsresultat. Talaren hade själv också länge sysslat med vetenskaplig forskning på detta område – i nära samarbete med fysiker. – Just denna kongress beaktade också i särskilt hög grad sjukhusfysikerna och deras arbete.

Av kongressens vetenskapliga föredrag förtjänar särskilt att framhållas dem som anknöts till diagnostiken och lokalisationen av tumörer. Här kunde diagnostiker, terapeuter och fysiker räcka varandra handen och visa huru viktigt samarbetet mellan dessa subspecialiteter är.

Som gemensamt huvudtema för alla tre sektionerna hade valts "Diagnostik och lokalisation av tumörer". Tre inledningsföredrag – *L-G. Larsson* om isotopdiagnostik av tumörer, *P. Soila* om röntgendiagnostik av tumörer och *M. Lindgren* om radioterapeutens synpunkter – och 16 anmälda föredrag belysande värdet av röntgendiagnostisk teknik (9) och isotopteknik (5), där bl.a. *E. Cederquist* och *Y. Naversten* presenterade en nyhet: helkroppsräknare vid isotopdiagnostik av maligna skelettumörer och finnålsbiopsi (2). I terapisektionen hölls 54 föredrag, därav 15 med huvudtemat "Dosplanering och tumördos", 8 med huvudte-

mat "Lungcancer" och därefter följde en paneldiskussion om lungcancer med *S. Mustakallio* som ordförande. I terapisektionen hade även föredrag uppsamlats under rubrikerna "Klinisk radioterapi" (11), "Kemoterapi" (3) och "Klinisk radiobiologi och strålskydd" (6). I sektionen för radiofysik hölls 11 föredrag under rubriken "Klinisk radiofysik".

Då det gäller lokalisationen, talade *Lars-Gunnar Larsson* om isotopdiagnostik av tumörer, *Soila* om röntgendiagnostik av sådana, *Martin Lindgren* om terapeutens synpunkter i ämnet. De följande föredragen hade sedan en mera speciell karaktär varvid det gällde lokalisation av någon speciell tumörform eller undersökning av något särskilt organ. En uppräkning av dessa föredrag skulle vara intressant, men torde kräva mera utrymme än vad denna historik kan bereda.

Följande dag ägnades den "Arteriella hypertensionen" samt "Subtraktion och TV-teknik". Dessutom gavs utrymme för en mängd fria föredrag. Fredag eftermiddag var ägnad ämnet "Lungcancer" och där hade man lyckats mobilisera en mängd framstående forskare från olika områden för att på ett möjligast mångsidigt sätt behandla denna svåra fråga.

Efter de egentliga föredragen följde en paneldiskussion med professor *Sakari Mustakallio* som ordförande. Deltagare var: professor *Sven Hultberg,* terapeut, Stockholm, professor *Jens Nielsen,* terapeut, Köpenhamn, professor *Erik Poppe,* terapeut Oslo, professor *Nils Riska,* lungspecialist, Helsingfors, professor *Erik Saxén,* cancerregisterchef, patolog, Helsingfors, professor *Sauli Viikari,* thoraxkirurg, Åbo, Docent *Björn Nordenström,* röntgendiagnostiker, Stockholm, Doktor *A.J. Seppälä,* bronko-mediastinoskopist, Helsingfors, Fil.lic. *Rune Walstam,* radiofysiker, Stockholm.

Lördagen upptogs till en del av föredrag berörande stråldoser och klinisk radiofysik + fria föredrag.

I terapisektionen var det första huvudtemat dosplanering och tumördos. *K. Lidén* diskuterade i inledningsföredraget den framtida betydelsen av korrekta dosplaneringsdata för analys av behandlingsresultat och olika strålningsreaktioner. *K.J. Vikterlöf* framhöll några fysikaliskt-kliniska erfarenheter beträffande dosplaneringens värde och möjligheter: aldrig göra förändringar av behandlingsplan utan fysikerns medverkan. Skydd för medullan. Build-up kilfiltertekniken. Metoder för bestämning av dosfördelningen i thorax, i lungvävnad och bakom revben vid högvoltsfotonbestrålning redovisades av *L. Sundbom, H. Hansen, S. Vähätalo* och *A. Rytilä.*

P.J. Taskinen och *L-R. Holsti* redovisade i en retrospektiv undersökning inverkan av behandlingspauser på 5-års resultat. Drygt 200 patienter med nasofarynxtumörer har efterundersökts. Behandlingsresultaten något bättre med split (4–30 dagar) men ej statistiskt signifikant.

J. Einhorn och *P. Jakobsson* höll ett uppmärksammat föredrag om multipla maligna tumörer. Materialet omfattade 1675 patienter med läppcancer, följda 10–30 år. Samtidigt med läppcancern upptäcktes en annan cancer i 0,7 %. Efter 10 år upptäcktes en ny cancer i 14,9 % och efter 30 år i 30 %. Bland unga patienter med läppcancer var frekvensen av nya primära tumörer mycket högre

än bland samma åldersgrupp utan läppcancer. Hos kvinnor var skillnaden ännu större.

I sektionen för radiofysik hölls under rubriken "Klinisk radiofysik" 11 föredrag, varav 5 gällande problem vid högenergetisk strålning, 2 apparatur för efterladdning och 4 scintigrafiproblem.

B. Månsson och medarbetare talade om praktisk dosplanering vid pendelbestrålning med koboltapparatur och *L. Patomäki* om pendelbehandling och oesofaguscancer sned- eller s.k. konisk pendling resp blykilteknik som ger en utjämning av thoraxvidden i mellersta och övre delen av oesofagur.

Stort nyhetsvärde hade S. Graffman's och medarbetares redogörelse för fundamentala och instrumentella förutsättningar för protonterapi med Uppsla-synkrocyklotronen (185 MeV). Det rör sig om förarbeten till patientbestrålningar.

Det växande intresset för gynekologisk radioterapi belystes i två föredrag: *K. Kiviniitty* redogjorde med fantommätningar för dosfördelningen vid gynekologisk strålterapi i parametrierna vid koboltapparatur, betatron och konventionell röntgenterapiapparatur och *C-E Unnérus* redovisade stråldoser till tarmkanalen vid gynekologisk cancerbehandling. Av största vikt att fastställa ureternas läge och förlopp, så även av colon sigmoideum.

Det andra ämnet var "Lungcancer". *S. Mustakallio* höll ett inledningsföredrag om problematiken kring radiologisk behandling av lungcancer som är den vanligaste cancerformen hos män i Finland. Ett urval av patienter till strålbehandling måste därför ske. Patienter med dåligt allmäntillstånd är icke lämpade. Histologisk diagnos måste alltid föreligga. 1300 insjuknar årligen i lungcancer i Finland och omkring 345 patienter strålbehandlas (25 %). C:a 90 % är lokaliserade till hilusregionen. Försök undvika strålbehandling av hjärtat och medulla. Resultat av strålbehandling bättre hos kvinnor än hos män. Behandlingen synes göra nytta för 50 % av patienterna. Cytostatika: stort frågetecken!

E. Saxén talade om incidensen av lungcancer i Norge och Finland samt förekomsten av de olika histologiska tumörtyperna i dessa länder. Mortaliteten i Finland 6 ggr högre än i Norge. Sambandet med rökvanorna. Luftföroreningar och uppvärmning av bostäder analyserades. Orsaken till den stora skillnaden i incidensen mellan dessa båda länder är ej helt klarlagt. Kort översikt över den histologiska granskningen.

E. Poppe talade om strålbehandling av bronchialcarcinom. Materialet omfattade 376 patienter. Behandling gavs principiellt som röntgenstrålning från 31 MV betatron. På grund av resultaten sökte han få hållpunkter för a) vilka patienter som bäst lämpade sig för miljonvoltsterapi, b) de former där strålterapi icke var indicerat, och c) där indikationerna för strålterapi var tvivelaktiga. *U. Beling* och *J. Einhorn* redovisade 140 patienter med lungcancer som miljonvoltsbestrålats i Stockholm. Behandlingsresultat framlades. *L.R. Holsti* redogjorde för preliminära resultat av betatronbehandling av lungcancer. Två fält, 250 r enkeldos och tumördos 5000 r med splitdos – 3 veckors intervall efter 3000 rad. Tumörlokalisation skedde med transversaltomografi. 80 patienter har bestrålats med 34 MV-

fotonstrålning. 21 patienter under inandning av ren 0_2 under atmosfärsiskt tryck. Mycket god palliativ effekt. 5FU, 15 mg/kg kroppsvikt i en del fall.

Under rubriken "Klinisk radioterapi" redovisade bl.a. *J. Rygård* och *S. Kaae* tidiga resultat av kombinerad radium mould och deca Curie telecobolt vid munbottencancer. Behandlingsresultat med miljonvoltsterapi redovisades av *S. Rennaes* som talade om elektronbehandling av larynxcancer. *A. Rytilä* talade om användning av vatten som moulage. Metoden har använts i 1 1/2 år. Den är snabb och smidig.

Kongressens intressanta ämnen hade också i hög grad fångat tidningspressens intresse och tidningarna innehöll dagligen referat av vad som förekommit på programmet. Det var speciellt konstaterandet att det i Finland förekommer lungcancer fem gånger mera än i något annat nordiskt land, som kändes som en chock. Också frågan om huru strålningsskyddet har förbättrats och kan förbättras hörde till de frågor, som också en större allmänhet var intresserad av.

Som helhet kunde konstateras att föredragen denna gång höll en högre nivå än på många år.

Avslutningsmötet hölls den 6 juni. Till president för nästa verksamhetsperiod valdes professor *Erik Poppe* från Oslo och det beslöts också att nästa kongress skall hållas där 1966. Till ny generalsekreterare efter professor *Sölve Welin,* som avsagt sig återval, valdes nu enhälligt docent *Carl-Erik Unnérus* – alltså presidenten för den nu pågående kongressen.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

för Danmark: professorerna *Jens Nielsen* och *Gregers Thomsen* med overlaege *H.H. Jacobsen* som suppleant.
för Finland: Professor *Pekka Virtama* och doktor *Kai Malmio* med docent *Lars R. Holsti* som suppleant.
för Island: Överläkare *Gisli Petersen* med doktor *Asmundur Brekkan* som suppleant.
för Norge: Professor *Johan Friman-Dahl* och doktorerna, overlege *Kjell Liverud* och *Rolf Weyde* med overlege *Haakon Ødegaard* som suppleant.
för Sverige: Professorerna *Sven Hultberg* och *Erik Lindgren* med professor *Sölve Welin* som suppleant.

I detta sammanhang kan man konstatera att NFfMR nu existerat i 45 år och att föreningen under denna tid haft endast följande generalsekreterare: *Baastrup, Ilmari Sallinen* (3 år men nästan utan funktion), *Carl Sandström* och nu senast *Sölve Welin.* Detta har sannolikt haft en stor betydelse för kontinuiteten inom NFfMR.

Denna kongress avslutades med en synnerligen angenäm och vacker bankett på "Fiskartorpet", som alltid skapar en festlig miljö. Där uppträdde de med åren i hela Norden så kända skådespelarna *Birgitta Ulfsson* och *Lasse Pöysti* (kända främst från Lilla Teatern i Helsingfors). Den senare från 1981 anställd som chef för Dramatiska teatern i Stockholm.

Detta var en av föreningens "stora" kongresser och man kan kanske understry-

ka att den vetenskapliga behållningen var ovanligt god. Därom vittnar de tacksamma brev, som sedermera inströmmade till arrangörerna.

1965

I början av året omfattade brevväxlingen mellan de ledande radiologerna i Norden främst frågan om centrala temata vid kongressen 1966 i Oslo och i andra hand frågan om huruvida ordet "nordisk" skulle bytas ut mot "skandinavisk" i den engelska översättningen. Den nye generalsekreteraren försökte också från början åstadkomma en gemensam nordisk radiolog-tidtabell för olika slag av "begivenheter" på det att tidsmässiga kollisioner icke skulle uppkomma och för att på så sätt bereda möjligheter för nordiska radiologer att besöka olika slag av föredragstillfällen också i grannländerna – detta utöver kongresserna. På så sätt skulle man kunna åstadkomma ett livligare samarbete över gränserna. Det föreföll som om man på många håll skulle gilla sådana planer.

Likaså började man mera allvarligt diskutera planerna på att något av de närmaste åren försöka arrangera en nordisk radiologkongress i Island.

I juni meddelar generalsekreteraren att det är önskvärt att de nationella nordiska radiologföreningarnas sekreterare sammanträffar i Rom i samband med världskongressen där – detta emedan Island nu icke anser sig kapabelt att taga emot en nordisk radiologkongress redan 1967, samtidigt meddelar Umeå-borna att denna tidpunkt sannolikt också är alltför tidig för dem – Umeå borde väl vara i turen då en kongress anordnas i Sverige.

I oktober 1965 utgick den första inbjudan till den 27 nordiska radiologkongressen, nu i Oslo, undertecknad som vanligt av presidenten (*Erik Poppe*), generalsekreteraren (*Carl-Erik Unnérus*) och kongress-sekreteraren (*Tor Drevvatne*). Här meddelas redan att kongressen kommer att delas upp i en diagnostiksektion, en terapisektion och en strålfysiksektion. Preliminärt var det tänkt att "akut buk" och "Behandling med elektroner" skulle utgöra centrala temata då.

Senare under hösten 1965 kontaktades generalsekreteraren av professor *Boris Rajwsky* från Frankfurt am Main. I egenskap av ordförande i "Association Européenne de Radiologie" skriver han och undrar om de nordiska länderna inte snart vore mogna för att träda in i denna europeiska radiologförening, som planerat att hålla en kongress 1967 i Barcelona. Han nämner att stiftande medlemmar är radiologföreningarna i Belgien, Tyskland, Frankrike, Holland, Italien, Luxemburg, Portugal, Schweiz och Spanien. Denna fråga hade ju varit halv-officiellt uppe vid senaste nordiska radiologkongress inom styrelsen, men frågan skulle behandlas inom varje nordisk förening först. Också Österrikes radiologförening hade skrivit och uttalat en förhoppning om närmare kontakter med de nordiska radiologerna, närmast så att vi skulle kunna besöka deras möten – men antagligen med den baktanken att de skulle kunna vara med om våra. Generalsekreteraren har dock meddelat att dessa försiggår på nordiska språk och är öppna endast för medlemmar av den nordiska föreningen.

I november 1965 utgick inbjudan N:o 2 till kongressen i Oslo, således i mycket god tid. Anmälningstiden utgick den 1 mars 1966. I medlet av december ingick så ett meddelande från Umeå, undertecknat av professorerna *Lars-Gunnar Larsson* och *Georg-Fredrik Saltzman,* där de meddelade att Umeå är redo att taga emot en nordisk radiologkongress i juni 1967.

1966
Kongress i Oslo

Året börjar med en rätt livlig korrespondens i frågor om huruvida barnröntgenologi och neuroradiologi borde tillerkännas status av erkänd subspecialitet. Man önskar att i positivt fall detta då skulle kunna godkännas samtidigt i hela Norden. Det kan här noteras att NFfMR börjat tillerkännas ställningen av samordnande organ för den gemensamma nordiska radiologien, något som säkerligen varit också grundarnas intention. Den 3.6. sände generalsekreteraren ut en föredragningslista till styrelseledamöterna – detta ett nytt initiativ för att var och en måtte få tid att tänka igenom de frågor, som skall behandlas.

Kring samma tider inkom också från den brittiska radiologföreningen ett meddelande om att de beslutat sig för en anslutning till den europeiska radiologföreningen – samtidigt som de framhåller att de satt stort värde på meddelande från den nordiska föreningen att här önskas ett nära samarbete med engelsmännen och en förhoppning om beslut i samma riktning – oberoende av om positivt eller negativt med tanke på ovannämnda anslutning. Detta innebar tydligen för framtiden värdefulla kontakter. –

Den 8 juni avhölls Föreningens styrelsemöte i Oslo. Emedan ingen av styrelsens ordinarie svenska representanter infunnit sig, beslöts att inkalla som "avlyssnare" professorerna *Saltzman* och *Larsson* från Umeå (med tanke på att följande kongress sannolikt skall hållas i Umeå) samt professor *Martin Lindgren* i egenskap av ordförande i Svensk Förening för Medicinsk Radiologi. Icke heller NFfMR:s skattmästare, professor *Folke Knutsson* från Uppsala, hade infunnit sig. –

Styrelsen beslöt på förslag av professor *Johan Frimann-Dahl* att 70 år skulle vara gränsen för medlemskap i styrelsen. Ett förslag om att den tidigare generalsekreteraren, *Carl Sandström,* skulle föreslås väljas till hedersmedlem, mötte delade åsikter och frågan bordlades. Här beslöts också att skattmästaren, professor *Folke Knutsson,* skulle omväljas för en ny 4-års period.

På styrelsemötet diskuterades åter livligt frågan om en eventuell anslutning till den europeiska radiologföreningen. Frågan hade varit uppe för diskussion redan i Odense 1963 och i Helsingfors 1964. Saken bordlades dock ånyo till följande kongress år 1967, dels på grund av att man inte sett några stadgar och dels emedan – trots påminnelser – korrespondensen från denna förening envist fördes endast på franska – som är det "världsspråk" som man sämst behärskar här i Norden. –

Dr A. Brekkan, Reykjavik, Arvidsson, Stockholm, Tor Drevvatne, Oslo. Föreningssekreterare i respektive länder.

Andra centrala frågor på detta styrelsemöte var tanken på gemensamma nordiska fortbildningskurser, som danskarna föreslagit. Man var i stort sett positivt inställd till frågan och professor *Gregers Thomsen* fick i uppdrag att till följande kongress utarbeta ett P.M. i frågan.

En andra central fråga var problemet med neuroradiologien och barnradiologien som självständiga subspecialiteter i Norden. Också denna frågas avgörande uppsköts till följande års kongress.

Generalsekreteraren framhöll att Föreningens stadgar är föråldrade och att dessa icke efterföljts under de senaste 10 åren. Han fick också i uppdrag att vidtaga åtgärder så att denna fråga kan behandlas nästa år i Umeå.

Kongressens öppningsmöte hölls samma dag den 8 juni på eftermiddagen i Universitetets Aula. Presidenten, professor *Erik Poppe* höll hälsningstalet och generalsekreteraren höll därvid ett andra anförande, där han bl.a. sade: ”Det är ju sist och slutligen så att mellan två nordiska kongresser rätt litet gemensamt nordiskt inträffar inom radiologien, tyvärr skulle jag vilja tillfoga. Ty i dag har man väl på de flesta håll ett allt större behov av kontakter, det må sedan gälla allmänna frågor eller vetenskap. Jag skulle här vilja skissera vissa programpunkter, där enligt mitt förmenande ett närmare samarbete skulle kunna visa sig vara fruktbart, ja rent av nödvändigt:

1. I fråga om den egna specialitetens utveckling så att den blir alltigenom allmännordisk. Då vi i dag har en allt intimare gemensam arbetsmarknad också inom de intellektuella yrkena, skulle förutsättningar behövas för konsolidering – skolning = liknande specialist-fordringar.

2. Utvecklandet av sub-specialiteterna borde också ske lika.
3. Samarbete mellan länderna i Norden då det gäller att t.ex. inbjuda någon avlägset bosatt prominent vetenskapsman. Detta skulle man kunna göra t.ex. i samband med smärre symposier. Fortbildningskurserna skulle också passa in i dessa tankar.
4. Huru vill vi att våra framtida nordiska radiologkongresser skall se ut? Radiologien håller på att bli så mångsidig att frågan inställer sig om och i så fall huru vi skall bereda plats också för biologer, kemiker och andra specialister, som sysslar med strålar i våra "gränsområden".

Generalsekreteraren fann också anledning att påminna om att NFfMR skall fira sitt 50-års jubileum 1969. Det vore alltså skäl att redan nu börja tänka på huru detta skall begås. Kongresserna är av stor betydelse. Professor *Erik Lindgren* har alltid betonat att det just här är de tillfällen då man "finner människan bakom föredragen"...".

Efter dessa tal höll så presidenten sin Forssell-föreläsning, som tyvärr icke finns bevarad i arkivet.

Den första kvällen avslutades med en "hyggeaften" i restaurant Bristol.

Huvudtitlarna på föredrags-sektionerna var denna gång följande: Angiografi, Abdomen, Neuroradiologi, Njure-urinvägar, Thorax Skelett, teknik.

Med risk för en viss subjektiv bedömning skulle jag här vilja framhålla åtminstone följande föredrag av större intresse:

Lunderqvist, Allan och Anders: Selektiv mesenterica-angiografi vid ulcerös colit.
Madsen, B.: Angiografisk lokalisation av insulomer.
Bartley, O et al.: Differentialdiagnostiska problem vid expansiva processer i binjurarna.
Aakhus, T.: Angiografi ved mesenterial emboli.
Björk, L.: Osmotiska effekter av Urografin och Isopaque vid angiocardiografi.
Fjeldborg, O et al.: Røntgendiagnostik på den transplanterede nyre.
Enge, I och Frimann-Dahl, J.: Erfaringer med pulset røntgenkino med optil 150 bilder pr. sek.
Skåtun, J.: Erfaringer med gastrokamera.
Från fysiksektionen må dessutom nämnas följande föredrag:
K. Magnusson: Röntgenarbete med bildförstärkare, patient- och personaldoser.
Cederlund, J.: Informationskapaciteten i ett röntgenstrålknippe.

Föredragen var fördelade på 3 sektioner: diagnostiksektion, terapisektion och fysiksektion. Det totala antalet föreläsningar var 90, varav 55 i diagnostiksektionen, 28 i terapisektionen och 7 i fysiksektionen.

Inom terapisektionen avhandlades följande ämnen: "Radiobiologi" (11), "Kemoterapi" (2), "Klinisk strålterapi" (12) och "Varia" (3). Fysiksektionen hade följande ämnen: "Diagnostisk radiofysik" (1), "Strålskydd och hälsofysik" (3) samt "Klinisk radiofysik" (3).

I ämnet "Radiobiologi" talade *L. Revesz* om "Radioterapeuten och den moderna strålbiologin". Tillämpning av strålbiologiska principer kan nu väntas leda till en väsentlig vidareuteveckling av strålterapin. *R. Wideroe* presenterade ett

komplicerat teoretiskt tänkande inom radiobiologin när han talade om 2-komponentsteorin för strålning och dess betydelse för strålterapin.

B. Littbrand analyserade i neoplastiska cellers överlevnadskurvor den cellulära stråleffekten i närvaro resp. frånvaro av oxygen. Denna skiljer sig icke endast kvantitativt utan även kvalitativt. Oxygen under varierande atmosfäriska förhållanden användes vid fraktionerad strålbehandling. *P. Kolstad* belyste relationen mellan vaskularisering, oxygentrycket och radiokurabilitet vid cancer cervicis uteri på basis av 150 patienter.

I ämnet "Klinisk strålterapi" redovisade *R. Wideroe* nyare synpunkter vid elektronbestrålning av tumörer. Verkningsmekanismen är en annan än vid fotoner. *Schumacher* i Berlin har visat att engångsdoser om 500 till 1000 rad, använda 2 resp. 1 gång i veckan, tolererades väl och bjöd i många fall på väsentliga fördelar.

– Höga stråldoser är även i dag en högaktuell fråga, likaså vilken strålningstyp man skall syssla med.

K. Malmio och *L. Holsti* meddelade erfarenheter med preoperativ elektronbehandling vid munhåle- och tungcancer. Resultaten har varit uppmuntrande. Även *S. Hagen* redogjorde för elektronbehandling av svulster i munhålan med en tumördos om 8600 r. Munslemhinnan tålde elektroner väl. *J. Asvall* och medarbetare talade om pendelbestrålning med elektroner som ett behandlingsalternativ vid halstumörer. De redogjorde för systematiska experimentella undersökningar på ett halsfantom med energier omkring 10 MeV. Tekniken bedömdes som ett intressant behandlingsalternativ. *O. Netteland* analyserade inhomogenitetsproblem i elektronterapin efter fortsatta systematiska undersökningar, dels i idealiserade fantomer, dels under anatomiska förhållanden.

P.J. Taskinen och *L.R. Holsti* framlade långtidsresultat vid behandling av larynxcancer efter en analys av ett material omfattande 949 patienter.

E. Poppe redogjorde för behandlingsresultat av 468 patienter med blåstumörer bestrålade med högenergetisk gammastrålning från 31 MeV betatron och kombinerad krirugisk-radiologisk behandling. Kliniska symtom av prognostiskt värde belystes.

L.R. Holsti talade om "Split-course" strålterapi. Metoden grundar sig på skillnader i cellkinetiken mellan normala och maligna vävnader. Repopulationen sker under pauser – 2 till 5 veckor – snabbt i proliferande normala vävnader, men betydligt långsammare i maligna vävnader. En jämförelse av split-course behandlade fall (204) med resultaten i kontinuerligt behandlade fall (146) visade ungefärligen lika behandlingsresultat men bestrålningen tolererades mycket bättre i split-course-gruppen. Patienterna hade behandlats för lung- oesofagus- munhåle- resp. blåscancer.

Under rubriken "Varia" redovisade *A. Strömme* ^{137}Cs-nivåer i norska lantbruksprodukter och i grupper av befolkningen under åren 1963–1966. Det radioaktiva nedfallet efter atombombsprov har varit större i Norge än i de flesta andra länder. Systematiskt genomförda undersökningar av ^{137}Cs-nivåer framlades.

I fysiksektionen redogjorde *K. Magnusson* i ämnet "Strålskydd och hälsofysik"

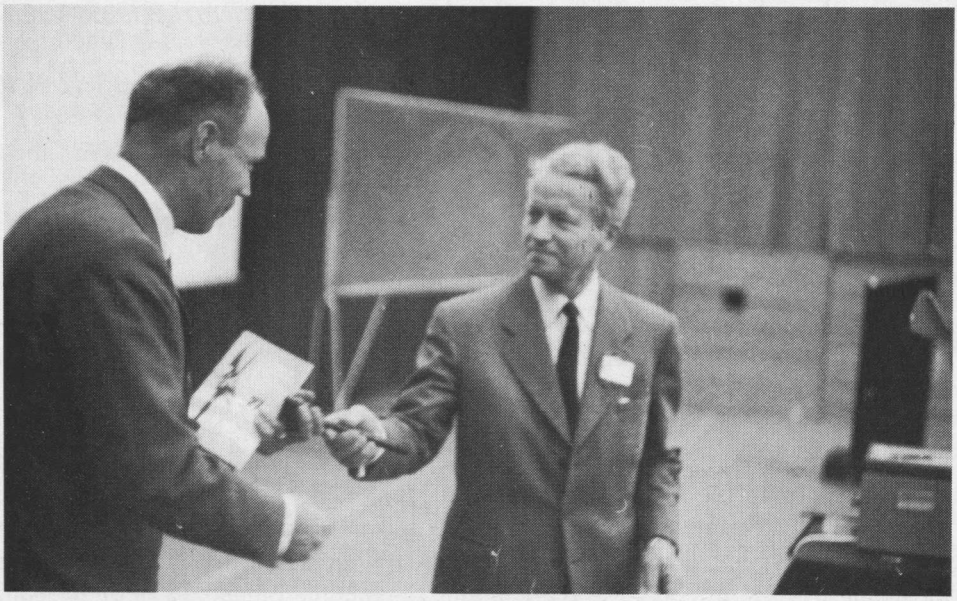

Professor Erik Poppe, president för den 27 kongressen i Oslo överräcker ordförandeklubban till professor Lars-Gunnar Larsson, Umeå.

för stråldoser på patienter och personal vid röntgenarbete mned bildförstärkare och diskuterade uppkommande strålskyddsproblem och *R. Jahren* och *K. Madshus* redogjorde för en olyckshändelse där ett 10 g radiumpreparat hamnat i förbränningsugnen vid DNR. Soten blev X-kontaminerad och preparatet visade en betydligt nedsatt gammastrålning. Alfa-strålningen som kommer från polonium hade lämnat preparatet under förbränningen. Efter förseglingen hade radiumpreparatet återvunnit sin gammaaktivitet. Något radium hade sålunda ej kommit ut under förbränningen.

Den andra kongressdagen avslutades med lätt servering och dans i Oslo Rådhus med Oslo Kommune som värd. Följande dag åter avslutades med en traditionell bankett, denna gång på Universitetssentret i Blinderen, varvid smoking eller mørk dresse påbjudits.

Avslutningssammanträdet hölls den 11 juni också i Universitetssentret, Blinderen.

De svenska delegaterna hade inbjudit till kongress i Umeå i juni 1967, vilket tacksamt accepterades. Enhälligt valdes professor *Lars-Gunnar Larsson* till president för den kongressen. Styrelsen fick följande sammansättning:

för Danmark: professorerna *Gregers Thomsen* och *Sigvard Kaae* med overlaege *H.H. Jacobsen* som suppleant.
för Finland: Professorerna *Pekka Virtama* och *Antero Voutilainen* med bitr. prof. *Lars R. Holsti* som suppleant.

för Island: Överläkare *Gisli Petersen* med overlege *Asmundur Brekkan* som suppleant.
för Norge: Professorerna *Johan Frimann-Dahl* och *Erik Poppe* med overlege *Rolf Weyde* som suppleant.
för Sverige: Professorerna *Erik Lindgren, Martin Lindgren* och *Sölve Welin* med professor *G-F. Saltzman* som suppleant.

Generalsekreteraren meddelade härvid att de nationella föreningarnas sekreterare + generalsekreteraren avhållit ett arbetsmöte under kongressen, något som nu skulle bli tradition och som visat sig mycket värdefullt.

Under verksamhetsperioden från föregående kongress hade hedersmedlemmarna *Elis Berven* och *Rolf Siwert* avlidit, bägge hade gjort värdefulla insatser i Föreningens liv.

I september meddelade den engelska radiologföreningen = the British Institute of Radiology att de tillsammans med the Faculty of Radiologists hade beslutat sig för en anslutning till den europeiska radiologunionen och deras motivering var: "...one of the reasons prompting our entry into the European Associations that the number of interesting meetings has so greatly increased that we feel the time has come to try and condense the contents in combined meetings thereby reducing their number. It was also felt collaboration over the standardisation of techniques, training and equipment was very important..."

Året slutar med en korrespondens som berör frågor som varit uppe till behandling nu i Oslo och som planerats bli diskuterade i Umeå följande år.

1967

I början av året förelåg en betydande aktivitet bland styrelseledamöterna inom NFfMR och det var i främsta rummet frågan om stadgarnas modernisering, som intresserade. Den andra frågan gällde de nordiska ländernas eventuella anslutning till den europeiska radiolog-unionen. Generalsekreteraren sände ut preliminära förslag till stadgeändringar och sedan gällde det att förmedla de olika styrelseledamöternas åsikter till varandra. Ytterligare förelåg delade åsikter om NFfMR:s motsvarande namn på engelska, en allt mera aktuell fråga. Dessutom började här dyka upp frågan om och när eventuellt Island kunde tänkas vara "moget" att stå som värd för en nordisk radiologkongress. Ytterligare började man diskutera huru föreningens 50-års jubileum 1969 skulle begås.

Generalsekreteraren började arrangera om tryckning av nya diplom för hedersmedlemmar. De gamla var slut och det hade framgått att man inom styrelsen var av den åsikten att texten också borde moderniseras.

Generalsekreteraren satte också i gång en kampanj för att åstadkomma ett närmare samarbete mellan de nordiska ländernas radiologiska "yrkesföreningar". Närmast kunde man tänka sig att detta skulle ske så att i samband med de nordiska radiologkongresserna också "fackföreningarna" skulle sammankomma

till gemensamma möten. På samma sätt hade redan inom kongressernas ram de nationella radiologföreningarnas sekreterare jämte generalsekreteraren sammankommit till en arbetslunch, vilket visat sig vara en värdefull sammankomst. På kongresserna brukar numera också den s.k. "Terapiklubben" ha sammankomster. Generalsekreteraren föreslog att "fackföreningarnas" första sammanträffande kunde ske vid kongressen i Umeå.

Asmundur Brekkan, sekreterare i den Isländska radiologföreningen meddelade, i februari 1967 att deras förening nu har 9 medlemmar. Samtidigt meddelade han att man nu på (i) Island börjat "tänka om" och att man skulle tänka sig en kongress i Reykjavik 1970, året efter det Föreningen firat sitt 50-års jubileum.

Under hela första halvåret 1967 var brevväxlingen nordiska radiologer emellan osedvanligt livlig.

Utdrag ur ett brev från generalsekreteraren *Unnérus* till kongress-sekreteraren – *Saltzman* – i Umeå: "...Som Du vet sitter under *H.H. Jacobsens* ledning (Danmark) ett utskott med medlemmar från varje nordiskt land för att till tiden för kongressen kunna lägga fram ett förslag till underspecialiteter inom barnröntgen, neuro-röntgen samt event. thorax-röntgen. Samtidigt har vi att beakta förekomsten av Terapiklubben samt av att också sjukhusfysikerna sammanslutit sig till en nordisk enhet med egna möten. – Allt detta är väl gott och väl och en naturlig följd av utvecklingen. Men det förefaller som om i detta också skulle dölja sig en fara i det att helheten kan tänkas bli splittrad. Därför undrar jag om man inte i tid borde beakta dessa utvecklingstendenser och sträva till att lägga upp programmen vid kongresserna så att dessa specialgrupper åtminstone – om möjligt – skulle få egna sammanhängande tider för sina föredrag. Man kan ju inte tänka sig att börja ha så många specialsektioner, därtill torde föredragsunderlaget icke vara stort nog, men vi bör väl försöka sträva till att locka dessa grupper med." – Tankegången var dels den att man på detta sätt skulle kunna motverka en strävan att bryta sig ut ur den radiologiska gemenskapen, vilket skulle göra t.ex. de nordiska radiologkongresserna mycket torftigare.

Genom att Föreningens skattmästare – professor *Folke Knutsson* – låtit meddela att han inte önskade fortsätta, tog generalsekreteraren kontakt med prof. Saltzman i Umeå för att fråga huvudida han vore intresserad att åtaga sig den posten. Detta med tanke på att denna fråga icke skulle vara helt oförberedd vid kongressen i Umeå. –

I april blev det klart att samtliga nordiska länder accepterat tanken på att de "radiologiska fackföreningarnas" representanter skulle sammanträffa i Umeå för att där eventuellt starta ett nordiskt radiologiskt "fackföreningsförbund" som i framtiden skulle sammankomma under kongresserna. På så sätt kunde man binda en särskild grupp radiologer ytterligare till kongresserna.

I slutet av april inkom från professor *Erik Lindgren* en utförlig utredning av hans synpunkter på stadgeförändringen och detta jämte generalsekreterarens förslag kommer att ligga som grund för behandlingen vid styrelsemötet. Också Arbetsordningen skall omarbetas. *Martin Lindgren* sände också in sin version av stadgeändringsförslaget. Allt detta kan vara skäl att anteckna i hävderna, emedan

denna gång ändringarna anses syfta till att kunna leda till nya stadgar och en ny arbetsordning, som sedan skall kunna bestå i åratal – och som också i verkligheten kan efterlevas – vilket tyvärr icke varit fallet med den tidigare "upplagan".

Styrelsemötet hölls den 14 juni i presidentens hem. Det beslöts att kongressavgiften – 130 kr. – kunde godkännas. Här diskuterades också frågan om man skulle 1969 anordna en jubileumskongress trots att samma år en internationell radiologkongress också arrangeras, och i regel har man ju det året inte haft nordisk radiologkongress. –

Styrelsen beslöt också att man skulle vidtala de tidigare generalsekreterarna, *Carl Sandström* och *Sölve Welin* och anmoda dem att sammanställa en historik över Föreningens verksamhet. Frågan om Föreningens engelska namnform diskuterades livligt, men man beslöt att uppskjuta avgörandet till efter 50-års jubileet. Däremot enades man om att Föreningens finska namnform skulle få officiellt erkännande. Frågan om moderniseringen av Föreningens stadgar var icke mogen för ett avgörande utan bordlades till nästa kongress.

En längre diskussion utspann sig också i frågan om de s.k. subspecialiteterna och dessas ställning inom NFfMR. Frågan om Island som värdland diskuterades också. Islänningarna själva ville dock icke taga emot en nordisk radiologkongress tidigare än 1971, främst beroende på inkvarteringssvårigheter.

Öppningsmötet hölls följande dag i Läroverkets Aula kl. 9.00. I sitt hälsningstal berörde presidenten speciellt minnet av de två hedersledamöterna, *Elis Berven* och *Rolf Siwert,* som bägge avlidit under det gångna året. Båda hade gjort stora insatser inom NFfMR samt nordisk radiologi. Mötet beslöt också att till ny hedersledamot kalla professor *Sakari Mustakallio,* Helsingfors.

Efter detta höll presidenten, professor *Lars-Gunnar Larsson* sin Forssell-föreläsning, vari han berörde främst Umeå universitetets utveckling och han betonade däri även *Gösta Forssells* "kungstanke" att det var viktigt att bygga ut den medicinska radiologien i Norden, samtidigt som detta också gav en viktig anknytning till övriga medicinska och kulturella strävanden.

Själva kongressen följde för övrigt i stort sett ett redan traditionellt mönster med föredrag på dagarna och olika slag av sammankomster på kvällarna: onsdag kväll välkomstmottagning i Stadsbiblioteket med Västerbotten läns landsting som värd, följande kväll middag med dans på Stora Hotellet och på fredagen bankett i Lasarettets matsalsbyggnad, varvid mörk kavaj eller smoking påbjudits. Ännu på lördagen avåts en gemensam avslutningslunch.

Kongressen gynnades av ett underbart vackert och varmt väder och för mången, bosatt i sydligare delar av Norden – var det en stor upplevelse att se huru lång och ljus den nord-nordiska dagen är och huru intensiv sommaren också där kan vara.

Ur det vetenskapliga programmets diagnostiska del kan framhållas åtminstone följande:

O. Olsson, Lund: Angiografisk diagnostik av pancreastumörer.
J. Berggårdh et al, Helsingfors: Differentialdiagnostik av lungtumörer med cinedensigrafi.

B. Nordenström, Stockholm: Två föredrag om röntgendiagnostisk explorering av mediastinum ur olika synvinklar sett.
Lund Nielsen och Salvesen, Oslo: Elektocradiografiske og hemodynamiske forandringer ved coronar angiografi.
L. Björk, Uppsala: Inverkan av hjärtkatetrisering och angiocardiografi på blodets koagulationsaktivitet.
Hagen, S., Oslo: Kontrastfyllning av de retroperitoneale lymfeknuter som hjelp i diagnostikk av pasienter med malignt lymfom.
Lilieqvist, B och Lundberg M., Umeå: Skelettutveckling och tandutveckling.
Koivisto, E., Uleåborg: Om kodifiering av röntgendiagnostiska utlåtanden.

Den tredje dagens eftermiddag var på den diagnostiska sidan helt ägnad kontrastmedlen. Där är det vanskligt att framhålla något föredrag framom de andra. Den sista morgonen var ägnad åt urologi och bland dessa föredrag kan kanske framhållas:
Edling, N.P.G. & Novek, J., Stockholm: Autoradiografisk studie av kontrastmedelsutsöndringen vid urografi efter PAH-tillförsel.
Rudhe, Ulf, Stockholm: Sakralagenesi och anomalier i urinvägarna.

Terapi- och fysiksektionen innehöll också ett stort antal föredrag. Denna kongress hade – tack vare presidenten – främst terapin på sitt program.

Inom terapisektionen hade föredragen samlats under följande rubriker: "Cancer mammae" (5), "Urinvägar och Varia" (9), "Gynekologisk radioterapi" (11) och "Lungor. Larynx" (4). Inom fysiksektionen hade man följande ämnen: "Termoluminescensdosimetri" (3), "Olika steg inom behandlingsplanering" (6), "Medicinsk användning av acceleratorer" (8) och "Standardisering av inmätning av betatron", en diskussion, till vilken *G. Hettinger* var inledare. – I anslutning härtill ventilerades synpunkter på radiofysikerutbildning. – I sektionen för nuklearmedicin var ämnet "Scanning av radionuklider". I terapisektionen hölls 29 föredrag, i fysiksektionen 17 och i sektionen för nuklearmedicin 10.

I terapisektionen under ämnet "Cancer mammae" redovisade *M. Lindgren* och medarbetare långtidsresultat av kirurgisk-radiologisk behandling av 503 patienter med operabel cancer mammae. *O. Hallberg* och medarbetare talade om elektronbestrålning som komplement vid tele-koboltbehandling av cancer mammae. *P. Westling* och *G. Nordin* redovisade patienter med cervical plexusaffektion efter postoperativ telekoboltbehandling av ca mammae. Patienterna hade erhållit en subcutan maximidos i fossa supraclavicularis på ca 4400 rad/20–25 dagar. I omkring 20 % av patienterna uppkom indurationer och symtom från plexus brachialis med såväl sensoriska som motoriska rubbningar. Tekniken har därför övergivits och lägre stråldos mot plexus eftersträvats. Indurationen som palperades hård, har ibland tolkats som cancer. *N-E. Säterborg* och *H. Svensson* redovisade försök till modifiering av hudreaktionen vid röntgen- och elektronbestrålning. Kylning av huden till 0°C och därunder under behandling gav i de flesta fall upphov till minskad reaktion.

I avdelningen "Urinvägar. Varia" redogjorde *E. Poppe* för 468 patienter, som behandlats kirurgiskt-radiologiskt för blåstumörer vid Det Norske Radiuminstitut (DNR) med 31 MV betatronen. Symtom av betydelse för prognosen diskuterades. *S. Walbom-Jörgensen* talade om extern telekoboltbehandling av blåscancer

stödd på ett material om 208 patienter som i stadium T2–T3 med 3-fältsteknik erhållit 6000 rad tumördos i loppet av 6 veckor. Primära behandlingsresultat. *N-E. Säterborg* och medarbetare redogjorde för ett 60-tal patienter med urinblåsecancer som behandlats med miljonvoltsteknik, huvudsakligen 34 MV röntgenstrålning från betatron. Tumördosen 6–7000 rad/40–50 dagar. I rectum uppmättes 5000–5500 rad. 19 patienter hade fått stora blödningar, beroende på recidiv (12), blåsnekros (3), teleangiektasier, ulcerös cystit, blödande granulom i enstaka fall. *L. Revesz* redovisade erfarenheter från kobolterapi av urinblåsecancer i oxygenövertryck (3 atmosfärer). Oxygen är det bästa medlet när det gäller strålsensibiliserande effekt. Resultat från England och Australien framlades och strålbiologiska aspekter diskuterades.

E. Cederquist och medarbetare redogjorde för kombinerad kirurgisk och interstitiell strålbehandling (^{182}Ta) av omkring 2000 urinblåsetumörer i stadium T1 och T2. För- och nackdelar diskuterades. *E. Spring* talade om fraktionerad radioterapi och "single-hit", "multi-target"-modellen efter analys av olika teoretiska modeller.

A. Voutilainen och medarbetare talade om kliniska och patologanatomiska aspekter av Hodgkin's sjukdom i prognostiskt hänseende. Kvinnor hade den bästa prognosen och den histologiska bilden var av största betydelse för prognosen.

I ämnet "Gynekologisk radioterapi" talade bl.a. *H.L. Kottmeier* och *C. Nyström* om klassifikation av maligna ovarialtumörer och betydelsen för prognos och terapi, *A. Ingelman-Sandberg* om kliniska och kirurgiska aspekter på ovarialcancerns behandling. *L. Santesson* framhöll den prognostiska betydelsen av ovarialcancerns histologiska typ. *O. Kjellgren* och *S. Dahlgren* diskuterade värdet av preoperativ diagnostik med finnålspunktion vid behandlingsplanering för ovarialcancer. *A. Lindell* talade om cytostaticabehandling av ovarialcancer och *C. Nyström* kombinationen hormoner + cytostatika. *M. Devantier* talade om komplikationer vid strålbehandling av cancer colli uteri.

L.R. Holsti och *P.J. Taskinen* talade om lungfibros efter behandling av lungtumörer med högenergetisk strålning med stora engångsdoser. Materialet omfattade 63 patienter som behandlats för lungcancer eller lungmetastaser om 1 × 1000–1500 rad, 2 × 500–800 rad eller 3 × 350–450 rad i veckan. Lungfibrosens frekvens och svårighetsgrad samt tidpunkten för dess uppkomst har registrerats och jämfört med den hos patienter som bestrålats med 6 × 250 rad högenergetisk strålning per vecka.

I sektionen för nuklearmedicin under ämnet "Scanning av radionuklider" hölls 10 föredrag rörande bl.a. thyreoidea, parathyreoidea, njurfunktion hos spädbarn, strålreaktioner i levern, benmärg och lymfografi.

I fysiksektionen under ämnet "Termoluminiscensdosimetri" talade *B.I. Rudén* och *L. Sundbom* om tillförlitligheten, *B. Mårtensson* om arbetsmetodik vid olika tillämpningar och *K. Lidén* om precisionsdosimetri i gränsskiftet med termoluminiscensteknik med LIF-teflon-dosimetri. Denna teknik har nu betydande använd-

ning för klinisk dosimetri och strålskydd, t.ex. vid dosimetri för personal i radiologiskt arbete.

I ämnet "Olika steg i behandlingsplanering" började man nu på allvar diskutera olika hjälpmedel, bl.a. konturritare och datadosplanering (*I. Ragnhult*) och fältkontroll under koboltbehandling (*P. Taskinen*).

I ämnet "Medicinsk användning av acceleratorer" redovisades i 8 föredrag apparatur, dosimeter, biologisk effekt och "C-märkning" för farmakodynamiska studier.

Ämne: Standardisering vid inmätning av betatron. Diskussion efter inledning av *G. Hettinger* där förslag om en samordning inom Norden framfördes.

Deltagarantalet var påfallande stort denna gång och föredragens sammanlagda antal var 111. Dessutom förekom i vanlig ordning såväl en vetenskaplig som en teknisk utställning.

Avslutningsmötet, lördag morgon den 17 juni kl. 12.00 innehöll också rutinfrågor. De danska delegaterna inbjöd till kongress i Köpenhamn följande år, sannolikt redan den 29.V–1.VI. 1968. Till president valdes enhälligt professor *Gregers Thomsen,* Köpenhamn. Den nya styrelsen fick f.ö. följande utseende:

Danmark: *S. Kaae, H-H. Jacobsen, Olaf Petersen* och till suppleant den person som den danska föreningen kommer att utse till sin ordförande.
Finland: *P. Virtama, A. Voutilainen* med *Lars. R. Holsti* som suppleant.
Island: *Gisli Petersen* med *A. Brekkan* som suppleant.
Norge: *J. Frimann-Dahl* och *E. Poppe* med *R. Weyde* som suppleant.
Sverige: *Erik Lindgren, Martin Lindgren* med *Sölve Welin som suppleant.*

Till ny skattmästare efter Folke Knutsson, som undanbett sig återval, föreslogs (av generalsekreteraren) kongress-sekreteraren vid denna kongress, professor *Georg-Fredrik Saltzman,* vilket enhälligt omfattades. Detta alltså för följande 4-års period.

Professor *Knutsson* läste till slut upp ett längre aktstycke, vari han framlade förslag om att man i rätt hög grad skulle omorganisera Föreningens verksamhet och t.ex. ersätta kongresserna med symposier. Denna fråga beslöt man dock att förbereda först inom de nationella föreningarna.

Under slutet av året kunde åter konstateras att generalsekreteraren trots många påminnelser varje år, icke blivit tillsänd de nationella föreningarnas medlemsförteckningar, vilket alltid inneburit besvärligheter. Redan på hösten 1967 var arbetet på följande kongress i full gång och medlemslistor skulle ha behövts redan då. –

Under slutet av året diskuterades fortfarande livligt om de nordiska länderna skulle gå med i den europeiska radiologföreningen. Situationen hade nu något förändrats genom att England gått med däri och uttalat en förhoppning om att de nordiska länderna också skulle ansluta sig. Frimann-Dahl var dock fortfarande starkt emot anslutning. –

Trots att tidningspressen i allmänhet uppmärksammar främst sådant som är intressant för den lokala, egna publiken och varigenom den egna ortens eller

landsändans föredragshållare framhålles ofta i oproportionerligt hög grad, kan det i alla fall vara av intresse att taga del av vad pressen noterade från denna kongress, som var förlagd nordligare än någon annan nordisk radiologkongress tidigare varit.

Rubrikerna talar bäst för det som fångat intresset mera än annat: "Ny diagnosform prövas för äggstockscancer". "Lung-, bröst- och bukspottskörtelcancer huvudämnen vid radiologkongressen", m.m.

Till den senare rubriksättningen ansluter sig en längre artikel om professor *Olle Olssons* (Lund) pionjärarbete gällande röntgendiagnostik av cancer i bukspottskörteln. Docent *Lilieqvist* från Umeå blir också omnämnd i det han utvecklat en metod för "röntgenfotografering av hörselbenen i örat för att konstatera dövhet". Undersökning av hörselbenen har dock utförts redan i åratal på många håll i Norden.

1968
Kongress i Köpenhamn

Årets första brev kommer från den tidigare generalsekreteraren, *Carl Sandström,* som skriver bl.a. så här: "...Visst har jag en hel del att berätta, om föreningslivet, vid sidan av de korta protokollen. Jag var givetvis inte med då den nordiska föreningen bildades men jag var med redan 1923 som assistent hos *Gösta Forssell,* som berättade för mig härom. Jag lärde också personligen känna alla stiftarna (och deras fruar!) Jag har ock många minnen från min tid som sekr. i den svenska föreningen och gen.sekr. i den nordiska, spec. från krigsåren med deras motsättningar och svåra förhållanden. Vår nordiska förening startade då en hjälpaktion för våra kamrater i Norge och Finland vilket livligt uppskattades. Och när norska röntgenkollegerna måste fly ur landet så tog vi hand om dem så gott vi kunde. Och från våra kongresser finns mycket att berätta. Men, men, men..." Så följer en beskrivning av huru han själv och andra kolleger i samma ålder, som han pratat med, nu uppfattar kontakten med de yngre kollegerna och radiologmötena som otillfredsställande m.m. Han saknar en verklig ledarfigur i Sverige, o.s.v. En viss bitterhet kan man spåra i det många sidor långa brevet, som utmynnar i att han vill meddela att han inte kan åtaga sig att starta arbetet med en historikskrivning för NFfMR.

I början av året sammanträffade den nye skattmästaren, professor *Saltzman,* med generalsekreteraren i den senares hem, varvid ett drygt arbete utfördes för att formulera ett förslag till nya stadgar. Vid dessa tider började det också dyka upp förslag om att generalsekreteraren skulle åtaga sig att skriva föreningens historik, men genom det myckna praktiska arbetet på sjukhus m.m., som denne fortfarande var upptagen av, kunde förslaget icke i detta skede accepteras, huru frestande intressant detta än skulle ha varit.

Det andra viktiga brevet detta år kom också i januari och innehöll ett "DONA-

TIONSBREV" från Umeå, undertecknat av senaste kongress' president *Lars-Gunnar Larsson* och kongress-sekreteraren, den nuvarande skattmästaren *Georg-Fredrik Saltzman*. I detta donationsbrev meddelas att organisationskommittén för den 28. Nordiska Radiologkongressen i Umeå beslutat att till Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi överlämna överskottet från nämnda kongress 9.593,29 Sv. kr. Medlen avses att av Föreningen förvaltas under beteckningen "Umeå-fonden". Avsikten är att i första hand användas för att genom lån i kongressförberedelsernas initialstadium underlätta anordnandet av de Nordiska Radiolog-kongresserna, i andra hand för täckandet av oförutsett uppkomna underskott vid nämnda kongressarrangemang. Det är donators förhoppning att detta initiativ skall mana till efterföljd, så att fonden småningom utökas och därigenom möjliggör ytterligare aktiviteter Nordisk Radiologi till fromma, förslagsvis i form av pris eller stipendier.

Donator förutsätter att Styrelsen för NFfMR till nästa kongress i Köpenhamn 1968 förelägger Föreningen förslag till reglemente för fonden i en anda som motsvarar donators intentioner.

Detta var ett för framtiden synnerligen värdefullt initiativ. I mars utsändes till styrelseledamöterna förslaget till nya stadgar och en ny arbetsordning utarbetat på basen av *Saltzmans* och generalsekreterarens betänkande från januari-träffen. Också de nationella föreningarna tillställdes detta förslag.

Redan nu kastade den planerade jubileumskongressen 1969 sin skugga framför sig. Föreningens arbetsutskott hade planerat att till dessa festligheter skulle anslutas – om möjligt – utdelning av de olika nordiska ländernas utmärkelsetecken, varför generalsekreteraren fått i uppdrag att kontakta "höga vederbörande" i varje land för att höra efter om möjligheter skulle finnas för sådana "statliga" utmärkelsetecken. Det skulle dock ganska snart komma att visa sig att detta initiativ icke skulle leda till praktiska konsekvenser, om också några av de nordiska länderna var beredda att godkänna tankegången. Det var främst Sverige och Norge som motsatte sig.

Generalsekreteraren arbetade under våren på att få till stånd ett nytt "diplom" för hedersmedlemmar. Efter divserse interna diskussioner hade man enats om att texten i huvudsak skulle vara på latin. Generalsekreteraren hade vidtalat professor *Henrik Zilliacus* i Helsingfors, professor i klassiska språk, att utforma den latinska språkdräkten.

Ju mera tidpunkten för kongressen närmade sig, desto livligare blev också brevväxlingen. Från icke-nordiska länder hade också för vart år börjat anlända allt flera förfrågningar om möjligheter att få deltaga i dessa våra kongresser – men svaren måste bli som tidigare – att endast nordiska radiologer i princip kan deltaga – dock med det undantaget att om respektive person kan något av de nordiska språken, kan undantag göras. Samtliga föredrag hålles i princip på nordiska språk.

Den 29 maj hölls så styrelsemötet i Köpenhamn i presidentens hem med samtliga styrelseledamöter närvarande + kongressekreteraren.

Generalsekreteraren gav först en resumé av vad som skett sedan senaste kon-

gress och "vad som var i görningen" framåt i tiden. En diskussion utspann sig mellan olika styrelsemedlemmar om huruvida man skulle till hedersledamöter också välja icke-skandinaver. *Frimann-Dahl* hade framkastat tanken att till 50-års jubileet nästa år nu ett större antal förtjänta radiologer också utanför Norden skulle kunna inkallas, men främst *Erik Lindgren* motsatte sig detta. Frågan skulle upptas till diskussion ånyo 1969. Vid detta möte meddelade islänningarna också att man nu beslutat sig för att inbjuda till kongress i Reykjavik år 1971. *Brekkan* framhöll dock att man kanske kommer att behöva vissa ekonomiska garantier från de andra nordiska länderna. – Också frågan om stadgeändringen bordlades till 1969.

Styrelsen godkände också förslaget till reglemente för den nya "Umeå-fonden". Skattmästaren föreslog att medlemsavgiften på 1 kr. per år per medlem skulle återinföras, vilket styrelsen varmt understödde. Också frågan om anslutning till den europeiska radiologföreningen visade sig ännu icke vara mogen för avgörande utan uppsköts till följande år. Det var egentligen främst *Frimann-Dahl* som motsatte sig en anslutning.

Själva kongressen föregicks av en kurs i Öron-Tomografi, som samlat ett så stort antal anmälningar att endast 1/3 kunnat godkännas.

Onsdagen den 29 maj kl. 16.45 började öppningshögtidligheten i Universitetets festsal i närvaro av Hennes Majestät Dronning Ingrid. Presidenten höll öppningstalet och generalsekreteraren festtalet, vari han bl.a. sade:

"I samband med senaste kongress framkastades tanken på att dessa Nordiska Radiologkongresser skulle på ett eller annat sätt förändras, antingen så att intervallerna dem emellan skulle förlängas – eller så att de skulle mera antaga karaktären av symposier. I dag är antalet medlemmar i de nordiska nationella radiologföreningarna sammanlagt över 1500 och antalet aktiva som är med i dag knappa tredjedelen av detta. På så sätt kan man konstatera att endast genom årliga kongresser var och en medlem kan bli i tillfälle att c:a vart tredje år vara med. Talaren påpekade därefter att föreningens stadgar förutsätter såväl vetenskapliga sammankomster som kamratliga samkväm. Detta om något visar huru viktigt våra föregångare ansett det vara att man också möts i en mera avspänd miljö, på kamratlig bas.

I dag kan vi konstatera att övriga länders intresse för att få deltaga i våra kongresser ytterst bottnar i det faktum att Nordens radiologi fortfarande har en topp-placering, att många nya rön framlägges för första gången just här och att den allmänna standarden såväl vetenskapligt som tekniskt sett är synnerligen hög just i Norden. Men detta må icke tillåta oss att "vila på lagrarna". Tvärtom bör denna ställning mana oss att sluta oss samman och kräva att en hög nivå fortfarande bibehålles. – Detta kanske just med så mycket större skäl, som det i radiologien i världen som bäst sker en omvävlning. Detta gäller såväl diagnostik som terapi, fysik och biologi jämte angränsande vetenskapsgrenar.

Inom diagnostiken står vi på många håll tveksamma inför problem som t.ex. frågan om i framtiden ultraljudsdiagnostiken, thermografin samt isotop-diagnostiken skall byggas in i vårt arbetsfält, om våra röntgenavdelningar skall byggas ut

för att inrymma också dessa apparater och för att vi skall skola upp en ny generation av specialister, som ej är radiologer i hävdvunnen betydelse... Vårt allt närmare samarbete – läkare – fysiker – tekniker har gjort att exaktheten i vår verksamhet ständigt förbättrats... Ytterligare står vi inför en brytningstid så till vida att datamaskinen kommer att göra sitt intåg i vår dagliga gärning...

Men vad som än sker, kommer inom vårt nog så tekniska fack människan dock alltid att bibehålla sin centrala roll... Vi bör i vår verksamhet komma ihåg att det till syvende och sidst är "människan" som är målet för våra strävanden – våra erfarenheter och vårt vetande skall bidraga till att upptäcka sjukdomar redan i deras begynnelsestadium... Vi arbetar med vågrörelser och strålning. Man kan med fog säga att vi i allt högre grad också arbetar på samma våglängd i Norden och att vi strålar upp av igenkännandets glädje då vi träffar gamla vänner vid dessa kongresser...

Det är väl en speciell tanke i att våra Nordiska kongresser skall avhållas om möjlighet i juni månad. Då skrudar sig hela naturen i sina vackraste färger, människans sinne är öppet för nya intryck och man är beredd att avsluta en lång och kanske nog så tung arbetsperiod med ett såväl intellektuellt som känslomässigt klimax..."

Samma kväll var kongressdeltagarna København stads gäster i en mottagning i Rådhuset.

Torsdagen den 30 maj hölls själva öppningsmötet, i Falkoner centret och däri ingick presidentens Forssell-föreläsning.

Vid detta möte valdes enhälligt den tidigare skattmästaren, professor *Folke Knutsson* till Föreningens hedersledamot och generalsekreteraren omvaldes för en ny 4-års period.

Bland kongressens diagnostiska föredrag kan speciellt nämnas:

Ventrikeldiagnostik med gastrokamera og röntgen, hypoton duodenografi, angiografi vid duodenal cancer, percutan, transhepatisk cholangiografi, angiografi vid akut pankreatit, en del ultraljuds-diagnostiska föredrag med abdomen som angreppspunkter. En hel förmiddag ägnades "experimentell radiologi", ett intressant uppslag med många värdefulla föredrag. Ett gemensamt symposium för diagnostiker och terapeuter behandlade frågor om tumörer i det centrala nervsystemet hos barn och dessutom förekom en särskild avdelning för neuroradiologi samt likaså för s.k. skelettröntgen-diagnostik, likaså för urogenital-systemets diagnostiska aspekt.

Det sammanlagda antalet föredrag närmade sig åter 100. Som vanligt upptog programmet också såväl en vetenskaplig som en teknisk utställning.

I terapisektionen var huvudämnet "Maligna lymfom och retikulosarkom". *T. Skov Jensen* belyste det kliniska värdet av fotlymfografin vid Hodgkin's sjukdom. *G. Svahn-Tapper* och *T. Landberg* talade om planering och dosuppföljning vid koboltbehandling med mantelteknik av lokaliserad Hodgkin's sjukdom. Härmed infördes en ytterst välplanerad behandlingsteknik som senare kompletterades med "omvänt Y" för total nodal irradiation.

A.P. Andersen och medarbetare redogjorde för ett 10-årsmaterial av omkring

200 patienter med Hodkin's disease som huvudsakligen behandlats med kemoterapi. *M. Munk Pedersen* och medarbetare redovisade resultat av mjältscanning med 3 olika isotoper: ^{51}Cr märkta värmebehandlade erytrocyter, ^{197}Hg och $^{99}Tc^{m}$ märkt svavelkolloid. Det diagnsotiska utbytet och strålbelastningen av patienten analyserades.

B. Persson och *B. Rosengren* redogjorde för extrakorporal blodbestrålning av 5 patienter med leukemi.

H. Sand Hansen redovisade strålbehandlingsresultat av drygt 200 patienter med reticulo-endotheliosarkom, väsentligen lokaliserat till lymfkörtlarna. *A. Munck Nordentoft* framlade en analys av 150 strålbehandlade patienter med reticulosarkom och lymfosarkom med 10 års observationstid och *B. Molin* talade om kemoterapi av retikelcellsarkomatos.

I diagnostik- och terapisektionen hölls ett symposium om tumörer i CNS hos barn med *M. Lindgren* som chairman. I 6 inledande föredrag gavs fylliga redogörelser för den aktuella situationen inom patologien (Berg), röntgen- och isotopdiagnostiken (*Amundsen resp Munkner och Cederquist*). En livlig diskussion följde. Indikationer och kontraindikationer för neurokirurgi belystes. *M. Lindgren* redogjorde för radiosensibiliteten i frisk och tumörvandlad hjärnvävnad. *H. Johansen* talade om strålbehandling vid medulloblastom, tekniken och resultat. Slutligen gavs en översikt över övriga tumörer i centrala nervsystemet hos barn (*Rennaes och Lindgren*). Man enades om att medulloblastom behövde profylaktisk bestrålning av hela CNS utöver den lokala tumörbehandlingen. Denna tumörform är relativt ovanlig och därför borde en viss centralisering ske för att få större samlad erfarenhet. Frågan skulle kunna tagas upp i de nationella föreningarna. Någon centralisering kom dock aldrig till stånd. Genom förfinad behandlingsteknik har behandlingsresultaten förbättrats avsevärt och 5-årsöverlevnad av över 70 % har nu rapporterats.

Under ämnet "Varia" talade *P.Å. Jakobsson* och medarbetare om malignitetsbedömning av parotiscancer på basis av 299 patienter. Det visade sig att speciellt adenoidcystisk cancer och maligna blandtumörer måste betraktas som högmaligna tumörtyper. Mukoepidermoid cancer indelades i en högmalign och en lågmalign tumörtyp, där den sistnämnda har en mycket god prognos.

A.P. Andersen och *H. Brincker* redovisade resultat av intrakavitär thiotepa vid maligna exsudat i pleura och peritoneum på 86 patienter. Bästa resultat hos patienter med ca mammae och ca ovarii med långvarigt förlopp och hos patienter med hämorhagiska exsudat. Pleura reagerade bättre än peritoneum. *T. Landberg* och medarbetare framlade preliminära resultat för behandling tre gånger i veckan av lungcancer med höga doser högenergetiska elektroner hos 35 patienter.

I fysiksektionen under ämnet "Röntgenfysik" framfördes 8 föredrag där bl.a. *P.J. Taskinen* talade om superfraktioner-periodisk strålterapi och *A. Larsson* och medarbetare om preliminära erfarenheter med gammakamerateknik för tumörlokalisation.

Torsdagen den 30 maj avslutades med en teaterföreställning på "Det Kongelige Teater" med efterföljande "stående souper" på Børsen varvid smoking eller

morkt tøj anbefallts. Fredagen den 31 maj innehöll utöver föredragen m.m. också besök på det historiska museets röntgensamling, vilket var en stor upplevelse för de flesta. Museet torde vara det ur röntgenologisk synpunkt sett bäst utrustade i hela Norden. Den kvällen avslutades sedan med en bankett ute på Marienlyst i Helsingør. Klädsel som föregående kväll. – I det s.k. damprogrammet ingick också ett besök på det kända och erkända konstmuseet på Luisiana i Humlebaek.

50 års-jubiléet

1969

Då inbjudan sändes ut till kongressen i Otnäs (Helsingfors) meddelades att detta gällde den 30 kongressen i ordningen och att den skulle hållas 11–14 juni detta år. Kongressen skall uppdelas i 3 sektioner: Diagnostisk radiologi, terapeutisk radiologi och klinisk radiobiologi samt radiofysik.

Följande temata hade föreslagits: inom diagnostiksektionen: Diagnostik av processer i lever och pancreas, Farmako-angiografiska undersökningar samt användningen av 70 mm:s "spot-film" i röntgendiagnostiken. Ytterligare hade som en grupp för sig antecknats: Pararöntgenologiska undersökningsmetoder (närmast thermografi och ultraljud).

Inom terapisektionen hade följande temata valts: a) Nasopharynxtumörer och deras behandling, b) Neuroblastom och Wilms-tumörer.

Fysiksektionen: a) Teoretiska modeller i radioterapi, b) Kinetiska modeller i nuclear medicin, c) Aktiveringsanalys, d) Scintigrafimetoder samt e) Jämförelse och standardisering av stråldoser.

Speciellt under de senaste 10–15 åren hade de nordiska radiologerna i allt högre grad börjat deltaga i utländska radiologkongresser och likaså blivit inviterade som föredragshållare eller sökt sig ut för att studera radiologi i andra länder. På så sätt hade kontakterna med många länders radiologer också stärkts och samtidigt hade den nordiska radiologien blivit allt mera känd och samtidigt också NFfMR. Detta var säkert åtminstone en orsak till att under de senaste åren intresset för de nordiska radiologkongresserna blivit allt större med den påföljd att allt flera icke-skandinaver anhållit om att få deltaga i dessa kongresser.

Stadgarna inom NFfMR stipulerar dock entydigt att dessa kongresser är öppna för medlemmar av NFfMR – med få undantag.

Just till jubileumskongressen 1969 hade en stor grupp radiologer från USA beslutat sig för att helt enkelt komma och deltaga samt samtidigt hålla en massa föredrag vid detta tillfälle. Gruppen, som översteg 200 personer – hade redan själv arrangerat med hotellrum o.s.v. Kongressledningen fick praktiskt taget bara ett meddelande om att gruppen skulle inträffa vid kongressen. Detta gav anledning till en blixtsnabb brevväxling med dessa amerikaner. Dessa hade i sin tur svårt att förstå varför de icke skulle kunna deltaga då ju t.ex. de nordiska radiologerna alltid varit välkomna till deras motsvarande möten. Konflikten höll på att taga rent av obehagliga dimensioner, där vi i Norden beskylldes för anti-amerikanism m.m. Grundorsaken till dessa missförstånd kunde sederma återfinnas i ett par svenska prominenta radiologers utfästelser till amerikanerna. I sista stund kunde sedan den amerikanska "invasionen" avstyras.

Det var slutligen just generalsekreteraren, som fick bära hundhuvudet för att amerikanerna icke kunde få deltaga, och blev också rätt så illa bemött av några av de mera prominenta nordiska radiologerna, om också flertalet stödde den linje som motsvarade föreningens stadgar. –

Den 30 Nordiska radiologkongressen – Styrelsemötet den 11 juni i Otnäs – Tekniska Högskolan – Esbo (Helsingfors).

President för denna jubileumskongress var professor *Pekka Virtama.*

Samtliga styrelseledamöter närvarande + kongress-sekreterare, docent *P-E. Heikel.* En av de besvärligaste frågorna gällde ånyo problemet med de nationella radiologföreningarnas anslutning till den europeiska radiologföreningen, som numera hade holländaren *von Ronnen* som ordförande och som jämte engelsmännen enträget uppmanat de nordiska länderna att ansluta sig. Trots att detta egentligen icke är en sak för den nordiska radiologföreningen, hade man dock redan under tidigare år kommit överens om att i denna sak förfara på samma sätt i de nationella föreningarna. *von Ronnen* hade lovat komma till Norden för att informera i saken senare på hösten. Mot den bakgrunden uppsköts frågan ännu en gång – nu till nästa kongress – i Reykjavik 1971.

Frågan att ha symposier i stället för kongresser – i enlighet med *Knutssons* tidigare förslag, hade generalsekreteraren "bakat om" så att man i samband med kongresserna skulle ha plats också för just sådana symposier, vilket blev mötets beslut.

Samma dag på eftermiddagen hölls Öppningsmötet, som samtidigt var en jubileumshögtidlighet med anledning av Föreningens 50-års jubileum. Mötet hedrades av Republikens President, som även själv var närvarande liksom också de nordiska ländernas ambassadörer och representanter för Helsingfors Universitet, Medicinalstyrelsen m.fl. prominenta personer som inbjudits.

Efter det att presidenten hälsat de närvarande välkomna, framlade generalsekreteraren en historik över Föreningens 50-åriga verksamhet. Ett högklassigt musikprogram gav den relativt korta högtidligheten extra stämning.

På kvällen ingick i programmet ett välkomstsamkväm i Dipolikårhuset, varvid ett lättare program framfördes.

Själva Öppningssammanträdet hölls följande morgon, kl. 8.45. Presidenten talade till de avlidnas minne. Mötet valde enhälligt till nya hedersledamöter i Föreningen professorerna *Erik Lindgren* och *Sölve Welin,* den förre långvarig styrelseledamot samt ordförande för Acta radiologica, den senare mångårig generalsekreterare.

Därefter höll presidenten *Virtama* sin Forssell-föreläsning och efter den professor *Folke Knutsson* ett föredrag med titeln: "Wilhelm Conrad Röntgen och Nobelpriset".

Kl. 10.00 påbörjades de egentliga vetenskapliga föredragen sektionsvis, enligt den preliminära kallelsen.

Av diagnostiksektionens föredrag kan speciellt framhållas följande:

Wilbrand & Ekwall, Uppsala: Tomografi vid rekonstruktion av hörselbenkedjan.
Brünner, Gentofte: Facialiskanalen og dess røntgenologiske problemer.
Drevvatne, T., Oslo: Subtraksjon ved hjelp av electronic memory.
Eklund, Jevbratt & Welander, Umeå: Rationell teknik att framställa flerfärgade angiografiska kombinationsbilder.
Frimann-Dahl, Oslo: Røntgenundersøkelser ved akutt pancreatitt.
Egeblad & Fredens, Glostrup: Vaerdien af selectiv coeliaco-mesenterica superior arteriografi ved pancreastumores.
Parvinen & Ruotsalainen, Åbo: Isotopdiagnostik av bukspottskörteln med gammakamera.
Tähti, E. & Mattsson, T., Helsingfors : Ultraljudscinematografi.
Eriksson, Bergström & Bäcklund, Uppsala: Hjärtvolymens variation i systole och diastole.
Standertskjöld-Nordenstam et al. Helsingfors: Videodensitometri vid evalueringen av hjärtväggsdynamiken med speciell hänsyftning på hjärtinfarkt.
Kaude, J et al. Lund och Gainesville USA: Angiografi vid rejektion och tubulär nekros i transplanterad njure.
Andersen, P., Odense: Lymfo-peritoneal reflux.
Mäkinen, E. et al, Åbo: Termografi i metastasdiagnostik.
Viitanen, S-M. & Laaksonen, A-L., Åbo: Termografi och reumadiagnostik hos barn.
Eltorm, Gentofte: Radiologisk statistisk databehandling.
Lehtinen, Grönroos & Kiviluoto, Åbo: Databehandling vid en röntgenavdelning.
Koivisto, E., Uleåborg: Jämförande studier av diagnostiska klassifikationer. Computeranalys av 124 496 röntgenutlåtanden.
Welin, S., Malmö: Dubbelkontrastmetodens betydelse för tidig cancer-coli-diagnostik.
Fagerberg, Eriksson och Johansson & Krause, Uppsala: Angiografiska studier i samband med Mb Crohn och ulcerös colit.

I terapisektionen var första ämnet "Nasofarynxtumörer och deras behandling". Denna sektion inleddes med tre huvudreferat. *P. Holsti* talade om nasofarynxtumörernas patologi med speciell hänsyn till där förekommande vävnadsarters betydelse för tumörtypen. *E. Vaheri* talade om kliniska och kirurgiska synpunkter. Då radikal kirugisk behandling sällan är möjlig är strålbehandling den huvudsakliga terapin. *E. Poppe* talade om megavoltstrålterapi vid maligna tumörer i nasofarynx. Han konkluderade att miljonvoltterapi var överlägsen behandlingen med konventionella strålkvaliteter.

Därefter redogjorde *I. Dissing* för 131 patienter, av vilka 81 erhöll konventionell strålbehandling och 52 högvoltsterapi under diagnosen tumör rhinopharyngis. Resultaten förbättrades med dosens storlek – nu gavs 6000 rad. Även han såg bättre resultat med högvoltsbehandling. *L.R. Holsti* talade om split-course behandling av nasofarynxtumörer. Preliminär redogörelse av 29 patienter av vilka 11 behandlats med split-course teknik och 17 med daglig fraktionering. Observationstiden 3 år. Tekniken var t.ex. 3050 rad/22 d – 2–3 veckors intervall – och därefter 2050 rad/19 d = 5100 rad/55 dagar. Patienten tolererade split-course bättre och det är möjligt att denna teknik kan förbättra behandlingsresultaten.

I ämnet "Preoperativ strålbehandling vid tumörer i huvud-hals-regionen" gav *L. Révész* en mycket stimulerande översikt av den biologiska bakgrunden för

Kongressen i Otnäs, Esbo (Helsingfors). 1969.
Från vänster: Professor Johan Frimann-Dahl, Oslo, Dr. Asmundur Brekkan, Island, Professor Georg-Fredrik Saltzman, Umeå, Professor Erik Lindgren, Stockholm, Generalsekr. prof. Carl-Erik Unnérus, Helsingfors, Professor Gregers Thomsen, Köpenhamn.

preoperativ strålbehandling, utgående från modellförsök som nyligen gjorts i olika laboratorier. *F. Jacobsson* talade om preoperativ strålbehandling av head- and neck-tumörer. Tillsammans med medarbetare redogjorde han även för komplikationer som uppträtt efter preoperativ strålbehandling av 38 patienter med tungcancer. Operationen bör ske strax efter det att reaktionen lagt sig.

Under ämnet "Tumörer i huvud-halsregionen" redovisade bl.a. *M. Jansson* och *B. Molin* behandling av hörselgångscancer med ^{60}Co-apparatur. 6 patienter – observationstid 1–4 år – hade behandlats med 3-fältsteknik och SSD 7.5 cm med goda läkningsresultat och godtagbara biverkningar. *G. Werner* redogjorde för telegammaterapi vid hypofarynxcancer med speciell hänsyn till resultaten av fall med cytologiskt (Franzén-biopsi) veriferade halsmetastaser. Om man bortser från dödlighet av andra orsaker var 5-årsöverlevnadsfrekvensen 35 %.

Ämnet "Wilms tumörer" (nephroblastom) inleddes med två huvudreferat. *L. Hjelt* redogjorde för den patologiska anatomin av Wilms' tumörer och *K.V. Parkkulainen* och medarbetare för behandling och resultat. De påpekade att det finns en klar tendens mot allt bättre resultat och bättre prognos vid Wilms tumörer. Orsaken härtill anser de bero på den effektivare radioterapin och utnyttjandet av cytostatika, främst Actinomycin D.

B. Jereb och medarbetare redogjorde för 91 barn med neuroblastom, behandlade under åren 1927–1967. Materialet delades upp i tre olika perioder. Bästa

resultat erhölls i den sista perioden 1960–1967 som kännetecknades av en centralisering, ett fast teamarbete, högre stråldoser och Actinomycin D. Även Oncovin, Sanamycin och Sendoxan användes. Omkring 60 % av 27 patienter överlevde två år utan tumör. Tumördosen var mellan 2000 och 3000 rad. Kemoterapi borde helst endast ges till patienter med metastaser eller till sådana som befaras få metastaser inom kort tid.

Ämnet "Neuroblastom" inleddes också med ett huvudreferat av patologen *L. Hjelt.* Neuroblastom är den mest maligna formen och har dålig prognos (2/32). Ganglioneuroblastom är en något mera differentierad "klassisk form" med något bättre prognos (5/28). Ganglioneurom är den benigna formen (4/7).

M. Sulamaa och medarbetare talade om behandling av 71 barn med neuroblastom som behandlats med radikala, subradikala eller explorativa kirurgiska ingrepp. Därtill har under den senaste tiden radioterapi och cytostatika systematiskt använts. Radiologisk behandling har givits till alla subradikalt opererade. Vid radikaloperation är det inte säkert att strålbehandling är indicerad. Preoperativ behandling (1000–1500 rad) har givits vid stora tumörer. – En tillräcklig tumördos är 2500–3000 rad. Prognosen är bäst under 1 års ålder. Cervical- och mediastinal lokalisation har mycket bättre prognos än lumbal lokalisation. Spontanläkning förekommer i mindre än 2 %. Omkring 25 % av patienterna går till läkning.

I ämnet "Klinisk radiobiologi" talade bl.a. *J. Einhorn* och medarbetare om autoimmuna reaktioner efter lokal strålbehandling. De hade studerat serologisk och cellulär reaktivitet och dess förändringar efter strålbehandling. *E. Spring* framförde en experimentell studie om cellernas oxygenkoncentration vid fraktionerad strålbehandling.

I. Joelsson och medarbetare talade om utvecklingstendenser vid behandling av ca colli uteri. *Joelsson* redogjorde för lymfkörtelanatomin och dosfördelningen i lilla bäckenet och fann att väsentliga lymfkörtelgrupper ej innefattas i den vävnadsvolym som vid den tillämpade 3-fältstekniken erhåller fulldos. *A. Bäckström* framlade förslag till förändrad teknik för extern behandling.

E. Nordman och *L.R. Holsti* gav preliminära resultat av strålbehandling av hjärntumörer. Ingen skillnad mellan konventionell röntgenbestrålning och ^{60}Co-terapi.

E. Nordman och *A. Rekonen* talade om natriumselenit (^{75}Se) vid tumörscintigrafier. De ansåg metoden värdefull vid diagnostik av primära maligna bentumörer och benmetastaser samt även vid hjärntumörer i differentialdiagnostiken mellan tumör och vasculära förändringar.

I fysiksektionen hölls 8 föredrag där huvudsakligen fysikaliska faktorer berördes. Bl.a. redogjorde *H. Svensson* och *G. Hettinger* för resultaten av en stråldosimetrisk undersökning av strålningen från olika acceleratorer i Norden. Genom samma dosimetriska underlag i Norden har man nu möjlighet att göra direkta jämförelser t.ex. av behandlingsresultat. *B. Sarby* och medarbetare talade om fältkontrollbilder med högenergetisk röntgenstrålning från lineäraccelerator.

Den andra dagen avslutades med ett teaterbesök på Svenska Teatern och därefter var deltagarna inviterade till en lätt "teatersupé" på rest. Adlon.

Fredag kväll hölls banketten på rest. Fiskartorpet i ett strålande fint väder. Klädsel: smoking eller mörk kavaj.

I detta sammanhang kan påpekas att det totala antalet deltagare steg långt över 600 och föredragens antal var 120 – eller ungefär det maximala antalet som kunde inrymmas i programmet, trots uppdelning i tre sektioner.

Det kan säkert ha ett visst intresse att se vad tidningspressen skrev om kongressen. Hufuvdstadsbladet skriver sålunda bl.a.:

"Med typiska Dipoli-kontraster undfängnades de omkring 600 radiologerna när de på måndagskvällen stängde in sig bakom betongmurarna i Otnäs för tre dar framåt. President *Kekkonen* satt på hedersbänken och skrällglada teknologorkestern Retuperän WBK skötte underhållningen när världsexpertis på röntgendiagnostik och -terapi inledde sitt kongressande – som f.ö. torde sakna motstycke i fråga om arbetsdryghet. 120 föredrag skall avverkas och det gör 40 om dan. För första gången i kongresshistorien har värdarna dessutom tänkt på att kongresshustrur faktiskt kan intressera sig för annat än kläder och porslin.

Sålunda får professorskor och doktorinnor denhär gången vid sidan av det vanliga kvinnonöjet sight-seeing lyssna till en utredning av u-landsproblematiken av Röda Korsets *Kai Warras*..." En annan tidning, (finskspråkig) refererar generalsekreterarens festföredrag, vari Föreningens historik berördes och vari bl.a. tidningen fäst sig vid uttalandet om att radiologien trots sina 50 år på föreningsbas i Norden utgör den yngsta grenen av medicinens mångförgrenade krona.

Mera exakt kan kanske några delar ur ovannämnda föredrag få komma med här:

"...Trots denna mogna ålder (50 år) representerar den medicinska radiologien dock fortfarande en av de yngre grenarna på medicinens stora mångförgrenade träd. Också denna disciplin söker sin grogrund i en humanitetens och den vetenskapliga forskningens jordmån... Det nya seklet gick in med rika löften om "strålvetenskapens" gåvor till den lidande mänskligheten. I dag kan man fråga sig huru dessa löften har blivit uppfyllda och huru ter sig i erfarenhetens ljus den medicinska radiologiens framtid?... Här i Norden har vi varit lyckligt lottade i det att klarsynta, energiska män med hög intelligens i ett tidigt skede insåg den nya vetenskapsgrenens stora möjligheter. Här vill man i främsta rummet nämna *Forssell* i Sverige, *Fischer* i Danmark och *Heyerdahl* i Norge... Alla dessa pionjärer var mera eller mindre diktatorer och hade ganska klart för sig vart de ville föra den medicinska radiologien i Norden. Av pionjärerna finns endast några få kvar inom vår Förening. – Att den nordiska radiologien redan från början fick en så fast uppbyggnad är dessa pionjärers förtjänst och Norden kom att såsom en fast och vetenskapligt högklassig enhet influera utvecklingen i många andra större och mera betydande länder.

Under rubriken "Tidens Röster" återfinner man i Stockholms Dagblad redan år 1924 en intervju med *Gösta Forssell,* där han bl.a. framhåller: "Om vi först rikta vår uppmärksamhet mot röntgenundersökningarnas område, så måste man säga att även de djärvaste förhoppningar blivit vida överträffade. Det är numera inom stora sjukdomsgrupper icke möjligt att erhålla en fullständig uppfattning om

patienternas tillstånd utan en röntgenundersökning... Och dock har vi säkerligen endast upplevt den första förberedande, s.a.s. tekniska perioden av Röntgendiagnostikens historia..."

...Den medicinska radiologien har kommit att stå atomåldern och atomfysiken närmare än någon annan gren av medicinen. Den har dessutom bildat bryggor till biologer, fysiker, kemister, genetiker och andra forskargrupper. Detta om något talar för att den medicinska radiologien vid sina 50 år i Norden har nått den mognad, som skapar förutsättningar för en vidare utveckling på bred bas och mot nya mål..."

Så kan till slut från denna kongress ännu nämnas besluten från avslutningsmötet, som hölls lördagen den 14 juni. Det kanske viktigaste beslutet här var att man nu enhälligt godkände förslagen till nya stadgar och ny arbetsordning.

Till ny president valdes överläkare *Asmundur Brekkan* efter det att islänningarna inbjudit till kongress i *Reykjavik år 1971.*

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

Island: utöver presidenten – professor *Gisli Petersen,* Dr. *Jon Sigurdsson,* Dr. *K. Kristoffersson* med Dr. *Helgi Thorarinsson* som suppleant.
Danmark: professorerna Gregers Thomsen och *Sigvard Kaae* med överläkare *Olaf Petersen* och *E. Mosekilde* som suppleanter.
Finland: professorerna *Pekka Virtama* och *Lars R. Holsti* med docent *P-E. Heikel* och Dr. *E. Koivisto* som suppleanter.
Norge: professorerna *J. Frimann-Dahl* och *Erik Poppe* med överläkarna *Kjell Liverud* och *Rolf Weyde* som suppleanter.
Sverige: professorerna *Erik Lindgren* och *Martin Lindgren* med professorerna *Lars-Gunnar Larsson* och *Sölve Welin* som suppleanter. Konstaterades att generalsekreteraren valts ånyo 1968 och skattmästaren, *Saltzman* år 1967.

1970

Självfallet rör sig korrespondensen från första början i huvudsak kring den planerade kongressen i Reykjavik år 1971, som alltså skulle bli den första nordiska radiologkongressen där – efter att många gånger tidigare ha varit på förslag. Tidpunkten för kongressen måste väljas med beaktande av när ett tillräckligt antal hotellrum står till disposition, nämligen 9–12 juni, eller t.o.m. till den 13 juni. En officiell inbjudan sändes ut redan i januari 1970.

En besvärande omständighet visade sig vara att den europeiska radiologföreningen också skall hålla kongress i Amsterdam – nästan i omedelbar anslutning till den nordiska kongressen, vilket betyder att den som skall deltaga i bägge, kan bli tvungen att flyga direkt från Reykjavik dit – vilket också är en ekonomisk och icke enbart en praktisk fråga.

1971
Islands år

Island besvärades av en generalstrejk, som tydligt försvårade planeringen av kongressen. Men presidenten, *Brekkan* – hade tydligen tagit på sitt ansvar att föra planerna i hamn och det var tydligen också han som nästan ensam stod för arrangemangen och korrespondensen. Intresset för kongressen var också stort i samtliga nordiska länder – trots att resekostnaderna nog kändes i viss mån avskräckande för många, speciellt de yngre. Det visade sig dock att i kongressen deltog sammanlagt 428 radiologer och deras "bättre hälfter". Också Färöarna var representerade. Island hade redan mobiliserat själv 13 radiologer. Deltagarmässigt kan man väl säga att antalet överskred väntade siffror i hög grad. –

Styrelsemötet hölls den 9.6 kl. 11 på hotell ESJA. I sitt hälsningstal betonade presidenten bl.a. att arrangemangen denna gång besvärats i hög grad av att inflationen i Island på kort tid nått upp till 45 % vilket gjort planeringen ur ekonomisk synpunkt sett besvärlig. Generalsekreteraren kunde meddela att radiologföreningarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige nu beslutat att ansluta sig till den europeiska radiologföreningen, AER, som skall hålla kongress i Amsterdam från och med den 14 juni, alltså omedelbart efter denna nordiska kongress. Han meddelade också att såväl den norska som den danska radiologföreningen under det gångna året begått sina 50-års jubileer.

Många styrelseledamöter påpekade att kongressprogrammet borde utsändas så i tid att var och en skall hinna förbereda sig för eventuell diskussion i samband med de vetenskapliga föredragen, åtminstone borde man kunna sända ut enkla stencilerade meddelanden i god tid.

En lång diskussion utspann sig om Föreningens framtida verksamhet, främst med tanke på om man skall inom Föreningens ram arrangera fortbildningskurser, hålla symposier o.s.v. Allt detta skulle kunna motivera en höjd medlemsavgift. Frågan lämnades dock ännu öppen, emedan skattmästaren ansåg att Föreningens ekonomi ännu icke krävde en förhöjning.

En andra brännande fråga gällde vem som skall utse Forssell-föreläsare. Det beslöts att NFfMR:s styrelse skall göra det. Man tyckte dock allmänt att det skulle vara värdlandet för en kongress som skall göra förslaget, men viktigt ansågs vara att det bör vara en Nordisk vetenskapsman och att föredrget bör hållas på ett nordiskt språk. Man enades om att professor *Hobaek* i Bergen, som är den tilltänkta nästa presidenten, skulle hålla 1972-års Forssell-föreläsning.

Själva kongressen avhölls i Hagaskoli i Reykjavik. Ett välkomstsamkväm hade anordnats av Reykjavik stad och Islands regering och försiggick i Tónabaer, samma dag öppningsmötet hållits. En teaterafton hade arrangerats följande kväll på Nationalteatern och efter det var deltagarna inbjudna till – "en kortare aftonunderhållning" i teaterkällaren. Banketten slutligen avhölls på hotel Saga och klädseln där var den traditionella, alltså smoking eller mörk kavaj.

Vid öppningsmötet närvar *Islands president, Dr. Kristjan Eldjarn* samt universi-

Presidenten Dr. Asmundur Brekkan.

tetets rektor och stadens stadsdirektör. Ett uppskattat musikprogram avrundade högtidligheten.

Strax i anslutning därtill höll professor *Gisli Petersen* sin Forssell-föreläsning, vari han berörde lungcancerproblem i Island.

Därefter började de vetenskapliga förhandlingarna, här fördelade på två salar, den ena för diagnostik och den andra för terapi och fysik. Sammanlagt hade 65 föredrag anmälts. Damprogrammet började med en bussresa till Sydvästlandet, till bl.a. Thingvallir.

Bland föredragen – från den diagnostiska sidan – kan kanske framhållas följande:

Idbohrn, H Eskilstuna – Brekkan, A. Borgarspitalinn, Reykjavik – *Allander, E.* Karolinska inst. Stockholm. – *Sievers, K.* Åbo, – jämte en del andra isländska radiologer: Röntgendiagnostisk gradering av Rheumatoid arthrit i två populationsstudier.

Kolbenstvedt, A. Oslo: Lymfografi ved cancer cervicis uteri stadium I og II.

Jacobsen, H.H., København: Det cerebralt-angiografiske dödskriterium.

Hemmingsson, A., Uppsla: Röntgendiagnostiska undersökningsmetoder av larynx.

Carlsson, C., Kaude, J., Spanne, P. & Svahn, G.: Stråldoser till patienten och röntgenpersonal vid angiografi.

I diagnostiksektionen talade också *B. Lundgren* och *T. Norin* om mjukdelsröntgen (mammografi) av det kvarvarande bröstet vid follow-up av opererade ca

mam patienter. Bland 182 patienter hade man bl.a. funnit 5 patienter med invasiv växt och av dessa var endast en palpabel. De rekommenderade denna teknik.

I sektionen för radioterapi och radiofysik förekom 2 stora ämnen och en rad fria föredrag, bl.a. 6 med tonvikt på radiofysik.

I ämnet "Behandlingen av maligna tumörer i huvud- och halsregionen" redogjorde *H.S. Hansen. A. Berthelsen* och *J. Rygaard* för behandlingsresultaten av 164 patienter med munbottencancer i regio sublingualis och gingiva inferior. De har använt dels korttids-fraktionerat kombinerat radium-mould-kobolt behandling, dels långtids-fraktionerad behandling med röntgen eller kobolt. Vid mouldterapi har stråldosen varit 8000 rad och vid extern bestrålning 6000–6900 rad. Den totala recidivfrekvensen var 25 % och 5-års överlevnaden 30 %.

S. Rennaes redogjorde för en cancer laryngis-trial omfattande 30 patienter under tiden 1961–1968 som antingen fått röntgen- eller elektronbehandling. Komplikationer och recidivfrihet redovisades. *S. Rennaes* redovisar ett retrospektivt undersökt material om 122 patienter med cancer hypopharyngis som erhållit 4-fälts röntgenbehandling och 70 patienter med 2-fälts högvoltsbehandling. Behandlingsresultaten framlades. *L-G. Larsson* och *J. Seelig* analyserade ett 9-års material av maligna nasopharynxtumörer med avseende på symtomatologi, behandlingsteknik och behandlingsresultat. Tumördosen var 6500 rad och 5-års överlevnaden 43 %. *Larsson* pläderade icke för rutinmässig lymfkörtelbestrålning.

Det stora ämnet var "Strålbehandlingskliniker – Onkologiska centra". Efter en inledning av *L-G. Larsson* redogjorde *E. Poppe* för organisationen av cancerbehandlingen i Norge och därefter *H. Höst* om det Norske Radiumhospitalets utbyggnadsplaner.

J. Einhorn framförde i diskussionen att beräkning av frekvensen av cancersjukdomarna i Sverige har visat att 25 % av männen och 27 % av kvinnorna, d.v.s. ungefär en fjärdedel av befolkningen i framtiden får cancer. Upptagningsområdet för ett onkologiskt centrum bör ha 1–2 miljoner invånare och minst 2000 nya cancerfall per år.

R. Walstam menade att behovet i Sverige för radiofysiker bör vara 5 per 1 miljoner invånare. I England är frekvensen 8, i Norge 2,2 och i USA ca 2. *C. Nyström* talade om behovet för psykologisk rehabilitering. *K. Vikterlöf* (fysiker) sade att onkologen bör också vara radioterapeut, förutom god kliniker.

L. Feigenberg framförde psykologiska synpunkter på den onkologiska vårdens organisation. Han sade att cancersjukdomarna har vittgående sociala och psykologiska aspekter för såväl patienten som läkaren. Av central betydelse för upplevelsen av en svår allvarlig sjukdom är ångesten–räddslan, som för patienten till läkaren resp. förhinrar honom att söka läkare. Därför är det ångesten–räddslan som skall behandlas.

Behovet av strålbehandlingskliniker belystes genom de uppnådda behandlingsresultaten i ett bronchialcancer material.

A. Ongre redovisar 70 patienter med inoperabel bronkialcancer, som behandlats med konventionell röntgenterapi och av radiologer, som huvudsakligen var

sysselsatta med röntgendiangostik. Behandlingsresultaten har visat sig vara klart sämre än de som uppnåtts med högenergetiska strålkällor. Han konkluderar att även denna tumörform bör behandlas i strålkliniker med kvalificerad personal som disponerar högenergetiska strålkällor.

Bland de fria fördragen kan nämnas:

B. Jereb redogjorde för en retrospektiv analys av patienter med nephroblastom som behandlats i olika centra i Skandinavien. På 261 patienter i stadium I, II och III, som observerats mer än 2 år har prognostiska faktorer analyserats. Därvid framkom att under årens lopp 2-års symtomfrihet och överlevnad förbättrats. Tillägg av kemoterapi utöver operation och stråldoser under 2000 rad mot tumörregionen. Hos patienter med metastaser har dessa uppkommit senare och överlevnadstiden har förlängts. Strålbehandling med doser över 2000 rad till tumörregionen enbart postoperativt eller pre- och postoperativt ger lika goda behandlingsresultat som tillägg av kemoterapi och kan därför ersätta kemoterapin under lämpliga förhållanden.

N.E. Säterborg visade att det kolloidala guldet vid benmärgsscintigrafi huvudsakligen ackumuleras i benmärgens sinusoider, Scintigrammet ger därför huvudsakligen uttryck för benmärgens genomblödning och sinusoidernas funktionella kapacitet. – En värdefull nyhet.

Slutligen hölls 3 intressanta föredrag inom rad.gyn sektorn. *N. Einhorn* talade om effekten av strålbehandling på tumörrelaterade antigen vid Burkitt's lymfom, nasopharynxcancer och cervixcancer, samt korrelation till de kliniska förloppet av tumörsjukdomen. Hon redogjorde här för första gången på en nordisk kongress för de omfattande studier i ämnet som bedrives i Stockholm i samarbete med bl.a. professor *Georg Klein* och docent *Jerzy Wasserman.*

I. Joelsson talade om tunntarmskomplikation efter strålbehandling för cancer colli uteri. Han hade eftergranskat ett stort material från Stockholmsregionen i avseende på ileussymtom i efterförloppet, vilka varit av svårighetsgraden att laparotomi och tarmresektion har krävts. Orsakerna till strålindurationen granskades i detalj. Han kunde visa att tunntarmskomplikationerna har ökat under den tiden som den intrakavitära radiumbehandlingen vid collumcancer har individualiserats och högre intensitet under kortare behandlingstider har använts.

Föredraget var mycket uppmärksammat och utlöste livliga diskussioner.

I. Joelsson, Levine och *Moberger* kunde med hysteroskopi studera cancerns utbredning i endometriet. Tagna färgbilder korrelerades till fynd vid superfraktionerad skrapning. Informationerna bör kunna ligga till grund för en bättre anpassad individualiserad terapi.

Föredrag med tonvikt på radiofysik:

K. Vikterlöf och medarbetare presenterade ett system för datoranalys av scintigrambilder. *H. Forslo* redogjorde för rutindosimetri med termoluminiscenta litiumboratdosimetrar i samband med radioterapi. I jämförelse med bg-jonkammare erhålles minst lika god mätnoggrannhet och dessutom reduceras utvärderingstiden med cirka 30 %.

O. Netteland presenterade den av honom konstruerade radiologiska terapisimu-

latorn mycket ingående. Behovet av sådan apparatur är mycket stort, då man härigenom hoppas kunna väsentligt förbättra dosplaneringen och därmed kanske även behandlingsresultaten. På många håll tages nykonstruktioner fram. *K. Vikterlöf* och medarbetare har prövat efterladdningsteknik och hög dosrat vid postoperativ behandling intravaginalt hos patienter med cancer corporis uteri. Resultaten bedömdes som uppmuntrande.

B.I. Rudén redogjorde för preliminära mätningar av dosbidraget från neutronstrålning vid behandlingar med en 42 MeW-betatron. Det anses inte vara försumbart. Dosbidrag från såväl snabba som termiska neutroner har evaluerats.

B. Nilsson och medarbetare redogör för gränsskiktsdosimetristudier i luftkaviteter. De avser den absorberade dosen i de yttersta vävnadsskikten i luftkaviteter såsom näskavitet, munhåla och luftstrupe. Man har funnit en signifikant avvikelse från tidigare publicerade data för 60-kobolt strålning vid 60-kobolt gammastrålning, 6 och 42 MV röntgenstrålning från linjäraccelerator och betatron.

Avslutningsmötet:

Professor *Andreas Hobaek,* Bergen valdes till president för nästa verksamhetsperiod. Det beslöts också att nästa kongress skall hållas i Bergen, förslagsvis den 14–17.6 1972.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

Danmark: *E. Mosekilde* och *P. Bjerre Hansen* med *Bent Langfeldt* och *E. Nordentoft* som suppleanter.
Finland: *Lars R. Holsti* och *P. Virtama* med *Pentti J. Taskinen* och *E. Tähti* som suppleanter.
Island: *A. Brekkan* och *G. Petersen* med *K. Kristoffersson* och *J. Sigurdsson* som suppleanter.
Norge: *J. Frimann-Dahl* och *Erik Poppe* samt *Å Mellbye* med *R. Weyde, K. Liverud* och *A. Nordvik* som suppleanter.
Sverige: *Martin Lindgren* och *Herman Lodin* med *L-G. Larsson* och *Curt Lagergren* som suppleanter.

Ytterligare valdes enhälligt till skattmästare för nästa 4-års period professor *G-F. Saltzman.*

Den isländska tidningspressen hade i hög grad beaktat denna första nordiska radiologkongress i eget land, men den som icke är inkommen i det isländska språket har svårt att relatera ordagrant vad som skrivits. I varje fall kan man konstatera att kongressen beståtts med 3- och 4-spaltiga rubriker + stora fotografier.

Man kan konstatera att denna kongress blev en stor framgång och att på detta sätt nu äntligen också Island trätt in i kretsen av nordiska radiologländer. Man torde kunna räkna med att på ett eller annat sätt Island kommer att ordnas in i raden av kongressarrangörer också i framtiden. Kongressen gynnades också av ett fantastiskt väder, sol och värme alla dagar. En sensation var att kl. 24 på natten,

Skattmästaren prof. G-F Saltzman.

då banketten hölls, gardinerna för fönstren drogs undan och man kunde konstatera att det var "ljusan dag". –

I oktober 1971 sändes den första "inbydelsen" till kongressen i Bergen ut, vari meddelades att kongressen kommer att vara uppdelad i två sektioner, dels en radiodiagnostisk och dels en för radioterapi och radiofysik. Datum blir 14–17 juni 1972.

Under slutet av år 1971 inkom också meddelande om att kongressen i Reykjavik – i motsats till vad man trott – givit rent av ett överskott – på c:a 300 sv. kronor, vilken summa överlåtits till Umeå-fonden. Under hösten 1971 pågick preliminära diskussioner om huvudtemata vid Bergen-kongressen, en förfrågan hade sänts till alla prominenta radiologer i Norden.

Småningom inkom också en massa olika förslag och bland dem hade kongressledningen valt följande ämnen (vilket hade skett i december 1971):

Diagnostik:

1) Differente metoder for tidlig-diagnostikk av tumor mammae
2) Røntgendiagnostikk ved gastro-intestinale blødninger.
3) Lymfografi
4) Røntgendiagnostisk service ved ulykke-skador

Terapi

1) Ca. vesicae
2) Ca. prostatae
3) Fraksjonert stråleterapi

I ett brev till presidenten, som icke varit särskilt mycket med i arbetet inom NFfMR ger generalsekreteraren en beskrivning av vad kongressen måste beakta vid val av tidpunkt för olika möten och likaså vad allt som för övrigt på basen av traditionen hör till utformandet av en nordisk radiologkongress i dag. Detta brev blev ett slags P.M. också för kommande kongress-presidenter. (Brevet i arkivet N:o 271/71).

1972
Kongress i Bergen

I början av året diskuterades de nationella föreningarna emellan frågan om huruvida vid de nordiska kongresserna också andra språk än de skandinaviska skulle kunna godkännas, detta emedan det för många kan vara svårt att förstå danskan och att finskan praktiskt taget icke är ett användbart språk i nordiska sammanhang. Meningarna visade sig vara i någon mån delade, men en viss "uppluckring" hade dock skett i det att många ansåg att man i vissa fall borde kunna acceptera engelskan, men att ledningen av föredrag och diskussioner absolut borde ske enbart på ett skandinaviskt språk.

Styrelsemötet hölls den 14.6 i Studentercentret. Efter det presidenten hälsat välkommen och berättat huru denna kongress förberetts meddelade generalsekreteraren att de nya stadgarna nu föreligger färdigtryckta i 500 exemplar. Skattmästaren åter meddelade att Umeå-fonden nu vuxit ut till c:a 20.000 svenska kronor. Medlemsavgiften kunde enligt honom ännu bibehållas som tidigare = 2 år framåt.

På styrelsemötet diskuterades också ivrigt planerna på en aktivering av det nordiska radiolog-samarbetet också mellan kongresserna bl.a. i form av symposier och fortbildningskurser. Vidare diskuterades frågan om en gemensam studieresa till Sovjetunionen, som generalsekreteraren fick i uppdrag att försöka förbereda – initiativet hade kommit från terapeuternas krets. Ytterligare diskuterades frågan om vilka språk, som skulle användas vid kongresserna. Efter en lång diskussion, som ansågs mycket nyttig, beslöts dock att bli vid det gamla.

Öppningsmötet hölls följande morgon, men kvällen därförinnan hade en mottagningshögtidlighet ägt rum i Haakonshallen med Bergens kommune som värd. Denna följdes sedan av en "hyggeafton" i samma hall.

Vid öppningsmötet beslöt man enhälligt att till nya hedersledamöter välja professorerna *Johan Frimann-Dahl,* Oslo och *Carl Wegelius* – numera Sverige, men f.d. Åbo, Finland, som bägge varit kongresspresidenter.

Därefter höll presidenten sin Forssell-föreläsning, varefter de egentliga vetenskapliga förhandlingarna kunde börja.

Av de diagnostiska föredragen kan framhållas följande.

Kjell Liverud, Oslo: Supplerende metoder for tidlig-diagnostikk av tumor mammae.
U. Dyreborg, H.M. Ingstrup & S. Reiter, Odense: Resultatet av mammografi og termografi som rutineundersøgelse hos 1120 patienter med symptomer fra mammae.

Tor Drevvatne & Kari Høge, Oslo: Punksjonsbiopsi og cytologi ved klinisk benigne eller usikre mammatumores.
Karl Fenz, Stockholm: Ny apparatur för mammografi.
M. Wiljasalo, Helsingfors: De lymfografiska kriterierna på metastaserande lymfknuter.
Arne Borgersen, Oslo: Erfaringer med pneumopelveografi.
Erik Boijsen, Malmö: Röntgendiagnostik vid gastrointestinala blödningar.
Johan Frimann-Dahl, Oslo: Røntgenundersøkelse av ulcus perforans med kontrast (gastrografin)
Terje Wolland, Oslo: Dobbeltkontrast ved undersøkelse av ventrikkel.
H. Halaburt, København: Sammenlignende undersøgelser av iodopamine methylglucamin (Biligrafin) og Biligram. Infusionscholegrafi.
Harald Eie & Gudmund Semb, Oslo: Angiografisk undersøkelse av coronar venebypass.

De 93 föredragen fördelade sig på en diagnostiksektion (59) och en terapisektion (34).

I terapisektionen hade föredragen uppdelats i ämnena "Datadosplanering" (3), "Strålbiologi" (4), "Fraktionering" (4) och vidare fanns det en uppsamlingsgrupp "Varia" (6) för fria föredrag. Slutligen hölls ett "Symposium över urinblåse- och prostatacancer" (17).

Datadosplanering hade prövats under några år och positiva erfarenheter framfördes. Program för dosberäkning vid användning av olika strålkällor, som slutar med ett förslag till optimal behandlingsplan, där hänsyn även tagits till biologiska fakta fungerade. Härigenom uppnåddes en förbättring av noggrannheten och effektiviteten, varför framsteg inom radioterapien kan göras.

Inom den strålbiologiska sektorn berördes framför allt cellkinetiken, dels i humana tumörer med autoradiografisk teknik och dels djurexperimentellt för att studera effekten av röntgenstrålning och cytostatica på tunntarmskrytor hos möss. Analysen av mekanismen vid uppkomsten av strålningsfibrosen i experimentell bindväv ledde till antagandet att en minskad degradation av olösligt kollagen är orsaken till ökat totalkollagen i bestrålad vävnad. Fraktioneringen i strålterapien tilldrar sig ökat intresse. Teoretiska och kliniska synpunkter beträffande olika fraktioneringsmönster framfördes. Värdet och behovet av en modell för beräkning av den kumulerade stråleffekten vid fraktionerad strålbehandling har diskuterats bl.a. med särskild hänsyn till CRE-systemet, som anses ha förenklat beräkningen av stråleffekten vid komplicerade fraktioneringsschemata och som visar bättre överensstämmelse med radiobiologiska resultat på subtoleransnivå.

I gruppen "Varia" redogjordes från norskt håll för behandlingsteknik och resultat av bl.a. osteosarkom och synovialt sarkom. *K. Overgaard* och *J. Overgaard* framlade här sina undersökningar över möjligheten av en termisk tumörterapi. De har kunnat visa att en kombination av värmebehandling och röntgenbestrålning medför en betydande ökning av bägge faktorers tumördeletära effekt. Forskningen över dessa problem har framför allt sedan slutet av 70-talet accelererat i olika länder och man har nu i Sverige börjat bestråla utvalda patienter med gott resultat.

Kongressens tyngdpunkt var symposiet över urinblåse- och prostatacancer. Be-

träffande urinblåsecancern framlades omfattande patientmaterial, behandlade med megavolt med koboltmaskiner, lineäracceleratorer och 32 MeV betatroner. Det gavs entydiga besked att vävnadstoleransen med högvoltsbestrålning var bättre än med konventionell röntgenbehandling, att adekvata tumördoser kunde placeras och att en förbättring av behandlingsresultaten kunde iakttagas, speciellt vid palliationer. Komplikationer från urinblåsa och tarm framlades och diskuterades. Under de första högvoltsåren har olika fraktioneringar använts och/eller tumördosen ändrats eller preoperativ bestrålning tillkommit. Allt detta har försvårat utvärdering av retrospektiva studier och man har därför på olika håll upplagt prospektiva trial. Sådana sades nu pågå i Oslo, på Jylland och i Stockholm. Tillämpning av TNM-klassificeringssystemet är här ett stort steg framåt. Olika fraktioneringsscheman står på programmen, bl.a. "superfraktionerad" strålbehandling om vilken *B. Littbrand* framlade preliminära resultat.

Beträffande prostatacancern redovisades utförligt histopatologins betydelse för prognosen och den transrektala aspirationsbiopsitekniken. "Grading" eller nyanserad histologisk diagnos har ett prognostiskt värde och ger vägledning vid val av terapi. Lågt differentierade prostatacarcinom är som första grupp nu föremål för strålbehandling, i början när endokrin terapi sviktat. Nu även som primärbehandling varvid samtidigt östrogenterapi givits. *L-E. Almgård* och medarbetare redovisade preliminära resultat. Nyare synpunkter om kirurgisk terapi och om endokrin behandling, även med genuint östradiol redovisades.

Sammanlagt upptog kongressprogrammet 93 föredrag, av vilka dock en del hade indragits redan före det kongressen öppnades, men fanns dock upptagna i programmet.

Den andra kvällen bjöd på underhållning i form av en konsert i Haakonshallen. Banketten kvällen därpå försiggick i Hotell NORGE.

Damprogrammet innehöll ungefär ordinära nummer. –

Avslutningsmötet hölls som vanligt den sista kongressdagen och där inbjöd de svenska delegaterna till kongress i Uppsala i juni 1974. Till president för nästa verksamhetsperiod valdes professor *Herman Lodin,* som också fick i uppdrag att hålla Forssell-föreläsningen. Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

Danmark: *Sam Brünner,* Gentofte och *Arne Sell,* Århus med *Johannes Praestholm* København och *Mogens Petersen,* Ålborg som suppleanter.
Finland: *Lars R. Holsti* och *Esko Tähti* med *Pentti J. Taskinen* och *Uno Wegelius,* som suppleanter.
Island: *Gisli Petersen* och *Asmundur Brekkan* med *K. Kristoffersen* och *Jon S. Sigurdsson* som suppleanter.
Norge: *Gabriel Stiris* och *Erik Poppe* med *Arne Nordvik* och *Kjell Liverud,* Oslo, som suppleanter.
Sverige: *Curt Lagergren, Lars-Gunnar Larsson* och *Martin Lindgren* med *Jerzy Einhorn, Björn Nordenström* och *Ulf Rudhe,* Stockholm som suppleanter.

Dessutom återvaldes generalsekreteraren, professor *Carl-Erik Unnérus* för tredje gången till en ny 4-års period, enhälligt.

Professor Torgny Greitz, professor Eric Boijsen, docent Curt Lagergren, professor Herman Lodin i Bergen år 1972.

Presidenten, professor *Andreas Hobaek,* meddelade samtidigt att han egenhändigt förfärdigat en ordförandeklubba, som han nu ville donera till NFfMR. Församlingen uttryckte sin tacksamhet genom en lång applåd.

Pressens reaktioner för kongressen i Bergen torde också förtjäna att återges. Det var i alla fall först andra gången en nordisk radiologkongress hölls i Bergen och det hade hunnit förflyta många år sedan den senaste med *S. Bakke* som president hållits här.

Pressen konstaterade att det varit c:a 550 deltagare. "Bergens Tidende" skriver bl.a.: "...Medicinsk radiologi hører til de raskest ekspanderende medisinske disipliner, og den økende masse informasjoner som formidles via tidskrifter og korrespondense etc. kan ikke alene dekke kommunikasjonsbehovet. Derfor er den personlige kontakt forskere og fagfeller imellom, som kongresser og symposia gir anledning til, så verdifull for utveksling av forskningsresultater, praktiske erfaringer og innbyrdes inspirasjon. Kongressens betydning som etterutdannelse for radiologer blir stadig mer nødvendig og verdifull.."

En senare intervju med generalsekreteraren innehåller bl.a. följande påpekanden: "...Det man kunne nevne i første rekke er brystekreft, som er et stort medisinskt sosialt problem. Det har vaert vanskelig, å få gode nok røntgenbilder, og man har ikke fått behandlet pasienterne så tidlig som ønskelig kunne vaere til behandling..."

Som man av ovanstående kan se, innebar Bergen-kongressen också att åter en ny radiolog-generation började uppträda på arenan. I styrelsen började förekom-

ma nya personer, som med åren skulle visa sig vara fullt vuxna och värdiga att upptaga den tidigare generationens mantel, att fortsätta i samma anda och att bibehålla den nordiska radiologien så självständig som möjligt. Samtidigt kunde man konstatera att en fortgående strävan finnes att placera ut kongresserna också i andra universitetsstäder än enbart huvudstäderna. –

På basen av erfarenheterna från de senaste årens kongresser hade generalsekreteraren utarbetat ett förslag till "rationaliering" av kongressprogrammen så att man i framtiden skulle kunna arbeta efter en given stom-modell. På så sätt skulle man kunna undvika de många turerna, där en ny kongressledning inte har förståelse för huru mycket tid som behövs för vissa ordinära delar av programmet, där ofta samma personer skall deltaga i såväl styrelsens möte som Actas möten m.m. Detta förslag sändes till styrelsemedlemmarna samt till sekreteraren inom varje nationell radiologförening i Norden. Samma sak gällde inarbetandet av eventuella symposier och fortbildningskurser i anslutning till kongresserna. På grund av ofta uttalade önskemål bör försök också göras att skära ned deltagarnas kostnader för kongresser. Dessutom borde man kunna gå in för att slopa smokingtvånget. Många reser per flyg till kongresserna och det blir lätt risk för att den tillåtna vikten på bagaget överskrids om man blir tvungen att ha med sig en hel uppsättning kläder, varav en del endast för några timmars bruk o.s.v. Speciellt för de yngre radiologerna vore en förenkling värdefull.

I början av 1973 sände generalsekreteraren ut ett cirkulärbrev vari bl.a. påpekades att den planerade gemensamma nordiska studieresan till Sovjetunionen inte blir av främst på grund av det landets besvärliga byrokratiska poänger. En andra fråga som borde diskuteras är om kongressförhandlingarna skulle kunna publiceras t.ex. i offset-tryck emedan nu efter det Acta icke mera ger plats för dessa förhandlingar, ingenting återstår i tryck från kongresserna – annat än protokollen.

Samtidigt gavs ett preliminärt meddelande om att i samband med kongressen i Uppsala ett gemensamt symposium planerats med de nordiska gynekologerna före kongressen och ett andra med ortopederna strax efter kongressens slut.

På grund av att det numera behövs relativt lång tid för att förbereda kongresser – detta gäller kanske främst reservering av lokaliteter, hotellrum m.m. – måste generalsekreteraren preliminärt informera i framtiden tilltänkta orter och de ledande radiologerna där om att det är skäl att sätta i gång med sådana förberedelser. Detta kom nu att i främsta rummet gälla Dr. *Mosekilde* och Århus för en eventuell kongress där år 1975. Privata informella diskussioner har dessutom förts om att kongressen år 1976 skulle bli i Uleåborg. Världskongressen i Madrid nu 1973 innebär att detta år ingen nordisk kongress arrangeras. –

1974
Den första kongressen i Uppsala

Ett cirkulärbrev från generalsekreteraren till samtliga nationella föreningars sekreterare framhåller vissa data för Uppsala-kongressen, anhållan om att i tid få meddelande om förslag till hedersmedlem, önskningar om frågor, som borde tagas upp till behandling på styrelsemötet m.m.

Den 30.4 -74 sände generalsekreteraren ut en kallelse till styrelsemötet i NFfMR, avsett att hållas söndagen den 9 juni i konsistorierummet i Unviersitetshuset i Uppsala kl. 10.00. I kallelsen ingick också några preliminära uppgifter om den kommande kongressen på det att alla skulle kunna planera sin resa på rätt sätt. Detta visade sig sedan också vara viktigt, emedan många meddelade att de icke kan deltaga, varigenom suppleanter måste inkallas. Likaså planerade generalsekreteraren på samma sätt som tidigare vilka som skulle funktionera som hederspresidenter och mötes-sekreterare under kongressens vetenskapliga förhandlingar. Det hade visat sig i många år att detta också måste planeras i tid på förhand, emedan man i annat fall kunde råka ut för att inte ha tillgång till ett tillräckligt antal personer för dessa uppdrag – och inte heller de rätta personerna, emedan man gärna ville ha för det aktuella ämnet de mest sakkunniga till att leda förhandlingarna. I medlet av maj strömmade svaren in och även här visade det sig att många "omplaceringar" måste göras av olika skäl. Många års erfarenhet hade lärt att man blivit tvungen att gå händelserna i förväg – själva valet av dessa personer skulle sedan sanktioneras vid öppningsmötet.

Kongress-sekreteriatet kunde sända ut kongressprogrammet redan den 22 maj, alltså denna gång verkligen i lagom tid.

Styrelsemötet innefattade en ordinär exposé av presidenten rörande förberedelserna för kongressen samt en motivering till kongressavgiftens storlek. Generalsekreteraren gav i traditionell stil sin återblick över vad som hänt sedan senaste kongress inom Nordisk Radiologi. Mot bakgrunden av t.ex. det stora antalet deltagare i den internationella kongressen i Madrid, känns det särskilt viktigt att bevara de nordiska radiologkongresserna på den nivå de varit och med deltagarantalet begränsat i allmänhet till endast medlemmar av NFfMR. – Skattmästaren i sin tur meddelade att Föreningens ekonomi står på en god grund med tillgodohavanden på inemot 18 000 sv. kr.

Umeå-fondens framtid var sedan en viktig diskussionsfråga. Bergen-kongressen hade lämnat ett överskott på drygt 4 000 kr, varigenom Umeå-fonden nu nått sådan storlek att man kunde tänka sig att börja dela ut pris eller stipendier. Frågan gällde följande alternativ: a) pris + diplom, b) medalj + pris, c) pris = c:a 1 500 kr. Många alternativ diskuterades, men man var enig om att belöningen skulle tillfalla någon av värdlandets yngre forskare. Man enades dock om att tillsätta en kommitté bestående av generalsekreteraren och skattmästaren, som skulle kunna tillkalla adjungerade medlemmar från de olika länderna, detta främst för att på rätt sätt beakta de olika ländernas skattesystem. Ett konkret förslag förväntas vid nästa kongress år 1975.

Denna gång talades redan öppet om en långsiktsplanering av de framtida kongresserna och man enades om att preliminärt placera dessa så att Århus är värd 1975 och Uleåborg 1976. Man enades också om att kongresserna skall fortgå att hållas enligt ländernas "bokstavsordning" – eller: Danmark – Finland – Island – Norge – Sverige. På så sätt kan varje land på förhand räkna ut när det skall stå som värd.

Man diskuterade nu också frågan om vem som skall avgöra eller välja person att hålla Forssell-föreläsningen, tills vidare kunde man dock fortsätta med att värdlandets presidium väljer. Man ansåg också att i framtiden Umeå-fondens pris eller belöning – vilken form det nu sedan skall bli – skulle utdelas i anslutning till Forssell-föreläsningen.

Man beslöt också enhälligt att utforma ett tillägg till arbetsordningen, en punkt 6 vari skulle klarläggas sättet att välja Forssell-föreläsare och en ny punkt 7, vari skulle ingå bestämmelser om utdelning av Umeå-fondens belöning – eller pris. Det beslöts också att Forssell-föreläsningens titel bör publiceras på förhand.

Efter mötet bjöd kongressen styrelsen på lunch på "Flustret". Den tekniska och vetenskapliga utställningen öppnades kl. 14.00 och därefter kunde de nya avdelningarna på Akademiska sjukhuset beses, såväl den röntgendiagnostiska som avdelningarna för radioterapi och radiofysik. Kl. 15 stod på programmet Acta Radiologicas styrelsemöte och huvudmannasammanträde, därefter på kvällen en teaterföreställning och till slut ett cocktailparty i teaterfoajén.

På lördagen, alltså dagen innan – hade redan symposiet tillsammans med Nordisk Förening för Obstetrik och gynekologi hållits och där stod på programmet: "Ultraljud inom klinisk obstetrik och gynekologi." Där var deltagarantalet stort.

Måndagen den 10 juni (observera det ovanliga i att kongressen förlagts till början av en vecka) inleddes med Öppningsmötet i NFfMR i Universitetets Aula, där universitetets rektor, professor *Torgny Segerstedt* höll ett öppningstal och kongressens president, professor *Herman Lodin* höll en parentation över de sedan senaste kongress bortgångna, av vilka den mest betydande var en av Föreningens äldsta medlemmar, professor *Flemming-Møller* från København. Mötet slutade med att presidenten höll sin Forssell-föreläsning, som bar titeln: Röntgendiagnsotik och njutransplantation.

De vetenskapliga förhandlingarna vidtog kl. 10.00. På kvällen var det supé med dans på Flustret med svenska firmor inom röntgenbranshcen som värdar.

Följande dag ingick ett symposium i ämnet KLINISK RADIOBIOLOGI, ett tema främst för terapeuterna. Följande dag, onsdagen den 12 juni var ägnad Symposier tillsammans med Nordisk Ortopedisk Förening och temata där var:

A. Vidgade användnignsområden för artrografi
B. Diagnostiska värdet av Knä- och fotledsartrografi
C. Nya synpunkter på behandling av osteosarcom.

Kongressen avslutades med en bankett i Rikssalen i Uppsala slott, varvid fortfarande smoking eller mörk kavaj anbefallts.

Professor *Torgny Segerstedts* tal innehöll många tankeväckande synpunkter, som förtjänar att bevaras för eftervärlden. Här fragment av talet:

"...Det är första gången Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi har kongress i Uppsala. Ändå har Uppsala spelat en viss roll i röntgendiagnostikens historia. *Folke Knutsson* har berättat att man på *Frithiof Holmgrens* fysiologiska institution gjorde de första experimenten med Röntgens upptäckt och att de första här i landet tagna bilderna exponerades i Uppsala. – Intressant är er vetenskaps interdisciplinära ursprung. Detta mångvetenskapliga ursprung lyser igenom i kongressens sektionsindelning: röntgendiagnostik, radioterapi, radiofysik och radiobiologi. Man talar mycket om tvärvetenskap och om nödvändigheten av att organisera det gemensamma arbetet, men man glömmer bort huru många nya ämnen som vuxit fram i vetenskapssamhällets gemenskap just genom spontana kontakter över ämnesgränserna. Den snabbhet med vilken *Röntgens* upptäckt spred sig, visar det vetenskapliga kommunikationssystemets effektivitet...

Vi kan visa huru mycket mer sjukvården kostar oss, jämfört med tidigare år; det är svårare att klarlägga hur mycket landets ekonomi har vunnit på att vissa stora folksjukdomar kämpats ned. Hur mycket har vårt arbetsliv och samhället vunnit på att människor, som annars skulle satts ur spel p.g.a. tuberkulos eller polio, nu kunnat bidra till vårt välstånd? Det är en svår kalkyl, det är troligen lättare att konstatera vad en förlängd, relativt improduktiv ålderdom kostar samhället. Och ännu svårare är det att göra en beräkning på mänskligt lidande och mänsklig lycka...

Det sägs så mycket negativt om modern forskning att jag tycker vi måste erinra om de oerhört positiva insatser som modern, naturvetenskaplig och medicinsk forskning ändå gjort till mänsklighetens fromma och individernas lycka. I dagens situation är det uppenbart att medicinsk forskning ligger före samhällets förmåga att absorbera resultaten. Detta har varit möjligt för forskningen genom internationella kontakter och det är därför mycket glädjande att en förening som denna inte är begränsad till den rent nationella forskningen. Men samarbetet över gränserna har försatt oss i den smått paradoxala situationen, att den verkligt samhällsrelevanta forskningen är den med vilken våra styresmän har de största svårigheterna. Det hänger samman med det jag för några dagar sedan sade just från denna plats: forskningen har förvandlats från individbaserat konsthantverk till investeringskrävande storindustri och därigenom nått många genomgripande resultat. Denna uppfattning bekräftas verkligen av all den förnäma apparatur som finns uppställd i universitetets förhall.

Det finns en liten risk att människan glömmes bort bland alla dessa stora investeringar i byggnader och apparater. Men jag tror väl ändå att ni inte någonsin tappar ur minnet, att det är för att göra den enskilda människans stund på jorden så dräglig som möjligt, som ni alla arbetar..."

Från kongressens diagnostiska avdelning kan följande föredrag speciellt nämnas:

Edgren, J. & Laasonen, L & Mattsson, T., Helsingfors: Förstoringsangiografi vid bedömning av njurtransplantat.
Woxholt, G. & Aakhus, T., Oslo: Röntgenundersökelse av arteriovenöse shunter i lungene.
Wiljasalo, S., Peltokallio, P. & Wiljasalo, M., Helsingfors: Lymfografi vid colon carsinom.
Kolbenstvedt, A., Oslo: Lymfografi og pelvin lymfadenectomi. Erfaringer basert på 300 opererte pasienter.

Vidare hölls en mängd föredrag rörande Xerografi – xeroradiografi för undersökning av brösten. Likaså en mängd föredrag berörande kontrastmedel och dessas verkan i olika delar av kroppen, komplikationerna medräknade. Också databehandlingen av röntgendiagnostiska data hade ånyo samlat en del föredrag. Dessutom fanns på programmet några föredrag, där tekniska synpunkter berördes, detta gällde såväl apparatur som film, "EMI-Scanner" apparaturen behandlades i tvenne föredrag. Detta visar sig vara ett långt steg framåt inom den radiodiagnostiska metod-förteckningen.

Ett föredrag med speciellt intresse föredrogs av *J. Kaude* och *N. Moule*, USA och bar titeln: "Röntgenpatologi i ett utvecklingsland med tropiskt klimat". Erfarenheter från Jamaica.

I terapisektionen hölls 40 föredrag och ett symposium om "klinisk radiobiologi" med *Börje Larsson* som moderator och *B. Littbrand, I. Turesson* och *B. Jung* som inledare.

Den *permanenta nordiska samarbetsgruppen* som tillkommit för några år sedan på initiativ av prof. *E. Poppe* informerade om sitt arbete och om utvecklingen inom radioterapi i de nordiska länderna.

Den medicinska utvecklingen har bl.a. medfört att utbudet av cancerbehandlingsformer blivit allt större. För att underlätta för de berörda läkarna har de fem nordiska länderna satsat på samarbete i fråga om utbildningen som fr.o.m. 1975 kommer att stödjas av anslag från Nordiska rådet. Utvecklingen inom cancervården har i Sverige lett till Råd och anvisningar från Socialstyrelsen angående planering av onkologisk sjukvård februari 1974. Enligt dessa anvisningar har de radioterapeutiska klinikerna fått benämningen onkologiska kliniker där medikamentell och radioterapeutisk tumörbehandling skall bedrivas. Specialiteten har ändrats till onkologi (allmän resp. gynekologisk) och professuren har ändrats från radioterapi till onkologi. Ändringar i samma anda har nu skett i alla nordiska länder.

Bröstcancerbehandling var det första stora ämnet. Man diskuterade värdet av postoperativ strålbehandling i stad I och II kring ett stort nordiskt material och redogjorde för en nyligen påbörjad studie beträffande värdet av pre- resp postoperativ strålbehandling av operabel bröstcancer. Intressant var vidare att man vid antiöstrogen behandling av bröstcancer med "Tamoxifen" fått prediktiv test som ofta snabbt gav upplysning om svaret på behandlingen.

Megavoltbehandlingen av blåscancer analyseras i flera omfattande patientmaterial med hänsyn till strålbehandlingstekniken, resultaten och komplikationerna

liksom kombinationen med kirurgiska ingrepp. Behandlingsresultaten har successivt förbättrats, speciellt där lämplig preoperativ bestrålning kombinerats med operation. Vid enbart strålterapi i kurativt syfte är komplikationsriskerna en hämmande faktor.

Bland radiobiologiska ämnen kan nämnas prospektiva fraktioneringsstudier med hjälp av CRE-funktionen ("Cumulative Radiation Efficiency") samt korrelationen mellan NSD-värden ("Nominal Standard Dose") och läsioner i plexus brachialis, där det visade sig att läsionsfrekvensen snabbt ökade vid NSD-värden över 2000 ret. *R. Wideroe* diskuterade *Ellis* formelns värde för beräkning av tumörcellernas steriliserings. Han ansåg att den var tvivelaktig för beräkning av toleransen för normal vävnad. För tumörer som innehåller anoxiska celler hade den mycket begränsad giltighet och för bestrålningsschema där reoxigenering spelar en väsentlig roll kan den knappast användas. En hård kritik som helt får stå för W:s räkning.

I ett symposium om *klinisk radiobiologi* ventilerades tumör- och friskvävnadstolerans och värdet av olika fraktioneringsmönster. Moderator var *B. Larsson* och inledare *B. Littbrand, I. Turesson* och *B. Ljung*. Man diskuterade den svåra balansgången att ge strålbehandling som ger nödvändig effekt på sjuk vävnad men samtidigt inte skadar frisk vävnad. Numera klarar man denna balansgång framgångsrikt men toleransen mot olika typer av bestrålning är fortfarande ett problem som kräver stora insatser. Man eftersträvar större precision i val av dos för den enskilde patienten och för olika tumörsjukdomar. Man har också fått allt högre precision att förutsäga effekten av strålbehandlingen.

Man jämförde den kliniska stråleffekten med hittills prövade experimentella modeller. Visserligen har man på båda håll, på kliniken och i laboratoriet blivit allt säkrare i att förutsäga effekterna. Nu vill man sammanknyta erfarenheterna. Arbetet måste fortsätta för att få en balansgång på en bred planka, inte som nu på ett rep.

Bland föredrag rörande *immunologiska problem* i samband med diagnostik och terapi av tumörsjukdomar kan nämnas att man på bröstcancerpatienter fann t.ex. en signifikant sänkning av PPD-aktiviteten (purified protein derivate) efter strålbehandling, men ej efter operation samt vid metastaserande bröstcancer. Förändringar av den cellulära immuniteten beskrevs också vid urinblåsecancer. *B. Wahren* och medarbetare diskuterade analyserade värdet av CEA-bestämning (carcinobryonic antigen) i urinen som hjälpmedel vid uppföljning av patienter med blåscancer. Man ansåg att denna möjligen kunde få ett prognostiskt värde men att tumörspecificiteten vid blåscancer ännu var olöst. Interferonterapi vid virussjukdomar hos patienter med maligna tumörer diskuterades nu för första gången i föreningen och förordades av *Strander* och medarbetare, som också föreslog användning vid svårartade virusinfektioner hos patienter utan malign sjukdom.

Slutligen må framhållas experimentella studier över den inhiberande effekten av Bleomycin på tumörcellstillväxten och preliminära resultat av effekten i samband med strålbehandling av patienter med skivepitelcancer i huvud- halsregionen. *B. Littbrand* redogjorde för sina experimentella och kliniska erfarenheter

om betydelsen av stråldosens storlek för effekten av ämnen med oxygenliknande effekt vid sensibilisering av anoxiska tumörceller.

Inom radiofysiksektionen hölls 8 föredrag, där man bl.a. diskuterade informationsinnehållet i scinitigrafibilden, ett kombinerat datasystem för dosplanering och bildbearbetning och dosfördelning i vissa fält på ^{60}Co-maskiner resp vid en mikroton, där jämförelser med andra acceleratorer framfördes. Patientdoser vid röntgendiagnostik av bålen och gonaddoser vid strålbehandling av maligna lymfom redovisades.

I ett symposium tillsammans med Nordisk ortopedisk förening diskuterades nya synpunkter på behandling av osteosarkom ur kirurgens och radioterapeutens synpunkt.

Inom diagnostiksektionen visades en epokgörande nyhet, nämligen 2 filmer angående "EMI-scanner", där man fick se hur man utan kontrastmedel genom databehandlad information kunde se hur hjärnan ser ut på djupet. Datortomografin av craniet betecknades som en revolution inom hjärnröntgenområdet. Snabbt utvecklades också helkroppsscanner och båda dessa maskintyper har nu spritts över hela världen. De har visat sig vara av största värde för bestämning av tumörutbredningen före dosplaneringen för radioterapi.

Deltagarantalet var denna gång det största hittills, eller = sammanlagt 720, varav dock egentliga radiologer eller motsvarande något över 500. Den vetenskapliga utställningen hade samlat endast 5 deltagare medan däremot den tekniska utställningen lockat 28 firmor – eller motsvarande. Dessas deltagande brukade alltid innebära att kongressens ekonomi kunde klaras av utan underskott.

Man torde kunna tillägga att kongressprogrammen med åren börjat bli allt mer innehållsrika i det att nu också viktiga uppgifter om själva Föreningen, NFfMR började ingå, t.ex. förteckningen över styrelseledamöterna.

Avslutnignsmötet hölls den 11 juni kl. 16.30. Här beslöts att följande kongress skall hållas i Århus i juni 1975. Samtidigt valdes professor *Sigvard Kaae* till president. Styrelsen fick följande sammansättning:

Danmark: *Sam Brünner, Arne Sell* och *C.B. Madsen* med *Johannes Praestholm, Mogens Petersen* och *Jens Chr. Möller* som suppleanter.
Finland: *Pekka Vuorinen* och *Lars R. Holsti* med *Pentti J. Taskinen* och *Uno Wegelius* som suppleanter.
Island: *Asmundur Brekkan* och *Gisli Petersen* med *K. Kristoffersen* och *Jon Sigurdsson* som suppleanter.
Norge: *Tor Drevvatne* och *Trygve Aakhus* med *Kjell Liverud* och *Gunnar Stake* som suppleanter.
Sverige: *Martin Lindgren* och *Herman Lodin* med *Curt Lagergren* och *Lars Gunnar Larsson* som suppleanter.

Vid avslutningsmötet beslöts vidare att medlemsavgiften fortfarande skulle bibehållas oförändrad.

Pressens kommentarer av kongressen kan också ihågkommas. Där fäste man sig kanske främst vid frågan om bröstcancern, men också de nya undersöknings-

metoderna hade fångat intresset. Rubrikerna må här tala för sig själva: "Nya metoder minskar obehagen vid röntgen" – "Stora förväntningar på nytt kontrastmedel" – "Patientvänlig metod svepte hjärnan" – "Samnordisk utbildning för radiologer" – "Ingen bör få ha monopol på diagnos med ultraljud" – "Radiologer ifrågasätter ny metod för bröströntgen" – "Lågdos-operation ger bra resultat hos blåscancerfall" – "Allt flera drabbas av bröstcancer" – "Verkliga orsaken ännu okänd" – "Högstrålande byggmaterial förstör film".

Denna kongress hörde åter till dem man med skäl kan räkna till de "stora" såväl vad innehåll som deltagarantal beträffar.

I dessa tider hade generalsekreteraren valts till hedersmedlem också i den svenska radiologföreningen – några år tidigare i den danska. Denna heder förefaller att närmast vara ett tack för utfört arbete inom NFfMR, vilket självfallet i hög grad gladde mottagaren.

I slutet av året börjar redan korrespondensen med kollegerna i Århus dominera. Tack vare "långtidsplaneringarna" är det numera möjligt att redan s.g.s. ett år på förhand planera t.o.m. minutprogrammen, vilket i detta fall var fastslaget redan i oktober. –

I slutet av året utsändes sedan också den första 'indbydelse" till Århus-kongresse, som placerats till den 11–13 juni 1975.

1975
Århus

I januari ingick en förfrågan från Uleåborg om generalsekreteraren skulle kunna deltaga där i ett preliminärt planeringsmöte med tanke på kongressen som planerats till Uleåborg år 1976. Staden är åter en ny punkt på de nordiska radiologkongressernas karta och arrangörerna saknar självfallet erfarenhet av vår förenings traditioner och sätt att planera m.m. Detta möte realiserades sedan den 18.II -75.

I mars -75 hade redan c:a 500 personer anmält deltagande i Århus-kongressen. I mars–april började skattmästarens och generalsekreterarens förslag till stadgar för "Det Nordiska Radiologpriset" bli klara, som möjliggörs genom räntevinsterna från Umeå-fonden. Av allt att döma kan detta pris utdelas tidigast vid kongressen i Uleåborg år 1976.

Från dansk sida inkom i mars ett förslag från Dansk Selskab for radioterapi og cancerologi – undertecknaat av *Arne Sell* – vari föreslås att de nordiska radiologkongresserna skulle uppdelas i diagnostik och terapi – och detta inte endast tidsmässigt utan även geografiskt eller alltså så att de skulle hållas på skilda orter. –

Den 17.4 -75 sändes "Foreløbigt program" ut från Århus, alltså i god tid. Detta program var synnerligen väl formulerat och innehöll utöver de vanliga upplysningarna också data om sekreterarmöten, m.m.

Den 15 maj sände generalsekreteraren till styrelseledamöterna en preliminär föredragningslista för styrelsemötet den 11 juni. På så sätt kan alla tänka igenom de frågor, som där tages upp till behandling, vilket gör möjligheterna att genomföra mötet snabbare möjligt.

Kongress-sekreteraren *Bent Langfeldt* arbetade med iver och sakkunskap och förberedelserna var tidsmässigt sett väl gjorda. Sekreterarna inkallades till en gemensam arbetslunch ungefär 2 veckor före kongressen. Dessa "träffar" hade visat sig vara av stor betydelse för det interna arbetet – speciellt mellan kongresserna.

Styrelsemötet gick planenligt av stapeln med ett tillräckligt antal personer närvarande. Skattmästaren meddelade att Uppsala-kongressen lämnat ett överskott på c:a 16 000 svenska kronor. Denna summa har fogats till Umeå-fondens kapital.

Nu förelades också generalsekreterarens och skattmästarens förslag till reglemente för det "Nordiska Radiologpriset". Efter en lång diskussion kunde man enas om att belöningen bäst just skulle kallas PRIS. *Saltzman* meddelade att prissumman preliminärt skulle kunna tänkas vara c:a 2 000 svenska kronor. Man enades också om att utöver prissumman skulle också ett diplom utdelas, som skattmästaren och generalsekreteraren fick i uppdrag att utforma.

Valet av pristagare skulle basera sig på tankegången att det för året innan kongressen bästa vetenskapliga arbetet publicerat av en yngre radiolog skulle vara kriteriet för valet.

En andra brännande fråga var den av de danska terapeuterna väckta och som gällde de nordiska radiologkongressernas uppdelning i särskilda terapeutiska och diagnostiska. Också denna fråga föranledde en synnerligen livlig diskussion. Man kunde dock ens om att tiden ännu ej var mogen för ett sådant förfarande – situationen är så pass olika i de skilda nordiska länderna att uppdelningen skulle bl.a. bli ekonomiskt betungande. För övrigt behandlades ordinarie "rutinfrågor" varav en t.ex. innebar att Prof. *Pekka Vuoria* (f.d. *Vuorinen*) anförtroddes uppgiften att hålla Forssell-föreläsningen vid kongressen i Uleåborg år 1976.

Också årets kongress föregicks av en kurs i "Tändernas och käkarnas radiologi" som pågick två dagar före kongressens början.

Själva Öppningsmötet hölls kl. 16.15–17.15 i Idrottscentret. Vid detta tillfälle valdes enhälligt professor *Erik Poppe* till Föreningens hedersledamot. I anslutning till mötet höll presidenten *Sigvard Kaae* sin Forssell-föreläsning med titeln: "Maligne knogletumorer".

Kl. 17.30 började sedan öppningshögtidligheten och efterföljdes av Mottagelse af ÅRHUS BY på Århus Rådhus.

Det vetenskapliga programmet hade på den diagnostiska sidan följande huvudrubriker: Angiografi, Lymfografi, Urologi, Knogler och neuroradiologi, gastroenterologi – samt EDB-behandling av röntgenavdelningarnas aktivitet.

Trots att det är svårt att rättvist bedöma föredragens kvalitet genom att generalsekreteraren omöjligt kan åhöra dem alla, kan kanske dock några föredrag speciellt förtjäna omnämnande:

Szamosi, A., Stockholm: Cineangiografisk diagnos av papillarmuskelförändringar vid reumatisk hjärtsjukdom.

Olin, T. jämte medarbetare, Lund: Blodflödet i arteria mesenterica superior på människa.

Nylander, G. jämte medarbetare, Malmö: Retarderad angiografi, en ny metod för angiografi under styrning av regionala blodflödet.

Greiff, J. & Rovsing, H., København: Vurdering af callusdannelse ved hjälp af scintimetri med 99m-Tc-Sn-Polyfosfat.

Brekkan, A., Reykjavik: Datorbaserad information om arbetsbelastning vid röntgendiagnostisk avdelning.

Koivisto, E., Uleåborg: Registrering av röntgendiagnostiska data med elektronisk databehandling (EDB)

Här förelåg också en del andra föredrag berörande samma frågor – elektronisk databehandling och efter föredragen förekom en vidlyftig paneldiskussion.

Lindell, D jämte medarbetare, Örebro: Hiatusinsufficiens och gastro-oesophageal reflux.

Mohammed, S.H. Glostrup: en enkel metode til dobbeltkontrastundersøkelse af ventrikeln.

Løvgreen, N.A. jämte medarbetare, Århus: Ventrikeltømning og serumgastrin før og efter vagotomi.

Fleckenstein, P. og Pedersen, G. København: Tyndtarms undersøgelse ved hjelp af duodenal intubation a.m. Sellink.

Kongressen var uppdelad i 2 sektioner, en för diagnostik och en för terapi, biologi och fysik. Sammanlagt hölls 104 föredrag, varav 25 rörande terapi och biologi samt 5 rörande radiofysik.

Terapi och biologi: Ur gruppen urinvägar och testis vill jag framhålla att nu för första gången behandling av testiscarcinom med strålning och cytostatica – huvudsakligen Bleomycin och Vinca-alkaloid – i form av preliminära uppmuntrande resultat redovisades. Ur gruppen huvud- halsregionen bör nämnas en omsorgsfull redogörelse för ett stort material strålbehandlade ögonlockscarcinom. Vidare två föredrag om cancer laryngis där man dels redovisade resultat och komplikationer i relation till den biologiska dosen (RET), och dels efter en retrospektiv granskning av histologiska primärpreparat enligt det av *Per Jacobsson* 1973 beskrivna graderingssystemet. Man ansåg att den histologiska graderingen kan bliva ett värdefullt supplement till TNM-systemet. *E. O. Barklund* och medarbetare beskrev en ny teknik för strålbehandling av små intrakraniella strukturer med en av *Leksell* specialkonstruerad koboltapparatur, där 179 smala ^{60}Co-knippen sammanfaller i origo av en sfär med en radius av 38 cm. På dess yta är strålkällorna fördelade. Målvolymer med en diameter av maximalt 20 mm har bestrålats med engångsdoser mellan 3500 och 7000 rad. En teknisk synnerligen intressant nyhet vars användningsområde dock ännu ej är definierat.

Gruppen "Morbus Hodgkin" inleddes av två patientmaterial. *T. Landberg* och medarbetare redovisade 90 patienter som bestrålats med synnerligen omsorgsfullt upplagd mantelteknik och följts minst 1 år och *A. Nordentoft* gav en utmärkt redogörelse för det danska LYGRA-projektet ("lymfogranulomatos) som fungerar sedan 3 1/2 år och nu omfattar 350 patienter. Dessa material har starkt

bidragit till förbättringar av behandlingsresultaten genom förfinad dosplaneringsteknik och kombination strålterapi – medikamentell terapi.

K. Isager och medarbetare har genom mätningar av ovarialdosen vid total nodal irradiation på patienter och i fantom visat att ovarierna bör flyttas kranialt för att få en tolerabel stråldos av omkring 5 %.

I gruppen "Cancer mammae" har man i 2 studier inte kunnat registrera förväntad resultatförbättring genom övergången från konventionell röntgenbehandling till megavoltbestrålning. I det ena fallet gällde det en retrospektiv studie av frekvensen av lokala recidiv och i det andra överlevnadsresultat. Liknande besked har även tidigare och senare framkommit vid analys av andra tumörgrupper och lett till en omsorgsfull penetration av frågeställningar som är mycket komplex.

Med stort intresse motsågs redogörelsen från en av *R. Nissen-Meyer* inspirerad randomiserad studie av adjuvant behandling med cyclophosphamide (Sendoxan) vid operation av cancer mammae i stad. I och II. Den genomfördes sedan 1965 på 11 sjukhus i Finland, Norge och Sverige. Kemoterapigruppen erhöll sammanlagt 30 mg Sendoxan/kg kroppsvikt under 6 dagar med början operationsdagen dock högst 2400 mg. Materialet omfattade nu 507 kemoterapipatienter och 519 kontroller. Det behandlade materialet visade ca 10 % lägre frekvens av recidiv och ca 10 % flera överlevande efter 10 år. Skillnaderna var statistiskt säkra. Mycket få omedelbara biverkningar registrerades. En mycket livlig diskussion följde där divergerande uppfattningar angående tolkningen av materialets betydelse framfördes.

Gruppen *"Kemoterapi och biologi"* dominerades av värmebehandling av tumörer. *J. och K. Overgaard* gav en utmärkt översikt beträffande hittills kända effekter av hypertermin, även av egna experimentella resultat. De framhöll särskilt värmens selektiva destruerande effekt, dess uttalade radiosensitiva effekt och möjligheterna för användning av såväl lokal som universell hypertermi vid human cancerterapi. Författarna har genom sina forskningar mycket verksamt bidragit till det växande och nu stora intresse för värmebehandling av tumörer.

I gruppen "Bentumörer, behandlingsregistrering" framlade *E. Poppe* och medarbetare en mycket omsorgsfull studie med värdefulla synpunkter kring de sällsynta jättecellstumörerna i skelettet. *E. Nordman* och medarbetare har jämfört teknetiumscintigrafi med röntgendiagnostik i ett stort material av maligna bentumörer. Hon ansåg att båda metoderna bör användas parallellt för att ge största möjliga diagnostiska säkerhet. *H. Brincker* framlade i denna krets som den förste användning av elektronisk databehandling vid en radioterapeutiskt klinik i Norden som möjliggjorde bl.a. rutinkontroller av cancerbehandlingens kvalitet på enkelt och tidsbesparande sätt. I gruppen "Gynekologisk cancer" framlades bl.a. 2 stora patientmaterial från Århus, ett om cancer corporis uteri och ett om cancer colli uteri där bl.a. särskild uppmärksamhet ägnades komplikationer efter strålbehandling. *P. Taskinen* och medarbetare diskuterade tarm- och urinvägskomplikationer och ansåg det viktigast att stråldosen reducerades i vissa områden och att tunntarmen borde flyttas ur lilla bäckenet. *J-E. Johnsson* gav ett bidrag härtill genom en utmärkt applikatormodifikation, där den intrauterina och vaginala app-

likatorn kopplades ihop till en låst enhet, som har en väl definierad och reproducerbar strålgeometri som reducerar komplikationsfrekvensen.

I gruppen "Fysiska ämnen" gav *K. Lidén* en utmärkt redogörelse för tillkomsten av förslaget om och dagsläget för nya radiologiska SI-enheter. Vidare talades bl.a. om mikrodosimetri i behandlingsfält och om fysikaliska metoder för bestämning av kV.

Sannolikt skulle många andra också förtjäna omnämnande, men en begränsning måste av utrymmesskäl göras.

Den andra kvällen avslutades med en festföreställning i Århus teater, där Cole Porter's musical "Can-Can" stod på programmet.

Fredagen den 13 juni hölls avslutningsmötet, varvid beslöts officiellt att följande kongress skall hållas i Uleåborg i Finland den 16–19 juni 1976. Till president valdes professor *Pekka Vuoria,* som samtidigt meddelade att till kongress-sekreterare hade utsetts bitr. prof. *Erkki Koivisto.*

Skattmästaren-professor *Georg-Fredrik Saltzman* omvaldes för en ny 4-års period.

Samma kväll hade anordnats ett "Farewell-Party" vari ingick ett "Kunstfyrvaerkeri", som var synnerligen effektfullt och motsvarigt högt uppskattat.

Damprogrammet under kongressen innehöll många trevliga delar. Däri ingick en tur till Mols och Djursland med besök på Ebeltoft och Clausholm slott, vidare en byrundtur med besök i Århus domkyrka och Den Gamle by.

En solig och trevlig kongress – nu för andra gången i Århus – hade nått sitt slut. Arrangörerna hade all heder av den. –

Av tidningspressens kommentarer kan några här återges. "...Der var over 100 foredrag, der var stor udstillning af røntgenudstyr". En rubrik var: "Nye metoder til at finde mavekraeft hurtigere end før". Professor emeritus *Carl Krebs* visade sig också på kongressen trots sviktande hälsa. Han överräckte till kongress-sekreteraren, *Bent Langfeldt* en hedersgåva till ett värde av 10 öre, inpackat i gammalt tidningspapper, gåvan visade sig vara en gammal upplaga av en bok skriven av *H.C. Andersen* och innehållande beskrivningar av äventyr, boken var inköpt år 1901 just för dessa 10 öre. En av en tidnings reportrar hade med anledning av detta författat en vers, varav här nedan några rader:

"Men vigtigst er jo aeren,
selv for en radiolog,
og stolt er dr. Langfeldt, som nyligen fik en bog.
Det var nu hans beløning,
fordi han trak etlaes,
mens andre radiologer
fik danset ved kongres.

Hvem spørger så om prisen?
Det gør kun pak og plebs.
Men svaret gives gerne
af giveren: Carl Krebs:
Den kostede ti øre
i 1901.

Ved hjelp af inflationen
er den vel steget lidt.

....
Hvad gør det bogen ikke
har vaeret saerlig dyr.
nej, uden røntgen ser man
den rummer eventyr.
Den får man ej for kroner,
end ikke for en snes.
Med den er Langfeldt oppe
i Krebs'es vennekreds."

Från slutet av år 1975 kan ännu noteras att generalsekreteraren börjat planera en gemensam nordisk resa till den internationella radiologkongressen i Rio de Janeiro år 1977. En förfrågan hade sänts till alla de ledande resebyråerna i de nordiska länderna. Detta för att kunna åstadkomma en betydande reducering av reskostnaderna. Det förefaller också som om denna tanke skulle genast ha vunnit understöd. Generalsekreteraren hade slutligen bland intresserade resebyårer utvalt en från Sverige, Danmark och Finland och sammankallat firmornas representanter till ett möte i Helsingfors för att åstadkomma en "sammanjämkning" om möjligt så att nationella synpunkter skulle kunna beaktas.

Ytterligare förekom diskussion med islänningarna om huruvida de var intresserade av att arrangera en kongress, som den följande efter kongressen i Uleåborg, men det föreföll redan nu som om Island skulle vilja vänta något år framåt, dels på grund av landets ekonomiska situation.

I början av året började generalsekreteraren redan tänka på en möjlig efterträdare på sin post inom NFfMR och halvofficiella kontakter blev tagna under årets lopp. Tänkbara kandidater var *Curt Lagergren* i Sverige, *Bent Langfeldt* i Danmark och *Tor Drevvatne* i Norge. För den sistnämnde talade det faktum att Norge ännu aldrig innehaft denna post, medan Dnamark haft den en gång, Sverige två gånger och Finland nu (samt halvt om halvt en annan gång = Sallinen), men då var principen för val av generalsekreterare en annan än nu, på den tiden var han egentligen kongress-sekreterare. Frågan var ju ännu icke aktuell, men borde vara förberedd. –

Likaså började kongressen i Oslo 1978 skymta i "kulisserna" och preliminärt hade professor *Trygve Aakhus* vidtalats att då funktionera som president. Likaså hade man redan börjat reservera lokaliteter för den kongressen.

Planerna för den tilltänkta gemensamma resan till den internationella radiologkongressen i Rio de Janeiro började taga form. Det visade sig ganska snart tydligt att Föreningen på detta sätt skulle kunna pressa ned priset för resan i väsentlig grad. Detta till trots hade t.ex. danskarna fortsatt med egna planer för en sådan resa. I oktober 1975 kunde generalsekreteraren sända ut ett meddelande till de nationella föreningarnas sekreterare om resealternativen till Rio.

Samma höst började också långsiktplaneringen för kommande nordiska kongresser och "tidtabellen" kom att se ut på följande sätt: Uleåborg 1976 – Världs-

kongress i Rio 1977, Nordisk kongress i Oslo 1978, d:o i Sverige 1979 (då Föreningen samtidigt fyller 60 år), Danmark 1980, Världskongress 1981, Finland – Nordisk kongress antingen 1981 eller 1982, Island 1982 eller 1983 o.s.v.

I oktober 1975 utgick den första inbjudan till kongress i Uleåborg. Ett meddelande gick också ut till Föreningens hedersmedlemmar om att de hädanefter icke skall behöva betala någon kongressavgift, då de deltar i kongresserna – detta i hopp om att dessa personer i högre grad än hittills skulle deltaga.

I december började också kongressen år 1979 skymta i det att Svensk Förening för Medicinsk Radiologi vid sitt styrelsemöte konstaterat att varken *Edholm* i Linköping eller *Einhorn* i Stockholm varit villiga att funktionera som president för den kongressen. Däremot har man tänkt sig att fysikern, professor *Rune Walstam* skulle bli president då. Han hade dock ännu icke beslutat sig för om han skulle acceptera.

Belysande för i huru hög grad Föreningens verksamhet intensifierats kan konstateras att årets diarienummer slutar på 422, vilket är det högsta talet hittills. Om också breven till och från Nordens länder utgör huvudparten, har dock främst den utom-skandinaviska brevväxlingen ökat synnerligen starkt.

För första gången i kongressernas historia hade en kongress lett till ett underskott, som dock arrangörerna i Århus hade lyckats få täckt genom extra bidrag i efterhand – av utställarna.

1976

Den hittills nordligaste kongressorten Uleåborg på 65:te breddgraden, nu mötesplats.

Under början av året började vissa besvärliga faktorer uppenbara sig på firmamentet i det att frågan om vem som skulle efterträda generalsekreteraren blivit komplicerad. Ett flertal ansåg att det vore naturligt om det skulle bli en norrman, men danskarna med *Poul Andersen* i spetsen hade andra planer och hade också börjat privat påverka de olika styrelsemedlemmarna för att i stället *Langfeldt* skulle anförtros denna post. Självfallet skulle han vara lika kompetent som *Drevvatne, Curt Lagergren* hade dock i detta skede avsagt sig. –

Förberedelserna för kongressen skedde synnerligen metodiskt och kanske bättre än på mången god dag, så att sannolikt denna kongress kan komma att stå som ett slags modell för kommande sådana, speciellt vad förberedelserna beträffar och organisationen i sin helhet. –

Styrelsemötet hölls den 16 juni i hotell Vaakuna. Kongressekreteraren meddelade att en film skulle göras av hela kongressen och ett exemplar därav skulle arkiveras för framtida historik-arbeten.

Det stora problemet blev som väntat frågan om generalsekreterarposten, varvid en mängd uttalanden gjordes. Det var främst *Andersen* från Odense, som ansåg att den nuvarande generalsekreteraren borde avgå och ersättas med *Bent Lang-*

feldt. Presidenten för nästa kongress, *Trygve Aakhus,* Oslo, ansåg dock att den nuvarande generalsekreteraren kunde kvarstå i två år, då Drevvatne skulle vara i tillfälle att övertaga posten. Formellt borde dock valet också nu ske för en period om 4 år. Många ansåg att den nuvarande generalsekreteraren mycket väl kunde sitta kvar ytterligare en 4-års period. Detta i så mycket högre grad som Föreningen under sin snart 60-åriga verksamhetstid ännu icke haft flera än – i praktiken fyra generalsekreterare, vilket visar att var och en suttit på sin post mycket långa tider.

Kongressens president *Vuoria* meddelade att Kongresskommittén låtit för Föreningen utföra ett emblem, som skulle vara en samlande symbol för Nordens radiologer. Konstnär *Erik Bruun,* Helsingfors, hade utfört arbetet, som styrelseledamöterna uttalade sin beundran över skisserna. Arbetet skulle utföras så att strålarna och mitten skulle göras i silver och den heraldiska ormen i guld.

Presidenten meddelade dessutom att man låtit utföra en presidentkedja med vidhängande symbol, som skulle i framtiden bäras av kongressens president.

Vidare meddelade presidenten att Radiologföreningen i Finland valt *Ossi Korhola* att såsom den mest meriterade erhålla det första Nordiska Radiologpriset. Dess text är avfattad på latin och skriven av professorn i klassiska språk vid Helsingfors universitet, *Henrik Zilliacus,* vilket generalsekreteraren ombestyrt.

På styrelsemötet diskuterades sedan frågan om kongressernas relation till varandra, med beaktande av att man numera måste räkna med att många deltar i såväl nordiska, europeiska som internationella. Till detta anslöt sig frågan om ordningsföljden inom Norden vid arrangerandet av nordiska radiologkongresser.

Ytterligare dök här upp en fråga om vad som kan hända ifall presidenten insjuknar. *Vuoria* undrade om det icke vore skäl att införa posten av vice-president. Generalsekreteraren förklarade att stadgarna icke ställer något absolut hinder, men att man i så fall borde utse den personen inom organisationskommittén – alltså icke väljas av den nordiska föreningen. Man enades om att ett sådant arrangemang är möjligt och att styrelsen i efterhand kan godkänna ett val av en sådan person.

Det framgick att de vetenskapliga förhandlingarna denna gång ånyo var delade i tre sektioner: diagnostik, strålterapi och radiofysik. Visning av de nya avdelningarna för röntgendiagnostik och strålterapi hade anordnats inom ramen för besök på Uleåborgs Universitets Centralsjukhus.

Öppningsmötet:

Detta tillfälle föregicks av en kort öpningsceremoni varvid statsmaktens hälsning framfördes av hälsovårds- och socialministern och Uleåborgs stads hälsning av stadsdirektören.

Öppningsmötet innehöll de sedvanliga punkterna. Därutöver upplästes styrelsens förslag till nya hedersledamöter – professorerna *Martin Lindgren* och *Olle Olsson,* bägge från Lund. Förslaget accepterades enhälligt och med en lång applåd. Därefter överräcktes till dr. *Ossi Korhola* det nyss instiftade Nordiska Radiologpriset i form av en check på prissumman jämte tillhörande diplom.

Från den 35. Nordiska Radiologkongressen i Uleåborg, Finland juni 1976. – Kongressens aktiva deltagare.

Därefter höll kongressens president, *Pekka Vuoria* Forssell-föreläsningen, som denna gång bar titeln: "Röntgenstrålar, rymden och människan".

På kvällen följde stadens mottagning med cocktail i Stadshuset och därefter ett gemensamt samkväm med "finskt matbord, folkmusik-program och dans på Pohjankartano". Detta bekostat av några av de utställande firmorna.

Följande dag, den 17 juni skedde öppningen av den tekniska utställningen och därefter ett föredrag, avsett för alla deltagare i kongressen: "karelsk ikontradition i Finland" hållet av fil.dr. *Aune Jääskinen.*

Kl. 10.30 vidtog de vetenskapliga förhandlingarna. Ur den diagnostiska sektorns program kan åtminstone följande föredrag framhållas:

Inom gruppen Datortomografi:

L. Kreel, Harrow, England: The value of C.T. scanning in the evaluation of malignant disease.

M.A. Weinstein, Cleveland, USA: Computer tomography with Ohio Nuclear head unit in lesions of the eye and the orbit.

(Dessa två var inbjudna föredrag och kunde undantagsvis hållas på föredragshållarnas eget språk – emedan datortomografien i dessa två länder var längre utvecklad än i Norden och emedan det ansetts viktigt att få en så aktuell och högklassig information i ämnet som möjligt.)

Riihimäki, E & Tähti, E., Helsingfors: Physical limits on visibility in computerized tomography.

Wichman, G. & Lilieqvist, B., Umeå: Modifikation av EMI-skallscanner för undersökning av skallbas och extremiteter.

Inom avdelningen Traumatologi kan följande nämnas:
Langfeldt, B., Århus: Atlanto-axiale subluxationer og rotationer.
Laasonen, E., Helsingfors: Detektivarbete för upptäckandet av sakrumfrakturer.
Laasonen, E., Helsingfors: Akut angiografi vid extremitetsskador.
Punto, L. & Mokka R., Uleåborg: Cineradiografisk och manometrisk undersökning av opererade hiatushernier.
Skjennald, A., Oslo: Intraossös venografi med amipaque.

Inom gruppen för ultraljud och röntgenteknik:
Nordshus, T. & Osnes, M., Oslo: ERCP og ultralyddiagnostik ved ekspansive prosesser i pancreas – en sammenliknende studie.
Lundström, B. jämte medarbetare, Umeå: Rörspänning och kontrastmedelskoncentration vid cholangiografi.

Inom gruppen för tumördiagnostik, lymfografi etc.:
Lanning, P. jämte medarbetare, Uleåborg: Lymfografisk diagnostik av retroperitoneala tumörer.
Lanning, P. & Suramo, I., Uleåborg: Lymfografifynd hos leukemiska barn med speciell hänsyn till effekten av terapin.
Edgren, J. jämte medarbetare, Helsingfors: Erosiv artrit och subkondrala cystor vid renal osteopati.

Inom gruppen för isotopdiagnostik:
Brenner, M. jämte medarbetare, Åbo: Produktionen av kortlivade radioisotoper vid cyklotronen i Åbo.
Ahonen, A. jämte medarbetare, Uleåborg: Mätning av hjärnperfusion (rCBF) medelst gammakameran efter i.v. injektionen av Xe 133.

I avdelningen för praktisk radiofysik:
Welde, F., Oslo: Bildekvalitet og følsomhet for hurtige folie/filmkombinasjoner.

I sektionen radioterapi var enda temat "bröstcancer". *S. Mustakallio* har sedan 1935 vid stadium I endast utfört lokal exstirpation av tumören och framlade nu ett material med minst 25 års observationstid. Det har blivit alltmera uppenbart att cancerceller måste ha spritt sig i kroppen före diagnosens ställande då hos en del patienter metastaser uppträdde. Efter behandlingen har i det framlagda materialet patientens öde till största delen varit beroende av hennes egna anticancerösa krafter – de må vara av immunologisk eller enzymatisk art. Tidigast möjliga diagnostik och exstirpation borde ge bästa resultaten. Bröstsparande begränsad kirurgi i stadium I löper i Sverige bl.a. i Stockholm – Gotland och i Malmö studier med lokala resektioner resp. begränsad kirurgi med efterföljande strålbehandling. Hittills redovisade resultat var genomgående goda. Fortsatt uppföljning pågår.

Övriga föredrag diskuterade sambandet mellan histologi och behandlingsresultat i ett 5-års material, morfologins betydelse för tumörregressen vid preoperativ strålbehandling och betydelsen av kirurgens erfarenhet, där man klart kunde visa att läkarnas erfarenhet inverkade på resultaten av bröstcancerbehandlingen. *V. Jetne* belyste betydelsen av simulator vid planering av cancer mammae behandlingen.

I ett stort material redovisade *H. Høst* och medarbetare värdet av rutinmässig postoperativ strålbehandling i stadium I och II. Randomiseringen hade skett efter

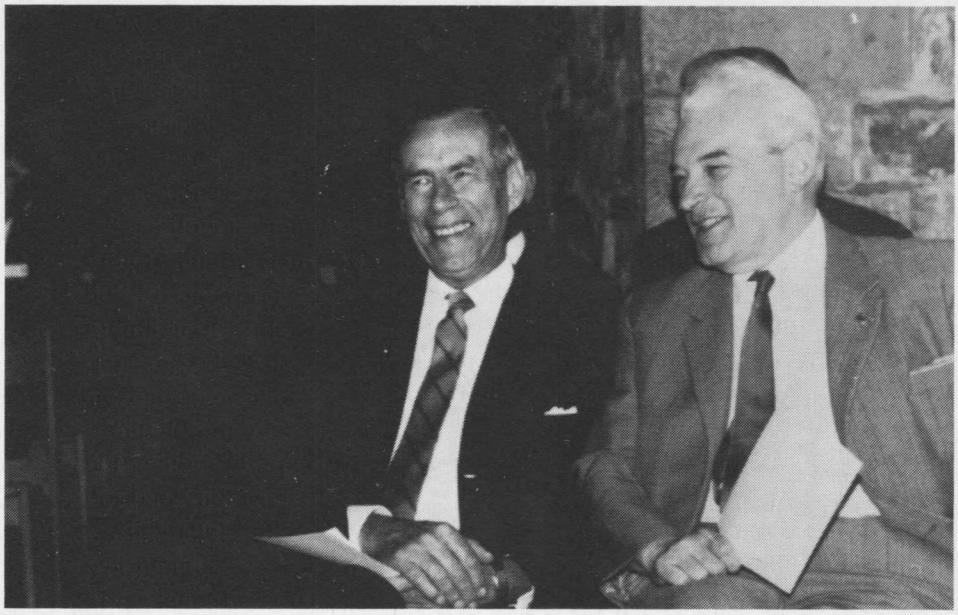

Professorerna Olle Olsson och Martin Lindgren, Lund. Båda hedersmedlemmar år 1976.

Halsteds' radikala mastektomi. I ett annat material hade uppkomsten och förloppet av strålpneumoniter ingående analyserats. I ett föredrag belystes uppkomsten av recidiv av bröstcancer i thoraxväggen efter operation och strålbehandling. Röntgenbehandlade patienter fick färre recidiv än elektronbehandlade.Slutligen gavs en översikt av olika former av cytostaticaterapi vid metastaser av mammarcancer och värdet på medianöverlevnaden.

I sektionen strålterapi och radiofysik förekom 2 temata. Under "Fraktioneringen" framhöll *L. Révész* att den nu föreliggande radiobiologiska experimentella och kliniska erfarenheten ger möjligheter till förändringar av fraktioneringsmönster och möjligheter att effektivt utnyttja nyligen utvecklade strålsensibiliserande substanser vid klinisk radioterapi. I sektionen diskuterades därefter betydelsen av stråldosens storlek vid reparation av subletala strålskador och olika fraktioneringstyper bl.a. fraktionering med sjunkande dagsdoser.

Under temat "elektronterapi" gav *R. Wideroe* en utmärkt översikt beträffande elektronernas fysikaliska och radiobiologiska egenskaper och jämförde dem med gammastrålningens. Han stödde sig på *Schuhmacher's* (Berlin) resultat, som hade infört ett nytt fraktioneringsschema med höga enkeldoser vilket bl.a. gynnade reoxygenering av anoxiska tumörceller. – Diskussionen om höga enkeldoser var alltjämt livlig beträffande indikationer, samt komplikations- och recidivfrekvens. – Indikationer för elektronterapins användning belystes i några fördrag där det blev uppenbart att tumörens histologi och lokalisation var av stor betydelse.

Under temat "Strålbiologi" hade samlats 6 föredrag, som belyste initial tumör-

regression efter strålbehandling, experimentella studier av hastigheten av blodströmmen i olika tumörformer under strålbehandlingens gång, som belyste strålkänslighetens beroende av vävnadernas syrgastryck, studier av gonaddosstorleken hos bestrålade patienter och experimentellt i olika stadier av spermatogenesen samt slutligen inverkan av cytostatika och strålterapi på patienternas immunologiska status.

I sektionen radiofysik var temat "praktisk radiofysik". *R. Walstam* redovisade radiofysikens nuvarande ställning inom sjukhusfysiken. Dess uppgifter påverkades för närvarande mest påtagligt av den explosionsartade utvecklingen inom radiologi och nuklearmedicin genom tillkomsten av ny teknisk apparatur, förbättrade metoder, nya tillämpningar, nya radiofarmaka samt kraven på strålskyddsförbättringar både för patienter och för personal. Bland övriga föredrag vill jag framhålla mätningar speciellt av benmärgsdosen vid tandröntgen. För Norge har därigenom följande värden för befolkningsdosen beräknats: Genetiskt signifikant dos 0,02 rad. Medelbenmärgsdos 1 mrad.

Självfallet kunde ytterligare föredrag nämnas, men denna gång var utbudet av nya metoder och nya synpunkter påfallande stort så en rättvis bedömning skulle kräva långt flera namn. –

Denna andra dag avslutades med en högklassig konsert på Pohjankartano. Den sista dagen var reserverad för banketten, som hölls på hotell Vaakuna. Denna gång var fri dräkt tillåten – för första gången.

Damprogrammet innehöll bl.a. också ett mycket intressant besök i Haukipudas gamla träkyrka, som är berömd för sina värdefulla väggmålningar.

Kongressens avslutningsmöte hölls den 18 juni på eftermiddagen. Här beslöts att nästa kongress skulle hållas i Oslo och till president valdes enhälligt professor *Trygve Aakhus*.

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

Danmark: *Poul Andersen* och *Tage Skov Jensen* med *Hans Brincker* och *Bent Langfeldt* som suppleanter.
Finland: *Pentti J. Taskinen* och *Pekka Virtama* med *Esko Tähti* och *Eeva Nordman* som suppleanter.
Island: *Asmundur Brekkan* och *Kolbeinn Kristoffersson* med *Örn Arnaldsson* och *Jon Sigurdsson* som suppleanter.
Norge: *Arne Evensen, Tor Drevvatne* och *Öivin Solheim* med *Steinar Hagen, Gunnar Stake* och *Arnulf Skjennald* som suppleanter.
Sverige: *Martin Lindgren* och *Herman Lodin* med *Curt Lagergren* och *Lars-Gunnar Larsson* som suppleanter.

Till slut hängde presidenten den nya "presidentkedjan" på den nyvalde presidenten, Aakhus, vars verksamhetsperiod visserligen börjar först vid årsskiftet.

Slutligen kan konstateras att denna minnesrika kongress nu avhållits i den nordligast belägna staden hittills i kongressernas historia. Den hade gynnats av ett strålande vackert och varmt väder. Vid denna tid av året är solen här uppe över 22 timmar.

I augusti sände generalsekreteraren till samtliga nationella föreningar en kopia av protokollen från denna kongress, enligt vad man önskat sig. Därutöver hade generalsekreteraren utformat ett långt P.M. som han ansåg borde behandlas på ett extra styrelsemöte före nästa kongress i Oslo, förslagsvis i samband med den s.k. Riksstämman i Stockholm, i december 1977.

Det kan kanske ännu nämnas att vid styrelsemötet måste en omröstning föranstaltas för valet av generalsekreterare. *Poul Andersen* och *Arne Sell* från Danmark höll styvt på att *Langfeldt* skulle väljas medan de övriga styrelsemedlemmarna talade för *Unnérus*. Vid omröstningen fick den nuvarande generalsekreteraren 11 röster och Langfeldt 2.

Senare under hösten skrev *Brünner* ett brev vari han försökte förklara att den uppkomna ovanliga och otrevliga situationen skulle ha berott på något slags missförstånd – och icke var avsedd som ett misstroendevotum för den sittande generalsekreteraren, som skött detta uppdrag i 12 år och som skulle ha 2 år kvar av sin mandattid.

I slutet av detta år kunde konstateras att planerna för en gemensam nordisk radiologresa till den internationella radiologkongressen i Rio de Janeiro 1977 hade samlat 190 anmälningar, vartill ännu efteranmälningar kan tillkomma. Detta innebar att gruppen måste resa i två skilda flygplan.

1977

I början av året förelåg en brevväxling angående planerna på att skriva en historik över NFfMR. Den ekonomiska bakgrunden hade dryftats på olika håll. Svenskarna var omedelbart villiga att ställa ekonomiska garantier, norrmännen också kort därpå och likaså finländarna, medan danskarna däremot var närmast ointresserade.

I början av året hade också Oslo-kongressens organisationskommitté hunnit rätt så långt i sina förberedelser och man hade kommit överens om att kongressen skall hållas den 13–16 juni 1978. Ett symposium i modern hjärtdiagnostik skall anslutas till kongressprogrammet.

Från Uleåborg inkom en mapp med material för huru kommande kongresser skall förberedas och planeras, detta kommer säkert att vara till stor nytta många år framåt i tiden.

I oktober sände generalsekreteraren ut en kallelse till extra styrelsesammanträde i Stockholm den 2. XII – i samband med Riksstämman. Föredragningslistan upptog preliminärt 9 punkter.

Protokollet från detta extra styrelsemöte visade att 9 styrelseledamöter kunde närvara.

Punkt 1. De nordiska radiologkongressernas "cirkulation": Man hade konstaterat att många av de viktigare radiologiska centra i Norden alltför sällan står som värd för våra nordiska kongresser om det hittillsvarande systemet fortsätter. – Man enades om att kongresserna nu skall hållas varje år och att världskongresser

eller europeiska kongresser icke får innebära ett hinder. Förslagsvis skulle de närmaste kongresserna följa detta schema. I undantagsfall kan man tänka sig en lokalisering till hösten om också i princip juni skall anses vara den vanliga kongressmånaden.

I en andra punkt enades man också om att kurser och symposier med fördel kan anslutas till kongresserna. Vid sådana tillfällen kan man acceptera att vissa föredragshållare kan hålla sina föredrag på ett annat språk än ett nordiskt. Man ville att dessa synpunkter skulle införas i den "Allmänna arbetsordningen" som en ny punkt. Dessa symposier skulle också kunna vara öppna för en större publik, vilket innebär att även icke-medlemmar skulle kunna närvara.

I en annan punkt enades man om att kongresserna kan ha en vice-president, men att han då skall väljas av organisationskommittén för att icke bryta mot föreningens stadgar.

I frågan om besättandet av generalsekreterarposten i framtiden uppkom en livlig diskussion. Utan att här ytterligare gå in på de situationer, som uppkommit i Uleåborg, kan man konstatera att styrelsen nu kunde enas om två saker, nämligen att en period på 8 år vore det normala men att man icke borde så exakt binda sig vid detta. För det andra ansågs att detta är en så "tung sak" att de nationella föreningarna också bör få yttra sig i frågan.

Vidare enades man om att man i vissa fall kan inbjuda framstående forskare till kongresserna för att hålla föredrag, detta gäller speciellt sådana ämnen, där det inom Norden kanske icke finns någon så välkvalificerad i ett kanske nytt och viktigt ämne.

Ytterligare en fråga av större bärvidd var den att man enades om att i princip i framtiden börja hålla ett extra styrelsemöte mellan kongresserna, gärna just i anslutning till den svenska "Riksstämman" på senhösten.

En stor fråga gällde också historiken. *Unnérus* förklarade att alla tidigare generalsekreterare avslagit begäran om att de skulle skriva en historik, ofta med motiveringen att det icke finns bevarat material i tillräcklig mängd och för det andra på grund av att arbetet är synnerligen arbetsdrygt och svårt – samt också ekonomiskt betungande – trots att man i dag ännu icke kan överblicka utgifterna totalt. *Unnérus* föreslog att arbetet borde utföras som ett slags "team"-arbete med en representant för vart och ett av de nordiska länderna. Denna fråga beslöt man att ånyo taga upp på dagordningen vid kongressen i Oslo nästa år.

Som allmänt omdöme av detta extra möte kunde man konstatera att alla ansåg det vara av behovet påkallat och mycket givande.

1978
Oslo ånyo värd-stad, nu för sjunde gången

Genast i början av året kom ett meddelande från skattmästaren, Saltzman, vari han uppgav att på grund av det höga ränteläget har Nordiska Radiologpriset nästan fördubblats och uppgår i år till över 6 900 sv.kr. Han föreslår att en liten

Generalsekreteraren Unnérus och kongress-presidenten Aakhus vid den 36 kongressen, Oslo, 1978.

reglementsändring därmed också måste göras så att förslagsvis 20 % av de numera årligen återkommande kongressernas överskott fonderas. Frågan skall tagas upp vid Oslo-mötet.

Under vårens lopp diskuterades på nationella plan de frågor, som styrelsen behandlat vid sitt möte i Stockholm i december. Där fanns många frågor, som krävde mångsidig bedömning.

I maj kunde generalsekreteraren sända ut kallelse till styrelsemötet i Oslo och bifoga en preliminär föredragningslista, som upptog 21 punkter, mera än någonsin tidigare. Presidenten, *Aakhus* hade också tid nog att taga ståndpunkt till dessa frågor, som han kommenterade i ett svarsbrev.

Tyvärr hade de danska terapeuterna i ett brev meddelat att de icke kunde stöda tanken på att en historik skulle utarbetas. Så skrev deras formand, *T. Skov Jensen* bl.a. såhär: "...vil jeg framföre, at de danske onkologers principielle holdning er, at historisk utredning bør foretages af professionelle nutidshistorikere". De danska diagnostikerna däremot har genom *Praestholm* meddelat att *Langfeldt* åtminstone bör vara den ena av de danska representanterna i historik-kommittén.

Den 30 maj kom ett meddelande från kongress-sekreteraren *Skjennald* att presidenten sammankallat till ett extra styrelsemöte den 13 juni kl. 18.30.

Just i anslutning till kongressen kom ett meddelande från professor *Folke Knutsson,* vari han meddelade att han inte är villig att medarbeta i historikkommittén, men att han däremot nog skall försöka bistå med uppgifter, om så skulle behövas.

Den 36:e kongressen ägde rum i Oslo 1978 med *Trygve Aakhus* som president. Föredragen var uppdelade i 4 sektioner: Diagnostik, terapi, strålningsfysik och

terapi samt strålningsfysik. Totala antalet föredrag var 138, varav 81 i diagnostik, 37 i terapi, 6 i strålningsfysik och terapi samt 14 i strålningsfysik.

Styrelsemötet på Grand Hotel i Oslo den 14 juni kl. 10.00.

Skattmästaren meddelade att medlemsavgiften ännu kunde bibehållas vid det gamla trots att kongresserna nu blir årligen återkommande. Samtidigt ville han också föreslå att Reglementet för det Nordiska Radiologpriset skulle ändras så att paragraferna tre och fyra skulle omskrivas och få följande lydelse:

§ 3. För priset, som består av ett diplom och av en penningsumma disponeras 80 % av avkastningen från "Umeå-fonden" för året före den aktuella prisutdelningen.

§ 4. Av den årliga avkastningen lägges 20 % till "Umeå-fondens" kapital.

Detta förslag godkändes enhälligt.

På förslag av värdlandets radiologförening fastslogs att dr. med. *Alf Kolbenstvedt* skulle tilldelas årets Nordiska Radiologpris.

Vidare beslöt styrelsen att föreslå att till nya hedersmedlemmar skulle föreslås professorerna *Gregers Thomsen* och *Carl-Erik Unnérus*.

Under behandlingen av denna fråga var generalsekreteraren, *Unnérus,* icke närvarande.

På basen av det förberedande arbete, som styrelsen gjort vid det extra mötet i Stockholm, kunde man nu ganska snabbt enas om att kongresserna skulle vara årligen återkommande och att "cirkulationen" nationerna emellan skulle bibehållas – dock med det undantaget att Sverige med sitt betydligt större invånarantal och större antal universitet, skulle ingå varannan gång, då annars Island skulle stå i turen.

Nu beslöts också att de nordiska kongresserna skulle prioriteras både i förhållande till andra icke-nordiska kongresser och likaså till andra symposier och kurser. Ytterligare kunde konstateras att stadgarna icke ställde något absolut hinder för att kongresserna undantagsvis också skulle kunna arrangeras i t.ex. augusti i stället för juni, som hittills varit det vanliga.

I fråga om symposier och det språk, som där skall användas, utspann sig en lång diskussion, som var synnerligen klargörande. Något formellt beslut fattades dock icke.

Frågan om generalsekreterarens verksamhetstid föranledde – som väntat en diskussion. Många synpunkter framlades och någon enig ståndpunkt kunde icke erhållas. På förslag av *Saltzman* enades man dock till slut om följande sammanfattning av diskussionen: "Vid sammanträdet framträdde en stark opinion för en maximering av generalsekreterarens mandatperiod".

Enhälligt beslöts också att hädanefter hålla extra styrelsemöten, gärna t.ex. i samband med de svenska läkarnas "Riksstämma" på senhösten.

Frågan om vem som skall hålla Forssell-föreläsningarna föranledde också en livlig diskussion. Presidenten *Aakhus* kunde till slut sammanfattande konstatera att organisationskommittén skulle i huvudsak vara den instans som skulle besluta härom – eventuellt i samarbete med styrelsens arbetsutskott, som består av presidenten, generalsekreteraren och skattmästaren.

Vid detta möte meddelade generalsekreteraren *Unnérus* att han trots att två år kvarstår av hans mandattid nu absolut vill avgå. Han föreslog också till sin efterträdare Tor Drevvatne, som visat så många prov på en god organisationsförmåga.

Vid Öppningsmötet förekom ett traditionellt program. Vid detta tillfälle valdes också enhälligt professorerna *Gregers Thomsen* och *Carl-Erik Unnérus* till Föreningens hedersledamöter. Nu utdelades också det Nordiska Radiologpriset – såsom i styrelseprotokollet framgått.

Presidenten meddelade också att organisationskommittén för denna kongress beslutat skänka Föreningen en fana i silke med NFfMR:s nya emblem broderat därpå. Applåder.

Därefter höll presidenten sin Forssell-föreläsning, som bar titeln:

"Angiografi ved akutte abdominallidelser".

Samma kväll bjöds på sällskaplig samvaro med dans på Grand Hotel.

Kl. 9.00 följande morgon öppnades den tekniska utställningen av Dekanus vid den medicinska fakulteten och kl. 10 vidtog det vetenskapliga programmet. På kvällen den dagen förelåg först Oslobyns mottagelse i Oslo Rådhus och senare på kvällen gavs en festföreställning i Oslo Konserthus.

Tisdagen den 13.6 hade ett hjärtdiagnostiksymposium ägt rum med stort deltagarantal. Detta fortsatte ännu på förmiddagen den 14.6.

Av kongressens diagnostiska föredrag kan framhållas följande:

Lagergren, C., Stockholm: Helkroppsdator inom onkologien.
Riddervold, H., USA: Erfaringer med en 2 sekunders computer-tomografi.
Lantto, L., Oslo: Bildekvalitet og stråledoser ved computer-tomografi.
Kolmannskog, F. & Kolbenstvedt, A. & Aakhus, T., Oslo: Computer-tomografi (CT) og angiografi ved ekspansive prosesser i levern.
Larssen, T., Oslo: Undersøkelse av ventrikel med dobbelkontrastteknik.
Nordshus, T. jämte medarbetare, Oslo: Computer-tomografi og ultralyd ved ekspansive prosesser i levern.
Kaude, J.J. & Miller, J.H., USA: Ductus pancreaticus påvisad med grayscale ultraljud.
Holen, J. & Simonsen, S., Oslo: Non-invasiv doppler ultralyd.

Ur diagnostiksektionen kan nämnas att helkroppsdatorns betydelse inom onkologin för första gången inom föreningen framfördes av *C. Lagergren.*

I terapisektionen var första huvudtemat "prostatacancer", som belystes ur olika aspekter i 8 föredrag. Strålbehandlingsresultat och komplikationsfrekvensen belystes beträffande lågt differentierade anaplastiska och differentierade former och behandlingsresultaten, delvis preliminära. Någon säker skillnad i tumörresponsen har ej registrerats. Lokal tumörkontroll sågs i upptill 80 % och 5-års symtomfrihet hos 50–60 %. Komplikationernas frekvens och svårighetsgrad var helt beroende av tumördosens storlek. Kombination med Estracytbehandling rekommenderades, men observationstiden var kort. Man har även funnit att Estracyt kan ge upphov till östrogenbetingade biverkningar. Slutligen har det visats att bestämning av sura fosfataser sannolikt är av lite värde för tidig diagnostik av metastaser vid cancer prostatae. – Metoderna för strålbehandling av prostata har förfinats.

Helt nyligen har utmärkta preliminära resultat med neutronbestrålning rapporterats.

I gruppen "öron-, näs- halscancer" framlades från danskt håll ett 10-års material av rhinofarynxcarcinom av vilka 2/3 var anaplastiska, där bl.a. relationen mellan denna tumörtyp och Epstein-Barr virus diskusterades. Från finskt håll redovisades den de sista åren tillämpade behandlingstekniken för supraglottisk larynxcancer: Preoperativ strålbehandling med 350 rad 3 ggr i veckan till 2800 rad och efter en paus om 3 veckor supraglottisk eller total laryngektomi. De sista 3 åren gavs Bleomycin samtidigt med strålbehandlingen till en totaldos av 80–120 mg i enkeldoser om 10–15 mg. Någon påtaglig effekt tydande på tumörsensibilisering har ej kunnat registreras.

Norrmännen diskuterade också strålbehandling och Bleomycin vid munhålecancer särskilt med hänsyn till Bleomycinets plats i primärbehandlingen av denna tumörform. De presenterade även en retrospektiv analys av patientmaterial med cancer linguae från 3 institutioner i avsikt att få fram optimala betingelser mellan externa och interstitiella stråldoser och för integreringen mellan strålterapi och kirurgi. Slutligen analyserades från finskt håll tumörens regress efter megavoltsbestrålning vid huvud-halstumörer och dess korrelation till recidivfriheten. En intressant radiobiologisk studie som kan bli av prognostiskt värde.

I gruppen "mjukdelssarkom" gavs en bred översikt över behandling i DNR av liposarkom, synoviala sarkom och alveolära mjukdelssarkom, dels efter retrospektiva studier av strålbehandlade material dels efter granskning av ett löpande material som behandlats med kirurgi, strålterapi och kombinationskemoterapi. Det är frågan om relativt sällsynta tumörer och de ger för små material för bl.a. kartläggning av betydelsen av adjuvant kemoterapi. Därför föreslogs etablerandet av ett europeiskt samarbete och så småningom har ett sådant kommit igång.

I gruppen "mammarcancer" framlades resultat av stora material av olika behandlingsstudier. *S. Kaae* och *H. Johansen* redovisade 15 års resultat av en randomiserad studie där behandlingsresultaten efter enkel mastektomi och postoperativ röntgenbehandling enligt *McWhirter* resp. efter utvidgat radikaloperation enl. *Dahl-Iversen* jämfördes. Ingen skillnad mellan behandlingsresultaten kunde registreras.

P. Rissanen och *L. Holsti* framlade 20 års resultat av Helsingfors-trialn, en icke randomiserad serie där radikal mastektomi jämfördes med lokal excision som behandling av cancer mammae stadium I. Postoperativt gavs strålbehandling. Ingen signifikant skillnad av resultaten mellan dessa behandlingsformer registrerades. Däremot förhindrade megavoltsterapi större delen av de lokalrecidiv som tidigare belastat resultaten efter lokalexcision. *A. Wallgren* framlade ett stort randomiserat patientmaterial med operabel bröstcancer som indelats i 3 grupper: preop. strålterapi. postop. strålterapi eller enbart kirurgi med modifierad radikal mastektomi. De preliminära resultaten antydde en förbättrad överlevnad av preoperativt bestrålade patienter. *H. Høst* och *I. Brennhovd* belyste värdet av postoperativ strålbehandling efter radikal mastektomi i ett kontrollerat kliniskt försök om 1090 patienter. I stadium I hade postoperativ strålbehandling ingen effekt på

Den nuvarande generalsekreteraren Tor Drevvatne.

recidivfrekvensen eller på överlevnaden. I stadium II var resultaten bättre i den strålbehandlade gruppen, speciellt efter megavoltbestrålning. Stråldosens storlek torde vara av betydelse. – I den efterföljande diskussionen framstod klart svårigheten att bl.a. jämföra resultaten från olika länder och tidsperioder.

Bland de återstående föredragen kan nämnas *Gynnings* och medarbetare redogörelse för en randomiserad studie av 200 patienter, som preoperativt bedömts som cancer mammae stadium I. De två armar bestod av 1. Ablatio mammae + axillutrymning + postop strålterapi. 2. Enbart ablatio mammae. Ingen signifikant skillnad i överlevnad registrerades. Fjärrmetastaser uppträdde betydligt tidigare och frekvensen av parenchymmetastaser var större i den strålbehandlade gruppen. Frekvensen skelettmetastaser var lika i de båda grupperna. Vidare *A. Wallgren's* redogörelse för vårdprogrammet för bröstcancer i Stockholm–Gotland regionen och för preliminära erfarenheter under första året. Vid små tumörer i stadium I kan lokal excision + postop strålterapi användas. Är tumören större än 3 cm eller finnes körtelmetastaser prövas adjuvant cytostaticaterapi jämfört med postop strålterapi. Hos samtliga postmenopausala patienter prövas värdet av profylaktisk tamoxyfen-behandling. – I ett annat föredrag ansåg man att postoperativ strålbehandling i hög dos mot körtelregioner och operationsområde kombinerat med enkel mastektomi var en användbar behandlingsmetod. Slutligen bör nämnas en mycket utförlig och värdefull analys av tidigare obehandlade patienter

med Non-Hodgkin's lymfom vid DNR. Betydelsen av histologi, stadieindelning och av primära extralymfatiska manifestationer kunde entydigt påvisas.

Ur sektionen "strålningsfysik och terapi" vill jag nämna ett djurexperimentellt arbete av *J. Overgaard* om kombinerad hypertermi och strålbehandling, vars resultat pekar på att effekten av denna terapi inte är en värmesensibilisering av stråleffekten utan en direkt värmedestruktion av celler med låg radiosensibilitet.

Inom diagnostiksektionen var computertomografi (CT) ämnet för 13 föredrag, där denna metods diagnostiska betydelse redovisades för olika delar av kroppen och även dess betydelse för dosplanering av strålbehandling berördes. En betydande omvärdering av indikationer för olika diagnostiska metoder är på gång och en imponerande förbättring av möjligheten att bedöma tumörutbredningen ger löften för *strålterapin.*

Avslutningsmötet

Presidenten meddelade att Sverige inbjudit till kongress i Stockholm i juni 1979. Till president för nästa verksamhetsperiod valdes enhälligt professor *Rune Walstam.*

Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

Danmark: *Poul Andersen, Bent Langfeldt* med *Uffe Dyreberg* och *Hans Birckner* som suppleanter.
Finland: *Matti Kormano, Pentti J. Taskinen* med *Erkki Koivisto* och *Esko Tähti* som suppleanter.
Island: *Asmundur Brekkan, K. Kristoffersson* med *Arnaldsson* och *Jon Sigurdsson* som suppleanter.
Norge: *Ivar Enge, Ø. Solheim* med *Arnulf Skjennald* och *S. Fosså* som suppl.
Sverige: *Curt Lagergren, Torsten Landberg, Herman Lodin* med *Håkan Arvidsson, Lars-Gunnar Larsson* och *Hans Ringertz* som suppleanter.

Presidenten meddelade att den nuvarande generalsekreteraren önskade avgå. Till ny valdes enhälligt *Tor Drevvatne.* Efter det ordinarie mötet kunde konstateras att de nationella radiologföreningarna nu enats om vilka personer som skulle handha utformandet av Föreningens historik.

I och med detta avslutades *Unnérus* del i protokoll-skrivandet.

1979

Den 37:e kongressen ägde rum 1979 i Stockholm med professor *Rune Walstam* som president.

Nästan i omedelbar anslutning till kongressen i Oslo utgav organisationskommittén för jubileumskongressen i Stockholm 1979 sitt första cirkulär = inbjudan till kongressen. Här meddelades redan att man planerat följande temata för symposier eller fria föredrag:

Professor Olle Olsson erhåller "Antoine Beckè-répriset av professor Maurice Tubiana, Paris. (1978)
Professor Olsson har praktiskt taget varit ambassadör för nordisk radiologi under 1960- och 1970-talen.

Emissions- och transmissionstomografi
Acceleratorer inom sjukvården
Radiologisk risk-benefit-relationer
Röntgendiagnostik och endoskopi
Dynamiska radionukleidstudier
Skelettdiagnostik
Kombinationsterapi
Urologiska tumörer
Ovarialcancerns behandling

Samtidigt meddelades att sammanfattningen av föredragen bör vara sekretariatet tillhanda senast den 1 februari 1979.

Som av ovanstående framgår avvek temata i rätt hög grad från det man hittills

varit van vid, men detta kan säkert tillskrivas det faktum att presidenten denna gång är en fysiker – samt att antalet fysiker i föreningen starkt ökat under de senaste åren. I och för sig högaktuella och intressanta temata – helt i linje med utvecklingen på andra håll –

Från och med kongressen i Uleåborg hade det uppstått en värdefull arbetsform för organisationskommittén, vars protokoll skrevs och bevarades samt sändes till generalsekreteraren – vilket för framtiden har stort värde.

Så kan man t.ex. se huru detaljerat Stockholms-kongressens organisationskommitté i oktober 1978 samlade uppgifter om eventuella utställare samt vad man kunde få i intäkter av dessa, dessutom var arbetet i full gång med andra förberedelser – detta gäller också det s.k. sociala programmet.

Enligt styrelsens tidigare beslut hölls nu ett extra styrelsemöte i samband med Riksstämman i Stockholm den 29.XI 1978 med 9 deltagare.

Som punkt 1 behandlades frågan om Hänvändelse från Historik-kommittén om bidrag – eller lån – från Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi. Härvid framgick det att man förutsatt att finansieringen i huvudsak var tänkt att ske med bidrag från industrin. Som motprestation hade man tänkt sig att icke tillåta reklam i boken, men däremot skulle ett speciellt tack införas till de firmor som deltar i kostnaderna. Här meddelades också att garanti ställts med 10.000 svenska kronor från Sverige och 10.000 norska kronor från Norge. På basen av överskottet från Oslo-kongressen beslöts dock att av det totala överskottet på över 63.000 norska kronor skulle 30.000 kr. överföras till NFfMR så att 15.000 kr. ges till Umeå-fonden och 15.000 kr. till disposition för NFfMR:s generella fond. Upp till 15.000 kr. av detta borde kunna disponeras av Historikkommittén.

På detta möte beslöts också att utöver generalsekreteraren och skattmästaren, vilka enligt tidigare beslut bör få sina resekostnader ersatta av NFfMR, bör också presidenten och kongress-sekreteraren på enahanda grunder tillerkännas rätten till en sådan ersättning.

Vid diskussionen om den följande kongressens program, framhöll Lagergren bl.a. att man denna gång velat lägga stor vikt vid symposierna och att man till dem "beställt" inledare och moderatorer.

Här beslöts också att man tänkt sig att sända kongressprogrammet till samtliga de nationella föreningarnas medlemmar och icke endast till dem som deltar i kongressen.

Preliminärt diskuterades också ort och president för den kongress, som följer efter Stockholmskongressen och man enades om att rekommendera København med *Sam Brünner* som president. Denna gång blir man dock sannolikt tvungen att förlägga kongressen till augusti månad på grund av svårigheten att annars få nödiga lokaliteter.

Också den därpåföljande kongressen diskuterades och preliminärt enades man om att den skulle äga rum i Åbo och med prof. *Eeva Nordman* som president. –

På grund av att år 1979 förflutit 60 år sedan NFfMR grundades hade organisationskommittén beslutat att vända sig till förre generalsekretraren *Unnérus,* som nu är ordförande för Historikkommitén och be honom hålla en resumé över

Föreningens historia – detta i anslutning till Forssell-föreläsningen, som presidenten *Walstam* skall hålla.

På grund av att det nu gällde en jubileumskongress hade man uttalat en förhoppning om att kongressprogrammet också skulle innehålla vissa historiska data, så t.ex. ville man gärna ha med en förteckning över:

1) Den Nordiska Föreningens hedersledamöter och året för deras inval.
2) Tidigare generalsekreterare i NFfMR och deras mandattider.
3) Tidigare skattmästare i NFfMR och deras mandattider.
4) Tidigare Nordiska kongresser, kongressår, kongressplats samt kongresspresidenter och kongressekreterare.

Föreningen fyller 60 år

1979

I början av juni sändes ett cirkulärbrev till samtliga medlemmar i NFfMR, vari *Curt Lagergren* framhöll en del tänkvärda synpunkter. Han säger däri bl.a.: "Det är i tiden att inte bara fara på kongress för att hålla och höra föredrag. Över hela världen ingår numera i kongresser olika former av undervisning. Vi har därför i den 37:e Kongressen utöver de fria föredragen lagt in 9 symposier över aktuella ämnen, där inbjudna moderatorer vidtalat kolleger, som arbetar i ämnets frontlinje, att medverka. För att inte undanhålla dagens sanningar inom radiologien för dem som inte kan komma till Stockholm har vi ansett det riktigt att skicka kongressprogrammet med bl.a. sammanfattningar av alla föredragen till *samtliga 2 600 medlemmar* i Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi..."

Så hade man då slutligen nått fram till datum för kongressens öppnande, vilket skedde traditionsenligt med ett styrelsemöte, som hölls den 13.6.

En av de första frågorna gällde överskottet från Oslo-kongressen, vilket var överraskande stort, så som tidigare nämnts. Utöver de tidigare nämnda summorna kan tilläggas att över 33 000 norska kronor tillförts *Johann Frimann-Dahls* fond för att främja norsk radiologi i form av stipendier. Historikkommitténs dispositioner fastslogs i enlighet med vad styrelsemötet i Stockholm den 29.XI 1978 beslutat.

Vidare beslöts att styrelsen skulle föreslå Föreningen att höja medlemsavgiften från 1 sv. kr till 2 per år.

Vidare meddelade presidenten att Svensk Förening för Medicinsk Radiologi beslutat att föreslå att professor *Bo Littbrandt* skulle tilldelas det Nordiska Radiologpriset.

Från organisationskommitténs sida meddelades att antalet anmälda till kongressen var överrskande lågt. Till en del ansåg man detta bero på att det i Lund just innan kongressen hållits kurser, som kanske verkat negativt. Man erinrade om att NFfMR tidigare beslutat om att det inom den nordiska radiologien icke borde få förekomma liknande konkurrerande arrangemang och generalsekreteraren fick i uppdrag att skriva till var och en av de nationella radiologföreningarna och påpeka detta samt fordra att brevet läses upp för den föreningens medlemmar på möten.

Organisationskommittén meddelade också att intäkterna för utställningar m.m., eller m.a.o. från industrin nu var väsentligt lägre än vad man räknat med. Detta hade inverkat på beslutet om vissa avgifter under kongressen.

Styrelsen enades om att Föreningens stadgar borde tryckas ånyo och i en så stor upplaga att var och en av medlemmarna I NFfMR skulle få dem. Detta skulle

innebära en utgift om minst c:a 4 000 svenska kronor. Frågan bordlades och arbetsutskottet fick i uppdrag att utreda frågan. Styrelsen beslöt också att för Föreningen föreslå att styrelsen skulle få följande sammansättning från nästa års början:

President overlaege *Sam Brünner*

Styrelseldamöter –
För Danmark: *Bent Langfeldt, Tage Skov Jensen* och *Henning Hansen* – med suppleanterna: *Poul E. Andersen, Hans Brincker, Finn Lauersen.*
Finland: *Martti Kormano* och *Pentti J. Taskinen* med *Erkki Koivisto* och *Esko Tähti* som suppleanter.
Island: *Thorarinn Sveisson* och *Ørn Arnaldsson* med *Asmundur Brekkan* och *Kolbein Kristoffersson* som suppleanter.
Norge: *Ivar Enge* och *Øivind P. Solheim* med *Arnulf Skjennald* och *Sophie Fosså* som suppleanter.
Sverige: *Curt Lagergren* och *Torsten Landberg* med *Hans Ringertz* och *Lars-Gunnar Larsson* som suppleanter.

Här föreslogs också att *Georg-Fredrik Saltzman* skulle återväljas för en ny 4-års-period som skattmästare.

Själva Öppningshögtidligheten hölls i Folkets Hus torsdagen den 14 juni kl. 9.00 och föregicks av en festlig fanfar, varpå presidenten, *Rune Walstam* hälsade gästerna välkomna. Därpå höll den föregående generalsekreteraren, professor *Carl-Erik Unnérus,* en historisk återblick, detta följdes av ett tal hållet av utbildningsminister *Jan-Erik Wikström.* Och i anslutning till detta höll presidenten sin Forssell-föreläsning, som bar titeln: "Fysiken och Radiologin".

Av Presidentens föreläsning kan bl.a. följande rader återges: "Den 37 Nordiska Radiologkongressen har av flera anledningar fått en stark inriktning på den hjälpvetenskap som går under namnet radiofysik. Ett skäl till detta är måhända att organisationskommittén består av två radiofysiker och två radiologer vilka till yttermera visso disputerat i och varit docenter i medicinsk fysik... Förhållandet framgår av den symbol som komponerats av kongressens skattmästare och som antyder hur omlagringar i atomens elektronskal kan ge upphov till karakteristisk röntgenstrålning av olika energi och våglängd.

...Motiven att tala om fysik och teknik i en Forssell-föreläsning är flerfaldiga. *Gösta Forssell* började sin radiologiska bana vid 23 års ålder då han mot en ersättning av 25 öre per behandling skötte *Tor Stenbecks* röntgenbehandlingsapparat åren 1899–1900 (troligen vår 1:e röntgenassistent). Han var en duktig tekniker, vilket senare dokumenterats i röntgenutrustning som bär hans namn... Han hade också en utpräglad förmåga att omkring sig samla tekniskt begåvade medicinska arbetare såsom *Lysholm, Åkerlund, Lindblom, Lindgren, Heyman* och *Berven,* som alla satt outplånliga spår i radiologins historia. *Gösta Forssell* insåg också mycket tidigt betydelsen av att ha medarbetare med vetenskaplig skolning inom fysiken. Det var redan 1920 som *Forssell* mötte den unge fysikern

Rolf Sievert. Under en hel natts diskussioner i en hotell-lobby i USA enades herrarna om att Radiumhemmet behövde *Sieverts* tjänster...

För flertalet av de närvarande torde det vara bekant att en följd av detta blev *Rolf Sieverts* livslånga arbetsinsats präglad av en hel rad ytterst värdefulla insatser inom den medicinska radiofysiken som bl.a. har resulterat i att hans namn nu är 3-faldigt förknippat med denna vetenskap. *Sieverts integral* används för att beräkna dosfördelningen omkring radiumpreparat. *Sieverts chambers* är den internationella benämningen på den av honom utarbetade kondensatorkammarmetoden, *Sievert* är sedan ett par år namnet på den biologiskt viktade *enheten* för mätning av joniserande strålning. Genom detta samarbete som *Forssell* inledde med fysik och teknik skapades förutsättningar för den utveckling av radiologin som fört Skandinavien till en tätposition inom flera subspecialiteter...

Under 1950-talet dominerades förändringarna av de reaktorproducerade radionuklider som blev tillgängliga samt utvecklingen av scintillations-detektorer med elektronik. Teleradiumapparaterna utbyttes mot apparater laddade med Co-60 eller Cs-137...

Under 1960-talet fortsatte utvecklingen inom dessa områden. *Gammakameror* som kunde prestera praktiskt taget momentana bilder förbättrade den morfologiska och funktionella diagnostiken samtidigt som flerdetektorsystem utvecklades för olika dynamiska radionuklidstudier. Den stora informationsmängden krävde datautrustning för lagring och bearbetning...

Dosimetrin undergick väsentliga förändringar genom att s.k. fasta tillståndets detektorer gjordes tillgängliga för in-vivomätningar. Acceleratortekniken slog igenom då det gäller terapi-apparatur och *linjäracceleratorer* och *betatroner* blev allt vanligare vid de radioterapeutiska klinikerna...

Gammakamerasystem omfattar numera datorer som möjliggör snabba dynamiska studier eller mer avancerade bildrekonstruktionssystem, t.ex. för *emissionstomografi,* en av de nyheter som presenteras på denna kongress.

Den ur medicinsk synpunkt mest betydelsefulla utvecklingen inom radiologin är otvivelaktigt *datortomografin* som under detta decennium revolutionerat ett flertal undersökningsmetoder.

...Den första praktiskt användbara utrustningen där strålkällan utgöres av ett röntgenrör konstruerades av engelsmannen *Godfrey Hounsfield...*

Acceleratorteknologin har under 70-talet tillfört radiologin bl.a. medicinska *mikrotroner,* elektronacceleratorer vars praktiska fördelar har utvecklats vid KTH i Stockholm.

Medicinska *cyclotroner* – för att accelerera laddade partiklar – har redan anskaffatts vid många stora medicinska centra. I Norden har endast Åbo och i begränad omfattning Uppsala haft tillgång till cyclotron för medicinska tillämpningar...

Positronemissionen är ett fysikaliskt fenomen som principiellt erbjuder diagnostiska fördelar... En sådan detekteringsutrustning som kallas för positronkamera har nyligen utvecklats i samarbete med kärnfysiker vid Stockholms Universitet. Dess prestanda och primära undersökningsresultat tillhör de stora nyheterna vid

den 37:e Nordiska Radiologkongressen... Positronkameran förutsätter tillgång till en del mycket kortlivade radionuklider, vars halveringstid är av storleksordningen något tiotal minuter – och av biologiska inmärkningsmetoder...

Trots att *ultraljudets* lämplighet för olika diagnostiska ändamål visades i Lund redan på 1940-talet är det först under det sista decenniet som denna metodik har kommit till mer allmän användning.

...Hypertermi för tumörbehandling är ett annat mycket lovande område där vi dock befinner oss i ett mycket tidigt utvecklinsskede. *Röntgenfluorescens* och Nuclear Magnetic Resonance (NMR) är två fysikaliska principer som vinner terräng inom den medicinska diagnostiken, exempel kommer att ges under kongressen...

En mycket spektakulär tillämpning av en fysikalisk spin-off-effekt är utnyttjandet av *fusionsreaktioner* för alstrande av terapeutiska neutronstrålar. Ett förslag till ett sådant utnyttjande har utarbetats i USA i samband med försök att i industriell skala alstra energi genom vätefusion...Principen för att utlösa vätekraften är att låta två mycket kraftiga laserstrålar genom ett linssystem och sfäriska speglingar momentant upphetta den sfäriska glaskulan...

Denna koncentrerade återblick och summariska översikt över intressanta forskningsområden har kanske något av science fiction över sig. Om vi för ett ögonblick går tillbaka till *Rolf Sievert* och *Gösta Forssell* är jag dock övertygad om att, trots att de två var mycket geniala forskare, de omöjligt kunde förutse utvecklingen under den 60-års period som vi kan blicka tillbaka på. Det är därför min övertygelse att vi även under 80-talet kommer att få bevittna framsteg baserade på fysikaliska principer som vi för ögonblicket har svårt att föreställa oss. Det är därför viktigt att den obundna grundforskningen med enbart inomvetenskapliga motiveringar får fortgå hand i hand med den tillämpade forskningen för oss alla som deltar i denna den 37:e nordiska radiologkongressen."

Den förre generalsekreteraren, *Carl-Erik Unnérus,* sade i sitt "historik-tal" bl.a. följande:

"Trettio år har gått sedan senaste nordiska radiologkongress hölls här i Stockholm – en så lång tid att man kan fråga sig vad som varit orsaken till denna långa intervall. En av orsakerna är i varje fall att man velat sprida kongresserna också ut över universitet belägna i andra städer än huvudstäderna – och då samtidigt antalet medicinska högskolor i Norden snabbt vuxit, har Stockholm faktiskt icke varit i turen förrän nu. Trettio år brukar man beteckna som den tid en generation verkar aktivt.

För 30 år sedan fanns ännu kvar i vår krets många av pionjärerna bland Nordens radiologer. I dag kan man konstatera att också den andra generationens radiologer till största delen antingen för alltid försvunnit ur vår krets eller i varje fall nått ett välförtjänt emeritus-stadium. De som ännu finns kvar bildar en andlig brygga från de tidigaste åren inom radiologin med alla de svårigheter och egendomligheter som präglade åren då – och nu fram till den yngsta generationen, som i högsta grad upplever den praktiska tillämpningen av de många nya upptäckterna, som anknyter till radiologi och kärnfysik – eller man kanske hellre i

dag kallar det "användning av olika slag av fysikaliska hjälpmedel inom diagnostiken och terapin"?...

...De första stadgarna innehåller till väsentliga delar samma punkter som ännu i dag är giltiga. I § 2 sades bl.a. att till medlemmar kunde väljas läkare, ingenjörer och andra vetenskapsmän från Danmark-Island, Finland, Norge och Sverige, som arbetar med eller är intresserade av den medicinska radiologin..."

I talet genomgicks Föreningens historia i stora drag, kanske något vidlyftigare än vad fallet varit vid 50-års-jubileet, då samma föredragshållare också ombetrotts uppdraget att berätta något ur Föreningens historia. I fortsättningen framhöll talaren bl.a. vidare: "Själv representerar jag den generation radiologer, som ännu haft förmånen att träffa många av den nordiska radiologins pionjärer – och då främst *Gösta Forssell* då han deltog i den första efterkrigskongressen i Helsinfors år 1947. Jag var då med som den kanske yngste bland arrangörerna – i praktiken springpojke för kongress-sekreteraren. Banketten på Fiskartorpet var en strålande tillställning, där *Forssell* inspirerades att hålla ett utomordentligt tal, som innehöll så mycket av levnadsvisdom och historik från vårt område, att talet borde ha kunnat bandas. Vi som satt och lyssnade var helt betagna, *Forssells* förmåga att charmera också i tal var så påfallande. Det var ett tal som blev en tändande gnista för mången ung radiolog – och jag var en av dem.–...

Den medicinska radiologin har kommit att stå atomåldern och atomfysiken närmare än någon annan gren av den moderna medicinen – den har dessutom kommit att bilda brygga till biologer, fysiker, kemiker, genetiker och andra medicinare och ansluter sig därför nära till det moderna begrepet TVÄRVETENSKAP, som på så många områden fört det mänskliga vetandet vidare in i livets djupare belägna gåtor.

Nanna Swartz skriver i sin biografi "STEG FÖR STEG" bl.a. "Jag har aldrig förstått talet om att man inte skulle ha nytta av kongresser. Dels lär man sig att se och höra människan bakom verket, dels träffar man kolleger att diskutera med nästan i varje hörn. Det är på kongresser – och givetvis också i samband med andra studieresor, som jag har fått mina värdefullaste kontakter. Egentligen är återseendets glädje en tillräcklig ersättning för resan, men dessutom är det *talade* ordet så mycket lättare än det skrivna att uppfatta snabbt och inse valören därav."

Vår tidigare skattmästare, vännen *Folke Knutsson,* har också lärt mig värdet av att på kongresser inhämta det nyaste, som annars kanske publiceras långt senare – och kanske så att man icke skulle veta om var och när. Man bör sitta på de främsta bänkarna för att se och höra ostört. – På så sätt får man den bästa informationen om högaktuell forskning och metodik i dag.

Knutsson har i Nordisk Medicinhistorisk årsbok en gång också påpekat riktigheten av vad Nobelpristagaren, *Ragnar Granit* skrivit i sin bok "Ung mans väg till Minerva". Där står bl.a.: "Nu är det ingen ovanlighet att de stora forskarna inom en generation för fram sina problem till en punkt, från vilken den efterkloke betraktaren långt senare märker att blott ett tuppfjät återstod till en lysande upptäckt. Dessa forskares andliga kraft tycks ha gett upp just i det kritiska ögon-

blicket. De har nått gränsen för sin förmåga och för följande steg behövs nya människor.

Hur skall man förstå denna svaghet hos mäktiga andar, som intill detta ögonblick tycks ha haft obegränsade tillgångar av initiativkraft och förmåga att överblicka sina iakttagelsers bärvidd. Och huru kommer det sig att följande generation genomskådar sammanhanget? – I svaret på denna fråga ligger upptäckandets hemlighet förborgad. Förutom iakttagelseförmåga behövs ett element till och det är förmågan att UNDRA. Det är denna gåva, som är unga människors styrka"... Det som sker i dag är historia redan i morgon. Det som anses vara en absolut sanning i dag kan kanske kullkastas redan i morgon – och just av någon av oss, som i dag UNDRAT – och sedan forskat vidare".

Öppningsmötet

Generalsekreteraren konstaterade i sin översikt att Föreningen den 1 juni 1979 hade 2151 medlemmar, varav 12 är hedersmedlemmar. I övrigt innehöll detta möte de punkter, som behandlats vid styrelsemötet – och något annat väsentligt tillkom icke.

Från de vetenskapliga förhandlingarna kan speciellt nämnas de olika symposierna och deras moderatorer.

Symposium I. Transmissons- och emissonstomografi med *Torgny Greitz* som moderator och ett stort antal deltagare.

Symposium II. Ultraljud inom radiologisk diagnostik. Ansvarig moderator = *Göran Karner*. Här fanns 5 anmälda deltagare.

Symposium III. Acceleratorer inom sjukvården. Moderator = ansvarig = *Anders Brahme*. Också här fanns många framstående deltagare.

Symposium IV. Radiologisk benefit-risk-cost relationer. Moderator = *Lars-Erik Larsson*. Symposiet behandlade viktiga begrepp inom det internationella strålskyddet, m.m.

Symposium V. Endoskopi och röngendiagnostik. Ansvarig = moderator = *Premysl Slezak*. Man hade här valt att koncentrera sig på inflammatoriska colonsjukdomar.

Symposium VI. Dynamiska Radionuklidstudier. Ansvariga: *Ulf Rudhe* och *Bert Sarby*. – De ansvariga hade plockat ut de mest intressanta organen och det har blivit hjärna, placenta, njurar, hjärta och gallvägar.

Symposium VII. Skelettdiagnostik. Ansvarig = *Sven Ahlbäck*. Symposiet var planerat som en blandning av inbjudna föredrag, falldemonstrationer och fria föredrag.

Symposium VIII. Kombinerad cytostatika – och strålbehandling. Ansvarig = *Ulrik Ringborg*. Också detta symposium hade främst karaktären av en serie inbjudna föredrag...

Symposium IX. Ovarialcancer. Ansvariga = *Nina Einhorn, Folke Pettersson* och *Bengt Tjernberg*.

Utöver detta fanns ytterligare rum för ett antal fria föredrag. Så t.ex. ingick "Radiologisk teknik" som ett gemensamt ämne, ultraljud-diagnostik som ett annat, gynekologisk onkologi som ett, vidare datortomografiska tillämpningar och thorax-radiologi som egna grupper.

Till terapisektorn kan hänföras symposierna III om "acceleratorer inom sjukvården" (9 föredrag), VIII om "kombinerad cytostatica- och strålbehandling" (15

föredrag), och IX om "ovarialcancer" (9 föredrag). Även i övriga symposier hölls föredrag av intresse. Bland de fria föredragen, som sammanförts sektionsvis, ägnades 6 åt gynekologisk onkologi och 10 åt radiofysik och radioterapi. Inom terapisektorn hölls totalt 49 föredrag.

Symposium III "Acceleratorer inom sjukvården". Den inleddes av *B. Littbrand* med strålbiologiska synpunkter vid val av strålkvalitet. Han framhöll att dosraten var härvid av största betydelse, då den relativa biologiska effekten sjunker påtagligt vid dosrater under 1 Gy/min. Radioterapi-apparaturen bör därför ge en dosrat i target om minst 1 Gy/min och att detta bör gälla hela targetområdet. Vid val mellan joniserande strålning och partikelstrålning är neutronstrålning ur radiobiologisk synpunkt av största intresse. Oxygeneffekten är här betydligt lägre och fördelaktigare än vid joniserande strålning vilket kan ge avgörande bättre möjligheter att avdöda tumörer lokalt. Det stigande antalet kliniska resultat synes bestyrka detta. Randomiserade försök har dock ännu ej redovisats. – Övriga föredrag i detta symposium belyste apparatur huvudsakligen ur fysikalisk synpunkt.

N. Ulsø gav en översikt av strålfältsprestanda hos elektronacceleratorer i Norden, *J-E. Persson* och medarbetare redovisade jämförelsemätningar och stabilitetskontroller av 3 olika typer av elektronacceleratorer. MEL SL 75–10. Mevatron 20 och mikroton MM10, *H. Svensson* beskrev inmätning och driftteknisk a egenskaper hos en 22 MeV cirkulär mikrotron och framhöll som apparaturens stora förtjänst att stora homogena strålfält kan erhållas vid elektron- och fotonstrålning. *A. Brahme* redovisade dosfördelningen i elektron- och fotonstrålfält från en 50 MeV racetrack mikrotron, speciellt i smala och svepta strålar, varigenom avsevärda fördelar vid strålterapi kan uppnås. *B. Larsson* gav en utmärkt överblick över användningen av protoner och tunga joner för strålterapi. *A. Dahler* talade över förväntade stråldosnivåer av neutroner från elektronacceleratorer och därmed sammanhängande strålskyddsproblem.

B. Nordell och medarbetare redovisade isotopproduktion och neutronstrålfält från en 50 MeV racetrack mikrotron och *M. Brenner* isotopproduktion av kortlivade radionuklider med hjälp av små cyklotroner.

Symposium VIII "Kombinerad cytostatica- och strålbehandling": I inledningen framhöll *U. Ringborg* att ett stort antal tumörformer har ringa strålkänslighet i relation till normalvävnaden. Man letar nu efter möjligheter till en ökad strålbehandlingseffekt genom radiosensiterande substanser som gör hypoxiska celler känsliga för strålbehandling och efter cytostatica som ger god additiv effekt i samband med strålbehandling. Vissa cytostatica ger även s.k. supraadditiva effekt, men om dessa kan ge en ökad antitumoral effekt är för närvarande okänt. Delar av denna problematik kommer att belysas.

O. Klepp började med en redogörelse för det teoretiska underlaget för interaktioner mellan strålbehandling och cytostatica. Därefter belyste *Révész* verkningsmekanismen av substanser som specifikt sensibilisera hypoxiska celler och *B. Littbrand* framhöll att det i påbörjade kliniska försök med dylika sensitizers visats att de endast med enstaka stora fraktioner ger bättre resultat än konventionell

fraktionering. Den syreliknande substansen Misonidazol ingår i en pågående trial. *M. Mäntylä* och medarbetare har undersökt blodströmmen i tumörer med 133-Xenon under strålterapi, kemoterapi och strålterapi + kemoterapi. Speciellt under kombinationsterapin har vissa delvis signifikanta förändringar registrerats. – Kombinationsbehandlingen av Bleomycin och strålterapi redovisades för peniscancer, för skivepitelcancer i lunga och för operabla tumörer i huvud- halsområdet. Man är enig om att Bleomycin har en cytostatisk effekt och att kombinationen med strålterapi visat sig vara uppmuntrande vid behandling av både operabel och inoperabel cancer. Betydelsen av strålterapin med kurativa doser och olika fraktioneringar t.ex. av superfraktionering är under utredning.

Bleomycin har också använts i en pilotstudie i kombination med 5FU, Sendoxan och strålterapi vid avancerad cancer inom huvud- halsområdet och vid anaplastisk jättecellscancer i thyreoidea resp. med Vincristin vid lungcancer för utvärdering av lämpliga stål- respektive cytostatikadoser. Cyclophosphamide (Sendoxan) har provats som adjuvans under strålbehandling vid inoperabel bronchialcancer i en randomiserad studie. Ingen skillnad på överlevnad kunde registreras vid jämförelse med den enbart strålbehandlade gruppen. Slutligen redovisades resultaten av en pilotstudie där den kliniska toleransen av miso- och metronidazol (Flagyl) vid strålbehandling av maligna tumörer analyserats. Man konstaterade att ingen risk för större komplikationer behövde uppträda.

Symposium IX: *"Ovarialcancer"*. Inledare *B. Tjernberg* konstaterade att ovarialcancer har övertagit den dominerande platsen bland gynekologiska maligniteter. Prognosen har under många år varit nedslående såväl på grund av diagnostiska som terapeutiska svårigheter. Under senare år har en kombination av kirurgi, radioterapi och kemoterapi medfört en viss förbättring av behandlingsresultat vid ovarialcancer. Sedan talade *H. Ohlsén* om datortomografi vid denna tumörform, *P-H. Persson* om diagnostik av ovarialcancer och tidigt upptäckt av recidiv med ultraljud och *T. Wahlström* om immunologisk diagnostik. Den snabba utvecklingen av dessa metoder har gett värdefulla bidrag till diagnostik och uppföljning av behandlingsresultat. *S. Pettersson* redovisade Stockholms ovarialmaterial och *K. Magnus,* Oslo, framlade generella aspekter efter en överlevnadsanalys vid ovarialcancer. De påpekade bl.a. att prognosen var mycket beroende av histologisk klassificering och kliniskt stadium. *P. Kolstad* talade om multi-disciplinär ovrialcancerbehandling och *N. Einhorn* om pågående trials. Behovet av randomiserade försök för utvärdering av olika behandlingsmodeller hade gjort sig allt mera gällande.

Bland övriga symposier vill jag nämna att *I-L. Lamm* i symposium I "Transmissions- och emissionstomografi" talade om datortomografi och dosplanering där hon klart påvisade behovet av sådan appratur för adekvat dosplanering. I symposium VI "Dynamiska radionuklidstudier" gavs en god bild av dagsläget av mättekniken och speciellt organdiagnostiken av hjärna, placenta, njurar, hjärta och gallvägar, där under de senaste åren en snabb utveckling skett. En stor roll spelade därvid datatekniken. I 17 föredrag belystes problematiken och resultaten vid dynamiska isotopstudier på ett fylligt och utmärkt sätt.

Historik-kommittén församlad till möte i Ekenäs, Finland.
Från vänster: Bent Langfeldt, Danmark. – Carl-Erik Unnérus, Finland, Erik Poppe, Norge. – Martin Lindgren, Sverige.

Nyheter inom forskningsfronten inrymdes i de 60 fria föredragen. Det kan väl ej bli en modell för framtida kongresser men bör stimulera till att krydda kommande kongresser med högaktuella huvudtemata – symposier, men möjligen i mindre antal.

Av det "lättare programmet" kan nämnas att Stockholms stad hade arrangerat en synnerligen festlig mottagning i Stadshuset. Gästernas tack framfördes där av den förre generalsekreteraren, Unnérus, som tackade på vers, som till en del återges här:

"Tre decennier förflutit sedan sist vi samlats här –
här i Stockholm, som för oss dock på så många minnen bär.
För oss dagens radiologer innebär det – forskning – fest,
för att följa våra stadgar, då man tolkar dem som bäst.

Vår Förening var då senast hälften yngre än i år
men för mången känns det dock som om allt blott skett i går.
Utveckling, nog så märklig – helt otrolig är den än,
där den leds av nya andar – dessa framtidernas män.

Drottningholm och Hasselbacken minns vi från kongressen då,
liksom många pionjärer, Gösta, Elis främst ändå.
Det var solsken över träffen, gott kamratskap över lag,
och kongressen blev allt bättre – sedermera dag för dag.

Här på Kungsholmens domäner finns så mycket värdefullt:
Stadshuset, det höga vackra, och SERAFEN ärofullt.
Karolinska Institutet fanns här ren i forna dar.
Medicinhistoriskt viktigt – varthän blicken kanske drar.

Efter denna mottagning kunde från Stadshuset väljas en båtresa på två timmar "Under Stockholms broar", en trevlig avslutning på den officiella delen.

Den andra dagen avslutades med en strålande musikunderhållning i Konserthuset med *Orphei Drängar*-kören och sångerskan *Kjerstin Dellert*.

Fredagen var för damerna reserverad för en båttur från trakten av Stadshuset till Drottningholm, där bl.a. en mannekänguppvisning hade arrangerats.

Den sista dagens kväll avslutades med den traditionella banketten, som också den hölls i Stadshuset. Detta blev en minnesrik fest, där många spirituella tal avlöste varandra.

Så till slut återstod av denna kongress blott avslutningsmötet, där inbjudan skedde till följande års kongress i København med *Sam Brünner* som president.

Vid detta tillfälle meddelades också att Föreningens gamle och avhållne hedersmedlem, *Carl Krebs* i Århus avlidit just under den tid kongressen nu pågått.

Och med detta avslutas den historik, som Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi önskat sig.

Den innehåller måhända sådant som alla icke är intresserade av, den innehåller heller icke allt som skulle kunna skrivas, men då skulle den också ha blivit alltför lång.

En mera fullständig version finns i maskinskriven form i arkivet i Lund där också annat material av historiskt värde finns bevarat.

Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi

Tidigare kongresser:	*President:*	*Sekreterare:*
Nr. 1. Kristiania 1919	Dr.S.A. Heyerdahl	Dr. A.W. Sciander
2. Köpenhamn 1921	Prof. J.F. Fischer	Dr. C.I. Baastrup
3. Stockholm 1923	Prof. G. Forssell	Dr. T. Larsén
4. Helsingfors 1925	Dr. G.A. Wetterstrand	
5. Köpenhamn 1927	Overleg. A. Reyn	Dr. C.I. Baastrup
6. Oslo 1929	Dr. S.A. Heyerdahl	
7. Stockholm 1933	Prof. G. Forssell	Dr. N. Westermark
8. Helsingfors 1936	Dr. G.A. Wetterstrand	Dr. I. Sallinen
9. Köpenhamn 1938	Prof. P. Flemming-Møller	Dr. C. Sandström
10. Oslo 1939	Dr. S.A. Heyerdahl	Dr. Reitan
11. Stockholm 1941	Prof. G. Forssell	Dr. H.Sahlstedt
12. Lund 1942	Prof. L. Edling	Doc. S. Welin
13. Köpenhamn 1946	Prof. P. Flemming-Møller	Dr. K. Andersen
14. Helsingfors 1947	Doc. G. Jansson	Dr. Y. Lassila
15. Oslo 1948	Prof. T. Dale	Dr. T. Denstad
16. Stockholm 1949	Prof. E. Berven	Doc. S. Welin
17. Århus 1951	Prof. C. Krebs	Dr. O. Braebeck
18. Helsingfors 1952	Prof. S. Mustakallio	Dr. K. Malmio & C-E. Unnérus
19. Oslo 1954	Overleg. J. Frimann-Dahl	Dr. P. Amundsen jr
20. Göteborg 1955	Prof. G. Runström	Doc. I. Wickbom
21. Köpenhamn 1957	Prof. J. Nielsen	Dr. S. Kaae
22. Åbo 1958	Prof. C. Wegelius	Dr. E. Sysimetsä
23. Bergen 1960	Prof. S. Bakke	Dr. H. Myhre
24. Lund 1961	Prof. O. Olsson	Dr. H. Moel
25. Odense 1963	Overleg. P. Andersen	Dr. O. Sell
26. Helsingfors 1964	Doc. C-E. Unnérus	Dr. L. Holsti
27. Oslo 1966	Prof. E. Poppe	Dr. T.Drevvatne
28. Umeå 1967	Prof. L-G. Larsson	Prof. G-F. Saltzman
29. Köpenhamn 1968	Prof. G. Thomsen	Dr. J. Jensen
30. Helsingfors 1969	Prof. P. Virtama	Doc. P-E. Heikel
31. Reykjavik 1971	Overleg. A. Brekkan	Dr. J. Sigurdsson
32. Bergen 1972	Prof. A. Hobaek	Dr. S. Rennaes
33. Uppsala 1974	Prof. H. Lodin	Doc. S. Fagerberg
34. Århus 1975	Prof. S. Kaae	Dr. B. Langfeldt
35. Uleåborg 1976	Prof. P. Vuoria	Bitr. prof. E. Koivisto
36. Oslo 1978	Prof. T. Aakhus	Dr. A. Skjennald
37. Stockholm 1979	Prof. R. Walstam	Doc. C. Lagergren
38. Köpenhamn 1980	Overleg. S. Brünner	
39. Åbo 1981	Prof. Eeva Nordman	
40. Reykjavik 1982		

Världskongresser:

London 1925
Stockholm 1928
Paris 1931
Zürich 1934
Chicago 1937
London 1950
Köpenhamn 1953
Mexico 1956
München 1959
Montreal 1962
Rom 1965
Tokyo 1969
Madrid 1973
Rio de Janeiro 1977
Bryssel 1981

Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi GENERALSEKRETERARE:

Christian Baastrup	Danmark	1920–1934
Ilmari Sallinen	Finland	1934–1936
Carl Sandström	Sverige	1938–1952
Sölve Welin	Sverige	1952–1964
Carl-Erik Unnérus	Finland	1964–1978
Tor Drevvatne	Norge	1978–

Skattmästare inom Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi:

1923–1933:	James Heyman	Sverige
1933–1948:	Nils Westermark	Sverige
1948–1967:	Folke Knutsson	Sverige
1967–1982:	Georg-Fredrik Saltzman	Sverige

Förteckning över hedersledamöter i Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi.

1921 Professor J.F. Fischer, Köpenhamn, Danmark
Professor L. Vegard, Kristiania, Norge
Professor John Berg, Stockholm, Sverige
Dr. Tage Sjögren, Stockholm, Sverige
Dr. A. Béclère, Paris, Frankrike
Professor J. Bergonié, Bordeaux, Frankrike
Dr. R.D. Carman, Rochester, Minn. USA
Dr. William D. Coolidge, Ph. D. Schenectady, N.Y. – USA
Mme le Proffesseur Marie Curie, Paris, Frankrike
Professor R. Grashey, München, Tyskland

Professor Guido Holzknecht, Wien, Österrike
Professor Robert Kienböck, Wien, Österrike
Dr. E.G. Phaler, Philadelphia, Penns. USA
Professor Herrman Rieder, München, Tyskland
Professor Sidney Russ, London, England
Professor Ernest Rutherford, D. Sc. F.R.S. Cambridge, England
Professor Geh. Rat. C.W. von Röntgen, München, Tyskland
Dr. Robert Knox, London, England

1923 Bankdirektör, Esq. Joseph Nachmanson, Stockholm, Sverige
Dr. A. Soiland, Los Angeles, Calif. USA.

1933 Professor Niels Bohr, Köpenhamn, Danmark
Professor Manne Siegbahn, Uppsala, Sverige
Dr. A.E. Barclay, Cambridge, England
Professor Hans Heinrich Berg, Dortmund, Tyskland
Professor Aristide Busi, Rom, Italien
Professor J. von Ebbenhorst-Tenzbergen, Amsterdam, Holland
Dr. James Ewing, New York, USA
Professor W. Friedrich, Berlin, Tyskland
Professor Hans Holdfelder, Frankfurt am Main, Tyskland
Mr. C. Thurstan Holland, Liverpool, England
Professor Hermann Holthusen, Hamburg, Tyskland
Dr. G.W.C. Kaye, London, England
Dr. R. Ledoux-Lebard, Paris, Frankrike
Dr. J.M. Woodburn Morrison, London, England
Professor John Murdoch, Brüssel, Belgien
Dr. Th. Nogier, Lyon, Frankrike
Professor Maria Ponzio, Turin, Italien
Dr. Douglas Quick, New York, USA
Professor Claude Regaud, Paris, Frankrike
Professor H.R. Schinz, Zürich, Schweiz
Professor Pasquale Tandoja, Neapel, Italien
Dr. Francis H. Williams, New York, USA
Professor Francis Carter Wood, New York, USA

1936 Professor Gösta Forssell, Stockholm, Sverige
Dr. S.A. Heyerdahl, Oslo, Norge
Dr. G.A. Wetterstrand, Helsingfors, Finland
Dr. Alban Köhler, Wiesbaden, Tyskland

1938 Dr. Charles Christian Lauritsen, Pasadena, USA
Professor Henri Coutard, Paris, Frankrike
Professor René Gilbert, Geneve, Schweiz
Professor Arthur C. Christie, Washington, USA

1939 Dr. Hans L.C. Huitfeldt, Oslo, Norge.

1946 Professor Lars Edling, Lund, (Pjetteryd) Sveige

1948 Professor James Heyman, Stockholm, Sverige

1949 Professor Frank Adair, New York,USA
Professor Max Cutler, Chicago, USA
Dr. Maurice Lenz, New York, USA
Dr. Leo Rigler, Minneapolis, USA
Dr. Wilhelm Stenström, Minneapolis, USA
Dr. W. Edv. Chamberlain, Philadelphia (Washington) USA
Dr. W. Mayneord, London, England
Professor Ralston Paterson, Manchester, England

Professor Hugo Laurell, Uppsala, Sverige
Professor Rolf Sievert, Stockholm, Sverige
1950 Professor Elis Berven, Stockholm
1952 Professor Gösta Jansson, Helsingfors, Finland
Professor Åke Åkerlund, Stockholm, Sverige
1954 Dr.M.C. Sosman, Boston, USA
1955 Professor Flemming Møller, Köpenhamn, Danmark
1961 Professor Gösta Runström, Göteborg, Sverige
1963 Professor Sigvard Bakke, Bergen, Norge
Professor Carl Krebs, Århus, Danmark
1967 Professor Sakari Mustakallio, Helsingfors, Finland
1968 Professor Folke Knutsson, Uppsala, Sverige
1969 Professor Erik Lindgren, Stockholm, Sverige
Professor Sölve Welin, Malmö, Sverige
1972 Professor Johan Frimann-Dahl, Oslo, Norge
Professor Carl Wegelius, Åbo, Finland – och Stockholm, Sverige
1975 Professor Erik Poppe, Oslo, Norge
1976 Professor Martin Lindgren, Lund, Sverige
Professor Olle Olsson, Lund, Sverige
1978 Professor Gregers Thomsen, København, Danmark
Professor Carl-Erik Unnérus, Helsingfors, Finland

(Trots upprepade försök har jag inte kunnat finna anteckningar om när och var Georg Pack, New York skulle ha blivit invald, men hans namn förekommer i en del förteckningar från tidigare år. Möjligen skulle han ha kunnat bli invald på slutet av 30-talet).

Föredrag hållna på Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi's kongresser

Tabell 1 *Radioterapi*

	11–16 kongr. 1941–1949	17–23 kongr. 1951–1960	24–30 kongr. 1961–1969	31–37 kongr. 1971–1979	S:a	
1. Ca mam.	11	16	14	34	75	
2. Urinvägar	–	2	18	45	65	
även tum. testis	1	–	1	2	4	70
ca penis	1	–	–	–	1	
3. Gyn.cancer	8	11	21	16	56	
4. Head&neck-tumörer	6	4	19	17	46	
5. Maligna lymfom	2	5	12	6	25	
6. Ca pulm.	1	3	11	4	19	
7. Strålrisker	4	3	8	4	19	
8. CNS	1	1	10	6	18	
9. Thyreoidea	1	6	1	5	13	
10. Leukemi och andra myeloproliferativa sjukdomar	1	5	4	–	10	
11. Bentumörer	3	2	1	2	8	
12. Malignt melanom	1	3	3	1	8	
13. Ögontumörer	–	3	2	2	7	
14. Ca cutis	2	1	2	1	6	
15. Mjukdelstumörer	–	–	–	5	5	
					385	

4 ggr har förekommit:	Hämangiom (1951–1979), Wilms'tumörer (1969)	8
3 ggr har förekommit:	Pleuroperitoneum (1951–1969), Dubbelcancer (1951–1969), Neuroblastom (1969)	9
2 ggr har förekommit:	Benigna ledåkommor (1949, 1951), Lipoidose (1955, 1968), Röntgenkater (1946, 1952)	6
1 gång har förekommit:	Behandling av strålcancer (1952), Eosinofilt granulom (1955), Inop.cancer (1958), Sena cancerrecidiv (1961), Ventrikelcancer (1948), Pancreascancer (1960), Polymyositis (1948)	7
		415

Tab. 1 ger en översikt över 415 föredrag, som huvudsakligen eller enbart behandlade radioterapeutiska frågeställningar. Drygt 75 % av föredragen omfattas av 5 tumörgrupper: Cancer mammae 75, urinvägstumörer 70, gynekologisk cancer 56, huvud-halstumörer 46 och maligna lymfom 25. Intresset för bröstcancer har ökat under det sista decenniet främst beroende på kombinationsterapi med cytostatica. Ökningen av antalet föredrag i gruppen urinvägar sedan 1961 återspeglar framfö-

rallt tillgången på megavoltterapi, vilket även gäller för grupperna gynekologisk cancer, huvud-halstumörer och maligna lymfom. I de tre sistnämnda har även kombination med cytostaticaterapi varit en bidragande orsak. Avsaknaden av föredrag i leukemigruppen tyder på att de börjat hållas i andra sammanhang. Tillkommit under det sista decenniet har föredrag om mjukdelstumörer.

Tabell 2

	11–16 kongr 1941–1949	17–23 kongr 1951–1960	24–30 kongr 1961–1969	31–37 kongr 1971–1979	S:a	
Radiobiologi	5	12	36	25	78	
+ fraktionering	1	–	4	7	12	90
Kemoterapi	2	7	7	26	42	
Nuklearmedicin	1	7	32	5	45	
Övrigt						
Cytologi, patologi	1	8	2	2	13	
Hormonterapi	2	1	1	–	4	27
Organisation	–	1	–	6	7	
Diverse: Cancerregister (1946), plastikkirurgi (1957), interferon (1974)					3	
					Totalt	204

Tab. 2 visar ett tvärsnitt av onkologens arbetsfält utöver radioterapien. De 204 föredragen behandlar huvudsakligen eller enbart problem inom radiobiologin (90), inom kemoterapin (42) och inom nuklearmedicinen (45).

Tabell 3. *Speciella behandlingsmetoder*

	11–16 kongr. 1941–1949	17–23 kongr. 1951–1960	24–30 kongr. 1961–1969	31–37 kongr. 1971–1979	Summa
Bågljus	1	–	–	–	1
Rotationsbehandling	6	3	1		10
Pendelbestrålning	–	3	1	–	4
Närbestrålning	3	2	1	–	6
Efterladdning	–	–	3	1	4
					Totalt 25

Tab. 3 visar att intresset för bågljusbehandling upphört med utgången av 60-talet. Från början av 50-talet nedlades successivt alla former av ljusbehandling till förmån för en utbyggnad av radioterapiresurserna. Intresset för rörelseterapi svalnade helt beroende på tillkomsten av förfinade megavoltterapitekniker. Ökande strålskyddskrav ledde till konstruktion av efterladdningsapparatur.

Tabell 4 *Radiofysik*

	11–16 kongr 1941–1949	17–23 kongr 1951–1960	24–30 kongr 1961–1969	31–37 kongr 1971–1979	S:a	
Klinisk radiofysik	4	17	27	12	60	
Megavoltterapi	2	7	48	1	56	
Neutroner	–	–	–	1	1	59
Protoner	–	–	2	–	2	
Dosplanering	1	7	17	9	34	
Strålskydd	–	6	1	1	8	
Simulatorer	–	–	2	1	3	
Datorer	–	–	–	3	3	
Diverse: Cesiumapparatur (1957, 1960) och scanner (1974)						3
					Totalt	170

Tab. 4 redovisar 170 föredrag som huvudsakligen eller enbart innehåller radiofysikaliska frågeställningar. Den återspeglar den stora betydelsen radiofysikerna har för att ge radioterapeuterna en fast grund att stå på bl.a. när det gäller strålbehandling med allt mera sofistikerade megavoltapparater. Ett mycket nära samarbete mellan radioterapeut och radiofysiker har resulterat i en finslipning av dosplaneringen – stråldosen på rätt plats – ofta med datorbehandlade individuella behandlingsplaner. Minskningen av antalet föredrag under det sista decenniet torde bero på att radiofysikerna framför flertalet på sina egna nationella föreningsmöten eller i Nordisk Förening för Radiofysik.

Föredrag hållna på Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi's kongresser

1919–1979

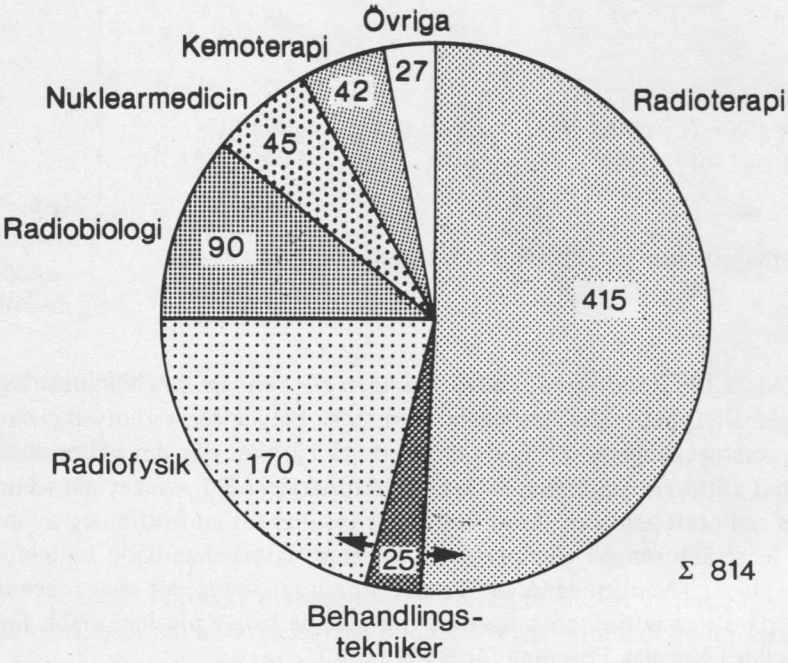

Fig. 1 Tabellerna 1–4 har sammanställts i denna figur. De innehåller ej röntgendiagnostiska och därmed sammanhängande föredrag. Mer än hälften av samtliga behandlade radioterapi (415/814). Till den onkologiska sektorn hör även radiobiologi, nuklearmedicin, kemoterapi, övriga samt en del av behandlingstekniker (tab. 2). Radiofysikaliska föredrag med anknytning till radioterapi-onkologi utgör ungefär en fjärdedel. – Totalt hölls under tidsperioden drygt 2000 föredrag.

STADGAR

FÖR
NORDISK FÖRENING FÖR MEDICINSK RADIOLOGI

§ 1.

"Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi" utgör en sammanslutning av föreningarna för medicinsk radiologi i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige.

§ 2.

Föreningens ändamål är att verka för den medicinska radiologiens utveckling. Föreningen skall mottaga och förvalta de medel, som ställas till dess förfogande för detta ändamål. För att förverkliga sitt syfte skall föreningen anordna möten för meddelande av vetenskapliga rön och för andra aktiviteter, som kan befordra radiologiens utveckling.

§ 3.

Föreningen består av medlemmar och hedersmedlemmar.

§ 4.

Medlem av "Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi" (= NFfMR) är varje medlem av föreningarna för medicinsk radiologi i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige.

§ 5.

Till hedersledamöter kan väljas personer inom de till föreningen anslutna länderna, vilka föreningen önskar ge sitt erkännande för utmärkta förtjänster inom radiologien. Förslag skall insändas till generalsekreteraren senast fyra veckor före föreningens årsmöte.

§ 6.

Föreningens styrelse skall bestå av:

a. en ordförande – tillika president för nästa kongress och utsedd för en tid till utgången av det år, då nästa möte skall hållas.
b. en generalsekreterare och en skattmästare utsedda för fyra arbetsår. – Generalsekreterare och skattmästare kan omväljas.
c. elva ledamöter, varav tre från värdlandet för nästa kongress samt två från vart och ett av de övriga landen. – Suppleanter utses för var och en av dessa ledamöter – att vid förfall för ordinarie ledamot deltaga i styrelsens sammanträden. Såväl ledamöterna som deras suppleanter väljas för en tid till utgången av det år, då nästa kongress hålles. Valet av ledamöter och suppleanter sker på förslag av vederbörande nationella föreningar.

§ 7.

Styrelsen handhar i enlighet med dessa stadgar föreningens angelägenheter och förvaltar dess tillgångar, förbereder ärenden, som skall föreläggas föreningen samt för föreningens talan inför myndigheter av olika slag.

Styrelsen avger till föreningen förslag till val av hedersmedlemmar och sådant förslag skall vara grundat på 2/3 majoritet för att kunna föreläggas föreningen.

§ 8.

Styrelsen håller ordinarie sammanträden dagen före den dag de vetenskapliga förhandlingarna taga sin början och på den ort, där mötet skall hållas. Tid och plats bestämmes av ordföranden.
Extra styrelsesammanträden äger rum då ordföranden anser ärendena det fordra, ävensom när minst fyra av styrelsens övriga medlemmar skriftligen gjort anhållan därom. Kallelse till extra styrelsesammanträde, som ej hålles under pågående möte, utfärdas minst fyra veckor före sammanträdet.

§ 9.

Styrelsen är beslutmässig, när minst sju (7) av dess medlemmar deltaga i beslutet. Vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst. Styrelsens beslut kunna fattas per capsulam. För att sådant beslut skall vara giltigt fordras att minst 2/3 av styrelsens medlemmar biträda detsamma. – Protokollen över styrelsens sammanträden justeras av ordföranden. Avskrift av styrelsens protokoll skall tillsändas ordförandena i de anslutna föreningarna.

§ 10.

Ordföranden, generalsekreteraren och skattmästaren bilda styrelsens arbetsutskott. Arbetsutskottet åligger: att bereda viktiga ärenden innan de föreläggas styrelsen, – att förbereda föreningens möten enligt av föreningen fastställd arbetsordning.

§ 11.

Föreningens namn tecknas på viktigare skrivelser och andra handlingar av såväl ordföranden som generalsekreteraren.

§ 12.

Ordföranden åligger: att representera föreningen och föra dess talan, – att tillse att föreningens verksamhet motsvarar dess uppgift, – att utlysa styrelsens sammanträden och föreningens extra sammanträden, – att leda förhandlingarna vid föreningens och styrelsens sammanträden.

§ 13.

Generalsekreteraren åligger: att föra protokoll vid föreningens och styrelsens sammanträden, – att ombesörja föreningens korrespondens och meddelanden angående föreningen, – att mellan styrelsens sammanträden ombesörja föreningens löpande ärenden, – att vid nästa styrelsemöte anmäla åtgärder, som sålunda vidtagits, – att förvara och diarieföra föreningens och styrelsens protokoll och korrespondens.

§ 14.

Skattmästaren åligger: att hava under sin vård föreningens värdehandlingar, kassor och verifikationer, – att handhava förvaltningen av föreningens medel i enlighet med styrelsens beslut, – att över föreningens inkomster och utgifter föra noggranna räkenskaper, – att mottaga medlemsavgifter samt att föra förteckning över dem som erlagt avgift, – att i behörig ordning verkställa beslutade utbetalningar, – Skattmästaren äger vid uttagning från föreningens bankräkningar, vid utkvittering av värdeförsändelser och vid liknande tillfällen ensam teckna föreningens namn.

§ 15.

Varje medlem av föreningen äger att hos styrelsen framställa förslag angående handhavandet av föreningens angelägenheter, – det åligger styrelsen att snarast taga dylika förslag under prövning. Sådant förslag, avsett att prövas vid nästkommande ordinarie föreningssammanträde skall – skriftligen avfattat – inlämnas till generalsekreteraren senast åtta (8) veckor före föreningsmötet.

§ 16.

Föreningens räkenskaper skola avslutas för kalenderår och före utgången av april månad tillhandahållas för revision enligt föreningens beslut.

§ 17.

Till föreningens möte avger styrelsen berättelse över sin verksamhetsperiod, utredning av de ärenden, som skall avgöras av föreningen och framlägger revisionsberättelse.

§ 18.

Föreningen sammanträder till ordinarie möte varje eller vartannat år på tid och plats, som av föreningen bestämmes vid närmast föregående möte. Dock bör mötena hållas i juni månad, om inte särskilda hinder föreligga.
Extra sammanträde av föreningen kan äga rum om styrelsen finner ärendena det fordra. Kallelse till sådant möte utfärdas minst fyra veckor i förväg.

§ 19.

Vid föreningens sammanträden har varje medlem en röst. – Röst får icke överlåtas, ej heller får medlem rösta genom fullmakt.
Alla val och omröstningar vid föreningens möten skola vara öppna, därest ej sluten omröstning begäres.
Vid omröstning gäller enkel pluralitet. Utfalla rösterna lika, gäller ordförandens mening, utom i fråga om val, då utgången bestämmes genom lottning.

§ 20.

Årsavgiften fastställes årligen vid föreningsmöte på förslag av styrelsen. Årsavgiften tillställes skattmästaren före utgången av mars månad. Hedersmedlem är befriad från årsavgift.

§ 21.

Tvenne föreningssammanträden skall hållas vid varje möte, nämligen ett öppningssammanträde den första dagen och ett avslutningssammanträde sista dagen av varje möte. Vid föreningssammanträdena skola ärenden, som röra föreningens organisation, ledning och förvaltning behandlas och avgöras.

§ 22.

Vid öppningssammanträdet skola följande ärenden förekomma:
- Val av hederspresidenter och kongress-sekreterare från var och en av de anslutna radiologföreningarna för att biträda vid mötets vetenskapliga förhandlingar.
- Styrelsens berättelse,
- Revisionsberättelse och fråga om ansvarsfrihet för styrelsen,
- Ärenden som i övrigt förekomma enligt §§ 5, 7, 15 och 24,
- Val av justeringsman att jämte ordföranden justera dagens protokoll.

§ 23.

Vid avslutningssammanträde skall följande ärenden förekomma:

- Bestämmande av ort och tidpunkt för nästa möte,
- Val av medlemmar i styrelsen enligt § 6,
- Val av ordförande = president, generalsekreterare och skattmästare,
- Val av revisorer,
- Föreningsärenden enligt §§ 5, 7, 15 och 24,
- Val av justeringsman att jämte presidenten justera dagens protokoll.

§ 24.

Önskar medlem av föreningen väcka förslag om ändring av dessa stadgar, skall förslaget senast åtta (8) veckor före föreningssammanträde skriftligen tillställas styrelsen, som med eget yttrande skall tillställa de nationella föreningarna förslaget fyra veckor före den nordiska föreningens sammanträde. Efter det de nationella föreningarnas synpunkter inkommit, framlägger styrelsen definitivt förslag för beslut vid Nordisk Förenings sammanträde.
Av styrelsen väckt förslag till stadgeändring tillställas på motsvarande sätt som ovan klarlagts de nationella föreningarna fyra veckor före Nordisk Förenings sammanträde. Efter det de nationella föreningarnas synpunkter erhållilts, framlägger styrelsen sitt definitiva förslag för beslut vid Nordisk Förenings sammanträde.
Beslut om stadgeändring fordrar bifall av minst 2/3 av de avgivna rösterna för att anses giltigt.

§ 25.

Upplösning av föreningen kan endast äga rum genom beslut av 3/4 av vid föreningssammanträde närvarande medlemmar och måste för att erhålla giltighet bekräftas på särskilt för detta ändamål inom ett år utlyst möte, ävenledes med 3/4 majoritet. Vid detta senare möte skall i händelse av föreningens upplösning bestämmelse träffas om användning av föreningens förmögenhet och övriga tillgångar.

Allmän arbetsordning för kongresser i

NORDISK FÖRENING FÖR MEDICINSK RADIOLOGI

1. Föreningens möte – kongresser – hålles omväxlande i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige.

2. Kongressarrangemangen handhas av en under presidenten stående organisationskommitté i vilken bör ingå en kongress-sekreterare samt övriga för kongressens genomförande erforderliga funktionärer.

3. Förberedande meddelanden om kongressen tillställes samtliga medlemmar av föreningen senast sex (6) månader och preliminärt program med anmälningsformulär senast fyra (4) månader före mötet. – Det definitiva programmet för kongressen utsändes till samtliga till kongressen anmälda medlemmar senast två (2) veckor före kongressens början.

4. Kongressavgiften fastställes av organisationskommittén för vederbörande kongress. Korta sammandrag av föredragen tryckes i kongressens programpublikation.

5. Arbetsutskottet kan medgiva också sådana radiologer, som ej tillhöra någon av de nationella nordiska radiologföreningarna rätt att deltaga i kongressen, men föredrag och diskussioner bör ske på nordiska språk (svenska, danska, norska).

Reglemente för

NORDISKA RADIOLOGPRISET.

(Reviderat vid 36. Kongress i OSLO
13.–16. juni 1978)

Hederspris för framstående vetenskaplig insats.

§ 1.

Nordiska Radiologpriset finansieras av de medel som Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi förvaltar under namnet "Umeå-fonden".

§ 2.

Priset utdelas vid varje nordisk radiologkongress till den ledamot av Radiologföreningen i arrangörslandet som under perioden från och med det år nordisk radiologkongress senast hölls i landet i fråga till och med året priset utdelas, publicerat det värdefullaste arbetet inom radiologin.

§ 3.

För priset, som består av ett diplom och av en penningsumma disponeras 80 % av avkastningen från "Umeå-fonden" för året före den aktuella prisutdelningen.

§ 4.

Av den årliga avkastningen lägges 20 % till "Umeå-fondens" kapital.

§ 5.

Pristagaren utses av ifrågavarande Radiologförenings styrelse. Det är styrelsen obetaget att för bedömningen utse särskilt beredningsorgan. Priset får ej delas.

§ 6.

Det åligger skattmästaren för Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi att vid årsskiftet före kongress påminna den aktuella Radiologföreningens styrelse om prisutdelningen.

§ 7.

Det åligger ifrågavarande Radiologföreningens styrelse att senast 2 veckor före prisutdelningstillfället underrätta generalsekreteraren i Nordisk Förening för Medicinsk Radiologi på det att diplomet skall kunna färdigställas i tid.

UNIV.-BIBL.
86 -01- 22
UPPSALA
114